מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

יוזמות אברהם
مبادرات ابراهيم
ABRAHAM INITIATIVES

אלימות, פשיעה ושיטור בחברה הערבית בתקופת הקורונה

العنفُ والجريمة وتواجدُ الشّرطة في المجتمع العربيّ في زمن الكورونا

2020

מדד הביטחון האישי והקהילתי

مؤشّرُ الأمن الشّخصيّ والجماهيريّ

נוהאד עלי, עולא נג'מי־יוסף ויונתן אריה

نهاد علي، علا نجمي-يوسف ويوناتان أريه

ספטמבר تشرين الثاني 2021

מדד הביטחון האישי והקהילתי 2020:
אלימות, פשיעה ושיטור בחברה הערבית בתקופת הקורונה

כתיבה: ד"ר נוהאד עלי, עולא נג'מי־יוסף ויונתן אריה
עריכת לשון: נחמה ברוך
תרגום לערבית: רימה אבו קטיש
תרגום לאנגלית: הריאט גימפל
עיצוב: רים גרפיק דיזיין
מסת"ב: 978-965-7543-15-3
דצמבר 2021

مؤشِّرُ الأمنِ الشَّخصيّ والجماهيريّ 2020:
العنفُ والجريمة وتواجدُ الشّرطةِ في المجتمعِ العربيّ في زَمَن الكورونا

كتابة: د. نهاد علي علا نجمي- يوسف ويوناتان أريه
تدقيق لغويّ: نحاما باروخ
ترجمة للعربيّة: ريما أبو قطيش، مكتب ART للترجمة
ترجمة للإنجليزية: هرييت جيمبل
تصميم: ريم جرافيك ديزاين
رقم تسلسلي: 978-965-7543-15-3
كانون الأول 2021

MEPI

Hanns Seidel Foundation

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Department of State. The contents are the responsibility of The Abraham Initiatives and do not necessarily reflect the views of the Department of State or the United States Government.

עמותת יוזמות אברהם

עמותת **יוזמות אברהם** (ע"ר) היא ארגון יהודי־ערבי לשינוי חברתי ולקידום שילוב ושוויון בין יהודים וערבים בישראל, למען חברה משגשגת, בטוחה וצודקת.

העמותה הוקמה בשנת 1989 על ידי הפילנתרופ האמריקני אלן ב' סליפקא ז"ל והפרופסור יוג'ין וינר ז"ל.

בעשור הראשון לפעילותה התמקדה העמותה בחלוקת מענקים לביצוע פעולות בתחום הדו־קיום והחינוך לחיים משותפים בין יהודים וערבים. לאחר אירועי אוקטובר 2000 התגבשה בעמותה ההבנה, כי דרושה פעולה שיטתית לשינוי המדיניות בכל הנוגע ליחסי יהודים וערבים בישראל וליחסים שבין המיעוט הערבי והמדינה.

נוכח זאת אימצה העמותה אסטרטגיה המנחה אותה עד היום: פיתוח מודלים חדשניים ויישומם כמיזמים רחבי היקף ככלי הסברה מול מקבלי ההחלטות במשרדי הממשלה, השלטון המקומי, מוסדות ציבור, אקדמיה, ארגונים חברתיים והציבור הרחב.

הארגון פועל לממש את הבטחת מגילת העצמאות ל"שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה, בלי הבדל דת, גזע ומין" ולהשתית "אזרחות מלאה ושווה" ליהודים ולערבים במדינה שהיא ביתו הלאומי של העם היהודי וביתם של אזרחיה הערבים, וזאת לצד מדינה פלסטינית שתתקיים בשלום לצד מדינת ישראל.

המנכ"לים השותפים של העמותה הם אמנון בארי סוליציאנו וד"ר ת'אבת אבו־ראס.

כתובת העמותה: רח' המלאכה 5, אזור התעשייה הצפוני לוד 7152011

טלפון: 02-3733000, פקס: 02-3733001

דוא"ל: info@abrahaminitiatives.org.il

פרסומי **יוזמות אברהם** ניתנים להורדה מאתר האינטרנט:

www.abrahaminitiatives.org.il

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

מוסד שמואל נאמן

מוסד שמואל נאמן הוקם בטכניון בשנת 1978 ביוזמת מר שמואל (סם) נאמן והוא פועל להטמעת חזונו לקידומה המדעי־טכנולוגי, הכלכלי והחברתי של מדינת ישראל.

מוסד שמואל נאמן הוא מכון מחקר המתמקד בהתוויית מדיניות לאומית בנושאי מדע וטכנולוגיה, תעשייה, חינוך והשכלה גבוהה, תשתיות פיזיות, סביבה ואנרגיה וכן בנושאים נוספים בעלי חשיבות לחוסנה הלאומי של ישראל. המוסד תורם תרומה ייחודית בתחומים אלה. במוסד נעשים מחקרי מדיניות וסקירות, ומסקנותיהם והמלצותיהם משמשים את מקבלי ההחלטות במשק על רבדיו השונים. מחקרי המדיניות נעשים בידי צוותים נבחרים מהאקדמיה, מהטכניון, ממוסדות אחרים ומהתעשייה. לצוותים נבחרים האנשים המתאימים, בעלי כישורים והישגים מוכרים במקצועם. על פי רוב, העבודה נעשית בשיתוף פעולה עם משרדי הממשלה ולעיתים היוזמה באה ממוסד שמואל נאמן ללא שיתוף ישיר של משרד ממשלתי. מוסד שמואל נאמן נחשב למוסד למחקרי מדיניות המוביל בישראל בנושאי התוויית מדיניות לאומית שעניינה מדע, טכנולוגיה והשכלה גבוהה.

עד כה נעשו במוסד שמואל נאמן מאות מחקרי מדיניות וסקירות המשמשים מקבלי החלטות ואנשי מקצוע במשק ובממשל. סקירת הפרויקטים השונים שבוצעו במוסד מוצגת באתר האינטרנט שלו. בנוסף מסייע מוסד שמואל נאמן בפרויקטים לאומיים דוגמת המאגדים של משרד התמ"ס – מגנ"ט בתחומים אלה: ננו־טכנולוגיות, תקשורת, אופטיקה, רפואה, כימיה, אנרגיה, איכות הסביבה ופרויקטים אחרים בעלי חשיבות חברתית־לאומית. מוסד שמואל נאמן מארגן גם ימי עיון מקיפים בתחומים שהוא עוסק בהם.

יו"ר מוסד שמואל נאמן הוא פרופ' זאב תדמור והמנכ"ל הוא פרופ' עירד יבנה.

כתובת המוסד: מוסד שמואל נאמן, קריית הטכניון, חיפה 3200003

טלפון: 04-8292329, פקס: 04-8231889

דוא"ל: info@neaman.org.il

www.neaman.org.il

תוכן העניינים

תודות 8

פתח דבר 9

תקציר 12

מבוא 17

פרק 1: החברה הערבית בישראל 23

פרק 2: סקר הביטחון האישי והקהילתי 2020 29

2.1 רקע ומתודולוגיה 29

2.2 ממצאי סקר הביטחון האישי והקהילתי 2020 30

2.2.1 עמדות כלפי תחושת הביטחון האישי, כלפי הביטחון הקהילתי וכלפי סוגי האלימות 30

2.2.2 החשש להיפגע מסוגי אלימות, זהות התוקף והנכונות להשתתף במאבק באלימות. 39

.2.2.3 עמדות כלפי מוסדות וגופים המטפלים באלימות בחברה הערבית 50

.2.2.4 נשק חם בחברה הערבית 55

פרק 3: היחסים בין החברה הערבית לבין משטרת ישראל 58

3.1 רקע 58

3.2 ממצאי הסקר בנוגע לעמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה לשנת 2020 60

3.3 מעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402 72

פרק 4: שנת הקורונה, תפקוד רשויות המדינה עם משבר הקורונה 75

פרק 5: הרוגים ונרצחים כתוצאה מאלימות ופשיעה בחברה הערבית ב־2020 85

פרק 6: המלצות 93

נספחים

נספח א': שאלות הסקר לשנת 2020 לנשאלים הערבים בצירוף הממצאים 95

נספח ב': שאלות הסקר לשנת 2020 לנשאלים היהודים בצירוף הממצאים 109

ביבליוגרפיה 249

תרשימים

1. תרשים 1.1: עמדות בנוגע לתחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים (אזרחים ערבים, 2018–2020).
2. תרשים 1.2: עמדות בנוגע לתחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים (אזרחים יהודים, 2018–2020)
3. תרשים 1.3: עמדות בנוגע לתחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
4. תרשים 2.1: עמדות כלפי תופעות חברתיות, לפי התופעה ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
5. תרשים 2.2: עמדות ביחס להתפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
6. תרשים 2.3: עמדות ביחס לקטטות, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
7. תרשים 2.4: עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים, לפי מגדר ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
8. תרשים 3.1: עמדות כלפי החשש להיפגע מאלימות ומפשיעה, לפי סוג העבירה ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
9. תרשים 3.2: עמדות כלפי החשש להיפגע מאלימות ומפשיעה, לפי חברה ושנה (אזרחים יהודים, 2018–2020)
10. תרשים 3.3: עמדות ביחס לחשש להיפגע מהתפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
11. תרשים 3.4: עמדות כלפי החשש להיפגע מעבירות מין, לפי מגדר ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
12. תרשים 4.1: עמדות כלפי תחושת איום מפני תופעות אלימות, לפי מרחב ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
13. תרשים 4.2: עמדות כלפי תחושת איום של תופעות אלימות, לפי מרחב ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2020).
14. תרשים 4.3: עמדות כלפי איום של תופעות אלימות, לפי סוג המרחב ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2020).
15. תרשים 5.1: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
16. תרשים 5.2: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ושנה (אזרחים יהודים, 2018–2020)

17. תרשים 5.3: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2020)
18. תרשים 6.1: הכרת התוקף או המאיים בתקיפה, לפי שנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
19. תרשים 6.2: זהות התוקף או המאיים בתקיפה, לפי שנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
20. תרשים 7.1: נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב, לפי מידת הנכונות ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
21. תרשים 8.1: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
22. תרשים 8.2: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
23. תרשים 8.3: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
24. תרשים 9.1: הנכונות לפנות לטיפול בשל פגיעה מאלימות, לפי סוג הגורם ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
25. תרשים 9.2: הנכונות לפנות לטיפול בשל פגיעה מאלימות, לפי הגורם ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
26. תרשים 10.1: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על השימוש האלים בנשק, לפי שנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
27. תרשים 10.2: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים השימוש האלים בנשק, לפי שנה (אזרחים יהודים, 2018–2020)
28. תרשים 11.1: עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה, לפי חברה ושנה
29. תרשים 11.2: עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
30. תרשים 12.1: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)
31. תרשים 12.2: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
32. תרשים 12.3: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)
33. תרשים 12.4: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בתחום אכיפת תקנות הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

34. תרשים 13.1: נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה, לפי סוג הפגיעה ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020)

35. תרשים 13.2: נכונות להתלונן במשטרה כקורבן פגיעה, לפי סוג הפגיעה ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2020)

36. תרשים 14.1: נכונות להעיד במשטרה על פגיעה, לפי סוג העבירה ושנה)אזרחים ערבים, 2018–2020)

37. תרשים 14.2: נכונות להעיד במשטרה על פגיעה, לפי סוג העבירה ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

38. תרשים 15.1: מידת האמון במשטרת ישראל, לפי חברה ושנה.

39. תרשים 15.2: מידת האמון במשטרת ישראל, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

40. תרשים 16.1: הערכת תפקוד המשטרה בתחום אכיפת תקנות הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

41. תרשים 16.2: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בתחום אכיפת תקנות הקורונה (אזרחים יהודים וערבים, 2020)

42. תרשים 17.1: שביעות רצון מיעילות טיפול המשטרה בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

43. תרשים 17.2: שביעות רצון מיעילות טיפול מוסדות המדינה והממשלה בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

44. תרשים 17.3: שביעות רצון מיעילות טיפול מוסדות החירום בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

45. תרשים 17.4: שביעות רצון מיעילות טיפול מוסדות החברה והרווחה בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

46. תרשים 18.1: דאגה מהתפשטות נגיף הקורונה בחברה הערבית וחשש להיפגע מהתפשטותו, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020)

47. תרשים 18.2: חשש להיפגע מהתפשטות נגיף הקורונה, אזרחים יהודים וערבים, (2020)

48. תרשים 18.3: דאגה מהתפשטות נגיף הקורונה בחברה הערבית וחשש להיפגע מהתפשטותו, לפי מגדר (אזרחים ערבים, 2020)

תודות

דו"ח מדד הביטחון האישי והקהילתי לשנת 2020 יצא לאור הודות לנחישות העמיתים, החוקרים והשותפות והשותפים לדרך.

אנו מבקשים להודות מקרב לב לכל האנשים שהיו מעורבים בהוצאת המדד בשנה השלישית ברצף, בייחוד בתקופה המאתגרת של התפשטות נגיף הקורונה: ד"ר דניס רוזנברג, ד"ר רימא'א דעאס וד"ר עידו ליברמן ליוו אותנו בייעוץ בענייני סטטיסטיקה ובהארות חשובות על ניתוח הממצאים; הצוות המקצועי של הסוקרות והסוקרים עשה את מלאכת הראיונות באופן מדויק; מכון הסקרים "מסקר" שביצע את הראיונות בחברה היהודית, ועוזרי המחקר אמיר, עדי, ראוף ורנא, תרמו רבות להצלחתו של המחקר.

תודה מיוחדת שלוחה לאמנון בארי־סוליציאנו ולד"ר ת'אבת אבו־ראס, מנכ"לים שותפים של **יוזמות אברהם**, ולפרופ' עירד יבנה, מנכ"ל מוסד שמואל נאמן בטכניון, על תמיכתם ועידודם, על הליווי המקצועי ועל הנכונות להשקעה החומרית והרוחנית במחקר זה. תודה אחרונה ליעקוב אברהים, לד"ר ראובן גל ולרות לוין־חן שקראו ביסודיות את המחקר והאירו הארות חשובות.

לכולם ולאחרים נתונה תודתנו.

נוהאד, עולא ויונתן

פתח דבר

מדד הביטחון האישי לשנת 2020 הוא הדו"ח השלישי בנושא אלימות, פשיעה ושיטור בחברה הערבית.

עמותת **יוזמות אברהם** מפרסמת את הדו"חות מדי שנה בשנה, והם מספקים לקוראים תמונת מצב על עמדותיהם של האזרחים הערבים בסוגיות של שיטור ואלימות. הדו"חות אף מנהלים מעקב אחר עבודת המשטרה בקרב האוכלוסייה הערבית ואחר יישום החלטת הממשלה 1402 להגברת הביטחון האישי ביישובים הערביים, וכן מעקב הנוגע לנרצחים בחברה הערבית.

המדד נולד מתוך המציאות העקובה מדם בחברה הערבית, והיא מגיעה לשיאים כואבים חדשים בשנים האחרונות. בכל שנה אנו רואים כי חלה עלייה נוספת במקרי האלימות והפשיעה בחברה הערבית: בשנת 2018 קופחו חייהם של 71 אזרחים ואזרחיות ערבים, ושיעורם מכלל הנרצחים וההרוגים בישראל עמד על 61 אחוזים, פי שלושה מחלקה של החברה הערבית באוכלוסייה. בשנת 2019 עמד מספר הנרצחים וההרוגים בשל אלימות ופשיעה בקרב האזרחים הערבים על 89 נפש, יותר מבכל שנה אחרת בתולדות המדינה. שיעורם של הנרצחים הערבים מכלל קורבנות הרצח וההריגה במדינה עמד על 65% בשנה זו. במהלך 2020 נרצחו 96 אזרחיות ואזרחים ערבים. יש להדגיש כי הרג ורצח הם החמורים שבמקרי האלימות ועל כך יש להוסיף את הפצועים בגוף ובנפש עקב ירי, קטטות, איומים ועוד.

תופעת האלימות בחברה הערבית לא נוצרה יש מאין. הסיבות לה רבות, והמרכזיות שבהן הן: נוכחות בלתי מספקת של המשטרה ביישובים הערביים; מצבה החברתי־כלכלי של האוכלוסייה הערבית – מחצית מכלל המשפחות הערביות מוגדרות כעניות וכמעט שני שלישים מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני; אבטלה נרחבת – בעיקר בקרב צעירים וצעירות; תמורות בתפקיד המשפחה בחברה הערבית ומעבר לחברה אינדיבידואליסטית יותר, הגורמים לכך שהמשפחה אינה מקור לביטחון ולאכיפת החוק כפי שהייתה בעבר, אך גם הרשויות עדיין לא ממלאות תפקיד זה במידה מספקת בחיי האזרחים הערבים; אי־שוויון בשירותים הניתנים לאזרחים הערבים, אשר בא לידי ביטוי בין היתר בנוכחות דלילה של מוסדות הממשלה ביישובים הערביים ועוד.

החברה הערבית בישראל חוותה בשנת 2020 שגרת חירום כפולה – משבר מגפת הקורונה הצטרף לאלימות ולפשיעה ואף הגביר אותן. התפקוד הלקוי של רשויות המדינה וההזנחה ארוכת־השנים של החברה הערבית מצידן באו לידי ביטוי גם במהלך משבר הקורונה, אשר הגביר את תחושת הסכנה והפחד של האזרחים הן מפני המחלה עצמה והן מפני הדבקה של אחרים. החברה הערבית הייתה פגיעה להשלכות המגפה יותר מן החברה היהודית. שיעורי ההדבקה והתחלואה בה היו גבוהים יותר עקב העוני, צביון המגורים, התרבות וסגנון החיים; על כך נוסף האמון הנמוך ברשויות המדינה. במציאות זו של חירום בשל המגפה התרחבו תופעות האלימות והפשיעה, בהן ירי ושימוש בנשק, סחר בסמים, אלימות חמורה עד כדי רצח, סחיטת דמי חסות ועוד. יתרה

מזאת, המשבר גרם לעלייה בתופעות אלימות מסוגים מסוימים, ובראשם אלימות כלפי נשים וילדים וזאת למרות הגברת נוכחות המשטרה ברחובות וביישובים הערביים לשם אכיפת תקנות הקורונה.

בשנת 2020 חלה התפתחות מרכזית נוספת – פרסום דו"ח ועדת המנכ"לים למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית. כזכור, בדו"ח מדד הביטחון האישי שפרסמנו ביוני 2019 המלצנו על הקמת צוות בין־משרדי למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית, וכבר בסוף 2019, אחרי הירצחם של שלושה אזרחים ביישוב מג'ד אל־כרום – האחים אחמד וחליל מנאע ומוחמד סבע – יצאה החברה הערבית בהמוניה בדרישה למיגור הפשיעה בקרבה. באותו זמן הכריז ראש הממשלה דאז, בנימין נתניהו, על הקמת ועדת מנכ"לים (דובר על הקמת צוות ולא על תוכנית) של משרדי הממשלה הרלוונטיים כדי להכין תוכנית ממשלתית למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית בתוך שלושה חודשים. אנשי **יוזמות אברהם** תרמו מהידע שלהם ומניסיונם המקצועי לכתיבת הדו"ח, והופיעה בו נקודת מפנה חשובה: לראשונה הובעה הכרה בכך שהפתרונות למכת האלימות אינם טמונים רק בצעדים הקשורים לשיטור ואכיפה; נדרש גם בטיפול בגורמי העומק החברתיים, תוך הפחתת ההפליה הבולטת ורבת־השנים שממנה סובלת החברה הערבית. הפליה זו תרמה רבות להתגברות התופעה.

בצל אי־היציבות הפוליטית ולמרות דחיפות הנושא, לא באו מסקנות הדו"ח לידי יישום מעשי בשטח. בנובמבר 2020 הופיע ראש הממשלה נתניהו באופן חריג בוועדה למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית בראשות ח"כ מנסור עבאס, ובפיו הבטחה דרמטית – לדבריו, החלטת ממשלה בנושא תובא לאישור בתוך שבועיים, אולם גם הבטחה זו מומשה באיחור. רק בתחילת מרץ 2021, ימים ספורים לפני מערכת הבחירות האחרונה, התגלגל הדו"ח להצעת מחליטים והיא עברה בכנסת. החלטת הממשלה היא צעד חשוב בכיוון הנכון: בפעם הראשונה הכירה הממשלה בחומרת התופעה ובצורך למגר את האלימות והפשיעה החברה הערבית. הממשלה נתנה את דעתה גם לגורמי העומק של התופעה, כפי שאנחנו ב**יוזמות אברהם** תובעים זה שנים. במרכז ההחלטה עמד אישור תקציב לבניית תחנות משטרה ולהרחבת כמה מהן. החלטה זו באה לאחר מסיבת עיתונאים חגיגית שנערכה חודש קודם לכן, ובה הכריזו נתניהו והשר לביטחון הפנים דאז אוחנה על הקמת אגף "סיף" במשטרה שתפקידו לסכל את הפשיעה בחברה הערבית.

מדד הביטחון האישי והקהילתי לשנת 2020 מבוסס על סקר שהתמקד בחמישה תחומים: (1) תחושותיהם ועמדותיהם של האזרחים הערבים כלפי היקף האלימות והפשיעה ביישוביהם וכלפי תופעות האלימות ביישוב מגוריהם; (2) היקף החשיפה של האזרחים הערבים לתופעות של אלימות ופשיעה, אם במישרין ואם באמצעות חברים או קרובי משפחה שנחשפו לתופעות אלה; (3) נכונותם של האזרחים הערבים להירתם למאבק באלימות; (4) עמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה ותחושותיהם ביחס להתנהגותה כלפיהם; (5) תפקוד רשויות המדינה במהלך משבר הקורונה.

הסקר נערך בקרב מדגם מייצג של החברה הערבית כולה. לשם השוואת הממצאים נערך בה בעת סקר ארצי בקרב מדגם מייצג של החברה היהודית. מכיוון שגם ב־2018

וב־2019 היה הסקר זהה בהרכב השאלות, דו"ח זה כולל השוואה רב־שנתית נוסף על ההשוואה בין החברה הערבית לחברה היהודית. השוואה זו מאפשרת לאתר מגמות ושינויים, ואנו נוסיף ונעקוב אחריהם בכל שנה. הדו"ח הנוכחי כולל גם פילוח של התשובות לפי אזור המגורים עבור חלק מהממצאים. פילוח זה מאפשר להבין טוב יותר את עמדות האזרחים הערבים בהתאם למקום מגוריהם. חלוקת אזורי המגורים נעשתה לפי החלוקה המקובלת בחברה הערבית: הגליל, המשולש, הנגב והערים המעורבות.

ממצאי הסקר של 2020 מיטיבים להמחיש את חוסר הביטחון האישי והמחסור בשיטור בחברה הערבית, ומדיווחי הנשאלים הערבים מצטיירת תמונה עגומה ביחס לתופעות האלימות והפשיעה, ובהן שימוש בנשק חם, סחר בסמים, עבירות רכוש, אלימות פיזית ואיומים, וכן ביחס להשפעתן של תופעות אלה על חייהם של האזרחים הערבים.

עמותת **יוזמות אברהם** מייחסת חשיבות רבה למאבק בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית ולכן הקימה את מיזם "קהילות בטוחות" הפועל לקידום תפיסת שיטור שירותית ומיטיבה לאזרחים הערבים ולביסוס מנגנון הידברות בין המשטרה לבין הקהילה, להטמעת תכניות להגברת הביטחון האישי ביישובים הערביים, לחיזוק החינוך נגד אלימות בבתי הספר ולניטור ומעקב אחרי תכניות הממשלה. השנה מייחד הדו"ח פרק גם לאלימות ולפשיעה בצל משבר הקורונה.

עמותת **יוזמות אברהם** תמשיך לקדם שילוב ושוויון בין אזרחי ישראל הערבים והיהודים ותמשיך לפעול להגברת מודעותו של הציבור לתופעת האלימות והפשיעה בחברה הערבית: חיי ערבים אינם הפקר.

אנו מבקשים להודות למחברי הדו"ח, ד"ר נוהאד עלי, עולא נג'מי־יוסף ויונתן אריה, על כתיבתו ועל העבודה הרבה שהשקיעו בהכנתו.

ד"ר ת'אבת אבו־ראס   אמנון בארי־סוליציאנו

מנכ"לים שותפים, עמותת **יוזמות אברהם**

תקציר

להלן ממצאי הסקר המרכזיים המפורטים בדו"ח זה:

- מהנתונים נובע כי הנשאלים בחברה הערבית מרגישים היעדר ביטחון אישי בשל האלימות ביישוביהם בשיעור גדול יותר במידה רבה בהשוואה לנשאלים בחברה היהודית. בקרב הנשאלים בחברה הערבית עומד שיעורם של המרגישים כך על כ־37%, והוא ירד בתלילות בהשוואה לשנת 2019, שבה עמד על כ־61%. ירידה זו השיבה את ההבדלים בין החברות בעניין זה לרמה הדומה לזו של שנת 2018. לעומת זאת, בחברה היהודית לא חל שינוי משמעותי בשנת 2020: כ־11% מהנשאלים חשים חוסר ביטחון אישי במידה רבה ורבה מאוד.

- הנתונים מראים כי בדומה לשנים קודמות, הנושאים המדאיגים ביותר את האזרחים הערבים הם סוגי אלימות ופשיעה המסכנים חיי אדם. עם זאת, בהשוואה לשנת 2019 חלה ירידה בשיעור המודאגים והמודאגים מאוד מכל התופעות שנבדקו: כ־76% (לעומת כ־84% בשנת 2019) מהנשאלים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מאלימות. כפי שיוצג בהמשך, תופעה זו חזרה להיות דומיננטית ביחס ליתר התופעות המדאיגות את החברה הערבית, בדיוק כפי שהייתה בשנת 2018. בנוסף, 74% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מהפשיעה לעומת כ־84% בשנת 2019.

- שני שלישים מהאזרחים הערבים חוששים או חוששים מאוד להיפגע מאלימות – ירידה יחסית לממצאי 2019 (73.9%), אך עדיין יותר מכפי שהיה ב־2018 (59.3%). עוד עולה מהממצאים כי גם בחשש מעבירות רכוש נשמרה המגמה: בשנת 2020 כ־59% מהאזרחים הערבים חוששים או חוששים מאוד להיפגע מעבירות רכוש.

- גם בשנת 2020 גדול החשש להיפגע מכל העבירות בקרב החברה הערבית מזה שבחברה היהודית. החשש הגדול ביותר בחברה הערבית הוא להיפגע מאלימות (66%) לעומת 23% בחברה היהודית. לעומת זאת, הנושא המעורר את החשש הרב ביותר בחברה היהודית הוא עבירות מין: קרוב ל־27% מהנשאלים בחברה זו חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה.

- בפילוח המשיבים הערבים לפי אזורים גאוגרפיים נמצאו הבדלים בשיעור הנפגעים מסוגי אלימות שונים. כפי שנציג בהמשך, שיעור הנפגעים במידה רבה או רבה מאוד משימוש בנשק (כ־22%) ומקללות, מיריקות, מאיומים ומסחיטה (19%) גבוה יותר בקרב תושבי הנגב לעומת השיעור באזורים האחרים. לעומת זאת, השיעור הגבוה ביותר של הנפגעים במידה רבה או רבה מאוד מהתפרעויות, ממכות, מהשחתות רכוש ומהצתות (כ־30%) וכן מאלימות מינית (כ־3%) נצפה בקרב תושבי המשולש.

- הן בחברה היהודית והן בחברה הערבית מעוררת התפשטות נגיף הקורונה את החשש הרב ביותר מבין התופעות שהוצגו. עם זאת, שיעור החוששים בחברה היהודית נמוך באופן בולט (כ־36%) מזה שבחברה הערבית (כ־72%).

- בפילוח המשיבים הערבים לפי אזורים גאוגרפיים נמצא כי תושבי הערים המעורבות ביטאו את רמת הדאגה הגבוהה ביותר מהתפשטות הנגיף (כ־86%). מנגד, רמות הדאגה הנמוכות ביותר נצפו בקרב תושבי המשולש (כ־57%).
- בתשובה על השאלה בדבר נכונות החברה ערבית להשתתף במאבק נגד אלימות נמצא כי למרות מספר הקורבנות ולמרות החשש ליפול קורבן לאלימות, הנשאלים מגלים מידה לא מבוטלת של נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוביהם. עם זאת, נכונות זו ירדה מעט בהשוואה לשנת 2019, שבה 40% מהנשאלים השיבו כי הם מוכנים להשתתף במאבק המדובר במידה רבה או רבה מאוד – לעומת כ־49% ב־2019.
- נמצא כי גם בשנת 2020 שלושת המוסדות הזוכים לשביעות הרצון הרבה ביותר מצד החברה הערבית מיעילות טיפולם בצמצום האלימות הם המשפחה (כ־54% מרוצים או מרוצים מאוד), מערכת החינוך (כ־43%) ומוסדות הדת (כ־41%). עם זאת, ב־2019 חלה ירידה מסוימת (6.5%–9%) בשביעות הרצון ממוסדות אלה. אשר לשביעות הרצון מטיפול המשפחה בנושא (54%), במקרים רבים הטיפול כולל פיוס משפחתי וסולחה, ואולם המשפחות נוקטות דרכים אחרות, אלימות יותר.
- שלושת המוסדות אשר זוכים לשביעות הרצון המועטה ביותר הם כולם מוסדות המדינה (שלא כמוסדות החברה הערבית): הכנסת (כ־14%), משטרת ישראל והממשלה (כ־11% בכל אחת מהן). הירידה בשביעות הרצון מהכנסת ומהמשטרה נמשכת שנה שנייה ברציפות.
- בפילוח שביעות הרצון מהטיפול בתופעת האלימות והפשיעה לפי אזור גאוגרפי הממצאים מראים שתושבי הגליל גילו את שביעות הרצון הרבה ביותר ממערכת הרווחה (כ־42%) ומהשלטון המקומי (28%), תושבי המשולש גילו את שביעות הרצון הרבה ביותר ממערכת החינוך (58%), ותושבי הנגב גילו את שביעות הרצון הרבה ביותר ממשטרת ישראל (כ־34%), מהממשלה (כ־31%), ממערכת המשפט (כ־29%) ומהכנסת (כ־25%).
- עוד נמצא כי בדומה לשנים הקודמות, הציבור הערבי רואה את העונשים הקלים המושתים על עברייני אלימות כגורם המרכזי המשפיע על השימוש האלים בנשק: 90% מהנשאלים מייחסים לגורם זה מידה רבה או רבה מאוד של השפעה בשנת 2020. זמינות הנשק (84.4%), הסחר בסמים (83.2%) והלוואות בשוק האפור (81.4%) נתפסים גם הם כגורמים מרכזיים, ובאחרון חלה עלייה תלולה בשנתיים האחרונות. הגורם שנתפס כמרכזי פחות מכול הוא נוכחות השוטרים, והערכת חשיבותו נסוגה מ־78.8% בשנת 2019 ל־69.1% בשנת 2020.
- אשר לעמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה, הממצאים מצביעים על הבדל מובהק בין האזורים מבחינת איכות הטיפול של המשטרה. השיעור הגבוה ביותר של המעריכים את הטיפול כטוב או טוב מאוד הוא בקרב תושבי הערים המעורבות (כ־83%), ובקרב תושבי המשולש (כ־34%) הוא הנמוך ביותר.

- מעניין להיווכח כי על אף הירידה הניכרת באמון של החברה היהודית במשטרה (20 נקודות האחוז) משנת 2019 לשנת 2020, החברה היהודית עדיין רוחשת למשטרה אמון רב יותר מהחברה ערבית (16%): באמון של החברה הערבית במשטרה חלה ירידה הדרגתית עוד משנת 2018.
- אשר לקורבנות האלימות, במהלך 2020 קיפחו את חייהם 96 אזרחיות ואזרחים ערבים: 16 נשים ו־80 גברים, יותר מבכל שנה אחרת עד כה. הרג ורצח הם מקרי האלימות החמורים ביותר ועליהם יש להוסיף את הפצועים בגוף ובנפש עקב אירועי ירי, קטטות, איומים ועוד.

גיל הנרצחים הנמוך ביותר בשנת 2020 הוא 16 בלבד; שלושה מההרוגים בנסיבות אלימות בשנה זו היו בני גיל זה. הנרצחים המבוגרים ביותר היו תמאם ג'באלי, בת 84 מטייבה, וסימון קרמנוקיאן מלוד, בן 92 במותו. ככל הנראה נהרגה תמאם ג'באלי מירי שכוון לאדם אחר. קרמנוקיאן נרצח באלימות במהלך שוד בדירתו.

מעקב אחרי יישום החלטת הממשלה 1402 מראה שלפי נתוני המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים גדל מספר השוטרים המוסלמים במשטרת ישראל, ומשנת 2016 ועד סוף 2020 גויסו לשורות המשטרה 695 שוטרים ערבים מתוכם 595 שוטרים מוסלמים; מאה מהם גויסו בשנת 2020, 92 מהם גויסו בשנת 2019, ו־225 מהם הצטרפו למשטרה בשנת 2018.

אלה ההמלצות העיקריות לשיפור הביטחון האישי ביישובים הערביים:

המלצותינו לשיפור הביטחון האישי ביישובים הערביים מתמקדות בשלושה מישורים מרכזיים: קהילה, ממשלה ומשטרה. זאת מתוך הכרה בעובדה שטיפול בתופעה קשה זו מצריך הירתמות של כלל הגורמים הרלוונטיים:

1. שימוש באמצעים טכנולוגיים במאבק בפשיעה בחברה הערבית – מרבית היישובים הערביים אינם מרושתים במצלמות והמוקדים מופעלים בידי אנשי הרשויות המקומיות הנתונות לסחיטה ולאיומים. מיגור יעיל של הפשיעה חייב להתבסס על שימוש באמצעים טכנולוגיים מתקדמים. שימוש באמצעים כאלה גם יצמצם את התלות בעדים מהחברה הערבית אשר עדותם עלולה להציב אותם בסכנת חיים.
2. מתחמי איחוד של שירותים מצילי חיים ביישובים הערביים – כיום אין שירותים מצילי חיים במרבית היישובים הערביים כגון תחנות משטרה, תחנות כבאות והצלה ומרפאות חירום. היעדר שירותים אלה פוגע בביטחון האישי של האזרחים הערבים ותורם לתחושה כי המדינה מפקירה אותם וכי אינה נוכחת ביישוביהם. בנוסף, כאשר בחלק מהיישובים פועלת תחנת משטרה בלבד, מתחזק בקרב האזרחים הרושם שהמדינה עוסקת רק באכיפת החוק והסדר ומזניחה היבטים אחרים של הביטחון האישי.

3. מבצעים להחזרת נשק באופן וולונטרי בתמורה לאי־הפללה – תפיסת הנשק הבלתי מורשה ועידוד אזרחים להחזיר כלי נשק שברשותם אמורים לתפוס מקום מרכזי במשימות המשטרה.

4. הכשרות לשוטרים ולמפקדים בנושא "שיטור בחברה משוסעת" – אמנם עבודתה של משטרת ישראל בחברה הערבית, על האתגרים והחסמים הכרוכים בה, ייחודית מבחינות מסוימות בשל הסכסוך הישראלי־פלסטיני והשפעתו על תחושות המיעוט הפלסטיני במדינה ביחס למוסדות המדינה ולמשטרה בפרט; עם זאת, התמודדות המשטרה דומה במידה רבה לזו שבגופי שיטור אחרים ברחבי העולם הפועלים בחברות משוסעות.

5. הרחבת מערך השיטור העירוני ביישובים הערביים – כוח משולב הכולל כוחות שיטור ופיקוח עירוני נועד להרתיע עבריינים, לאכוף משמעת בתחומי איכות החיים ולמנוע אלימות והתנהגות אנטי־חברתית. לפי מודל זה המשטרה מחויבת להעמיד על חשבונה שוטרים עבור השיטור העירוני, והרשות המקומית מחויבת להעסיק פקחים אשר יעבדו לצד השוטרים.

6. העמקת השותפות בין הקהילה למשטרה – בחלק לא מבוטל מהיישובים הערביים שבהם הוקמו תחנות משטרה היחסים בין המשטרה לקהילה מעורערים כיום. אי פענוחים של אירועי פשיעה חמורים והיעדר ביטחון אישי ביישובים הללו מעוררים באזרחים אי־אמון כלפי המשטרה. יתר על כן, ראשי הרשויות, אשר זקוקים לתמיכת הציבור, עשויים לאבד אותה אם יתמכו במשטרה בגלוי. המשטרה מצידה פועלת במקרים רבים לבדה ואינה רואה את הרשות המקומית ואת התושבים כשותפים לתיאום ולהגדרת סדרי עדיפויות לטיפול משותף בבעיות. בנוסף, שורר מתח בין המשטרה לבין החברה הערבית על רקע תפקידה הכפול של המשטרה: היא אחראית להשלטת חוק וסדר בקרב אזרחים, אך ממלאת תפקיד גם באכיפה על רקע ביטחוני.

7. החרפת המאבק בסחיטת דמי חסות – ארגוני "שמירה" כביכול מעניקים את חסותם לבעלי עסקים תמורת תשלום שהוא דמי חסות. בעלי עסקים המסרבים לשלם עבור שירותיהם נפגעים בשל סירובם. מחד גיסא יזמים ערבים רוצים לפתוח עסקים ביישובים הערביים ובכך לקדם את פרנסתם ואת יישוב מגוריהם; מאידך גיסא, ככל שעסקם יצליח יותר – כך הם יהיו חשופים לאיומים ולגביית תשלומי חסות. חרב דמי החסות המתהפכת מעל לראשם של בעלי העסקים מרתיעה רבים וכך היא מקטינה את היצע העסקים הקטנים והבינוניים ביישובים הערביים ומונעת את פיתוחם הכלכלי.

8. הגברת הנגישות להון ולאשראי – החברה הערבית היא חברה ענייה ולכן רבים בה מתקשים לעמוד במבחנים של הבנקים לשם קבלת משכנתאות דוגמת מבחן ההכנסה הפנויה שהיא תנאי לקבלת משכנתא. גם העובדה שברבים מהיישובים הערביים הבעלות על הבתים אינה מוסדרת מציבה חסם בפני האפשרות לקבל משכנתא. מחקר שפרסם בנק ישראל בשנת 2017 הראה כי שיעור נוטלי המשכנתאות בחברה הערבית עומד על 2% בלבד מכלל נוטלי המשכנתאות –

שיעור זניח לעומת חלקם באוכלוסייה, העומד על כחמישית מאזרחי המדינה. בנוסף, כלכלה "שחורה" הנהוגה כיום בהיקפים נרחבים בחברה הערבית מסיבות שונות מציבה אף היא חסם בפני האפשרות לקבל הלוואות מהבנקים. לפיכך אזרח ערבי הזקוק להלוואה יפנה לשוק החוץ־בנקאי ("השוק האפור"). אף שמתן הלוואות אלה אינו בגדר עבירה על החוק, הוא עלול לקשור את נוטל ההלוואה לארגוני פשיעה העוסקים בגביית חובות ומתעשרים מכך. יתר על כן, במקרים רבים נוטלי ההלוואה סובלים מאיומים מהמלווים.

9. הכרת המדינה באחריותה למיגור תופעות האלימות והפשיעה בחברה הערבית, קידום החלטות הממשלה השונות בנושא ויישומן ותקציב ראוי שבכוחו להתמודד עם היקף התופעות – כל אלה הכרחיים לטיפול בפשיעה והאלימות בחברה הערבית.

מבוא

התנהגות אלימה נעשתה לחלק משגרת חייו של האדם אף שדומה שאיש אינו שש לה ולכאורה אינו מוכן להסכין עימה (הוכמן, 2000). בשנים האחרונות אנו עדים לשיח ציבורי נרחב על התגברות תופעת האלימות בישראל, וסיקורם של אירועי האלימות מצד אמצעי התקשורת מראה באיזו מידה התופעה רווחת בישראל ומשפיעה על תחומים שונים בחייהם של האזרחים. לצד זאת, הנתונים שבידי הגופים הציבוריים העוסקים בתחום מציגים תמונה מורכבת.

אלימות היא מן התופעות החברתיות המורכבות והקשות ביותר. היא פוגעת באופן ישיר ובלתי אמצעי באדם עצמו, בין שכוּונה כלפי יחיד ובין שכוּונה כלפי קבוצה מסוימת. אלימות עלולה לפורר מבנים חברתיים חשובים כמו התא המשפחתי, מסגרות החינוך, הקהילה המקומית ועוד, ולהוביל להיווצרות חוסר אמון ולתחושה של היעדר ביטחון אישי בקרב הציבור. ריבוי מקרים של אלימות עלול לפגוע בחברה כולה, בדפוסי פעולתה וביכולתה ליצור ערבות הדדית, שיח ושיתוף פעולה. על כן המאבק בתופעת האלימות הוא יעד מרכזי של כל חברה דמוקרטית, מודרנית ורב־תרבותית (בשן, 2014, עמ' 3).

מכיוון שהאלימות היא תופעה כלל־אנושית, החברה פיתחה מנגנוניים וכללים לריסון התופעה ולחיזוק התכונות החיוביות של האדם ושל החברה. מנגנונים אלה כוללים ערכים ונורמות המבוססים על תפיסה מוסרית ועל רצון להבטיח את ערך החיים ואת כבודם. בה בעת פיתחה החברה כללים והסדרים להתמודדות עם מְבַצְּעיהם של מעשי אלימות כדי למגר את התופעה או לצמצם אותה לפחות. התמודדות טובה ויעילה עם תופעת האלימות בישראל מחייבת אותנו להבין את מהותה, את היקפיה ואת מאפייניה.

חקירת האלימות כתופעה חברתית נועדה להבין את היקפה, את צורותיה, את רמותיה ואת השפעתה על הפרט ועל הקולקטיב, ולה תרומה תאורטית ויישומית. כדי להבינה יש לחקור את התמורות ואת המגמות בהתפתחותה ולמפות את סוגיה לפי הקבוצה החברתית, המקום הגאוגרפי, צורת היישוב ועיתוי האלימות – וזאת משום שהאלימות היא תופעה דינמית המשתנה במהלך הזמן, לפי המקום ולפי הנורמות המוסריות המקובלות בחברה מסוימת. התרומה היישומית של חקר האלימות מקנה לחברה יכולת לגבש כללי התערבות כדי לצמצם את התופעה למען שמירת ביטחונם של הפרט ושל הציבור ולמען השלטת סדר ציבורי המבוסס על הנורמות ועל הערכים הרצויים על פי המוסכמות בחברה (עלי ולוין־חן, 2019, עמ' 17).

אלימות היא מגוון של פעולות מזיקות, הנעשות בידי אדם אחד או יותר והפוגעות באחר או בחברה, והיא עלולה להיות פיזית, מילולית, חברתית, מינית או אחרת; היא פוגעת או מתכוונת לפגוע בבני אדם, בבעלי חיים, בצומח או בחפץ דומם. אלימות נתפסת בדרך כלל כשימוש בלתי חוקי בכוח כדי לפגוע בקורבן וברכושו, והיא משפיעה על הקורבנות הן מבחינה נפשית והן מבחינה חומרית לאורך השנים.

מישל פוקו (Foucault, 1991) גורס כי כוח הוא "פעולה על פעולות של אחרים",

ואלימות – בהקשריה הפוליטיים לפחות – היא סוג של כוח המיועד להיות מכשיר שליטה והתפשטות או לחלופין כלי לשיבוש הכוח או האלימות של השלטון. עם זאת, ברור שלא כל כוח הוא אלימות, ומערכי הכוח הדיסציפלינריים והביו־פוליטיים אצל פוקו הם דוגמה מובהקת לכך (שם).

הוכמן (2000) טוען כי אלימות בהגדרתה המילולית כוללת מרכיבי תוקפנות, שימוש פיזי ורגשי בכוח ובכפייה בהיבטים פיזיים ורגשיים, לעיתים בתחושות איום ולעיתים בביטוי פיזי ממשי. האלימות מקיפה את מרבית תחומי חיינו מלידה ועד זקנה, במסגרות המשפחתיות והקהילתיות, במעגלי התעסוקה ואף בפוליטיקה המקומית והארצית. האלימות נובעת מהתעלמות מגבולות בכלל ומגבולות החופש בפרט בחברה דמוקרטית. התנהגות זו, הגובלת לעיתים באנרכיה, מלווה לא פעם בתוקפנות לשמה. התנהגות אלימה עשויה לבוא לידי ביטוי באי־התחשבות בזולת, באלימות מילולית, בסיכון עצמי ובסיכון הזולת. האלימות היא תופעה אוניברסלית החוצה מדינות, חברות, תרבויות ודתות, אולם ההבדל בין חברה אחת לאחרת בא לידי ביטוי במידת תפוצתה של האלימות, במידת הלגיטימציה של האלימות בעיני האנשים, ברצון של החברה להתמודד איתה, בדרכי ההתמודדות איתה ובהסבר הניתן לה (עלי ולוין־חן, 2019).

כאמור, האלימות והפשיעה נעשו לחלק מחיי היום־יום בעולם בכלל ובישראל ובחברה הערבית בה בפרט. כיום קשה לתאר את סדר היום הציבורי של האזרחים הערבים בישראל בלא לעסוק באירועי האלימות התכופים ביישוביהם. הפשיעה והאלימות מערערות את הסדר הציבורי ומאיימות על הביטחון הן של החברה והן של הפרט בה. האלימות כלפי הפרט המשתייך לקבוצה דתית, חברתית, אתנו־לאומית, תרבותית או מגדרית אינה תופעה חדשה, והיא קיימת מאז ראשית ימי האנושות (עלי, 2014).

המצב הגאו־פוליטי בישראל, הסכסוכים, השסעים האתנו־לאומיים, המתחים והקשיים על הרקע החברתי־כלכלי בישראל – כל אלה יוצרים כר פורה לצמיחת אלימות לצורותיה ולגווניה השונים. הם אף תורמים במישרין ובעקיפין לצמיחת אלימות גם ביישובים הערביים (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

למעשה, לא חולף יום בחברה הערבית בלא התרחשות של מקרי אלימות, ירי, רצח, תקיפת אנשים, השחתת רכוש או שוד מזוין. האלימות היא תופעה יום־יומית בכפרים, בערים ובשכונות בחברה זו, והיא מתפשטת ומתרחשת בתדירות כה גבוהה עד שהיא מסכנת את הביטחון האישי והקולקטיבי; היא אף מובילה לחולשת החברה ולהתפרקותה.[1] יתרה מכך, בספרה "צורות תרבותיות של אלימות" גורסת ברברה ויטמר כי האלימות מחלישה את המשכיות החיים. היא מגדירה את האלימות "הבעה או פעולה מזיקה או משמידה שעושה פרט או קבוצה נגד אחרים" בתחום החברתי זכתה התופעה לכינוי "טרור אזרחי" (עלי, 2014).

זה יותר משני עשורים שהאלימות בחברה הערבית היא בעיה ממשית שנדרשים לה

1. חיידר, עלי. (2012). סביב האלימות (מערבית) https://www.almadar.co.il/news-11,N-31251.html

טיפול ופתרון. בשנים האחרונות הגיע המצב לשפל חדש שלא היה כמותו. הניסיונות להבנת משבר האלימות בקרב החברה הערבית נדמים לעיתים כקרב בוץ שבו מטילים הצדדים את האחריות זה על זה. אלה טוענים כי האשם תלוי ביחס של הממסד לחברה הערבית ובהזנחתו רבת־השנים, ואלה טוענים כי התשתית לכך טמונה בתרבותה האלימה של החברה הערבית ובנורמות חברתיות שקשה לעקור אותן מן השורש (ריבלין, 2020). נראה אפוא שאחד האתגרים החשובים ביותר העומדים כיום בפני החברה הישראלית הוא שיפור היחסים עם החברה הערבית. הפחתת מקרי האלימות בחברה הערבית היא תנאי מחייב לכך (שם).

מגפת האלימות והפשיעה נוגעת כמעט בכל תחום מתחומי החיים בחברה הערבית: היעדר הנגישות להון ולאשראי הוליד שוק חוץ־בנקאי להלוואות בריבית בלתי אפשרית והחובות בגינן נגבים באיומים קשים ובאלימות; בעלי עסקים הפועלים בסביבה בלתי מוגנת משלמים דמי חסות ונופלים קורבן למאבקי שליטה בין כנופיות; מאבקים פוליטיים במציאות של שלטון מקומי חמולתי המתגמל מקורבים (על רקע אבטלה קשה ומחסור במשרות) מטעינים את מערכות הבחירות לשלטון המקומי באלימות פיזית קשה וחושפים את נבחרי הציבור לפגיעה; סכסוכים בין משפחות או בין חמולות הופכים ליריבויות של עשרות שנים וכוללים התפרצויות אלימות ונקמות דם רב־דוריות המאיימות על אלפי אנשים מכל צד, וחטאם היחיד של רובם המכריע הוא שיוכם המשפחתי; רצח נשים ואלימות כלפי נשים בעקבות סכסוכים בתוך המשפחה הם תופעה קשה אשר עודנה נתפסת כלגיטימית בחוגים מסוימים; נהיגה פרועה וויכוחים על השימוש בדרך מידרדרים במהירות לאירועים אלימים ולעיתים לתגרות רבות־משתתפים; עובדי מערכת החינוך ובהם מורים ומנהלי בתי ספר חשופים לאלימות מילולית קשה ולעיתים מותקפים בידי תלמידים ובני משפחותיהם, וכך גם עובדי רשויות הרווחה ומשרתי ציבור אחרים; ונדליזם והשחתת רכוש במרחב הציבורי נפוצים גם כן, כביטוי למחאה, לשעמום או לשליטה במרחב (עלי ולוין־חן, 2019).

כל אלה – לצד שיטור חסר שאינו מיטיב עם החברה הערבית – דוחפים אזרחים ערבים רבים להתחמש בנשק חם כדי להגן על עצמם ועל משפחותיהם. התחמשות זאת ממלאת תפקיד מכריע באירועי האלימות המתוארים לעיל. על פי הערכות, עשרות אלפי כלי נשק מוחזקים ללא רישיון בידי אזרחים ערבים, החל מנשק קר, אקדחים ומטעני חבלה מאולתרים, וכלה בכלי נשק ותחמושת "תקניים" הכוללים רימוני רסס, רובי סער ואף טילי כתף.

שכיחותם של כלי הנשק בחברה הערבית זכתה לאזכור מיוחד בדו"ח מבקר המדינה אשר פורסם באוגוסט 2018, בפרק שכותרתו "התמודדות משטרת ישראל עם החזקת אמצעי לחימה לא חוקיים ואירועי ירי ביישובי החברה הערבית וביישובים מעורבים". הדו"ח מציין כי בין השנים 2014–2016 "היה שיעור עבירות הירי בקרב החברה הערבית גבוה פי 17.5 משיעור העבירות האמורות באוכלוסייה היהודית", וכי "שיעור הנפגעים באירועי אלימות שנעשה בהם שימוש באמל"ח בקרב האוכלוסייה הערבית גבוה פי 2.5 עד פי 12 משיעור הנפגעים באירועי אלימות כאלה במגזרים אחרים בחברה

הישראלית".[2]

אלה הסיבות המרכזיות לתופעות האלימות הקשות:

1. **היעדר שיטור שוויוני והוגן לאורך שנים** – עשרות שנים של "שיטור־חסר", המתבטא בהזנחת הטיפול בפשיעה בחברה הערבית מצד המשטרה; אכיפה רופפת, היענות איטית לקריאות, שיעור פיענוחים נמוך והקצאה בלתי מספקת של תקנים ושל משאבים למשטרה לטיפול בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית. בה בעת נוקטת המשטרה "שיטור־יתר" המתבטא בנקיטת אלימות בלתי מידתית כלפי אזרחים ערבים ושימוש בפרקטיקות מעין־צבאיות כלפיהם בין שהרקע למעשים הוא פלילי ובין שמדובר בפעולות מחאה והפרת סדר (Ben-Porat, & Yuval, 2019; Weber, 2013). המתח בין שיטור־החסר לבין שיטור־היתר מקורו בדרך שבה תופסת המשטרה את אזרחי ישראל הערבים בשני מישורים: המישור האזרחי שבמסגרתו היא אמורה לספק להם שירותי שיטור יעילים, והמישור הביטחוני אשר במסגרתו היא רואה אותם (או את חלקם) כאיום פוטנציאלי על המשטר ועל הסדר הציבורי. סתירה זו בין שני המישורים של היחס לערבים מצד המשטרה זורעת אי־אמון עמוק בין הצדדים ומקשה מאוד על המשטרה לשרת את האזרחים הערבים ולהילחם בפשיעה ביישוביהם.

2. **עוני ואבטלה** – הקשר בין מחסור וקשיים כלכליים לבין תופעות של אלימות ופשיעה ידוע בעולם כולו וגם בישראל. מחצית מכלל המשפחות הערביות בישראל מוגדרות כעניות וכמעט שני שלישים מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני (זוסמן, וודבריג' ומיעארי, 2016Khattab & Miaari, 2013; ; Ali, 2019). היישובים הערביים מצויים בתחתית הסולם הכלכלי־חברתי ורבים מהם סובלים מתת־פיתוח ניכר, מאבטלה נרחבת, ממערכות חינוך ורווחה חלשות ומתשתיות פיזיות רעועות.

3. **מאבק על משאבים: קרקע ומשרות** – המעמד המיוחד של הקרקע והקשר הרגשי אליה בצירוף המחסור החמור בה ונדירותה ההולכת וגוברת מעמיקים קונפליקטים בין משפחות ואף בינן לבין עצמן. בה בעת ההיצע הזעום של תפקידים ומשרות ביישובים הערביים מחריף את התחרות על כל משרה, תחרות ההופכת למאבק שמשפחות שלמות מתגייסות אליו (עלי ולוין־חן, 2019). זוהי גם סיבה מרכזית למאבקים הקשים הנלווים לבחירות לרשויות המקומיות, מאבקים שלרוב אינם קשורים כלל למצע אידאולוגי או ליישוב עצמו אלא למה שנתפס כשליטה על מאגר של משרות, בבחינת שלל הצפוי ליפול בחלקם של המשתייכים לקבוצתו של המנצח בבחירות.

4. **תמורות פנימיות ושינויים במבנים החברתיים** – החברה הערבית היא חברה מסורתית, אולם השינויים החברתיים הכלל־עולמיים, בהם השימוש הנרחב באמצעי תקשורת חדשים כגון רשתות חברתיות, אינם פוסחים עליה (ח'מאייסי,

2. דו"ח מבקר המדינה, אוגוסט 2018, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/Report_640/47b736c1-a5a0-49ad-4538-799aa30902df/amlach.pdf

2005; 2012). המעבר מתרבות מסורתית־דתית, כפרית וקולקטיביסטית אל תרבות מודרנית, פתוחה ואינדיבידואליסטית יותר כרוך במחלוקת חריפה המתבטאת לעיתים באיום ובאלימות כלפי הקוראים תיגר על סגנון החיים המסורתי־פטריארכלי ועל הפערים בין המגדרים. שיח אידאולוגי מאיים, המועצם ברשת החברתית, רווח גם במישורים אחרים ובמחלוקות פוליטיות ואידאולוגיות. שחיקת סמכותה של המשפחה היא ביטוי נוסף לאותן תמורות. סכסוכים שיושבו בעבר בידי ראשי משפחות, בידי נכבדים ובידי ועדות סולחה, הופכים היום כהרף עין לתגרות רבות־משתתפים. הפרט שואף לממש את עצמו גם במחיר התבדלות מהקבוצה, וכך הקבוצה מאבדת אמצעים של הרתעה ופיקוח עליו.

5. **חוסר מעש בקרב צעירים** – שיעור חסרי המעש שאינם עובדים ואינם לומדים במסגרת סדורה, בקרב צעירות וצעירים ערבים בני 18–22, עומד על 40% בקירוב. לעומת בני גילם היהודים הזוכים למסלול ברור וקבוע מראש, מסיימי התיכון הערבים ניצבים מול עתיד מעורפל שבו הזדמנויות התעסוקה ומסגרות ההכשרה המקצועית מצומצמות. הם אף אינם מוכנים כהלכה ללימודים אקדמיים (עלי ולוין־חן, 2019; עלי ודעאס, 2018). על כך יש להוסיף את מיעוטם של המרכזים הקהילתיים, של מתקני הספורט ושל אפשרויות הבילוי. מציאות זו של שעמום וחוסר תוחלת היא כר פורה להצמחת התנהגויות אנטי־חברתיות, ונדליזם ואלימות.

6. **נוכחות דלילה של הרשויות הממשלתיות** – ביישובים הערביים בולטים בהיעדרם שירותים בסיסיים כמו בתי חולים, תחנות אוטובוס מרכזיות ותחנות רכבת, תחנות כיבוי והצלה ותחנות מגן דוד אדום. משרדי ממשלה ("קריית ממשלה") גם הם כמעט אינם נמצאים ביישובים (סעדה, שטיין ועלי, 2018). היעדר זה משריש תחושה של היעדר חוק, של אי־סדר ושל חוסר אכפתיות מצד המדינה כלפי האזרחים הערבים.

7. **נגישות מוגבלת להון ולאשראי** – התפתחות חיובית של יזמות, של מסחר ושל בנייה ביישובים הערביים יוצרת ביקוש להון ולאשראי אך הם אינם זמינים דיים בחברה הערבית. לפיכך פונים אזרחים ערבים רבים להיעזר בהלוואות בריבית גבוהה, והן מניעות תופעה של גביית חובות תוך שימוש באלימות ובסחיטת דמי חסות (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

8. **מחאה, ניכור וייאוש** – ייצוג־היתר של האזרחים הערבים בפשיעה ותופעת אי־הציות לחוק עשויים לבטא במקרים מסוימים מחאה כלפי המדינה, רשויותיה, הגדרתה והסדר החברתי שבה, מתוך תחושות של ייאוש והיעדר אופק בקרב אזרחים מהמיעוט הערבי (Ali, 2019; Golan-Agnon, 2006; Landau, 2015). מחאה זו משקפת תפיסה שלפיה הריבונות ביישובים הערביים מצויה – או אמורה להימצא – בידי גורמים מתוך החברה הערבית ולא בידי רשויות המדינה.

9. **מיגור הפשיעה בערים יהודיות** – ההתמודדות היעילה של רשויות האכיפה עם הפשיעה המאורגנת בערים היהודיות לא מיגרה אותה כליל אלא הובילה לזליגתה לערים הערביות שבהן האכיפה רופפת ואינה יעילה (למשל לאזור המשולש וואדי ערה). כך הפכו היישובים הערביים והשכונות הערביות בערים המעורבות ל"אזורי עדיפות" לפעילות פשיעה.

בשנים האחרונות מתחוור לגורמי הממשלה שלאורך השנים היה יחסה של המשטרה כלפי האזרחים לא מספק, לא שוויוני ולא הוגן. על כך נוספה ההבנה כי בלא שיתוף פעולה המבוסס על אמון מצד החברה הערבית, תתקשה המשטרה להילחם בפשיעה ביעילות. בה בעת השתרשה בחברה הערבית ההכרה שהאלימות והפשיעה הן כיום איום אסטרטגי הפוגע בה קשות. מספר הקורבנות בנפש, המשפחות ההרוסות והאיום הרב שחשים האזרחים על כל צעד ושעל הולידו את ההכרה שלא ניתן למגר את התופעות הללו בלא שיטור יעיל, וכי חוק וסדר הם זכויות אדם ואזרח שהתושבים הערבים ראויים להן בזכות ולא בחסד.

החלטת ממשלה מספר 922 שנתקבלה בדצמבר 2015 ביקשה לקדם את פיתוחם הכלכלי של היישובים הערביים ושל החברה הערבית והקצתה לשם כך תקציבים חסרי תקדים בהיקפם להשקעה בקשת רחבה של תחומים. בנוסף קבעה החלטת הממשלה מנגנוני הקצאה משופרים שיקטינו בשנים הקרובות את הפערים בהקצאות בין היהודים לבין הערבים. אף על פי כן, פיתוח כלכלי ממשי ביישובים הערביים לא יוכל להתממש ללא העמקת המאבק באלימות ובפשיעה וללא הגברת תחושת הביטחון בהם.

החלטת ממשלה מספר 1402 מאפריל 2016 נועדה לשפר את רמת הביטחון האישי בחברה הערבית ובירושלים ונושאת בשורה חשובה מאוד. ההחלטה קובעת יעדים קונקרטיים ובהם הקמת מִנְהֶלֶת חדשה לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים; גיוס אלפי שוטרים ובכלל זה מקרב החברה הערבית; הקמת תחנות משטרה חדשות ותגבור תחנות קיימות. ההחלטה הקצתה את התקציב הדרוש למימוש יעדים אלה. צעדים אלה הם בכיוון הנכון ויש לנקוט נוספים שיקדמו שיטור שירותי מבוסס־קהילה, הקשוב לבעיות המטרידות את האזרחים הערבים והפותר אותן ביעילות.

ב־9.11.2020 הופיע ראש הממשלה לשעבר בנימין נתניהו באופן חריג בוועדה למיגור האלימות והפשיעה בחברה הערבית בראשות ח"כ מנסור עבאס, והבטיח כי החלטת ממשלה בנושא תובא לאישור בתוך שבועיים. מאז עברו שבועות וחודשים.

גם הממשלה הנוכחית חרטה על דגלה את מיגור האלימות בחברה הערבית ואף הקצתה לכך תקציב גדול יחסית בתקציב המדינה. ראש הממשלה נפתלי בנט כינס ביום 3.10.2021 את צוות השרים למאבק באלימות ובפשיעה בחברה הערבית לנוכח התגברות מעשי הרצח והאלימות בשבועות האחרונים. במהלך הישיבה דנו השרים בתוכנית כוללת למאבק בפשיעה בחברה הערבית שגובשה בחודשים האחרונים במשרד לביטחון הפנים, והיא אף מופיעה בסיכומים הקואליציוניים עם סיעת רע"ם.

פרק 1:
החברה הערבית בישראל

עם הקמתה של מדינת ישראל עזבו את מולדתן או גורשו ממנה האליטות הפוליטיות, התרבותיות, החברתיות והכלכליות של החברה הערבית וכן שכבת המשכילים ומעמד הביניים הערביים. כך הפכה החברה הערבית בישראל לחברה קטועת־ראש אשר רוב חבריה הם כפריים חסרי השכלה מן המעמד הנמוך (אלחאג', 1997; עלי, 1998; Ali, 2004). הערבים בישראל – כ־130,000 נפש בשנת 1948 – הפכו למיעוט נידח, מוחלש ומודר. בדצמבר 2019 כלל המיעוט הערבי בישראל כ־1,566,000 נפש (לא כולל מזרח ירושלים והגולן).[3]

שינויים רבים חלו בכל תחומי חייה של החברה הערבית בישראל, בהם המבנה החברתי והמשפחתי, הכלכלה, החינוך, מעמד האישה ועוד (חאג'־יחיא, 1994). חלק מהשינויים נכפו עליה – למשל תהליך המודרניזציה – בלא תיאום עם הנהגת המיעוט הערבי וללא תהליכי מעבר הדרגתיים מחברה מסורתית לחברה מודרנית (גאנם, 1996).

הערבים אזרחי ישראל הם מיעוט אתני, דתי, לשוני, תרבותי ולאומי נפרד שאינו טמיע (סמוחה, 2012). למרות זאת, המיעוט שנשאר בגבולותיה של מדינת ישראל אינו מוגדר מיעוט לאומי בחוקי היסוד של ישראל. הגדרת ישראל כ"מדינה יהודית" או "מדינת העם היהודי" הופכת את אי־השוויון למציאות מעשית, פוליטית ואידאולוגית מנקודת המבט של הערבים אזרחי ישראל, והם סובלים מהדרה ומהפליה מצד המדינה בשל השתייכותם הלאומית, האתנית והדתית. מגמה זו התחזקה בעקבות חקיקת חוק הלאום ביולי 2018. לעיתים קרובות רואה בהם קבוצת הרוב "גיס חמישי", השקפה הנשענת על זהותם הפלסטינית ועל קשריהם הלאומיים, הדתיים, האתניים והתרבותיים עם אחיהם הפלסטינים בשטחים הכבושים ובמדינות הערביות והמוסלמיות השכנות. נטייה זו ההולכת ומתחזקת (Adalah, 2011).

הערבים בישראל סובלים מהפליה ברוב תחומי החיים הן כפרטים והן כקבוצה: זכויותיהם על הקרקע, משאבי חינוך, מעמד השפה הערבית, שילוב בעולם העבודה, נגישות להון ולאשראי, מעמד התרבות הערבית במדינה, השקעה בתשתיות בכלל ובשטחים הציבוריים בפרט, נגישות לשירותי בריאות, ייצוג פוליטי ונגישות למידע, לקצבאות ולתקציבים. ככלל, רמת חייה של החברה הערבית בישראל נחותה מזו של החברה היהודית (עלי, 2009; Ali, 2019). לפיכך מאפייניו של המיעוט הערבי בישראל, בעיקר הסוציו־דמוגרפיים, משפיעים על עתידו, על דפוסי השתלבותו בחברה הכללית

3. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

ועל יחסיו עם הרוב היהודי ועם המדינה ומוסדותיה – וכמובן על תופעות האלימות.

המיעוט הערבי בישראל הוא הטרוגני מבחינה דתית ועדתית: למעלה מ־83% ממנו הם מוסלמים, 8.7% נוצרים ו־8.3% דרוזים. בני המיעוט פרוסים בארבעה אזורי מגורים: רוב האזרחים הערבים חיים באזור הגליל (כ־ 56%), בהם מוסלמים, נוצרים ודרוזים; באזור המשולש חיים כ־23%, רובם ככולם מוסלמים; באזור הנגב חיים כ־13% מהאזרחים הערבים בישראל וגם הם מוסלמים. כשליש מתושבי הנגב חיים ביישובים שמדינת ישראל הכירה בהם אך לא פיתחה אותם או אינה מכירה במעמדם המוניציפלי ועל כן הם מקבלים שירותים חלקיים בלבד בחינוך, ברווחה ובבריאות. אין בהם תשתיות מים, חשמל, טלפון וכבישים. האזור הרביעי שבו חיים הערבים (כ־8%) הוא הערים המעורבות, ורוב תושביהן הערבים מתגוררים בשולי העיר היהודית הגדולה ובשכונות עוני (הלמ"ס, 2019; Ali, 2018).

חוקרים רבים סבורים שהאוכלוסייה הערבית בישראל היא מיעוט אתני ייחודי בעולם בשל השילוב שבין מאפייניו:

1. עמו נתון בסכסוך מדיני עם מדינתו – לדעת לנדאו (בתוך אלחאג', 1997), רוב הציבור הזה מאוגד בקשרים לאומיים, תרבותיים, לשוניים ובמידה רבה גם דתיים. קשרים אלה מעודדים אותו להזדהות עם בני עמו המתגוררים מעבר לגבולותיה של מדינת ישראל.

2. המיעוט הערבי נהנה מזכויות אזרח רבות ברמת הפרט אך כמעט לא ברמת הקולקטיב, כקבוצה אתנו־לאומית – המדינה מבחינה בין המרכיבים הדתיים של המיעוט הלאומי בבואה להעניק לו זכויות וזאת כדי לסכסך בין הקבוצות השונות. לדוגמה, לנוצרים ולדרוזים ניתנת אוטונומיה רבה בניהול ענייניהם הדתיים ובניהול אדמות הווקף שלהם, ואילו המוסלמים אינם נהנים כלל מאוטונומיה בתחום זה.

3. המיעוט הערבי הוא מיעוט גדול יחסית – כחמישית מכלל אוכלוסיית המדינה – והוא חש מועצם בתחומים רבים ומוחלש בתחומים אחרים. מחד גיסא, בשנים האחרונות הוא מתעצם בתחום הפוליטי, רבים מהאזרחים הערבים בישראל רוכשים השכלה אקדמית, מעמד הביניים הערבי מתרחב כל העת ועוד. מאידך גיסא, הוא סובל מעוני, מאבטלה, מהזנחה ומהדרה מהזירה של קבלת ההחלטות המדיניות.

4. מיעוט זה הוא בעל מנטליות של רוב. מחקרים (למשל Al-Atawnah & Ali, 2018) מראים כי הערבים בישראל טרם הפנימו את האוריינטציה של מיעוט ועדיין חיים בתחושה של קבוצת רוב. נראה שהעובדה כי הערבים הם רוב במזרח התיכון מעצימה את המיעוט הערבי בישראל, ומבחינה תרבותית חש מיעוט זה שהוא

משתייך לתרבות הסביבה שהיא ערבית ברובה.

5. המיעוט הערבי בישראל הוא מיעוט הטרוגני והקבוצות בו שונות זו מזו בכמה בחינות: הדת (מוסלמים, נוצרים ודרוזים), אורח החיים (עירוניים, כפריים וחצי נוודים), ההשתייכות הפוליטית למפלגות ולתנועות, רמת המסורתיות של האוכלוסייה ורמת הדתיות (מנאע, 2008). גם ארבעת הריכוזים הגאוגרפיים נבדלים זה מזה בתרבות ובאורח החיים.

6. יחסו של מיעוט זה לאירועי חירום מתבטא לעיתים קרובות באדישות ובפסיביות. מאז הנכבה של 1948 לא חוו הערבים אזרחי ישראל איומים פיזיים על קיומם או אירועי חירום (אבו־עסבה ואחרים, 2013) קולקטיביים (פרט למגפת הקורונה, אך טרם נחקרו השלכותיה על התנהגותו של המיעוט הערבי בישראל). על כן לא התפתחה בקרבו תודעה של חירום או שפת חירום. בנוסף, המסורתיות בקרב מיעוט זה משתקפת בביטויים של פטליזם במשמעותו השלילית – בנוסח "לי זה לא יקרה" או "השם ישמור" בלוויית סימני ההיכר של התופעה – אדישות, אי עשייה ופסיביות. ציבור זה מתעלם מן העובדה שהאלימות והפשיעה הן למעשה ביטויים של חירום אישי וחירום קולקטיבי בחברה הערבית בישראל (עלי, לוין־חן, ונג'מי־יוסף, 2020).

7. הנשים והצעירים בחברה הערבית חווים שינוי ניכר בעשורים האחרונים: מעמדן של שתי קבוצות אלה עלה ומיקומן בסולם הדרגות החברתי השתנה לטובה.

לערבים בישראל מאפיינים סוציולוגיים שחלקם משפיעים על דפוסי התנהגותם ובכללם התנהגות אלימה:

- שינויים במבנה המשפחה והחמולה הערבית: החברה הערבית מייחסת חשיבות רבה לנאמנות בין־אישית, לכבוד הדדי כבסיס ליחסי אנוש ולכבוד והערכה לזקני המשפחה (חאג' יחיא, 1994). לכן חשיבותה של המשפחה ושל קשריה עולה על חשיבותה של החברה הסובבת אותה, דבר המתבטא בין היתר בתמיכה כלכלית הדדית, בטיפול בילדים וכדומה (Al-Haj, 1987; Barakat, 1985). מבנה זה איבד מערכו ומתפקידיו, אך לתפקידים אלה אין תחליף בחברה הערבית.

- אבטלה ותעסוקה: שיעור האבטלה בקרב האוכלוסייה הערבית נותר גבוה במידה רבה מזה שבאוכלוסייה היהודית. שיעור התעסוקה של ערביות בטווח הגילים 25–54 עלה מ־21% בראשית שנות האלפיים ל־35% ב־2016 – אך הוא עדיין נמוך מאוד ביחס לשיעור התעסוקה של יהודיות. יתרה מזאת, השינוי בשיעור התעסוקה של הנשים הערביות בנקודות אחוז היה דומה לזה של נשים יהודיות במהלך אותה תקופה, כך שהפער בין שתי הקבוצות כמעט לא השתנה (פוקס וויס, 2018).

- עוני: לפי הדו"ח השנתי של המוסד לביטוח הלאומי, בשנת 2018 נמשכה הצמיחה הכלכלית, התוצר עלה ב־ 3.3% והתמ"ג לנפש בכ־3.1%, ושיעור השכירים הוסיף

וגדל ב־2% בקירוב. בחינת השינויים בקבוצות שונות באוכלוסייה מראה כי על פי סקר ההוצאות נרשמה ירידה בשיעור התעסוקה בקרב חרדים, משפחות חד־הוריות ומשקי בית גדולים, ואילו בקרב כלל משקי הבית הערבים ומשקי הבית שראשיהם צעירים (יש חפיפה בין הקבוצות) חלה עלייה. הדו"ח מציג גם את ממדי העוני ואת הפערים החברתיים לשנת 2018, ומצביע על מגמות חיוביות בהשוואה לשנת 2017 – שיעור המשפחות העניות החיות בישראל ירד מ־18.4% ל־18.0%. נרשם שיפור בקרב משפחות עניות עובדות ובשנת 2018 ירד שיעורן מ־12.6% ל־12.3%. יתר על כן, עומק העוני בכלל האוכלוסייה ירד ב־2018 ב־5.4% וחומרתו ירדה ב־7.9%. נקודת אור, מבין המעטות בדו"ח, מצביעה על השתלבותם של הערבים בשוק העבודה. בקרב כלל המשפחות הערביות בישראל (כולל מזרח ירושלים) ירד שיעור המשפחות העניות מ־49.2% ל־47.1%, אולם בקרב משפחות ערביות בגבולות הקו הירוק דווקא חלה עלייה בתחולת העוני בשנת 2018 בשיעור של 1.6%. הבדלים אלה ניתן למצוא גם בתחולת העוני בקרב ילדים. תאוריות בסוציולוגיה מצאו קשר ישיר בין עוני לבין עבריינות ואלימות. ח'טאב ומיעארי (Khatab & Miaari, 2013) הראו כי הפשיעה מתפשטת בקרב אוכלוסיות עניות הרבה יותר מבקרב קבוצות שאינן עניות (להרחבה ראו עלי, 2014; מיעארי, 2015).

- אוכלוסייה צעירה: האוכלוסייה הערבית צעירה מאוד. שיעורם של הילדים בני 14 ופחות הוא 41.2% ושיעור הנוער בני 19 ופחות הוא כ־49% מכלל האוכלוסייה הערבית. הגיל החציוני של אוכלוסייה זו הוא כ־19.4 שנים (לעומת 30 שנים באוכלוסייה היהודית). מחקרים רבים הראו שכיחות גבוהה של עבריינות בקרב צעירים (להרחבה ראו עלי ולוין־חן, 2019).

- חברה במעבר: מבחינה סוציולוגית החברה הערבית היא חברה במעבר – היא אינה חברה מסורתית אך גם אינה מודרנית. היא איבדה חלק מהערכים ומהנורמות של חברה מסורתית שאפיינו את התנהגותו של הפרט, אך אין היא חברה מודרנית במלוא מובן המילה, שבה החוק הוא ערך עליון.

כדי להבין לעומקן את ההזנחה בטיפול באלימות בחברה הערבית בישראל ואת התנהגות החברה הערבית, יש לבחון את מדיניות הממסד כלפי החברה הערבית לאורך השנים, סוגיה שיש לגביה מחלוקת בספרות. מחד גיסא ניתן לדבר על מדיניות גלויה הכוללת קווי מדיניות מוצהרים, חוקים, תקנות והחלטות רשמיות, ומאידך גיסא – על מדיניות סמויה הכוללת נורמות לא פורמליות או סטנדרטים כפולים בביצוע המדיניות ועל 'מחדל' המבטא חוסר נכונות לשנות מדיניות מפלה כגון היעדר טיפול בבעיות של עוני ואלימות (Lockard, 1975).

עד שנת 1966 נאכפו על האוכלוסייה הערבית בישראל תקנות ההגנה (המנדטוריות) לשעת חירום במסגרת הממשל הצבאי, ולאחר מכן המשיכו להתקיים חלק מהתקנות כחלק מהמדיניות של ישראלי כלפי החברה הערבית. חוקרים אחדים רואים בממשל הצבאי ביטוי למדיניות גלויה ומוצהרת מן הסוג הראשון, אולם אחרים מתנגדים לטענה זו, וגורסים כי לממשלה ולמוסדות המדינה לא הייתה מעולם מדיניות מגובשת ומוצהרת

כלפי האזרחים הערבים (אוסצקי־לזר, 2008; Sandler, 1995). לפי סנדלר, גישתה של המדינה ופעולותיה לאורך השנים היו בתגובה לנסיבות המשתנות.

לאחר ביטול הממשל הצבאי ב־1966 ומלחמת 1967 השפיעו גורמים נוספים על מדיניות הממשלה כלפי האזרחים הערבים ועל יחסיה עימם: הסכסוך הישראלי־פלסטיני ובעיקר האינתיפאדה הראשונה ב־1987, ועידת השלום הבין־לאומית שהתכנסה במדריד ב־1991, וכן תהליכים אזוריים כגון מלחמת המפרץ הראשונה ב־1990 ושקיעתה של ברית המועצות כמעצמה התומכת ביריבותיה של ישראל במזרח התיכון.

עם סיום הממשל הצבאי ציפו רבים בחברה הערבית כי הממשלה תפעל לצמצום הפערים בין שתי האוכלוסיות, אך בפועל קרה אך מעט (יוזמות קרן אברהם, 2013). בשנות השבעים והשמונים לא הסתמן שינוי מהותי בעניינם של הערבים בישראל ולא היה עיסוק מהותי בחברה הערבית. גם אירועי "יום האדמה" במרץ 1976 לא הצליחו לחולל תמורה יסודית ביחס הממשלה כלפי הערבים. מסמך שחיבר הממונה על מחוז הצפון במשרד הפנים ושהוגש בשנת 1976 למקבלי ההחלטות בנוגע לאזרחי ישראל הערבים חולל סערה משום שהציע למסד את ההפליה כלפי אזרחים אלה. המסמך המליץ לכרסם בזכויותיהם, לפקח על תנועות פוליטיות וחברתיות, לחזק את תלותם הכלכלית של הערבים ביהודים ולעודד הגירה של הערבים מישראל (יוזמות קרן אברהם, 2013).

הבטחת המדינה במגילת העצמאות לקיים שוויון אזרחי מלא לא התממשה בשל גורמים אובייקטיביים וסובייקטיביים כאחד. קצב גידול האוכלוסייה המהיר הוליד צרכים פיזיים חדשים בציבור הערבי אך הם לא זכו לטיפול הולם. אמנם משרד היועץ לענייני ערבים שהיה חלק ממשרד ראש הממשלה התווה קווי מדיניות שנגעו למרבית העניינים החשובים בחיי ציבור זה, אך הקושי – כפי שהגדיר אורי שטנדל, שכיהן כסגן היועץ – היה נעוץ באי הביצוע. ליועץ לא הייתה סמכות אכיפה או סמכויות ביצוע ומדיניות הממשלה התאפיינה ב"כיבוי שרפות" (שטנדל, 1992, עמ' 30). בתחילת שנות התשעים, בתקופת כהונתה של ממשלת רבין, חל שיפור מסוים ביחס המדינה לאזרחים ערבים, אך לאחר מכן חלה נסיגה מסוימת בנכונות המדינה להדק את הקשר עם החברה הערבית. מקרה בולט ביחסי המדינה והחברה הערבית הוא אירועי אוקטובר 2000, שבהם נהרגו 13 אזרחים ערבים בידי המשטרה. ועדת אור, שחקרה את האירועים, ביקרה בחריפות את יחס המדינה לחברה הערבית:

> המערכת השלטונית בישראל טרם הוכיחה את עצמה במבחן היחס הראוי למיעוט [...] אזרחי המדינה הערבים חיים במציאות שבה הם מופלים לרעה כערבים. חוסר השוויון תועד במספר רב של סקרים ומחקרים מקצועיים, הוא אושר בפסקי דין ובהחלטות הממשלה וכן מצא את ביטויו בדו"חות מבקר המדינה ובמסמכים רשמיים אחרים. אף שרמת המודעות להפליה זו בקרב הרוב היהודי היא לעתים קרובות נמוכה למדי, בתחושותיהם ובעמדותיהם של האזרחים הערבים היא תופשת מקום מרכזי. היא מהווה, לדעת רבים, הן במגזר הערבי והן מחוצה לו, כולל בקרב גורמי הערכה רשמיים, גורם מתסיס מרכזי.

כך גם לגבי מישורים שונים, בהם לא נעשה די כדי להתמודד עם מצוקותיו וקשייו המיוחדים של המגזר הערבי (ועדת אור, 2003).

מאז 2013 יזמה הממשלה הצעות חוק רבות אשר פוגעות במעמד הלאומי והאזרחי של הערבים אזרחי ישראל, וביניהם חוק הלאום, חוק הנכבה, חוק השעיית חברי הכנסת ואחרים.

הממשלה בראשות נתניהו שקמה ב־2015 אמנם הוגדרה כ"ימנית ביותר" בתולדות ישראל, אך היא יזמה תוכנית חומש לצמצום הפערים בחברה הערבית בהיקף של כ־15 מיליארד שקלים (תוכנית 922). היוזמה, המשותפת למשרד ראש הממשלה, משרד האוצר והמשרד לשוויון חברתי, נועדה לצמצם פערים מובְנים והפליה ממסדית רבת־שנים כלפי החברה הערבית. ליתר דיוק, ברמת ההצהרה היא התיימרת לעשות כן, בעיקר כשדיברה על שינוי מהותי – שינוי מנגנוני ההקצאה הקיימים שגרמו להפליה מובנית מתמשכת. ההכרזה על צעדים אלה באה, כמובן, רק בעקבות הלחצים הבין־לאומיים ובשל האתגרים הכלכליים והחברתיים שעימם מתמודדת ישראל מאז הצטרפותה לארגון לשיתוף פעולה ולפיתוח כלכלי (OECD) ולא עקב תהליכי התפכחות שעוברים על המדינה וקברניטיה או על חברת הרוב היהודית. ממשלת נתניהו הערימה קשיים על התוכנית שהיא יזמה, וקשיים אלה לימדו שהממשלה התייחסה אל התוכנית כאל כלי לשליטה ולא כאל זכות אזרחית בסיסית (חלבי, 2016). מידע פנימי של המשרד לשוויון חברתי, שמרכז את התוכנית להשקעה בחברה הערבית, גילה שמתוך 15 מיליארד שקלים הוקצו בפועל לאורך כל התוכנית 7.6 מיליארד, ומתוכם הצליחו הרשויות הערביות לנצל 3.6 מיליארד שקלים בלבד – התכווצות של ממש שפגעה ביישום התכנית השאפתנית[4]. למרות החששות שתוכנית החומש 922 תסתיים בסוף 2020 ותוקפה לא יוארך בשנה – חרף המיליארדים שנותרו בקופתה – החליטה הממשלה ב־25.10.2020 לאשר את ההארכה בשנה נוספת. זאת כדי לנצל את התקציב במלואו כפי שנקבע עוד ב־2015[5]. הסכום לביצוע הוא כ־4.7 מיליארד שקל עבור סלילת כבישים, הרחבת התחבורה הציבורית, הקמת מעונות יום, הקמת אזורי תעשייה, הגדלת תקציבי החינוך ועוד.[6]

4. סולימאן מסוודה, נתניהו אומר **15** מיליארד שקלים **–** אבל כמה באמת השקיעה ממשלתו בחברה הערבית**? 23** בינואר **2021, https://www.kan.org.il/item/?itemid=98690**

5. טלי חרותי־סובר, מיליארדים נותרו בקופה - ותוכנית החומש של החברה הערבית הוארכה בשנה, דה־מרקר, 25 באוקטובר 2020, https://www.themarker.com/career/.premium-1.9260688

6. ראו מסוודה, הערה 4 לעיל.

פרק 2:
סקר הביטחון האישי והקהילתי 2020

2.1 רקע ומתודולוגיה

סקר הביטחון האישי והקהילתי הוא סקר מדעי העוקב אחר עמדותיהם של האזרחים הערבים כלפי תופעות של אלימות ופשיעה וכן כלפי סוגיות מרכזיות הקשורות לתופעות אלה, כגון אמון האזרחים במשטרה ותחושת הביטחון האישי בחברה הערבית.

הסקר נעשה מדי שנה בשנה מאז 2017 (כמדד מאז 2018) והוא מלמד על המגמות ועל הלכי הרוח בחברה הישראלית ביחס לסוגיות אלה. בתוך כך, סקר זה משקף דמיון ופערים בין החברה היהודית לבין החברה הערבית בנושאי הסקר המרכזיים.

מתודולוגיה

בחודשים נובמבר–דצמבר 2020 ערכה **יוזמות אברהם**, בשיתוף **מוסד שמואל נאמן שבטכניון**, סקר עמדות מקיף, ובו נבדקו עמדות האזרחים לגבי רמת ביטחונם האישי.

האזרחים הערבים בסקר רואיינו בראיונות פנים־אל־פנים בשפה הערבית. האזרחים היהודים רואיינו בשיחות טלפון בעברית או ברוסית אם התקשו בעברית.

המדגמים של הערבים ושל היהודים במחקר לא היו אחידים בגודלם וכך גם אורך השאלון. בקרב הערבים נדגמו 723 מרואיינים ובקרב היהודים – 500 מרואיינים. בנוסף, השנה נדגמו באופן מיוחד יהודים (120) וערבים (304) המתגוררים בערים מעורבות, ולהם יוקדש דו"ח נפרד. השאלון לערבים כלל 111 פריטים כולל שאלות רקע, והשאלון ליהודים כלל 45 פריטים.

אוכלוסיית המדגם כוללת אזרחים מעל גיל 18. האוכלוסייה הערבית במדגם כוללת את האזרחים הערבים המתגוררים בתחום הקו הירוק, כולל דרוזים ובדואים, ללא ערביי מזרח ירושלים והדרוזים בגולן, שרובם המכריע אינם אזרחי המדינה.

דגימת הנשאלים הערבים נעשתה בשני שלבים:

בשלב הראשון נדגמו 28 יישובים שהם חתך מייצג של היישובים הערביים מבחינת גודלם, המעמד המוניציפלי, האזור, האשכול (רמת פיתוח) וההרכב הדתי והעדתי. לכל יישוב נקבעה מכסת מרואיינים לפי גודלו. בשלב השני נדגמו באופן אקראי נשאלים מתוך מרשם התושבים של משרד הפנים בכל היישובים שנכללו במדגם. מראיינים ערבים ערכו 723 ראיונות פנים־אל־פנים בשפה הערבית בבתי המרואיינים. שיעור אי־ההשבה עמד על כ־21%. מרבית הלא משיבים לא סיפקו נתונים בשל סיבות טכניות, ורק חלקם הקטן בשל סירוב מוצהר להשתתף בסקר. ניהול הסקר וריכוזו נעשו

במערך מיוחד שהוקם לצורך כך במוסד שמואל נאמן שבטכניון.

הסקר בחברה היהודית כלל 500 משיבים. הדגימה של הנשאלים נעשתה בחלקה מתוך ספר הטלפונים הקוויים הכולל את כל אזורי החיוג, ובנוסף נעשה סקר מקוון. אוכלוסיית הסקר המקוון נדלתה ממאגר משיבים קבוע ומפולח המשיב על סקרים באופן קבוע. המשיבים שענו היו מתוך אלפי משיבים שהשיבו על הסקר, שהם מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל מבחינת הגיל, הדת ומקום המגורים. טעות הדגימה בכל סקר עומדת על -/+3.7%. מכון **מסקר** לשירותי סקרים ומחקר ביצע את הסקר בקרב היהודים, ניהל אותו וריכזו.

2.2. ממצאי סקר הביטחון האישי והקהילתי 2020

חלק זה מציג את ממצאי הסקר. הצגת השאלות והממצאים נעשית בלשון זכר מטעמי נוחות, אולם חשוב לציין כי הממצאים כוללים נשים ולברים כאחד. עבור חלק מהסוגיות שנבחנו, כגון עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים, נעשה פילוח מגדרי לצורך הבנת ההבדלים בין נשים לבין גברים ביחסם לתופעות הללו. בפילוח הממצאים נבחנו גם הבדלים אזוריים.

2.2.1 עמדות כלפי תחושת הביטחון האישי, כלפי הביטחון הקהילתי וכלפי סוגי האלימות

תרשים 1.1: עמדות בנוגע לתחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

האם אתה באופן אישי מרגיש בהיעדר ביטחון אישי בגלל האלימות ביישוב
(שיעור המשיבים "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד")

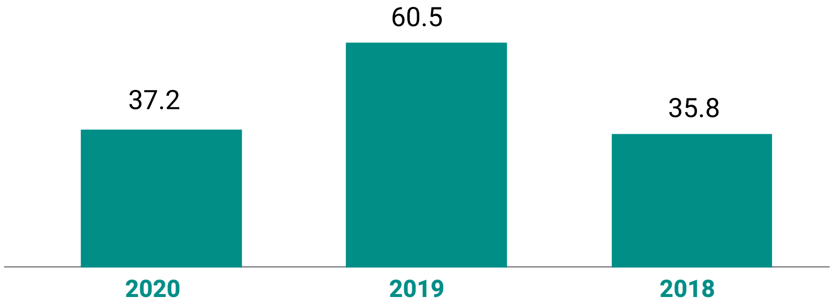

תרשים 1.2: עמדות בנוגע לתחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים (אזרחים יהודים, 2020–2018), באחוזים

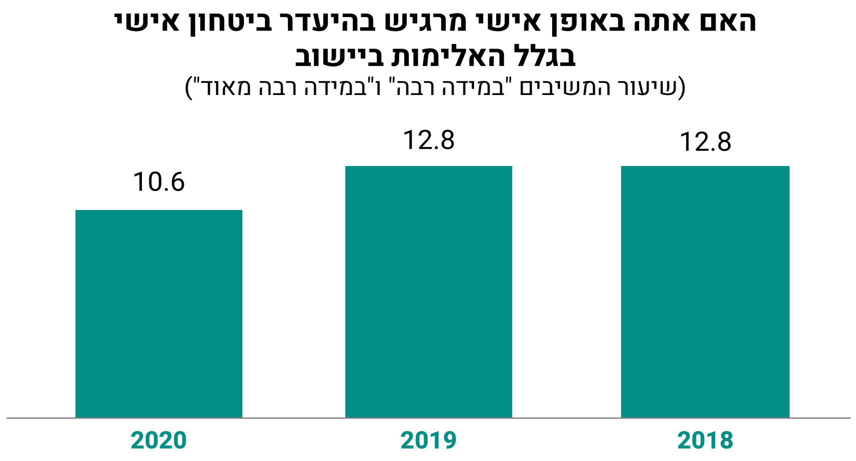

מהנתונים נובע כי הנשאלים בחברה הערבית מרגישים היעדר ביטחון אישי בשל האלימות ביישוביהם בשיעור גבוה יותר במידה ניכרת בהשוואה לנשאלים בחברה היהודית. כ־11% מהנשאלים בחברה היהודית חשים חוסר ביטחון אישי במידה רבה ובמידה רבה מאוד: ירידה של כשתי נקודות אחוז בהשוואה לשנתיים הקודמות, שבהן לא השתנה שיעור זה (12.8%). בקרב הנשאלים בחברה הערבית עומד שיעורם של המרגישים היעדר ביטחון אישי במישור זה על כ־37%, והוא ירד בתלילות בהשוואה לשנת 2019, שבה עמד על כ־61%. בשל ירידה זו הגיע ההבדל בין החברות בעניין זה לשיעור הדומה לזה שנצפה בשנת 2018.

הפערים בהרגשת הביטחון האישי ביישוב המגורים בין האזרח היהודי ובין האזרח הערבי גדולים מאוד: העובדה שלמעלה משליש מהאזרחים הערבים לא חשים ביטחון ביישוב מגוריהם פוגעת ביכולתם לחוש שייכות למקום מגוריהם ומשפיעה על קשרי הגומלין בינם לבין סביבתם. תחושות של היעדר ביטחון אישי גורמות לניכור, וניכור זה משפיע על תחומים רבים בחייו של האזרח.

התגברותה של תחושת הביטחון האישי בשנת 2020 נובעת מסיבות אחדות, והעיקרית היא התפרצות מגפת הקורונה בישראל. מגפה זו והמגבלות שהטילה ממשלת ישראל לצורך צמצום היקף התפשטותה לרבות סגר, הביאו לידי הפחתה ניכרת של התנועה במרחב. גם רמת האלימות במרחב הציבורי ירדה. סביר להניח כי עניין זה הוא ששיפר את תחושת הביטחון האישי בקרב שתי האוכלוסיות, בייחוד בחברה הערבית, שבה תחושת היעדר הביטחון הייתה ועודנה חזקה במיוחד. גורם נוסף העשוי להשפיע על הירידה בתחושה של היעדר הביטחון הוא שהעלייה שחלה במספר הקורבנות בין השנים 2018 (71) ל־2019 (89) משמעותית יותר מהעלייה שחלה בין 2019 ל־2020 (96).

נוסף על כך, שנת 2019 הייתה שנת שיא בפעילות המחאה בחברה הערבית נגד האלימות

והפשיעה. ההפגנה ביישוב מג'ד אל־כרום הייתה מן הגדולות בהפגנות ובפעולות המחאה שידעה האוכלוסייה הערבית בישראל. אירועי המחאה הגבירו את המודעות לאלימות בחברה הערבית ונחרטו בתודעה הקולקטיבית של הערבים.

לבסוף, מעורר החשש שלנוכח ריבוי מקרי האלימות והפשיעה החברה הערבית, שתי התופעות הללו חדרו לנוף החברתי ביישובים הערביים והפכו להיות חלק ממנו עד כדי כך שהתושבים ביישובים הערביים התחילו להתרגל אליהן. למעשה, ניתן לטעון כי העבר הן היו בגדר טראומה, וכיום הן בגדר שגרה.

תרשים 1.3: עמדות בנוגע לתחושת הביטחון האישי ביישוב המגורים, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

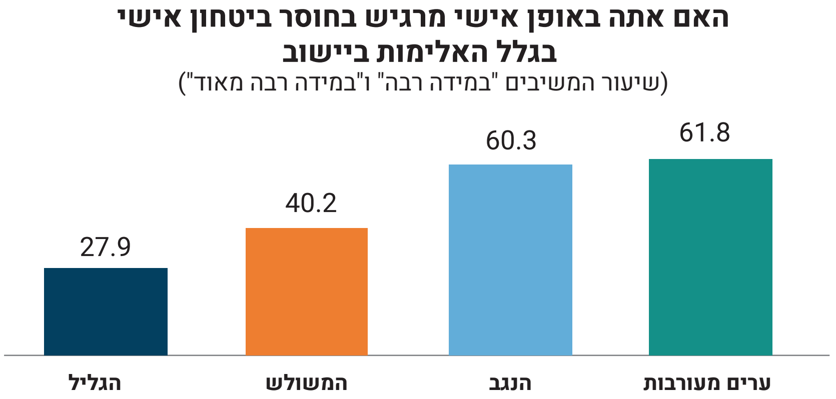

ניכרים הבדלים מובהקים בין האזורים בישראל בהרגשת היעדר הביטחון האישי ביישוב המגורים. האזור שבו השיעור הנמוך ביותר של המשיבים החשים היעדר ביטחון אישי בגלל האלימות הוא ה**גליל** (כ־28%), ובאזורים האחרים שיעור זה גבוה יותר, לעתים במידה רבה. בניגוד לשנת 2019, שבה היה המשולש האזור הגבוה ביותר שבו שיעור תחושת היעדר הביטחון בגלל האלימות, בשנת 2020 עומדות בראש דווקא ה**ערים המעורבות** (כ־62%). ניתן לייחס זאת לגורמים אובייקטיביים וסובייקטיביים: מבחינה אובייקטיבית ניתן לייחס את העלייה לכמה אירועי אלימות קשים הכוללים רצח והתנקשות שהתרחשו בעכו, בלוד ובערים מעורבות נוספות. מבחינה סובייקטיבית, ייתכן שההדים שחוללו אמצעי התקשורת, בייחוד בשפה העברית, שהערבים בערים המעורבות חשופים להם יותר מתושבי היישובים הערביים, משפיעים על תחושת הביטחון האישי.

את הירידה בשיעור החשים היעדר ביטחון אישי ביישובי ה**משולש** ניתן לייחס לירידה היחסית במספר ההרוגים בשנת 2020 לעומת שנת 2019. לעומת זאת באזור הדרום גברה תחושת היעדר הביטחון, ככל הנראה בשל העלייה במספר ההרוגים בו ובשל הידיעות המתפרסמות באמצעי התקשורת המדווחות על ריבוי מקרי האלימות ומקרי עבירות הרכוש.

תרשים 2.1: עמדות כלפי תופעות חברתיות, לפי תופעה ושנה (אזרחים ערבים, 2020–2018), באחוזים

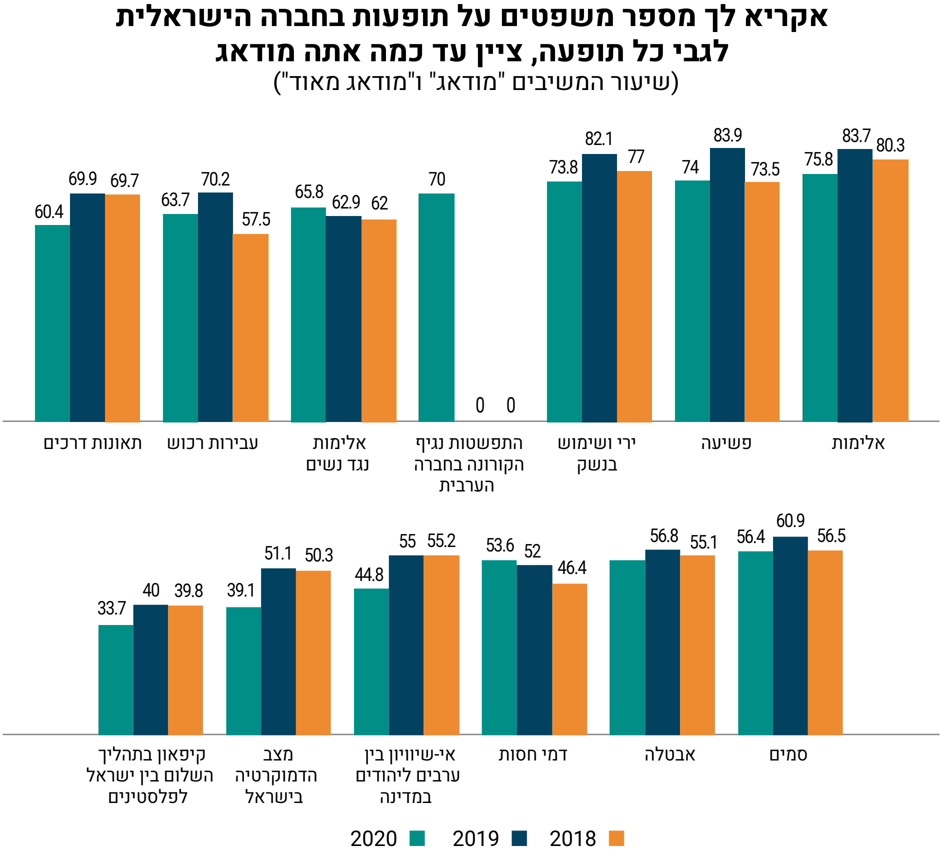

הנתונים מראים כי בדומה לשנים הקודמות, הנושאים המדאיגים ביותר את האזרחים הערבים השנה הם **סוגי אלימות ופשיעה המסכנים חיי אדם**. עם זאת, חלה ירידה בשיעור המודאגים והמודאגים מאוד מכל התופעות הללו בהשוואה לשנת 2019. כ־76% (לעומת כ־84% בשנת 2019) מהנשאלים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מאלימות. תופעה זו חזרה להיות דומיננטית ביחס ליתר התופעות המדאיגות את החברה הערבית, בדיוק כפי שהייתה בשנת 2018. בנוסף, 74% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מפשיעה בהשוואה לכ־84% בשנת 2019.

לעומת זאת, סוגיות כבדות־משקל, כגון מצב הדמוקרטיה בישראל (כ־39% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מהנושא – ירידה של כ־12 נקודות אחוז לעומת שנת 2019) וקיפאון בתהליך השלום בין ישראל לפלסטינים (כ־34% ירידה של כ־6% בהשוואה לשנתיים הקודמות) נמצאים בשולי הדאגה של האזרחים הערבים בישראל. רק אי־השוויון בין ערבים ליהודים במדינה (כ־**45%**, ירידה של כ־10% לעומת השנתיים הקודמות) נמצא בין הנושאים כבדי המשקל שמדאיגים למדי את האזרחים הערבים

בישראל.

התפשטות נגיף הקורונה בחברה הערבית היא המדאיגה ביותר את האזרחים הערבים מבין התופעות **שאינן אלימות ופשיעה**: כ־70% מהנשאלים מבטאים דאגה רבה כלפי תופעה זו. תופעה נוספת היא תאונות דרכים, וממנה מודאגים (מאוד) כ־60% מהנשאלים (ירידה של כ־10% ביחס לשנת 2019 שבה עמד שיעור זה על כ־70%). ההסבר לכך טמון בעובדה שתאונות הדרכים גובות מחיר דמים כבד בחברה הערבית גם בתקופה שבה פוחתת התנועה של כלי הרכב עקב הגבלות מפאת מגפת הקורונה, ולאזרחים הערבים ייצוג יתר בקרב קורבנות תאונות הדרכים בישראל.

התמקדות בתופעות ספציפיות של אלימות ופשיעה מעלה כי כ־74% מהנשאלים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מירי ומשימוש בנשק, לעומת 82% בשנת 2019. בנוסף, כ־64% מהנשאלים מודאגים או מודאגים מאוד מעבירות רכוש (ירידה ביחס לשנת 2019 שבה עמד שיעור זה על כ־70%).

לעומת זאת, תופעות שהסתברותן לגבות קורבנות בנפש נמוכה יחסית זוכות למידה מועטה יותר של דאגה. למשל, תופעת דמי החסות מדאיגה שיעור קטן יותר מהאזרחים הערבים. עם זאת, שיעור זה עלה זה שנה שנייה ברציפות, ועמד על כ־54% בשנת 2020 (לעומת 46% בשנת 2018, ו־52% בשנת 2019).

בתוך נראה כי האזרחים הערבים מודאגים או מודאגים מאוד מתופעות נוספות. אחת מהן היא אבטלה (כ־54%, ירידה של כ־3% בלבד לעומת שנת 2019). תופעה נוספת היא השימוש בסמים – 56.4% מודאגים או מודאגים ממנה מאוד (ירידה של כ־4.5% בהשוואה לשנת 2019, ולמעשה – חזרה לרמה של שנת 2018, שבה עמד שיעור זה על 56.5%). בדומה לתופעת דמי החסות, גם ביחס לתופעת האלימות כלפי נשים חלה עלייה בשיעור המודאגים והמודאגים מאוד זה השנה השנייה ברציפות, והוא עמד בשנת 2020 על כ־66% (לעומת ה־62% בשנת 2018, וכ־63% בשנת 2019).

השיעורים הגבוהים של המשיבים המודאגים מהאלימות, מהפשיעה, מהשימוש בנשק חם ומהירי באזור המגורים, שאמנם ירדו ביחס לשנת 2019, משקפים את הלך הרוח בחברה הערבית בעקבות גאות הפשיעה בפועל. המשך הרציחות בחברה הערבית ומעורבות בלתי מספקת של המשטרה במיגור האלימות או בצמצום מקרי הרצח נותנת את אותותיה. יצוין כי בלטה במיוחד הדאגה מעבירות הרכוש. גם אם לא צוין כי עבירות הרכוש נובעות מההתפשטות הגואה של משפחות הפשע ביישובים הערביים, ההתבוננות במציאות ובחיי היום־יום מסבירה דאגה זו.

התפשטות מגפת הקורונה, שהצטרפה לרשימת הנושאים המדאיגים את האזרחים הערבים רק השנה, תפסה בה מקום גבוה מאוד. עניין זה אינו מפתיע, והסבריו הרבים מתמקדים בעיקר במישור הבריאות ובמישור הכלכלה.

אשר למישור הבריאות, אף שבתחילתה של המגפה היה שיעור התחלואה גבוה יותר בחברה היהודית ביחס לחברה הערבית, בהמשכה של שנת 2020 עלו במידה רבה התחלואה והתמותה ממנה בחברה הערבית. בתקופה שבה נערך הסקר הגיעה התחלואה בחברה הערבית לשיא. בנובמבר 2020 דווח בעיתון דה־מרקר כי ארבעה מכל עשרה

מאומתים חדשים היו ערבים[7]. בדצמבר 2020 דווח באתר וואלה כי שיעור המאומתים הערבים החדשים מתוך כלל המאומתים החדשים עומד על כ־50%.[8] בנוסף, היישובים הערבים, יחד עם היישובים שבהם שיעור גבוה של אוכלוסייה חרדית, נמצאו דרך קבע ברשימת הערים ה"אדומות"[9].

מעבר להשפעה על הבריאות, מגפת הקורונה גרמה לחברה הערבית נזק כלכלי חמור יותר מזה שגרמה לחברה היהודית (חדאד חאג' יחיא ואח', 2020). למשל, שיעור הערבים שהיו מועסקים בשנת 2019 ושפוטרו לאחר פרוץ המגפה גבוה יותר (32%) משיעור היהודים (23%). (Miaari et al., 2020) דוגמה נוספת לפגיעה זו נצפתה בזמן החזרה לשגרה אחרי הסגר הראשון: 20% מדורשי העבודה היהודים חזרו לעבוד, אך בקרב ערבים שיעור זה עמד על 9% בלבד (חדאד חאג' יחיא ואח', 2020).

תרשים 2.2: עמדות ביחס להתפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

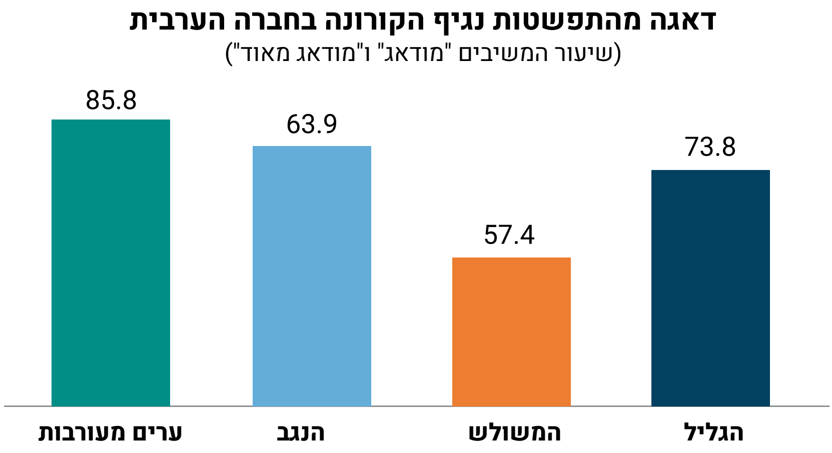

נצפו הבדלים בין האזורים מבחינת שיעור המודאגים (מאוד) מהתפשטות נגיף הקורונה. תושבי **הערים המעורבות** ביטאו את רמת הדאגה הגבוהה ביותר (כ־86%). מנגד, רמות הדאגה הנמוכות ביותר נצפו בקרב תושבי ה**משולש** (כ־57%). על פי נתוני הדו"ח של המכון הישראלי לדמוקרטיה, סניפי הביטוח הלאומי בחלק מהערים המעורבות היו

7. רוני לינדר, התפרצות בחברה הערבית: 4 מכל 10 מאומתים – ערבים, **דה מרקר**, 5 בנובמבר 2020, https://www.themarker.com/coronavirus/.premium-1.9291847

8. יואב איתיאל, מחצית מהמאובחנים בקורונה השבוע - ערבים; 5 יישובים במגזר הפכו אדומים, אתר **וואלה**, 14 בדצמבר 2020, https://news.walla.co.il/item/3404908

9. משרד הבריאות, נגיף הקורונה בישראל: תמונת מצב כללית, https://datadashboard.health.gov.il/COVID-19/general

בין 15 הסניפים שאליהם פנו דורשי עבודה במספר הגבוה ביותר. לכן ניתן להניח כי מקור השיעור הגבוה של המודאגים בערים המעורבות אינו נעוץ רק בסיבות הקשורות לבריאות, אלא נובע גם מההשלכות הכלכליות של משבר מגפת הקורונה.

יש לציין כי חלק מהפריטים שעליהם נשאלו המרואיינים הערבים בעניין זה בשנים הקודמות לא הופיעו בשאלון זה, והם: אלימות במשפחה וחקיקה גזענית בכנסת. במקום אלימות במשפחה הופיע הפריט קטטות. התרשים הבא מתאר את התפלגות התשובות על פי אזור המגורים.

תרשים 2.3: עמדות ביחס לקטטות, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

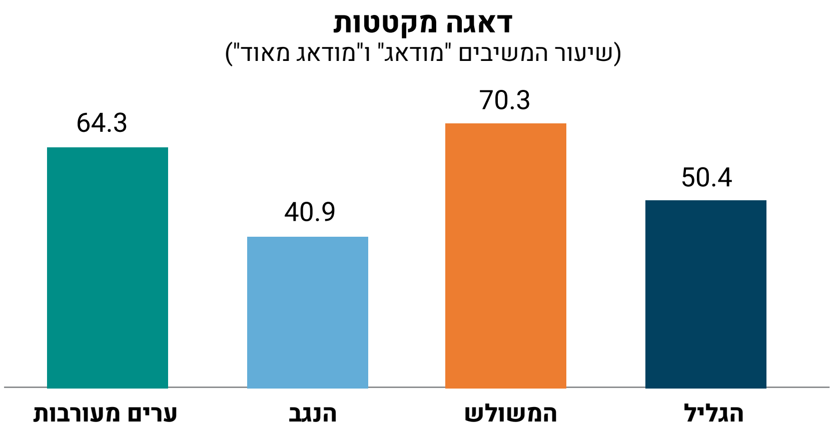

האזורים נבדלים זה מזה בשיעור המודאגים (מאוד) מקטטות. תושבי ה**משולש** ביטאו את רמת הדאגה הגבוהה ביותר מהתופעה (כ־70%). מנגד, רמות הדאגה הנמוכות ביותר נצפו בקרב תושבי ה**נגב** (כ־41%).

תרשים 2.4: עמדות ביחס לאלימות כלפי נשים, לפי מגדר ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

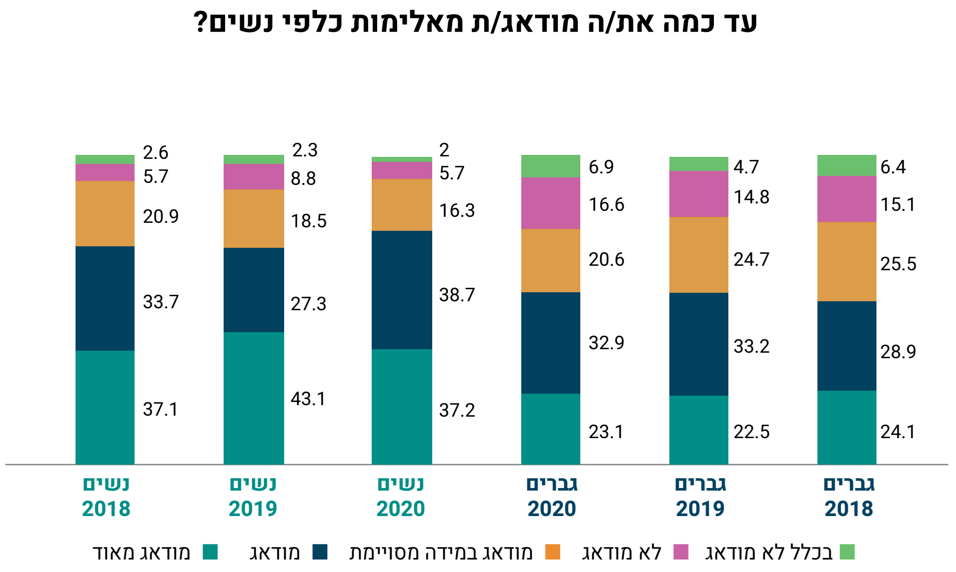

כמו בשנים האחרות, הוקדשה תשומת לב מיוחדת לפילוח מגדרי של הדאגה מאלימות כלפי נשים. מדובר בתופעה חברתית אוניברסלית הכוללת אלימות פיזית ומילולית, התעללות נפשית, תקיפה מינית או אלימות כלכלית. בעשורים האחרונים, בעקבות השיפור במעמדן של הנשים, סוגיה זו תופסת מקום מרכזי בשיח הציבורי בחברה, והמלחמה באלימות כלפי נשים נעשתה לחלק בלתי נפרד מהשיח הדמוקרטי והליברלי. קמפיין me too שהחל במערב והתפשט גם לישראל ולחברה הערבית והעיסוק של תנועות נשים ותנועות פמיניסטיות בנושא הגבירו את המודעות לאלימות כלפי נשים בציבור הערבי בכלל ובקרב נשים ערביות בפרט. עם זאת, על אף התקדמות מסוימת במעמדן של הנשים וחקיקת חוקים שמטרתם להגן עליהן, התופעה מוסיפה לפגוע בנשים ואף לגבות קורבנות בנפש.

הממצאים מצביעים על שיעור גבוה יחסית של מודאגים מתופעה זו בחברה הערבית, אולם הפילוח לפי המגדרים מעלה כי נשים מודאגות מהנושא יותר מן הגברים: כ־76% מהנשים מודאגות או מודאגות מאוד מנושא זה (בהשוואה לכ־70% בשנת 2019) לעומת 56% מהגברים (שיעור דומה לזה של 2019). המשמעות היא ששיעור הגברים המודאגים מהתופעה בשנת 2020 כמעט לא השתנה, אולם בקרב נשים הוא עלה במעט.

ניתן לייחס את התגברות הדאגה מאלימות כלפי נשים להסתגרות ולתנאי הלחץ בעידן הקורונה. במסמך של מרכז המידע והמחקר של הכנסת על אודות אלימות במשפחה נוכח משבר הקורונה (אלמגור־לוטן, 2020), נטען כי אלימות בתוך המשפחה, ובפרט אלימות כלפי נשים, נוטה להחמיר במצבי משבר ומתח. באירוע הנוכחי של התפרצות

נגיף הקורונה נוסף גורם שעשוי להשפיע על היקף התופעה של האלימות במשפחה והוא ההגבלות על הפעילות ועל תנועה במרחב הציבורי. יחידים ומשפחות שהו בתוך בתיהם במשך רוב שעות היום, ללא יציאה ללימודים, לעבודה או לבילויים. מצבן הכלכלי של משפחות רבות נפגע בשל צמצום פעילותו של המשק שהתבטאה במעבר למשרות חלקיות ואף בפיטורין. ככל שמצטמצמים המקורות הכספיים של המשפחות, גדל הסיכוי כי הנשים יהיו חשופות לאלימות מסוגים שונים. לצד הסיכון להתגברות הפגיעה בנשים, חלק משירותי הסיוע והתמיכה הרלבנטיים ובהם קווי חירום, מרכזי סיוע, מקלטים, סיוע משפטי ושירותי הגנה, נאלצו לפעול בהיקף מצומצם. יתר על כן, בתקופה זו נשים נהנות פחות מקשר עם קרובים וחברים, אשר היו עשויים לספק להן תמיכה או הגנה מפני האלימות. דווקא בתקופה שבה הנשים חשופות יותר לאלימות, פחתו אפשרויות ההגנה והסיוע להן. גם היכולת לאתר נשים וילדים נפגעי אלימות פוחתת משום שהפסקת הלימודים וההסתגרות בבתים מביאה לידי היעדר קשר עם גורמים חיצוניים (אלמגור־לוטן, 2020). אלפי נשים נקלעו למצב זה ועל כן התגברות בדאגה מאלימות היא טבעית.

בהקשר זה ראוי לציין כי במקרים לא מעטים, אלימות כלפי נשים על רקע מגדרי או משפחתי בחברה הערבית עלולה לבוא לידי ביטוי גם בהשתתפותם של גורמים שאינם בן הזוג או אדם אחר מהמשפחה הגרעינית. עם זאת, הגדרות המשטרה קובעות שהמונח "אלימות במשפחה" כולל עבירות אלימות בין בני זוג בלבד ולכן המקרים שבהם נשים נפגעות מידי אנשים אחרים אינם נחשבים למקרים כאלה. מסיבה זו יש פער בין טענת המשטרה כי חלה ירידה במספר הנרצחות על רקע של אלימות במשפחה לבין טענת גורמים בחברה הערבית וארגוני חברה אזרחית, שדווקא חלה בו עלייה ניכרת. בין כך ובין כך, המשטרה מתקשה לטפל גם במקרים התואמים את ההגדרה של "אלימות במשפחה", וזאת בשל מספרם הזעום של החוקרים והחוקרות המוכשרים לכך. יתרה מזאת, חשוב מאוד שחקירות של תלונות נשים קורבנות אלימות תיעשינה בידי חוקרות ערביות ולא בידי חוקרים או חוקרות דוברי ערבית שאינם ערבים. כיום מעטות החוקרות הערביות בתחום האלימות במשפחה, ואין ביכולתן לטפל במקרים הרבים בתחום שעליו הן מופקדות.

על כן עמותת **יוזמות אברהם,** בהתאם להמלצת הוועדה לקידום מעמד האישה בעבר, קוראת להרחיב את ההגדרה החוקית של אלימות במשפחה ולכלול בה את סוגי האלימות השונים במשפחה לא רק אלימות בין בני זוג, וכן להרחיב את תוכנית עו"ס משטרה ביישובים הערביים כדי לספק פתרון הולם לנשים הסובלות מאלימות במשפחה.

יש לציין כי שלא כבשנים הקודמות, לא נעשה בשנת 2020 פילוח מגדרי לתופעת האלימות במשפחה מכיוון שהמרואיינים הערבים לא נשאלו עליה.

2.2.2 החשש להיפגע מסוגי אלימות, זהות התוקף והנכונות להשתתף במאבק באלימות

תרשים 3.1: עמדות כלפי החשש להיפגע מאלימות ומפשיעה, לפי סוג העבירה והשנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

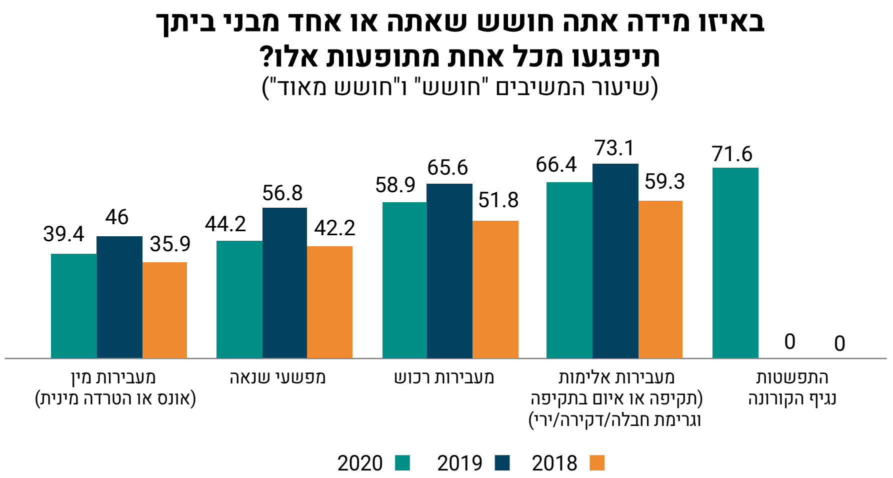

הממצאים מלמדים כי בשנת 2020 שני שליש מהאזרחים הערבים חוששים או חוששים מאוד מלהיפגע מאלימות – ירידה יחסית לממצאי 2019 (73.9%) אך עדיין יותר משנמצא בשנת 2018 (59.3%). עוד עולה מהממצאים כי נשמרה המגמה גם בחשש מעבירות רכוש. בשנת 2020, כ־59% מהאזרחים הערבים חוששים או חוששים מאוד מלהיפגע מעבירות רכוש, שיעור נמוך יותר מזה שב־2019 (65.6%) וגבוה יותר משהיה ב־2018 (51.8%). ניתן לראות את אותה מגמה גם בחשש מעבירות מין. בשנת 2020, כ־39% חששו או חששו מאוד להיפגע מעבירות אלה לעומת 46% בשנת 2019 וכ־36% בשנת 2018. ניתן לייחס את הירידה בחשש בשלושת המדדים כתוצר לוואי של אפקט הקורונה – ההסתגרות בבית והתמעטות התנועה הפחיתו במידת מה את החששות של האנשים.

מבין כל הנתונים עבור שנת 2020, הבולט ביותר הוא החשש להיפגע מהתפשטות נגיף הקורונה. כ־72% מהנשאלים דיווחו כי הם חוששים או חוששים מאוד מכך.

תרשים 3.2: עמדות כלפי החשש להיפגע מאלימות ומפשיעה, לפי חברה ושנה (אזרחים יהודים, 2018–2020), באחוזים

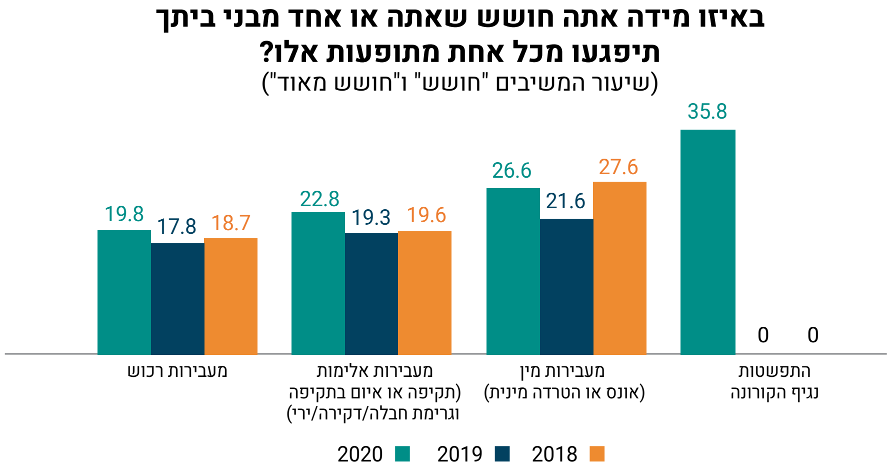

לגבי החשש להיפגע מתופעות שונות של אלימות, מהנתונים נובע כי גם בשנת 2020, בכל העבירות, החשש להיפגע בקרב החברה הערבית גדול יותר לעומת החברה היהודית. עם זאת, ההבדלים בין שתי החברות שונה מתופעה לתופעה. לדוגמה, בשנת 2020 שיעור החוששים והחוששים מאוד להיפגע מעבירות אלימות בחברה הערבית (66%) היה גבוה כמעט פי שלושה מזה שבחברה היהודית (23%). ההבדל בין החברות בתחום זה קטן בהשוואה לשנת 2019 (בשה הוא עמד על פי ארבעה בקירוב) וכמעט אינו שונה מההבדל שנצפה בשנת 2018. לעומת הבדל זה, ההבדל בין החברות מבחינת שיעור החוששים והחוששים מאוד להיפגע מעבירות מין הוא כ־13% (39.4% בקרב הנשאלים בחברה ה**ערבית** לעומת כ־22.8% בקרב הנשאלים בחברה ה**יהודית**). גם הבדל זה קטן בהשוואה לשנת 2019, ובה הוא עמד על כ־24%.

מגמה נוספת שבאה לידי ביטוי בנתונים היא כי בחברה ה**ערבית** החשש הגדול ביותר הוא מפני היפגעות מעבירות אלימות (66% מהמשיבים). לעומת זאת, הנושא המעורר את החשש הרב ביותר בחברה ה**יהודית** הוא עבירות מין: קרוב ל־27% מהנשאלים בחברה זו חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה.

גם בתופעות שהחשש להיפגע מהן הוא נמוך ביותר יש הבדלים בין החברות. בחברה ה**ערבית**, כ־39% מהאזרחים חוששים או חוששים מאוד להיפגע מעבירות מין. לעומת זאת, הנושא שמעורר חשש פחות מכול בחברה ה**יהודית** הוא עבירות רכוש: כ־20% מהנשאלים בחברה זו חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתופעה, שיעור שכמעט לא השתנה לאורך השנים (2018 – כ־19%, 2019 – כ־18%) .

עוד ניתן לראות כי גם בחברה היהודית מעוררת התפשטות נגיף הקורונה את החשש הרב ביותר מבין התופעות המוצגות בתרשים. עם זאת, שיעור החוששים בחברה היהודית נמוך במידה ניכרת (כ־36%) מזה שבחברה הערבית (כ־72%). התרשים הבא ממחיש את ההבדלים המובהקים בין האזורים.

תרשים 3.3: עמדות ביחס לחשש להיפגע מהתפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור מגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

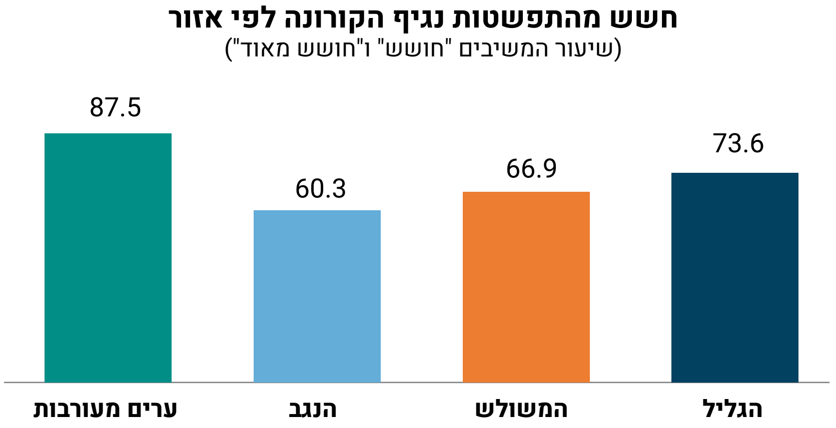

ניתן לראות כי השיעור הגבוה ביותר של החוששים (מאוד) להיפגע מהתפשטות הנגיף הם תושבי **הערים המעורבות**. לעומת זאת, השיעור הנמוך ביותר של החוששים (מאוד) להיפגע ממנו הוא בקרב תושבי ה**נגב**.

תרשים 3.4: עמדות כלפי החשש להיפגע מעבירות מין, לפי מגדר ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

באיזו מידה את/ה חושש/ת להיפגע מעבירות מין?

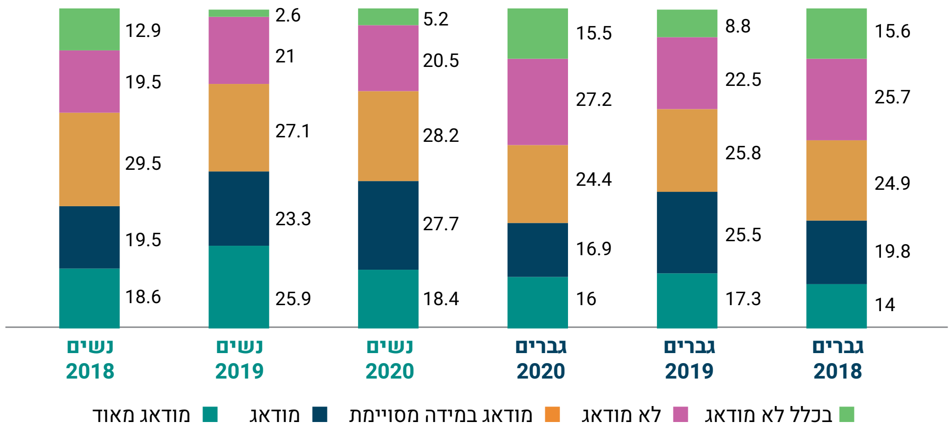

מתוך הנתונים שבתרשים נובע כי בשנת 2020, שלא כבשנים הקודמות, ההבדלים בין המגדרים בנוגע לחשש מעבירות מין גדולים יחסית: כ־43% מהגברים לעומת כ־26% מהנשים אינם חוששים מעבירות מסוג זה. בדרגות החשש הגבוהות ההבדלים מתונים יותר: כ־33% מהגברים וכ־45% מהנשים ציינו שהם חוששים או חוששים מאוד מעבירות מין. עם זאת, המגמה המסתמנת מהנתונים היא, כי בשני המגדרים חלה ירידה בשיעורי החוששות והחוששים מאוד מהתופעה בהשוואה לשנת 2019; בקרב גברים הירידה הייתה חדה יותר (חזרה לשיעור של 2018) מזו שבקרב נשים. גם כאן, המגבלות על התנועה ומיעוט היציאה מהבית השאירו את כל המשפחות במרחב הנחשב מוגן יחסית, ולאורך שנות המחקר מאז תחילת המדידה בשנת 2018 נתפס הבית כמקום המוגן ביותר מפני תופעות האלימות, כפי שניתן לראות בתרשים 4.1.

תרשים 4.1: עמדות כלפי תחושת איום מפני תופעות אלימות, לפי מרחב ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

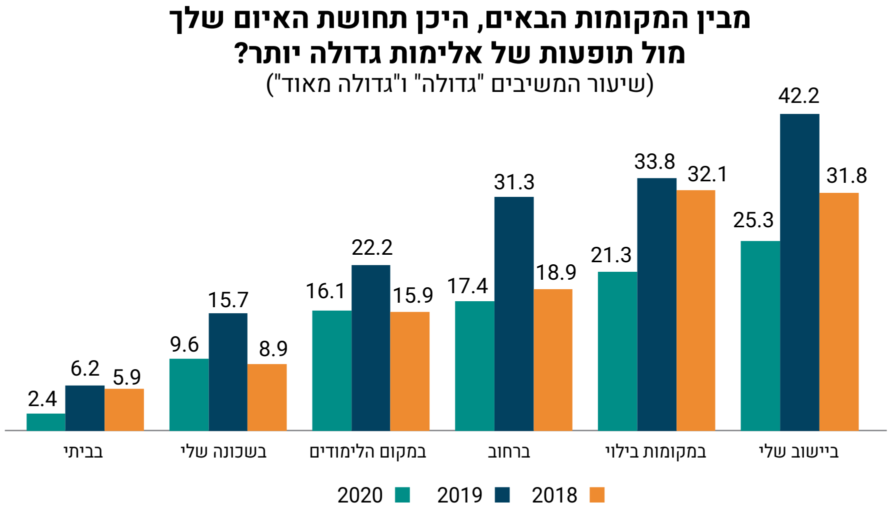

התשובות של הנשאלים הערבים בדבר תחושת האיום שמשרות עליהם תופעות של אלימות הצביעו גם בשנת 2020 על הבדלים, לעיתים גדולים מאוד, בין המרחבים השונים. תחושת האיום החזקה ביותר היא ביישוביהם של הנשאלים. כ־25% מהנשאלים חשו איום גדול או גדול מאוד במרחבים אלה. מקומות בילוי ניצבים במקום השני בשנה האחרונה – כ־21% מהנשאלים דיווחו כי חשו איום גדול או גדול מאוד במרחב זה. לעומת זאת, שני המרחבים שבהם תחושת האיום החלשה ביותר גם בשנה האחרונה הם בשכונת המגורים – קרוב ל־10% מהנשאלים חשים איום גדול או גדול מאוד במרחב זה, ובבית – כ־2% בלבד דיווחו כי חשו איום גדול או גדול מאוד במרחב זה. הפתגם "ביתי הוא מבצרי" מתאר במדויק סיטואציה זו: הממצאים מלמדים על התכנסות בבית ובשכונה משום שהם נתפסים כמקומות מוגנים, והמרחב החיצוני– ובפרט המרחב הזה, כגון מקומות בילוי, שלרוב אינם נמצאים ביישובים ערביים, מאיימים במידה רבה. תחושת הביטחון בבית ובשכונה מאותתת כי האזרח הערבי שואב ביטחון מבני ביתו, ולרוב שכניו הם גם קרובי משפחתו. גורמי אכיפת החוק, אשר אמורים לגונן על האזרח במרחב הציבורי, אינם מספקים פתרון הולם. ביתר המרחבים תחושת האיום בשל תופעות אלימות דומה יחסית (כ־17% ברחוב וכ־16% במקום הלימודים).

עוד עולה מהנתונים היא כי בכל המרחבים חלה ירידה, לעתים תלולה, בתחושת האיום. למשל, אפשר להסביר את הירידה של ממש בתחושת האיום במקומות בילוי בעובדה שבשנת 2020 היו מקומות הבילוי סגורים ברובם עקב התפרצות נגיף הקורונה. גם ברחוב, בשכונה וביישוב ניכרת ירידה של ממש בתחושת האיום. ניתן לייחס אותה לירידה החדה בתנועה במרחב עקב המגבלות שהטילה הממשלה, ובכללה בתנועת העבריינים שבכוונתם לפגוע ברכוש או בנפש. גם את הירידה בתחושת האיום במקום

הלימודים ניתן להסביר במגבלות הקשורות לנגיף הקורונה, משום הלימודים התנהלו במתכונת מקוונת.

יש לציין כי בשנת 2020, שלא כבשנים הקודמות, לא נשאלו המרואיינים הערבים על תחושת הביטחון במקום העבודה.

תרשים 4.2: עמדות כלפי תחושת איום מפני תופעות של אלימות, לפי מרחב ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

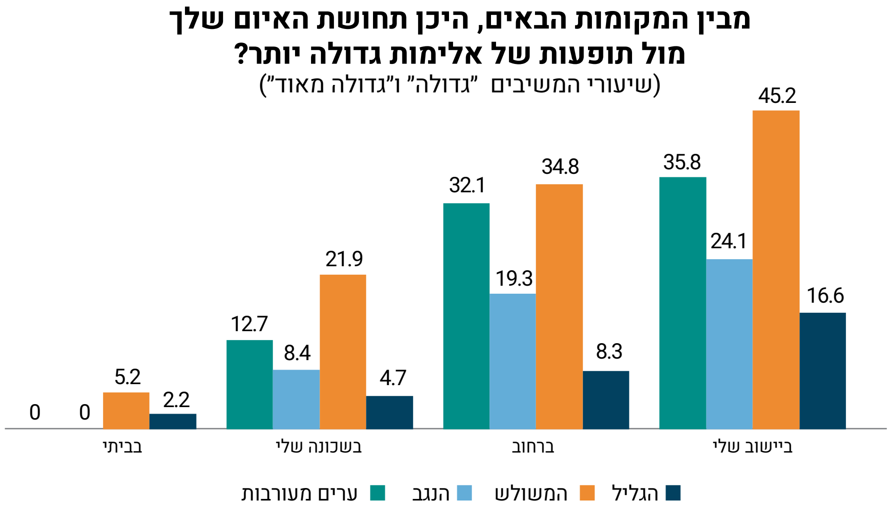

גם בנושא זה יש הבדלים מובהקים בין האזורים. השיעורים הנמוכים ביותר של החשים איום מול תופעות האלימות בכל המרחבים הוא בקרב תושבי ה**גליל**. לעומת זאת, השיעורים הגבוהים ביותר של החשים איום בכל אחד מהמרחבים הללו הם בקרב תושבי ה**משולש**.

תרשים 4.3: עמדות כלפי איום של תופעות אלימות, לפי סוג המרחב ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

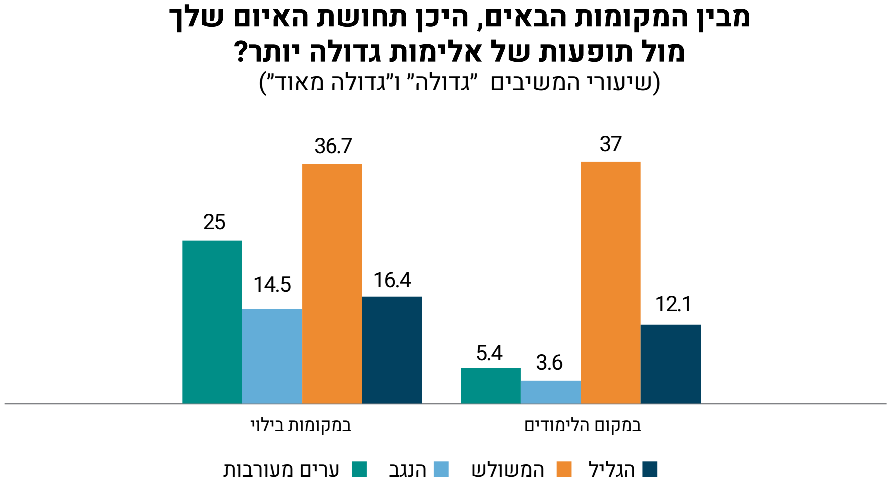

אשר ליתר המרחבים, שיעור החשים איום רב מול תופעות האלימות הוא בקרב תושבי ה**משולש**. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של החשים איום בכל אחת משתי הסביבות המצוינות בתרשים הם בקרב תושבי ה**נגב**. אפשר להסביר זאת בעובדה שמקומות הבילוי ומקומות הלימודים הם בדרך כלל סביבות המשותפות ליהודים ולערבים ולכן הם זוכים לנוכחות רבה יחסית של גורמי המשטרה והאכיפה הפועלים לשמירה על ביטחון האזרחים.

תרשים 5.1: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ושנה (אזרחים ערבים, 20218–2020), באחוזים

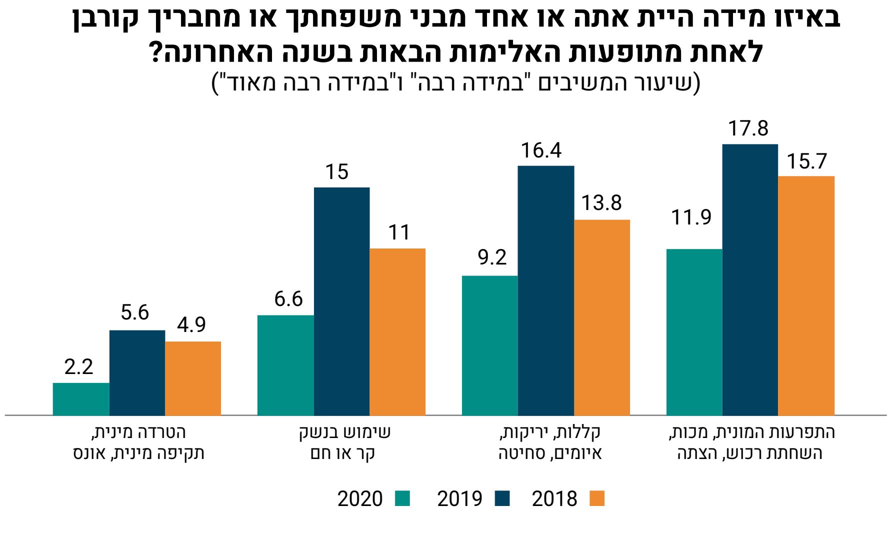

תרשים 5.2: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ושנה (אזרחים יהודים, 2018–2020), באחוזים

באיזו מידה היית אתה או אחד מבני משפחתך או מחבריך קורבן לאחת מתופעות האלימות הבאות בשנה האחרונה?
(שיעור המשיבים "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד")

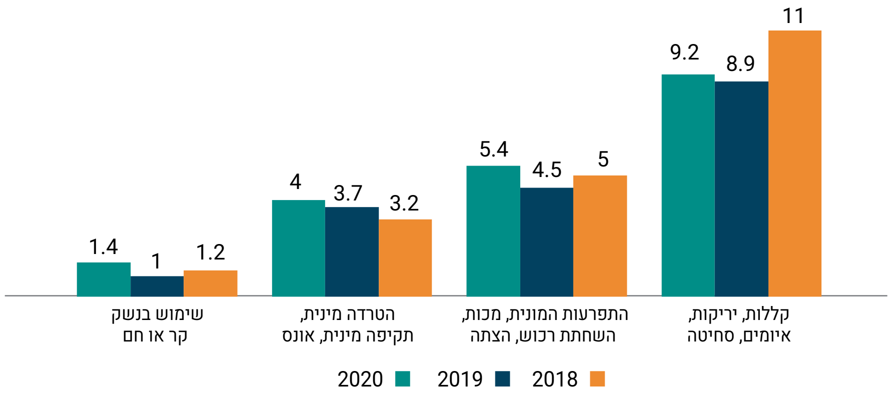

החששות להיפגע ותחושת האיום אינם מופיעים יש מאין, אלא נובעים מחוויה של פגיעה ברכוש או בנפש של המשיבים או של אנשים המוכרים להם. ניתן לראות זאת בתרשימים 5.1 ו־5.2, המראים כי שיעור הנפגעים במידה רבה ורבה מאוד בכל העבירות היה גדול יותר בחברה הערבית. בנוסף, הנתונים מצביעים על הבדל בין החברה הערבית ליהודית בתופעות האלימות שמהן נפגעים אזרחים במידה רבה או רבה מאוד. השיעור הגדול ביותר של הנפגעים במידה רבה ורבה מאוד בחברה ה**ערבית** היה מהתפרעות המונית,ח מכות, מהשחתת רכוש ומהצתה (כ־12%). לעומת זאת, התופעות שמהן נפגעו יותר מכול בחברה ה**יהודית** הן קללות, יריקות, איומים וסחיטה (כ־9%). נתון חשוב נוסף הוא, שלמרות הירידה שחלה בשנים קודמות, פגיעה משימוש בנשק היא תופעה שעדיין קיימת במידה לא מבוטלת בחברה הערבית והיא קטלנית במיוחד. לעומת זאת, בחברה היהודית תופעה זו כמעט אינה נראית.

נתון מעודד, שייתכן שגם הוא נובע ממגבלות הקורונה הוא הירידה בשיעורי הנפגעים בחברה הערבית מכל אחת מהעבירות בהשוואה לשנת 2019 ואף בהשוואה ל־2018. למשל, שיעור הנפגעים במידה רבה ורבה מאוד מהתפרעויות המוניות, ממכות, מהשחתת רכוש ומהצתות ירד בשנת 2020 לרמה של כ־12%, לעומת השנים 2019 ו־2018 שבהן הוא עמד על 18% ו־16% בהתאמה. לעומת זאת, בחברה היהודית אין הבדל בשיעור הנפגעים מאותן העבירות בשנים אלה.

תרשים 5.3: שיעור הנפגעים מאלימות, לפי סוג האלימות ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

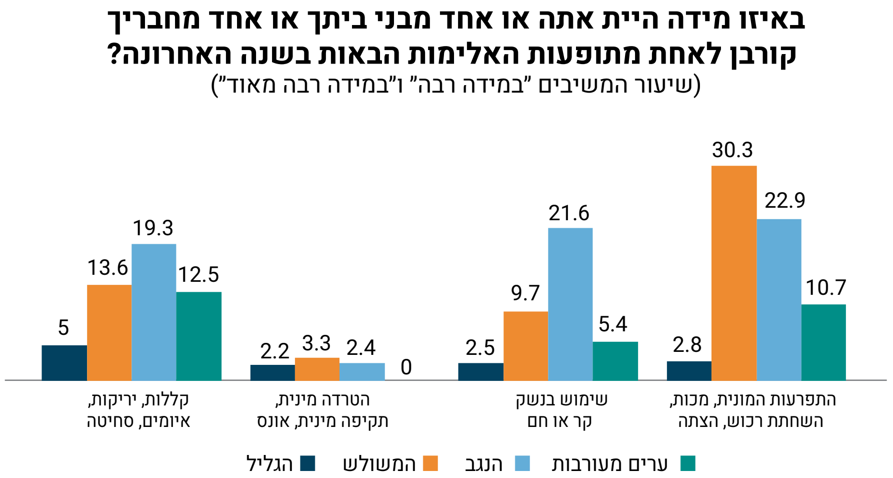

הבדלים בשיעור הנפגעים מסוגי אלימות שונים נמצאו גם בפילוח לפי אזורים גאוגרפיים בקרב המשיבים הערבים. בקרב תושבי **הנגב** נמצאו שיעורים גבוהים יחסית בכל סוגי הפגיעות פרט לפגיעות מיניות, ושיעור הנפגעים מהן נמוך מאוד בכל האזורים. באזור ה**משולש** שיעור הנפגעים גבוה במיוחד (30%) מהתפרעות המונית, מהשחתת רכוש או מהצתה. ב**ערים המעורבות** שיעור הנפגעים בכל סוגי האלימות נמוך יותר מזה שב**נגב** וב**משולש**, וב**גליל** שיעור הנפגעים נמוך מאוד בכל סוגי האלימות.

תרשים 6.1: הכרת התוקף או המאיים בתקיפה, לפי שנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

האם הייתה היכרות לפני המקרה עם התוקף או עם מי שאיים בתקיפה או נקט באלימות?
(שיעור המשיבים "כן" מתוך המשיבים שהותקפו)

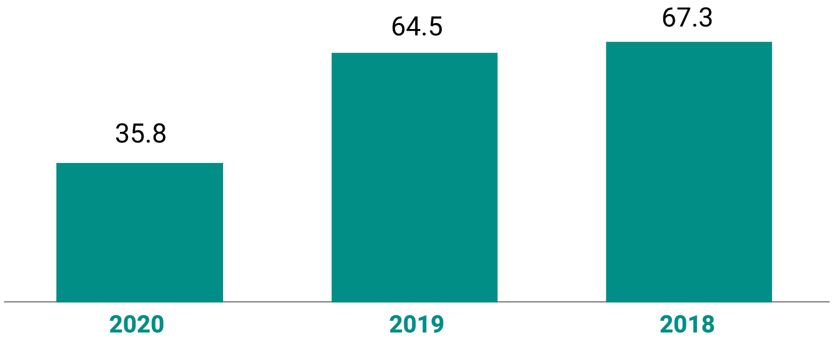

לעיתים עבירות האלימות נעשות בידי אנשים המוכרים לנפגעים. תרשים 6.1 מראה כי בשנה האחרונה, שלא כבשנים הקודמות, רוב הנשאלים בחברה הערבית **לא** הכירו את התוקף או את מי שאיים עליהם, ורק 36% מהנשאלים הכירו את התוקף.

תרשים 6.2: זהות התוקף או המאיים בתקיפה, לפי שנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

מי היה התוקף או האדם שאיים בתקיפה?

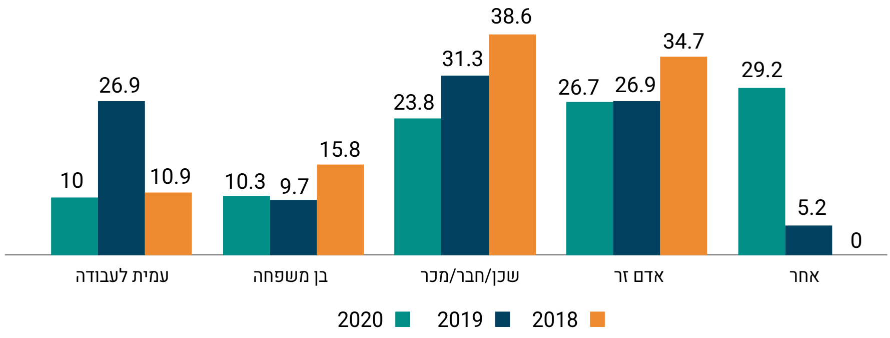

בהמשך לתרשים הקודם, ניתן לראות כי בשנת 2020 השתנו במעט הזהויות של התוקפים או של המאיימים בתקיפה על האזרחים הערבים. קטגוריית "אחר" שכיחה ביותר (כ־29%) – עלייה חדה בהשוואה לשנת 2019. ייתכן כי הירידה בשיעור ההיכרות עם התוקפים מתרשים 6.1 והעלייה בשיעור קטגוריית "אחר" נובעת מהגברת מעורבותם של ארגוני פשיעה בתקיפות ובאיומים של אזרחים והעובדה שהשימוש בשכירי חרב

וב"חיילים" הולך ונעשה נפוץ יותר.

שיעור המשיבים כי אנשים זרים או כי בני משפחותיהם תקפו אותם או איימו עליהם בתקיפה נשאר זהה – 27% ו־10% בהתאמה. שיעור המשיבים כי שכניהם או חבריהם או מכריהם הם שתקפו אותם או איימו עליהם בתקיפה המשיך לרדת זו השנה השנייה ברציפות, ועומד על 24% בקירוב. ושיעור המשיבים שציינו כי עמיתיהם לעבודה תקפו אותם או איימו עליהם בתקיפה (10%) ירד בחדות בהשוואה לשנת 2019 והתקרב לשיעור של שנת 2018. את הנתון האחרון ניתן לייחס להשפעתה של מגפת הקורונה: רבים יצאו לחופשה, פוטרו או עברו לעבודה מביתם, ולכן הצטמצמו המגעים בין העובדים במרחב הפיזי של מקומות עבודתם.

תרשים 7.1: נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב לפי מידת הנכונות ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

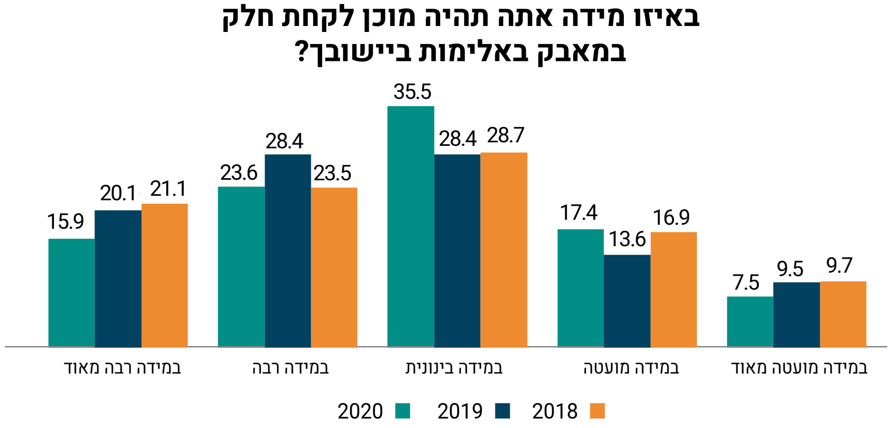

נראה כי למרות המספר הרב של הקורבנות ולמרות החשש ליפול קורבן לאלימות, הנשאלים בחברה הערבית מגלים מידה לא מבוטלת של נכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוביהם. עם זאת, נכונות זו ירדה בהשוואה לשנת 2019: 40% מהנשאלים מוכנים להשתתף במאבק המדובר במידה רבה או רבה מאוד, לעומת כ־49% בשנת 2019. בתוך כך, שיעורם של המוכנים להשתתף במאבק נגד אלימות במידה רבה מאוד יורד זו השנה השנייה ברציפות (כ־16% לעומת 21% ו־20%), וזאת לעומת עלייה בקרב הנשאלים המוכנים לכך במידה בינונית (36%). ממצאים אלה מלמדים ששיעור לא מבוטל של אזרחים מגלים בכל זאת נכונות להיאבק בתופעות אלה, ואילו רבים אחרים חשים ייאוש ותסכול עד כדי תפיסה שאין טעם או יכולת להיאבק בתופעה. ייתכן שתחושה זו מתעצמת גם בשל החשש והפחד מפני התמודדות עם מחוללי האלימות ביישובים הערביים.

לא נמצאו הבדלים ממשיים בין המגדרים בנכונות להשתתף במאבק באלימות ביישוב.

2.2.3. עמדות כלפי מוסדות וגופים המטפלים באלימות בחברה הערבית

תרשים 8.1: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

לגבי כל אחד ממוסדות אלו, ציין באיזה מידה אתה שבע רצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות בישראל
(שיעור המשיבים "שבע רצון" ו"מאוד שבע רצון")

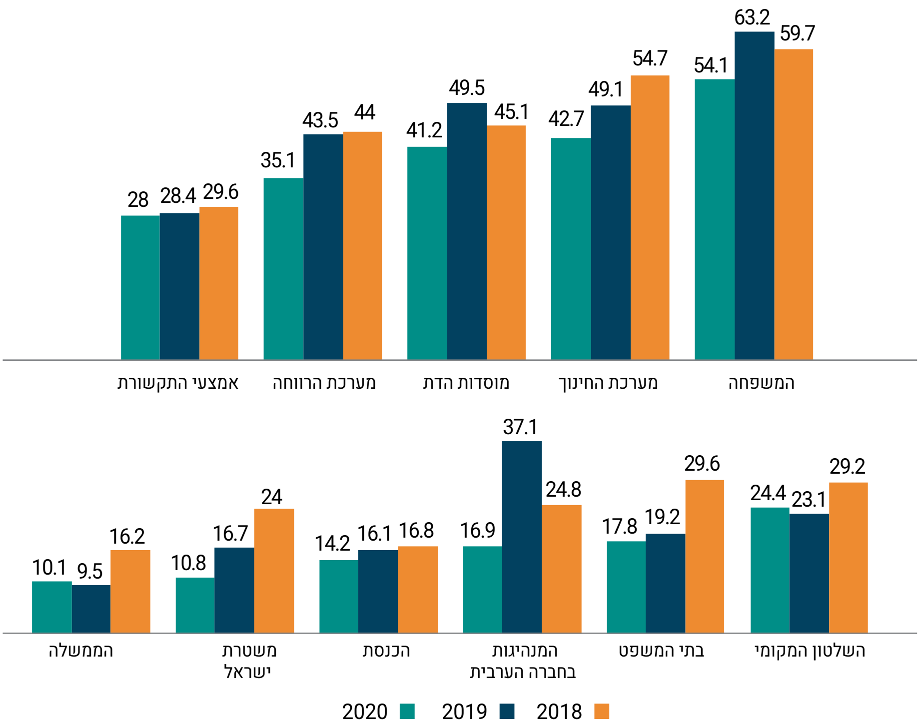

ניתן לחלק את המוסדות בתרשים 8.1 לשתי קבוצות מרכזיות: מוסדות המדינה ומוסדות החברה הערבית. התרשים מראה כי גם בשנת 2020 שלושת המוסדות הזוכים לשביעות הרצון הרבה ביותר מצד החברה הערבית מיעילות טיפולם בצמצום האלימות הם המשפחה (כ־54% מרוצים או מרוצים מאוד), מערכת החינוך (כ־43%) ומוסדות הדת (כ־41%). עם זאת, חלה ירידה של 6–9 נקודות האחוז בשיעור שביעות הרצון מטיפול מוסדות אלה בתופעה בהשוואה לשנת 2019. אשר למערכת החינוך, ירידה זו בשיעור שביעות הרצון נמשכת שנה שנייה ברציפות. אשר לשביעות הרצון מטיפול המשפחה בתחום זה (54%), במקרים רבים הטיפול כולל פיוס משפחתי וסולחה, ובאחרים ננקטות דרכים אחרות, אלימות יותר. שלושת המוסדות אשר זוכים לשביעות הרצון המועטה

ביותר הם כולם מוסדות המדינה: הכנסת (כ־14%) משטרת ישראל והממשלה (כ־11% בכל אחד מהם).

יתר המוסדות דורגו ברמות שונות של שביעות רצון מיעילות הטיפול באלימות, והמשותף לרובם הוא הירידה בשביעות הרצון זו השנה השנייה ברציפות. בנוסף, אחרי שרשם עלייה חדה בשנת 2019, שיעור שביעות הרצון מהמנהיגות בחברה הערבית ירד במידה רבה– מ־37% בקירוב בשנת 2019 ל־17% בקירוב בשנה האחרונה. ייתכן ששינויים חדים אלה ביחס למנהיגות הערבית נובעים מהתפתחויות פוליטיות ברשימה הערבית המשותפת ומאכזבה בעקבותיהן.

המוסד היחיד ששיעור שביעות הרצון ממנו עלה, אף אם מעט בהשוואה לשנת 2019, הוא השלטון המקומי (מ־23.1% בשנת 2019 ל־24.4% בשנת 2020).

תרשים 8.2: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

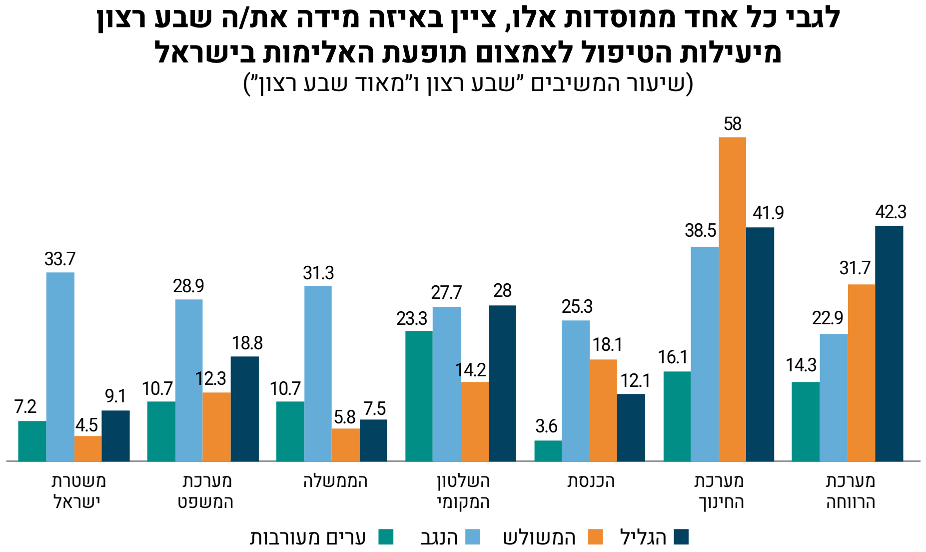

האזורים נבדלים ביניהם באופן מובהק בשביעות הרצון מיעילות המוסדות השונים בטיפולם בצמצום תופעת האלימות בישראל. למשל, תושבי ה**גליל** גילו את שביעות הרצון הרבה ביותר ממערכת הרווחה (כ־42%) ומהשלטון המקומי (28%), תושבי ה**משולש** גילו את שביעות הרצון הרבה ביותר ממערכת החינוך (58%), ותושבי ה**נגב** גילו את שביעות הרצון הרבה ביותר ממשטרת ישראל (כ־34%), מהממשלה (כ־31%), ממערכת המשפט (כ־29%) ומהכנסת (כ־25%).

גם השיעורים הנמוכים ביותר של שביעות רצון משתנים על פי המוסדות והאזורים.

למשל, תושבי **הערים המעורבות** מגלים את שביעות הרצון הנמוכה ביותר ביחס לשאר האזורים מיעילותן של מערכת החינוך (כ־16%), של מערכת הרווחה (כ־14%), של מערכת המשפט (כ־11%) ושל הכנסת (כ־4%). תושבי ה**משולש** מגלים את שביעות הרצון הנמוכה ביותר ביחס לשאר האזורים מיעילותם של השלטון המקומי (כ־13%), של הממשלה (כ־6%) ושל משטרת ישראל (כ־5%).

תרשים 8.3: מידת שביעות הרצון מיעילות הטיפול בצמצום תופעת האלימות, לפי סוג המוסד ואזור מגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

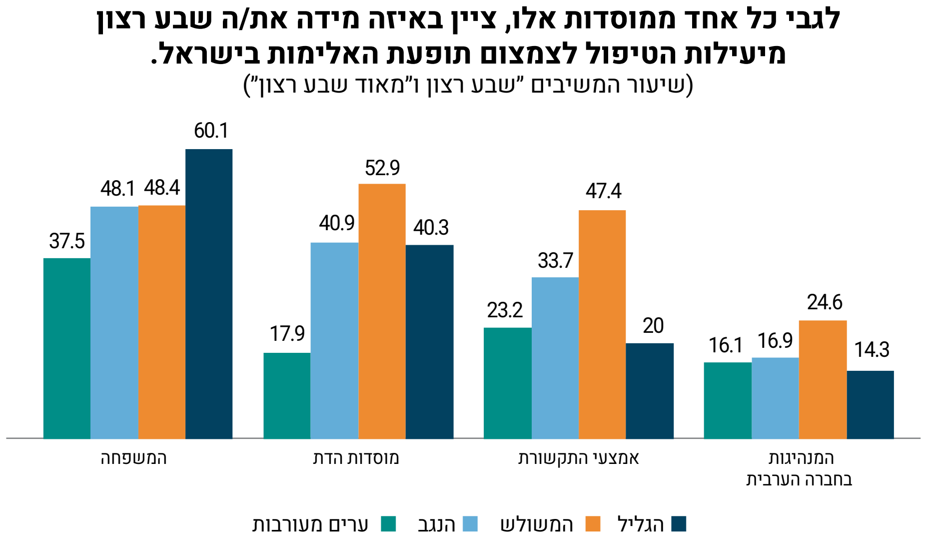

תרשים 8.3 מצביע על הבדל בין תושבי האזורים השונים בשביעות הרצון מהמוסדות השונים. השיעור הגבוה ביותר של שביעות הרצון מיעילות טיפולה של המשפחה (כ־60%) הוא בקרב תושבי ה**גליל**. השיעור הגבוה ביותר שביעות הרצון מיעילות טיפולם של יתר המוסדות נרשם בקרב תושבי ה**משולש**. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של שביעות רצון מיעילות טיפולם של אמצעי התקשורת (20%), ושל המנהיגות בחברה הערבית (כ־14%) הם בקרב תושבי ה**גליל**. שביעות הרצון הנמוכה ביותר מיעילות הטיפול של המשפחה (כ־38%) ושל מוסדות הדת (כ־18%) היא בקרב תושבי **הערים המעורבות**.

תרשים 9.1: הנכונות לפנות לטיפול בשל פגיעה מאלימות, לפי סוג הגורם והשנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

במידה ואתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת אלימות או איום בתקיפה וגרימת חבלה/דקירה/ירי למי תפנה לטיפול בעניין?

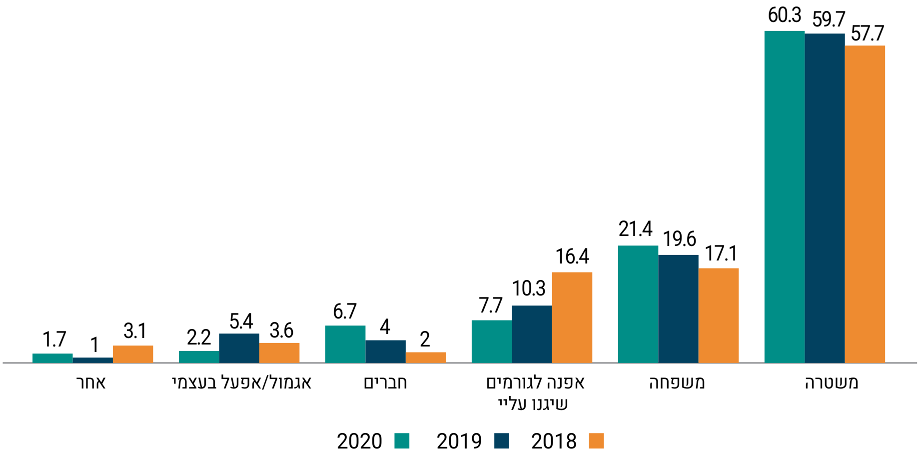

הנתונים מראים שאף שהאמון בה אינו רב (תרשים 15.1), המשטרה היא הגורם העיקרי שאליו יפנו הנשאלים בחברה הערבית לטיפול באירוע אלימות ובאיום בתקיפה וכן בעת פגיעה שתביא לידי נזק גופני. שיעור המשיבים שדיווחו כי יפנו למשטרה בעקבות אירועים אלה עולה זו השנה השנייה ברציפות: 60.3% מהנשאלים הערבים בשנת 2020 יפנו אליה אם ייפגעו בעצמם או אם ייפגע מי מבני ביתם. מדובר בעלייה של 0.6% בהשוואה לשנת 2019. אמנם העלייה זניחה, אולם היא מלמדת על מגמה של עלייה משום שהיא נצפית זה שנה שנייה ברצף.

הגורם השני שאליו יפנו הוא המשפחה (21.4%), עלייה הנצפית זו השנה השנייה ברציפות, כ־2% בהשוואה לשנת 2019. ממצא זה עולה בקנה אחד עם שביעות הרצון מיעילותה של המשפחה בכל הקשור לצמצום תופעת האלימות. גורם נוסף שבו נצפתה עלייה זו השנה השנייה ברציפות במספר המשיבים המעוניינים לפנות אליו הוא חברים (כ־7% לעומת 4% בשנת 2019). בנוסף, בולט שיעור הנשאלים שיפנו לגורמים שונים (שאינם מופיעים בתרשים) כדי שיגנו עליהם (כ־8% מהנשאלים בשנת 2020), אולם יש לציין כי שיעור זה ירד זו השנה השנייה ברציפות.

הגורמים שאליהם יפנו פחות מכול הם גורמים שלא הוצעו לנשאלים, אשר הופיעו תחת קטגוריית ה"אחר" (כ־2% מהנשאלים בחרו באפשרות זו, עלייה לעומת שנת 2019) והם עצמם, כלומר, יגמלו לתוקף בכוחות עצמם (כ־2% מהנשאלים ציינו כי יעשו זאת – ירידה של כ־3% בהשוואה לשנת 2019).

לסיכום, נראה כי הרמות הנמוכות יחסית של האמון בגורמי אכיפת החוק דוחפים חלק ניכר מהאזרחים הערבים לפעול באמצעות מוסדות בלתי־פורמליים או באופן עצמאי.

עם זאת, נראה שפוחת הרצון לפעול שלא כחוק ולגמול לפוגעים בכוחות עצמם, וגם הנכונות לפנות לגורמים אחרים פוחתת. אשר לגורם האחרון, נראה כי החשש הוא בעיקר מה"מחיר" שתמורתו יסכימו הגורמים המגינים (שייתכן שהם משתייכים לעולם הפשע) לגמול לפוגעים.

תרשים 9.2: הנכונות לפנות לטיפול בשל פגיעה מאלימות, לפי גורם ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

במידה ואתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת אלימות או איום בתקיפה וגרימת חבלה/דקירה/ירי למי תפנה לטיפול בעניין?

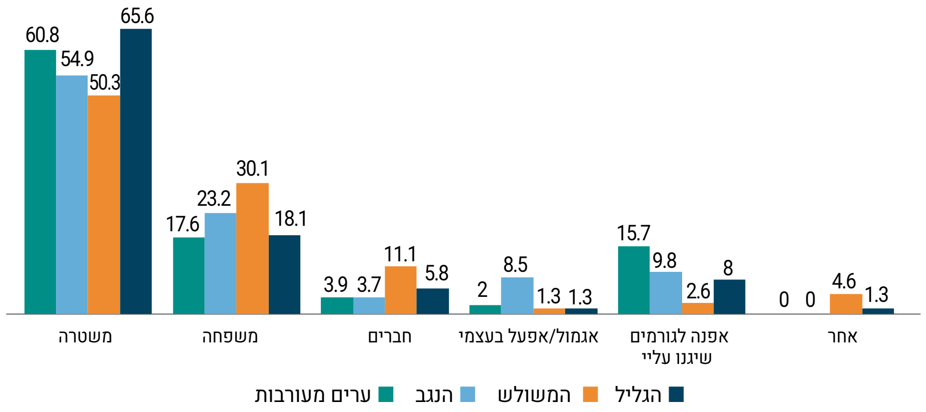

נמצאו הבדלים מובהקים בין תושבי האזורים השונים מבחינת הנכונות לפנות לגורמים השונים במקרה של היפגעות מאלימות או מאיום. שיעור הנכונות הגבוה ביותר לפנות למשטרה (כ־66%) הוא בקרב תושבי ה**גליל**. השיעורים הגבוהים ביותר של הנכונים לפנות למשפחה (כ־30%), לחברים (כ־11%) ולאחרים (כ־5%) הם בקרב תושבי ה**משולש**. השיעור הגבוה ביותר של הנכונים לפנות לגורמים שיגנו עליהם (כ־16%) הוא בקרב תושבי **הערים המעורבות**. לבסוף, השיעור הגבוה ביותר של המעוניינים לגמול לתוקף בעצמם הוא בקרב תושבי ה**נגב** (כ־9%).

השיעורים הנמוכים ביותר של הנכונות לפנות לגורמים השונים משתנים גם הם בין האזורים. תושבי ה**נגב** ו**הערים המעורבות** לא דיווחו כלל על נכונות לפנות לאחרים שאינם מצוינים ברשימה זו. לעומתם, תושבי ה**גליל** ו**המשולש** דיווחו על הנכונות הנמוכה ביותר מבין האזורים לגמול לתוקף בכוחות עצמם (1.3% בכל אחד מהאזורים). תושבי ה**משולש** מגלים גם את השיעורים הנמוכים של נכונות לפנות למשטרה (כ־50%) ולמשפחה (כ־30%), וכן לגורמים שיגנו עליהם (כ־3%). לבסוף, תושבי ה**נגב** גילו את הנכונות הנמוכה ביותר (3.7%) מבין תושבי ארבעת האזורים לפנות לחברים.

2.2.4. נשק חם בחברה הערבית

תרשים 10.1: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על השימוש האלים בנשק, לפי שנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

אקריא לך מספר גורמים שעשויים להשפיע על השימוש האלים בנשק. דרג את מידת ההשפעה שיש לדעתך לכל גורם על שימוש אלים בנשק

(שיעור המשיבים "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד")

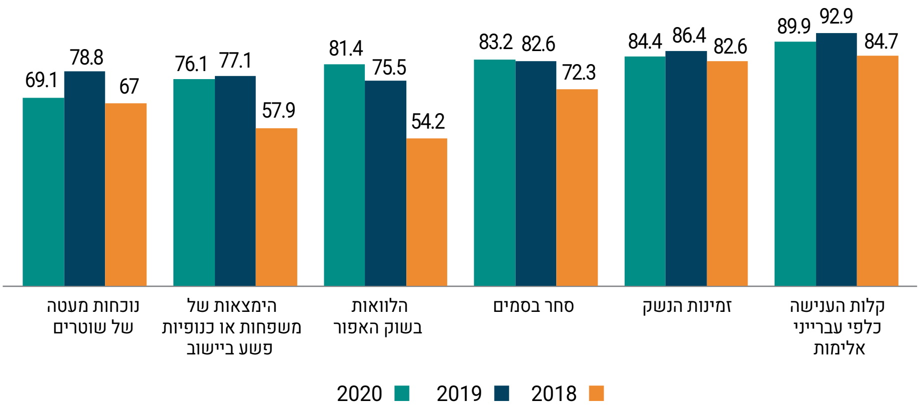

תרשים 10.2: עמדות בנוגע לגורמים המשפיעים על השימוש האלים בנשק, לפי שנה (אזרחים יהודים, 2018–2020), באחוזים

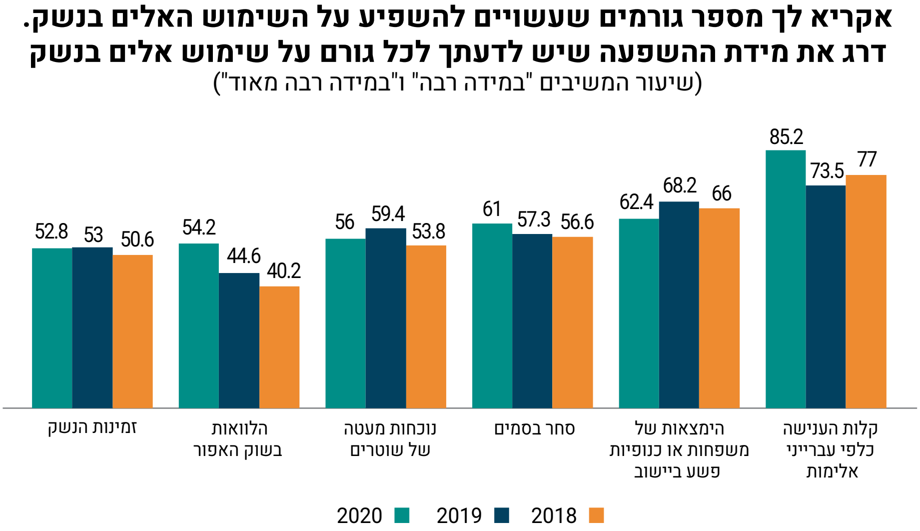

הממצאים מלמדים כי בדומה לשנים הקודמות, הציבור הערבי רואה את קלות הענישה המושתת על עברייני האלימות כגורם המרכזי המשפיע על השימוש האלים בנשק: 90% מהנשאלים מייחסים לגורם זה מידה רבה או רבה מאוד של השפעה בשנת 2020. זמינות הנשק (84.4%), הסחר בסמים (83.2%) וגופים פרטיים להלוואות חוץ־בנקאיות (השוק האפור) (81.4%) נתפסים גם הם כגורמים מרכזיים, ובאחרון חלה עלייה משמעותית בשנתיים האחרונות. ייתכן שעלייה זו נובעת מההרעה במצב הכלכלי בעקבות משבר הקורונה. גם הימצאות ארגוני פשיעה נתפסת כגורם משפיע במידה רבה (76.1%). הגורם האחרון בחשיבותו בתרשים הוא נוכחות השוטרים – הערכת חשיבותו נסוגה מ־78.8% בשנת 2019 ל־69.1% בשנת 2020. ייתכן שירידה זו נובעת מכך שהשנה נהרגו רבים באמצעות נשק חם. השוואת נתוני המשיבים הערבים לנתוני המשיבים היהודים מצביעה על כמה ממצאים מרכזיים:

1. בדומה לשנים הקודמות, גם בשנה האחרונה מרגישים הנשאלים הערבים את השפעתם של כלל הגורמים יותר מאשר הנשאלים היהודים.

2. גם בשנה האחרונה ניכרת בשתי החברות הסכמה בדבר הגורם המשפיע ביותר על השימוש האלים בנשק, והוא העונשים הקלים המושתים על עברייני אלימות. עם זאת, השינויים בשיעור הסבורים כי זה הגורם לשימוש האלים בנשק התרחשו בשתי החברות בכיוונים מנוגדים: בהשוואה לשנת 2019 חלה בחברה ה**ערבית** ירידה של כ־3% (מ־92.9% ל־89.9%) בשיעור הסבורים כי גורם זה בעל השפעה רבה, ולעומת זאת בחברה ה**יהודית** שיעור זה עלה בכ־12% (מ־73.5% ל־85.2%), ולמעשה התקרב מאוד לשיעור שבקרב האזרחים הערבים. שלא כבשנים הקודמות,

שוררת בין שתי החברות אי־הסכמה על הגורם בעל ההשפעה המועטה ביותר מבין הגורמים המוצגים. בקרב האזרחים ה**ערבים**, בשנת 2020 גורם זה (בשיעור של כ־69%) היה נוכחות מועטה של שוטרים. לעומת זאת, בקרב האזרחים ה**יהודים**, גורם זה (בשיעור של כ־53%) היה זמינות הנשק.

חשיבותם של חלק מהגורמים משתנה בין השנים באופן אחיד. הן בחברה היהודית והן בחברה הערבית ניכרת עלייה זו השנה השנייה ברציפות בשיעור המשיבים "במידה רבה" ו"במידה רבה מאוד" כי סחר בסמים והלוואות בשוק האפור הם גורמים המשפיעים על השימוש האלים בנשק. ביתר הגורמים חלה ירידה בשיעור זה בהשוואה לשנת 2019 הן בחברה הערבית והן בחברה היהודית מלבד קלות הענישה כלפי עבריני האלימות.

3. בדומה למוצג בתרשימים הקודמים המשווים בין החברות, יש פערים המשתנים בשיעורם לפי היגדים שונים. למשל, ההבדל בהערכת ההשפעה של הנוכחות המועטה של שוטרים הוא כ־13% בלבד, ואילו ההבדל בין החברות מבחינת הערכת ההשפעה של גורם זמינות הנשק עומד על כ־32%.

פרק 3:
היחסים בין החברה הערבית לבין משטרת ישראל

3.1 רקע

הספרות התאורטית העוסקת במשטרה מונה כמה מטרות כלליות שהמשטרה אמורה להשיג: אכיפת החוק, שמירת הסדר הציבורי ומתן שירותים לציבור הרחב (Ben-Porat & Yuval, 2012; Hasisi & Weitzer, 2007). מטרות נרחבות אלה מותירות לרשות המבצעת ולמשטרה מרחב תמרון רב והפעלה תדירה של שיקול דעת לגבי סדר העדיפויות ודרכי הפעילות. עם זאת, ככל שהחברה דמוקרטית יותר, המגבלות על המשטרה רבות יותר, והמשטרה נעשית בעלת אוריינטציה שירותית יותר, מאיימת פחות ונתונה לביקורת במידה רבה יותר (יכימוביץ־כהן, 2021).

המשטרה היא הגוף האמון על אכיפת החוק בכל מדינה והחוק מקנה לה סמכות להשתמש בכוח כדי לבצע את תפקידה. עם זאת, מכיוון שהמשטרה פועלת בקרב אזרחים, עליה להשתמש בסמכותה בזהירות בלא להפעיל כוח מעבר לנדרש. הפעלה בלתי מידתית של כוח היא גורם מרכזי בהיווצרות חוסר אמון במשטרה ובמוסדות המדינה בכלל. לפיכך על המשטרה ליצור מנגנונים שימנעו שימוש מופרז בכוח ולנקוט אמצעים נגד שוטרים המשתמשים בכוח באופן לא מידתי. בדרך כלל הנפגעים העיקריים מאלימות המשטרה הם בני אוכלוסיות מיעוט, וזאת בשל שלל גורמים המניעים שוטרים לנקוט אלימות כלפי קבוצות אלה, כגון דעות קדומות, חשש של השוטרים מפני אוכלוסיות אלה ומשטרה המאפשרת "התרת רסן" בקשר עימן (אמיר, 1998). ג'יבראן מוחמד (Muhammad, 2019) טוען כי "בעבור אמריקאים שחורים, שיטור הוא ההיבט המתמשך ביותר במאבק למען זכויות האזרח". המשטרה אכפה מאז ומעולם את ההפרדה בין הגזעים, הגנה על מרחבי הלבנים ושלטה בכוח על האוכלוסייה השחורה. עד היום היא מסמלת מערכת של אי־שוויון מתמשך במשפט, בדיור, בחינוך, בבריאות ובכלכלה (שם).

הקרע בין אוכלוסיות מיעוטים לבין הממסד, ובייחוד הקרע בין הממסד לבין אוכלוסיית השחורים בארה"ב, הצית במשך השנים התלקחויות ומחאות חובקות מדינה. מאז שנת 1935 התחוללו מעל מאה מהומות נרחבות; האחרונה בהן הייתה ב־2014, ומתוכה צמחה תנועת Black Lives Matter, אותה קריאה שזועקים היום בכאב גם חברי קהילת יוצאי אתיופיה בישראל וגם הערבים אזרחי ישראל.[10]

10. ויקי אוסלנדר, מחאת העדה האתיופית – צבע העור הוא כל העניין: המשטרה בארה"ב מתקשה לשמור על יחס שווה לאזרחים. **גלובס**, 3 ביולי 2019, https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001292149

יחסי המשטרה עם קבוצות חברתיות משקפים במידה רבה את המיצוב החברתי של אותן קבוצות. ידוע כי מערכת היחסים בין קבוצות מיעוט לאומי ואתני לבין המשטרה במדינות דמוקרטיות רוויה מתחים. יחסים אלה מאופיינים בתדירות רבה של עימותים אלימים, בייצוג־יתר של קבוצת המיעוט בבתי המעצר, בעמדות שליליות של המיעוט כלפי המשטרה ובביקורת על התנהלותה האי־שוויונית של המשטרה בטיפולה בקהילת המיעוט. ככל שגדל המתח בין קבוצת המיעוט לבין קבוצת הרוב, גובר המתח בין קבוצת המיעוט למשטרה (ח'מאיסי, 2005).

ליחסים בין המשטרה לבין החברה הערבית בישראל מאפיינים דומים ליחסים בין משטרות רבות ברחבי העולם ובין אוכלוסיות מיעוט. מצד המשטרה בא הדבר לידי ביטוי בהקצאה בלתי שוויונית של משאבי שיטור, בשיטור חסר ובשיטור יתר. החברה הערבית, מצידה, רוחשת אי־אמון למשטרה, אינה מוכנה לקבלה כגוף אוכף חוק ואף נמנעת מלפנות אליה ולדרוש את שירותיה (תרשים 9.1).

עוינות הציבור הערבי כלפי המשטרה נובעת מיחסי ריחוק ומזרות בין המשטרה לבין תושבים ביישובים הערביים. מצב זה נוצר עקב הנוכחות המוגבלת של השוטרים ביישובים אלה בשל הקצאה בלתי מספקת. בנוסף, מגע השוטרים עם ערבים אזרחי ישראל מצומצם ביחס למגעם עם האזרחים היהודים (ח'מאיסי, 2005).

מנהיגי החברה הערבית, ראשי הרשויות ובעיקר האזרחים מן השורה מצפים כי המשטרה תפעל למיגור האלימות לנוכח גל האלימות והפשיעה הגואה בחברה הערבית, אולם ציפייתם אינה מתממשת. תכניות נבנות, באות והולכות, אך כפי שעולה מהממצאים – התוצאות אינן משביעות רצון, והחברה הערבית איננה מקבלת את השירות הראוי.

3.2 ממצאי הסקר בנוגע לעמדות האזרחים הערבים כלפי המשטרה

תרשים 11.1: עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה, לפי חברה ושנה (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

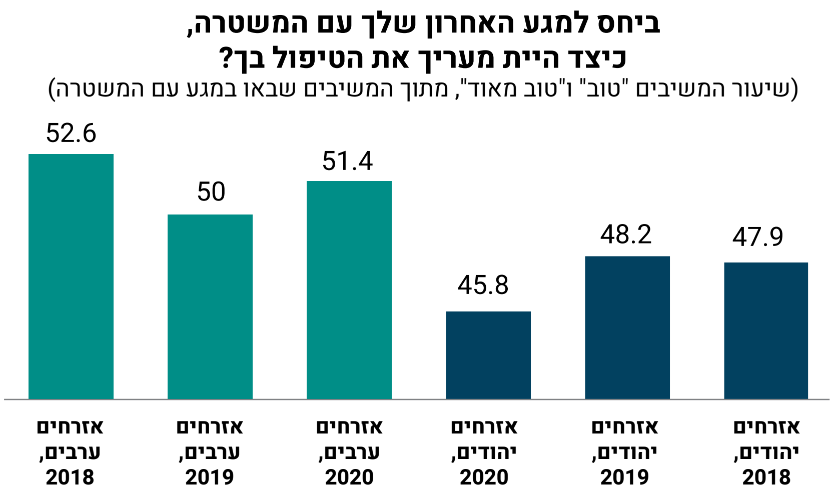

שיעור האזרחים הערבים שהשיבו בשנת 2020 כי הם מעריכים כי הטיפול של המשטרה בהם היה טוב או טוב מאוד לאחר שהיה להם מגע עם המשטרה עמד על 51.4% (לעומת 50% בשנת 2019 ו־52.6% בשנת 2018). הנתונים מלמדים על שיפור קל בהשוואה לשנת 2019 אך בו בזמן על נתון נמוך יותר בהשוואה לשנת 2018. לעומת זאת, רק 45.8% מהמשיבים היהודים העריכו את טיפול המשטרה בהם כטוב או טוב מאוד – ירידה בהשוואה לשנתיים הקודמות, שבהן הנתון היה כמעט זהה (48.2% בשנת 2019 ו־47.9% בשנת 2018).

תרשים 11.2: עמדות ביחס לאיכות הטיפול מצד המשטרה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

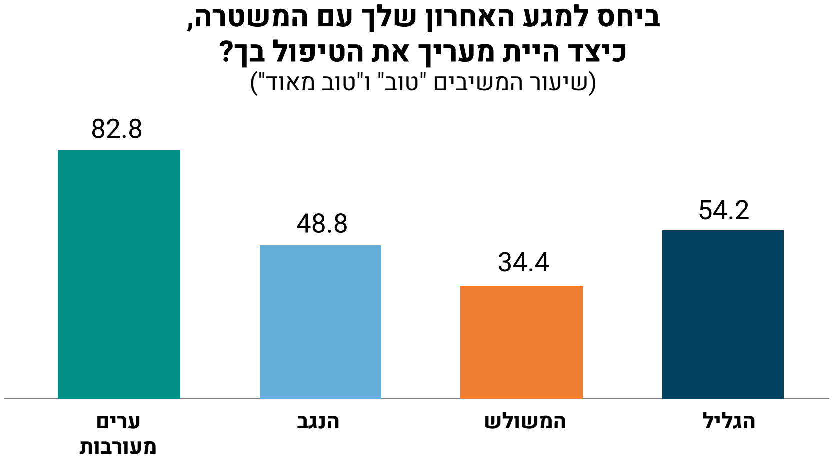

נמצא הבדל מובהק בין האזורים מבחינת איכות הטיפול של המשטרה. השיעור הגבוה ביותר של המעריכים את הטיפול כטוב או טוב מאוד הוא בקרב תושבי **הערים המעורבות** (כ־83%), ובקרב תושבי **המשולש** (כ־34%) הוא הנמוך ביותר. ניתן להסביר פער ניכר זה בכך שבערים המעורבות יש נוכחות משטרה מיטיבה רבה יותר, והטיפול בבעיות יעיל יותר משום שהמשטרה משרתת אוכלוסייה יהודית.

תרשים 12.1: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות ושנה (אזרחים ערבים, 2020–2018), באחוזים

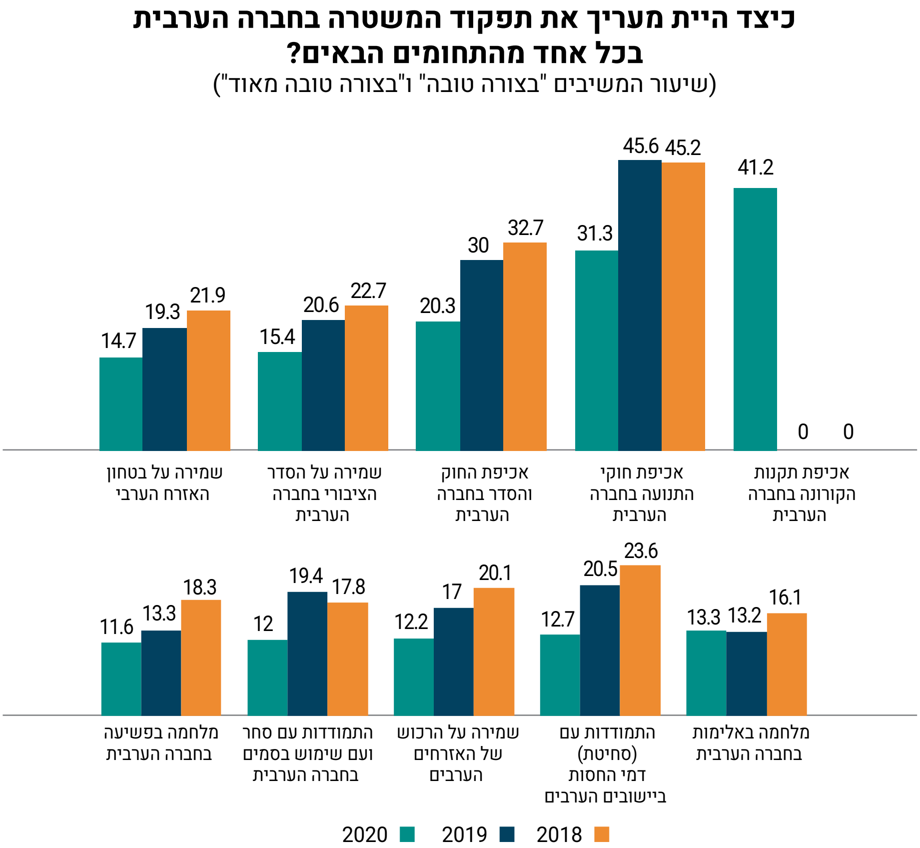

האזרחים מעריכים את תפקוד המשטרה לא רק ביחס לטיפול בהם עצמם אלא גם בהיבטים מסוימים של החברה שאליה הם משתייכים. מהנתונים שבתרשים נובע כי הנשאלים בחברה הערבית סבורים כי המשטרה מתפקדת טוב יחסית בתחומים אשר קשורים לאכיפת החוק. מעניין להיווכח כי שביעות הרצון מאכיפת תקנות הקורונה זכתה לשביעות הרצון הרבה ביותר (42.2%) בקרב הנשאלים הערבים – בפער ניכר מהתפקודים בתחומים האחרים. במקום השני בשביעות הרצון ניצבת אכיפת חוקי התנועה: כ־31% מהנשאלים בחברה זו ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה טוב או טוב מאוד. בנוסף, כ־20% מהנשאלים ציינו כי תפקוד המשטרה באכיפת החוק והסדר בחברה הערבית הוא טוב או טוב מאוד. לעומת זאת, הנושא שזכה גם בשנה האחרונה להערכה הנמוכה ביותר הוא המלחמה בפשיעה בחברה הערבית: כ־12% בלבד מהנחקרים ציינו כי תפקוד המשטרה בתחום זה הוא טוב או טוב מאוד.

יתר הנושאים זכו להערכה משתנה, ונמוכה יחסית: שמירה על הסדר הציבורי בחברה הערבית (כ־15%), שמירה על ביטחון האזרח הערבי (כ־15%), ומלחמה באלימות בחברה

הערבית (כ־13), התמודדות עם סחיטת דמי חסות בחברה הערבית (12.7%).

נראה שברוב הגדול של התחומים חלה ירידה זו השנה השנייה ברציפות בשיעור המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או טוב מאוד. מבין התחומים הללו ניתן למנות את אכיפת החוק והסדר בחברה הערבית, את השמירה על הסדר הציבורי בחברה הערבית, את השמירה על ביטחון האזרח הערבי, את ההתמודדות עם סחיטת דמי חסות, את השמירה על הרכוש של אזרחים ערבים ואת המלחמה בפשיעה בחברה הערבית. התחום היחיד שבו כמעט לא חל שינוי בהערכה הוא המלחמה באלימות בחברה הערבית.

תרשים 12.2: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

כיצד היית מעריך את תפקוד המשטרה בחברה הערבית בכל אחד מהתחומים הבאים?

(שיעור המשיבים "בצורה טובה" ו"בצורה טובה מאוד")

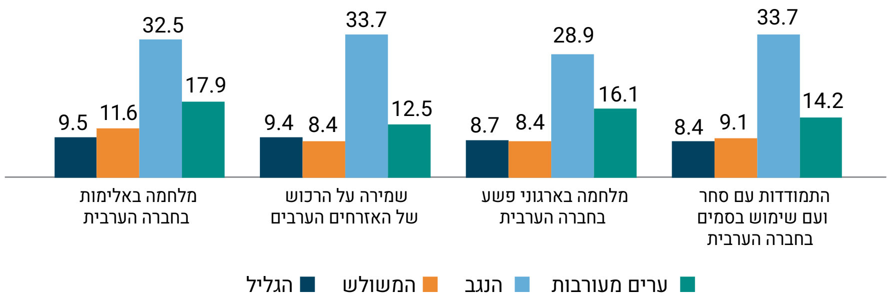

קיימים הבדלים בין האזורים בהערכתו של תפקוד המשטרה. בכל התחומים המצוינים בתרשים, השיעורים הגבוהים ביותר של המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או טוב מאוד הוא בקרב תושבי ה**נגב**. יש להדגיש כי השיעורים הנמוכים ביותר תלויים בתחום ובאזור, למשל השיעור הנמוך ביותר של הערכת תפקוד המשטרה בשמירה על רכושם של האזרחים הערבים ובמלחמה בארגוני הפשע בחברה הערבית (כ־8% בכל אחד מהם) הוא בקרב תושבי ה**משולש**. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של הערכת תפקוד המשטרה כטוב או טוב מאוד במלחמה באלימות בחברה הערבית (כ־10%) ובהתמודדות עם סחר ועם שימוש בסמים בחברה הערבית (כ־8%) הוא בקרב תושבי ה**גליל**.

תרשים 12.3: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בחברה הערבית, לפי תחום הפעילות ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

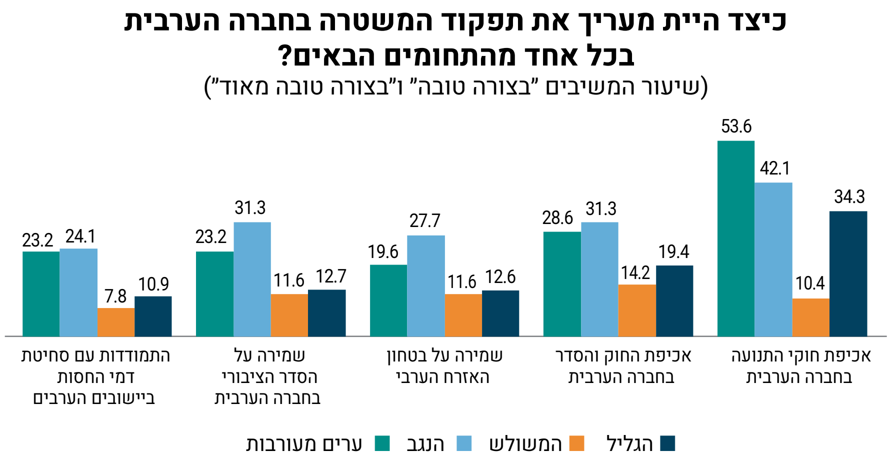

ביתר התחומים מקבלים ההבדלים בין האזורים צביון אחר במעט. השיעורים הגבוהים ביותר של המעריכים את תפקוד המשטרה כטוב או טוב מאוד באכיפת חוקי התנועה בחברה הערבית (כ־54%) הוא בקרב תושבי **הערים המעורבות**. ביתר הנושאים נראה כי השיעור הגבוה ביותר של הערכת תפקוד המשטרה כטוב (מאוד) הוא בקרב תושבי ה**נגב**. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של הערכת תפקוד המשטרה כטוב (מאוד) בכל הנושאים המוצגים בתרשים הוא בקרב תושבי ה**משולש**.

תרשים 12.4: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בתחום אכיפת תקנות הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

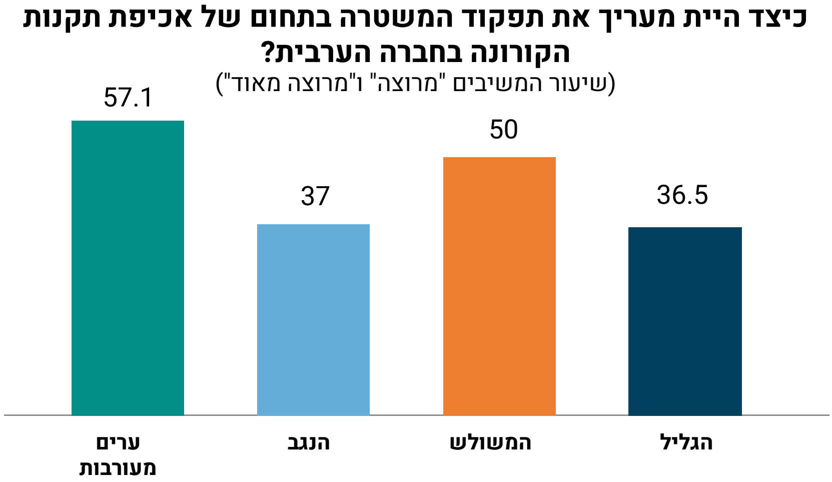

נצפה הבדל מובהק בין האזורים בשביעות הרצון מתפקוד המשטרה בכל הקשור לאכיפת תקנות הקורונה בחברה הערבית. השיעור הגבוה ביותר של המרוצים (מאוד) מתפקוד זה נצפה בקרב תושבי **הערים המעורבות** (כ־57%). לעומת זאת, שיעור זה בקרב תושבי **הגליל** (36.5%) ו**הנגב** (37%) הוא הנמוך ביותר.

תרשים 13.1: נכונות של קורבן פגיעה להתלונן במשטרה, לפי סוג הפגיעה ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

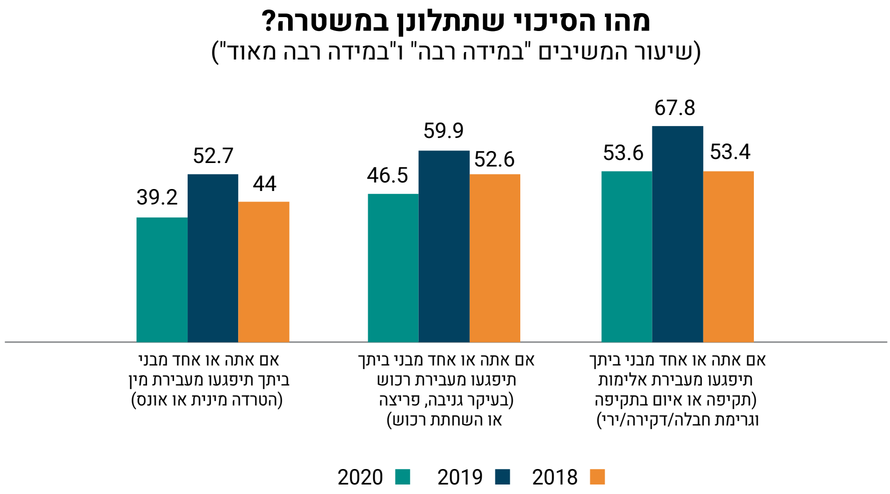

התבוננות בתרשים 13.1 מלמדת כי חלה ירידה השנה בנכונות של אזרחים ערבים לפנות למשטרה בשלושת סוגי העבירות. מתברר כי ללא קשר למידת שביעות הרצון מתפקוד המשטרה, האזרחים הערבים יפנו למשטרה בגין היפגעות מעבירות שונות בהסתברות שונה. מהנתונים שבתרשים עולה כי בדומה לשנים הקודמות, התרחיש שבו סביר ביותר שאזרח ערבי יתלונן במשטרה הוא כאשר הנשאל או מי מבני ביתו נפגעו מעבירות אלימות (כ־54%), אולם שיעור זה ירד במידה רבה בהשוואה לשנת 2019 (68%), ולמעשה חזר לרמה של שנת 2018 (53%). לעומת זאת, התרחיש שבגינו סביר פחות מכול שאזרח ערבי יתלונן במשטרה הוא היפגעות מעבירות מין – כ־39% מהנחקרים ציינו כי סיכוי רב או רב מאוד שיתלוננו למשטרה בגין עבירה זו. גם כאן נצפית ירידה בהשוואה לשנת 2019, שבה עמד שיעור זה על כ־53%, ואף אל מתחת לרמה של שנת 2018 (44%). ניתן לייחס ממצא זה לסגירות האופיינית לחברות מסורתיות בכל הקשור לבעיות מין ולהטרדות מיניות, ונראה שהנשאלים מעדיפים להסתיר את התקיפה או לטפל בה בדל״ת אמותיהם. בנוסף, כנראה כי ציבור הנשים בכלל – ולא רק הערביות – אינן שבעות רצון מטיפול המשטרה בתלונות נשים על עבירות מין. נשים טוענות כי "המשטרה לא רוצה או לא מסוגלת לטפל במקרים האלה".[11]

בנוסף, נצפתה ירידה גם בשיעור הסבירות לפנייה למשטרה בגין עבירות רכוש, ובשנה האחרונה (2020) הוא עמד על כ־47% (לעומת כ־60% בשנת 2019).

11. פרוטוקול מס' 24 מישיבת הוועדה המיוחדת למיגור הפשיעה בחברה הערבית, הכנסת, 24 בנובמבר 2020, https://main.knesset.gov.il/Activity/committees/ArabSectorCrime/Pages/Committee-Protocols.aspx

תרשים 13.2: נכונות של קורבן פגיעה להתלונן במשטרה, לפי סוג הפגיעה ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

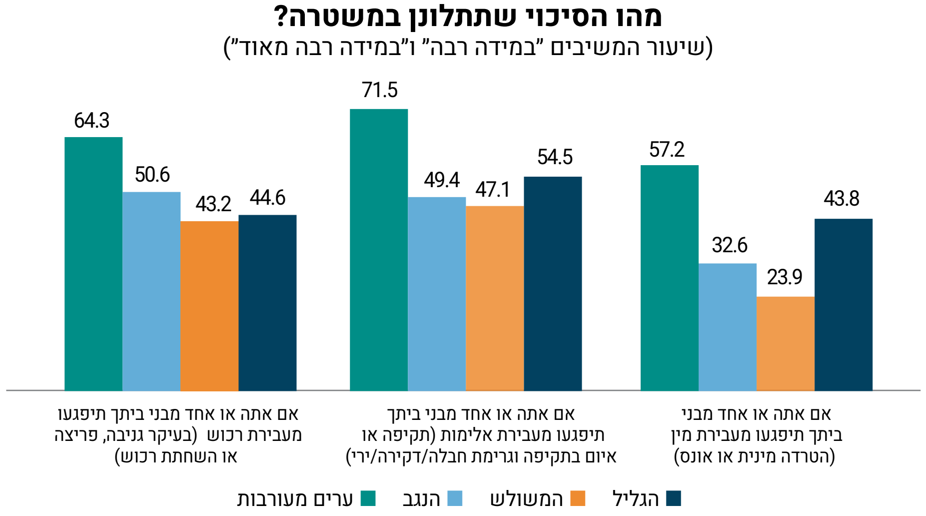

ניכרים הבדלים מובהקים בין תושבי האזורים השונים מבחינת הסיכוי להתלונן במשטרה. השיעורים הגבוהים ביותר של הנכונים להתלונן בגין היפגעות מעבירת אלימות (כ־72%), מעבירת רכוש (כ־64%) ומעבירת מין (כ־57%) הם בקרב תושבי **הערים המעורבות**. לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של הנכונות להתלונן במשטרה בגין ההיפגעות מעבירת אלימות (כ־47%), מעבירות רכוש (כ־43%) ומעבירת מין (כ־23%) הם בקרב תושבי ה**משולש**.

תרשים 14.1: נכונות להעיד במשטרה על פגיעה, לפי סוג העבירה ושנה (אזרחים ערבים, 2018–2020), באחוזים

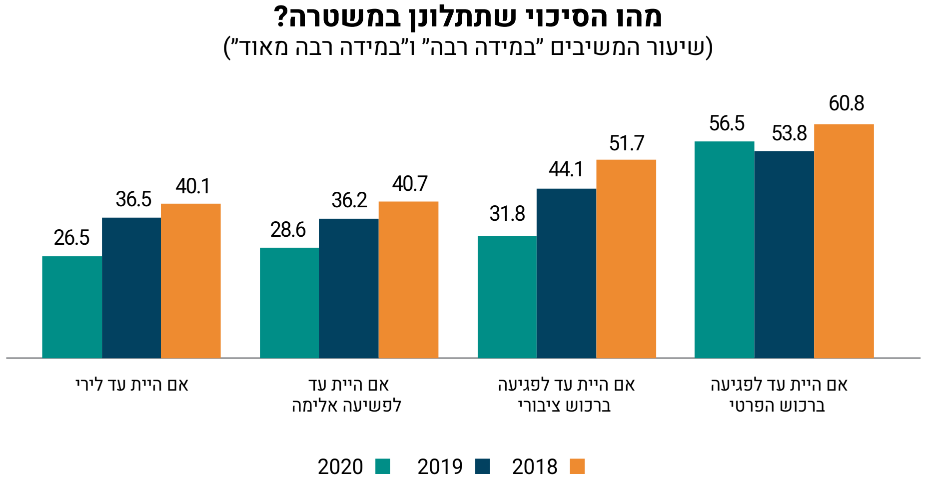

אזרחים עשויים לבוא למשטרה לא רק בשל תלונה על פגיעה או משום שהיו קורבן לפשע, אלא גם לצורך מסירת עדות על ביצוע עבירות. גם בעניין זה חלו שינויים בשנת 2020 בהשוואה לשנת 2019. מהנתונים נובע כי מלבד בתחום הפגיעה ברכוש הפרטי, בשנה האחרונה נמשכה מגמת הירידה בסיכוי לבוא למשטרה למתן עדות לפשע. כ־32% מהמשיבים הערבים ציינו כי יתלוננו למשטרה אם יהיו עדים לפגיעה ברכוש הציבורי – ירידה של כ־12% בהשוואה לשנת 2019. בנוסף, כ־29% מהמשיבים יתלוננו במשטרה אם יהיו עדים לפשע אלים – ירידה של כ־7.5% ביחס לשנת 2019. לבסוף, הסיכוי הנמוך ביותר (שהיה כך גם בשנת 2018) להתלונן במשטרה הוא אם יהיו המשיבים עדים לירי (כ־27%, ירידה של 10% בהשוואה לשנת 2019).

הסיכוי להעיד על גיעה ברכוש פרטי (כ־57%) עלה מעט ביחס לשנת 2019, שבה הוא עמד על כ־54%. עם זאת, סיכוי זה עדיין נמוך יותר מהשיעור של שנת 2018 (כ־61%).

נראה שהמתלוננים הפוטנציאליים מפעילים שיקול דעת בנוגע לצעדיהם. אדם הפוגע ברכוש אינו אלים בהכרח ולאו דווקא מאיים, ועל כן הסיכוי להתלונן על מעשהו גבוה יחסית. לעומת זאת, אם התוקף אלים ואף יורה בנשק חם או משתמש בנשק קר, המתלוננים הפוטנציאליים עשויים לחשוש מתגובתו של אדם זה משום אלימותו. נראה כי המתלוננים אינם סומכים על הגנת המשטרה מפני התוקף אם יעידו על מעשהו.

תרשים 14.2: נכונות להעיד במשטרה על פגיעה, לפי סוג העבירה ואזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

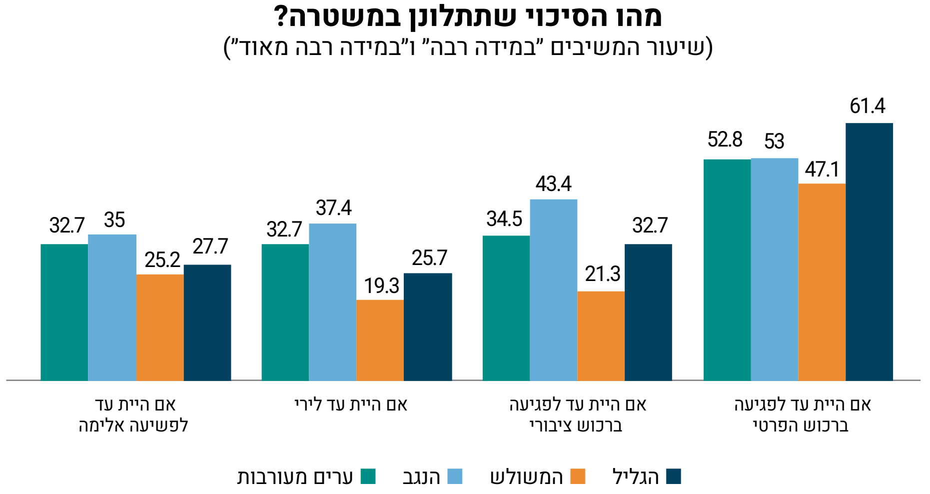

בחלוקה לפי האזורים ניתן לראות כי השיעור הגבוה ביותר של הנכונות לתת במשטרה עדות על פגיעה ברכוש ציבורי בקרב תושבי ה**גליל** (כ־61%). לעומת זאת, השיעורים הנמוכים ביותר של הנכונות לתת עדות על כל יתר העבירות הם בקרב תושבי ה**נגב**. מנגד, השיעורים הנמוכים ביותר של הסיכוי להעיד במשטרה על כל אחת מהעבירות המוצגות בתרשים הם בקרב תושבי ה**משולש**.

תרשים 15.1: מידת האמון במשטרת ישראל, לפי חברה ושנה, באחוזים

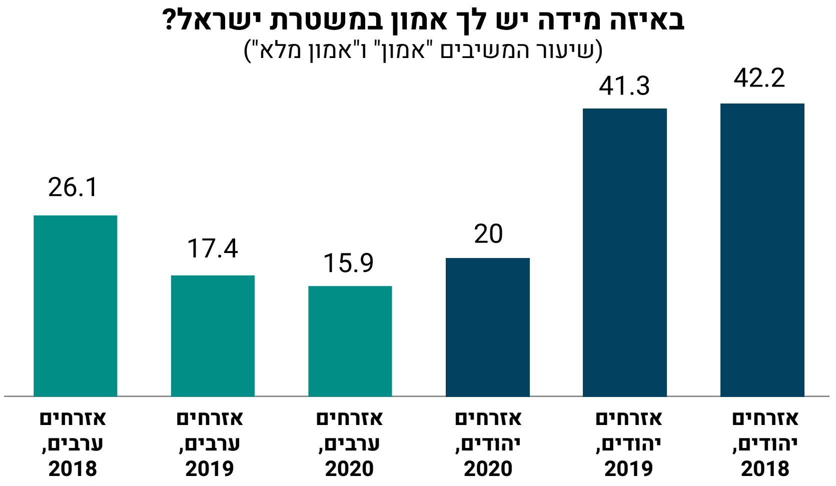

מידת האמון במשטרה משפיעה על שביעות הרצון מטיפול המשטרה בפניות אליה ומתפקודה וכן מיחסיה עם החברה הפונה אליה. סיכוייהם ונכונותם של האזרחים להתלונן במשטרה מושפעים ממידת אמונם בה. גם בשנת 2020 היה שיעור האמון במשטרה נמוך מאוד, הן בקרב הערבים (16%) והן בקרב היהודים (20%). מעניין להיווכח כי על אף הירידה הקיצונית באמון החברה היהודית במשטרה משנת 2019 לשנת 2020, היא עדיין רוחשת למשטרה אמון רב יותר משרוחשת לה החברה הערבית – באמון של חברה זו חלה ירידה הדרגתית והיא החלה עוד בשנת 2018.

ניתן לסכם את סוגיית האמון או אי האימון במשטרה בדבריו של השר לביטחון הפנים לשעבר, אמיר אוחנה, בריאיון שפורסם באתר **מעריב** ב־17 בפברואר 2021:[12]

> אני חושב שהיום יש שפל ביחסי המשטרה מול כל החברה הכללית. זה נובע בשל משבר הקורונה הקשה בכל העולם – להבדיל מבדרך כלל, השוטרים בקורונה פועלים נגד אזרחים נורמטיביים ולא נגד עבריינים. זה יצר משברים רבים גם מול הקהילה החרדית, וזה נבע גם כתוצאה משנתיים קשות ללא מפקד לארגון. אנחנו הולכים לשבור את המסורת של שר בט"פ ומפכ"ל שמתנגחים ביניהם – אנחנו הולכים לשתף פעולה בצורה טובה.

12. https://www.maariv.co.il/elections-2021/Article-822469

תרשים 15.2: מידת האמון במשטרת ישראל, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

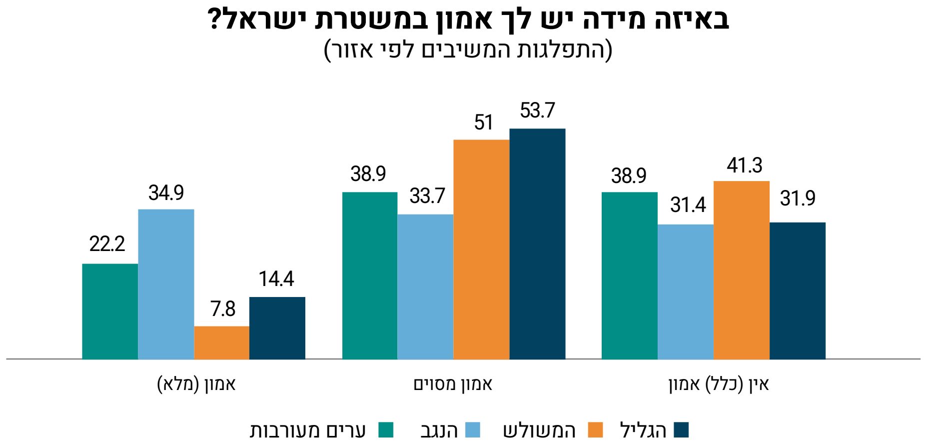

גם במידת האמון במשטרה נצפו הבדלים מובהקים בין האזורים. התרשים מראה כי תושבי ה**נגב** רוחשים למשטרה אמון בשיעור הגבוה ביותר במשטרה (35%) לעומת תושבי ה**משולש**, ששיעור אמונם במשטרה הוא הנמוך ביותר (כ־8%). תושבי ה**משולש** מובילים ברמת חוסר האמון במשטרה, ולכ־41% מהם אין אמון בה או אין כלל אמון בה.

3.3 מעקב אחר יישום החלטת ממשלה 1402 מיום 10 באפריל 2016

נוסח ההחלטה

להטיל על משרד האוצר ועל המשרד לביטחון הפנים לפעול לקידום תכנית פעולה רב שנתית לשנים 2010–2016 לטובת שיפור רמת הביטחון האישי במגזר הערבי ולטובת חיזוק הביטחון במחוז ירושלים (להלן: התכנית הרב־שנתית) אשר תכלול הקמת תחנות משטרה חדשות, חיזוק תחנות משטרה קיימות, חיזוק מערכים מבצעיים נוספים וחיזוק מערכי תמיכה במשטרה בהיקפים של 2600 תקנים חדשים בעלות של 2 מיליארד ש"ח אשר מיליארד ש"ח מתוכם יהיו בבסיס התקציב. אישור התכנית הרב־שנתית יהיה בהתאם למפורט להלן: שלב א' – בשנת 2016 יקצה משרד האוצר 500 תקני כוח אדם למשטרת ישראל. לטובת ביצוע שלב זה יקצה המשרד לביטחון הפנים מתקציבו 100 מיליון ש"ח בבסיס התקציב. יתר הסכום שיידרש לשלב א' של התכנית יוקצה ע"י משרד האוצר כסכום חד פעמי של עד 100 מיליון ש"ח, וזאת אם יידרש ובשים לב לקצב הביצוע של תקציב המשרד לביטחון הפנים בשנת 2016 ובאופן שלא יפגע בפעילות המשרד לביטחון הפנים.

תקצוב 200 תקנים מתוך 500 התקנים האמורים לשנת 2017 ואילך, ידון במסגרת דיוני התקציב של שנת 2017, וככל שלא יימצא מקור במסגרת התקציב המתוכנן של המשרד לשנים 2017–2019, יוקטן הגיוס העתידי במשטרה בשנת 2017 בהתאמה לעלות התקנים האמורים. פתיחת תחנות המשטרה החדשות וחיזוק תחנות המשטרה הקיימות יקבעו בשיתוף משרד האוצר. כמו כן, יקבעו מדדים ויעדים מפורטים ליישום שלב א'. שלב ב' – במסגרת דיוני התקציב של שנת 2017 יגבשו יחד המשרד לביטחון הפנים ומשרד האוצר מתווה ליישום התכנית הרב־שנתית בשנים 2017–2020, לרבות בחינת קצב יישום התכנית ומציאות מקורות התקציב התוספתיים הנדרשים ליישום התכנית הרב־שנתית בשנים אלה. אין בהחלטה זו כדי להוות אישור לשלב ב' של התכנית הרב שנתית, אשר מותנה במציאת מקורות התקציב הנדרשים לשנים 2017–2020.[13]

מרכיבי ההחלטה המרכזיים ותמונת המצב של יישומם

א. הגדלת מספר השוטרים ביישובים הערביים

אחד מהאמצעים להגברת האמון כלפי המשטרה ביישובים הערביים הוא קליטת שוטרים ערבים ושילובם בפעילות המשטרה. לפי נתוני המִנהלת לשיפור שירותי

13. https://www.gov.il/he/departments/policies/2016_des1402

המשטרה ביישובים הערביים, מיום הקמתה הוגדל מספרם של השוטרים המוסלמים במשטרת ישראל. משנת 2016 ועד סוף 2020 גויסו לשורות המשטרה 695 שוטרים ערבים, ובהם 595 מוסלמים; מתוכם 100 גויסו ב־2020, 92 ב־2019 ו־225 ב־2018.

בשנים אלה הצטרפו למשטרה גם שוטרות ערביות. לשוטרות אלה חשיבות רבה משום שהן מספקות מענה רגיש והולם לנשים ערביות הסובלות מאלימות במשפחה; נשים אלה ירגישו נוח יותר לפנות לשוטרת אישה, בפרט ערבייה, יותר מאשר ירגישו נוח לפנות לשוטר יהודי ואף לשוטרת יהודייה.

ב. מעטפת ההכשרות לשוטרים ביישובים הערביים וכן לשוטרים ערבים

המִנהלת לשיפור שירותי המשטרה ביישובים הערביים מפעילה מערכת התומכת בשוטרים המשרתים בתחנות המשטרה ביישובים הערביים, הן שוטרים ערבים והן שוטרים שאינם ערבים. במסגרת שיפורו של שירות המשטרה לחברה הערבית יזמה המנהלת סדנאות שירות מיוחדות לשוטרים המשרתים ביישובים ערביים שתכליתן ללמד טיפול נכון באירועים על פי נוהלי המשטרה ועל פי דגשים הנוגעים לתרבות הערבית. בנוסף הוקמה יחידת בקרת שירות והיא בחנה את טיב השירות לאזרח הערבי באמצעות תרגילי לקוח סמוי. יתר על כן, נוספו חוקרים דוברי ערבית לתחנות שבהן לא היו חוקרים דוברי השפה.

ג. תכניות קהילתיות של המשטרה ביישובים הערביים

המנהלת פיתחה לאחרונה תכניות אלה במסגרת השירות לקהילה:

1. תכניות בבתי הספר העוסקות בהגברת המודעות לבטיחות בתחומים שונים, כמו אינטרנט בטוח, נהיגה נכונה והימנעות מאלימות;

2. תכניות לנשים: הוכנו כ־18 תכניות להעצמת נשים הכוללות סדנאות בנות 12 מפגשים שנועדו להקנות למשתתפות כלים למניעת אלימות, להכרת זכויותיהן ולהכרת גורמי הסיוע העומדים לרשותן. תכניות אלה זכו להצלחה רבה והן מבוקשות מאוד.

3. תוכנית "המשטרה של כולנו": תוכנית ייחודית של שלוש שנים לצעירים בעלי נטיות עברייניות שהחלו להתדרדר לפשיעה, ומטרתה להחזירם לתלם. לעת עתה מדובר בניסוי בשלושה יישובים וזו שנתה השנייה של התוכנית.

4. לאחרונה הובילה המשטרה את מיזם "עצירת הדימום": מיזם של שילוב זרועות של כמה גורמים – הרשויות, גורמי הרווחה, פרקליטות המדינה, אקדמיה (המכון לקרימינולוגיה של האוניברסיטה העברית), משרד ראש הממשלה, המשרד לביטחון הפנים ותחנת המשטרה המקומית. כולם חברו יחד לצורך טיפול מקיף בתופעת הפשיעה בחברה הערבית ובתופעות הנלוות לה. המיזם החל כהקאתון (hackathon, קבוצות חשיבה מרתוניות העושות שימוש בחוכמת ההמונים) באוגוסט 2019 בשישה יישובים

שבהם אלימות חמורה בשיעורים גבוהים. כל קבוצה ישבה במשך שלושה ימים וגיבשה תכניות עבודה להתמודדות עם הבעיות שעלו. התכניות יצאו לפועל בהיקפים שונים בכל יישוב, אך הן נתקלו בקשיים רבים, בין השאר בשל מגפת הקורונה ובשל אירועי "שומר החומות".

ד. הקמת תחנות משטרה חדשות ביישובים ערביים

על פי נתוני המנהלת הוקמו עד כה תחנות משטרה ביישובים טמרה, מג'ד אל כרום, כפר כנא, באקה אל גרביה, כפר קאסם, טירה, ערערה בנגב, וג'סר א־זרקא. בנוסף הוקמו נקודות משטרה ביישובים מג'אר, כפר מנדא, טובא אל־זנגריה, וג'לג'וליה, ובכמה יישובים הולכות ומוקמות תחנות, למשל אום אל־פאחם, כפר תבור (מנקודה לתחנה), טובא אל־זנגריה (מנקודה לתחנה), וכפר כנא (הרחבה). ההבדל בין נקודת משטרה לתחנת משטרה הוא במידת הנוכחות של כוחות משטרה, במספר השוטרים, בזמינות השוטרים ובשירותים הניתנים. מעבר מנקודה לתחנה משמעו תגבור של הכוחות הקיימים.

השפעת התחנות החדשות: משטרת ישראל סבורה כי התחנות שנפתחו הגבירו את אמון התושבים במשטרה, הביאו לידי ירידה בהיקפי הפשיעה והאלימות החמורה והגדילו במידה ניכרת את מספר הפניות למשטרה ובכלל זה פניות בנושאים הקשורים לאלימות במשפחה. זאת בזכות האפשרות להתלונן במהירות רבה יותר מאשר בעבר, בלא להידרש לנסיעה אל מחוץ ליישוב, אשר לעיתים מחייבת היערכות מיוחדת ואף איננה אפשרית, בעיקר כשמדובר בנשים המאוימות על ידי בני זוגן. פרט למידע החלקי שיש בידי המשטרה על השפעת התחנות החדשות על היקפי הפשיעה והאלימות ביישובים, נראה שרב הצורך במדידה אמפירית ואובייקטיבית של נושא זה, בין השאר מכיוון שגורמים רבים בחברה הערבית מבססים את התנגדותם להקמת תחנות משטרה ביישוביהם על הטענה כי התחנות שהוקמו לא זו בלבד שלא הביאו לידי צמצום הפשיעה, אלא אף גרמו להתגברותה.

פרק 4:
שנת הקורונה: תפקוד רשויות המדינה בתקופת המשבר

בשנת 2020 התפרצה מגפת הקורונה ולה השלכות מרחיקות לכת על כל תחומי החיים בכל מדינות העולם (Venkatesh, 2020). המגפה וההתמודדות עימה השפיעו גם על תושבי ישראל. האוכלוסייה הערבית בישראל הושפעה רבות מן המגפה בשל מאפייניה הייחודיים של חברה זו. האוכלוסייה הערבית בישראל עומדת בתחתית הסולם החברתי־כלכלי, ובין מאפייניה נמנים עוני, תנאי חיים ירודים, אלימות, הפליה והזדמנויות מוגבלות בתעסוקה (Braun-Lewensohn et al., 2021). מסיבות אלה ואחרות השפיעה המגפה על החברה הערבית במידה רבה יותר משהשפיעה על החברה היהודית במישורים שיפורטו בפרק זה.

בשנה 2020 נעשה משבר הקורונה לגורם המאיים על החברה הערבית במידה דומה לתופעת האלימות והפשיעה. כפי שצוין קודם לכן, המשבר השפיע גם על דפוסי הפשיעה וגם על תחום השיטור והאכיפה. האתגרים המרכזיים בהתמודדות החברה הערבית בתקופת המשבר נבעו מכך שמדובר במשבר הלאומי הראשון שלהתמודדות עימו שותפה החברה הערבית, מן הבעיות הכלכליות והחברתיות שקדמו לו והתעצמו בתקופתו, ומההתמודדות בה בעת עם תופעת האלימות והפשיעה, שגבתה קורבנות רבים גם בשנת 2020.

בעבר פסחו אירועי משבר לאומיים על החברה הערבית בישראל, אולם עתה היה עליה להתמודד לראשונה עם משבר בהיקף נרחב. הן החברה עצמה והן הרשויות המקומיות הערביות לא היו ערוכות לתפקוד בשעת חירום. ברוב היישובים הערביים אין שירותים מצילי חיים דוגמת תחנות משטרה, תחנות כבאות והצלה ומרפאות חירום, ואין שירותים אזרחיים בסיסיים כמו סניף בנק, סניף דואר, סניף של המוסד לביטוח לאומי, מס הכנסה ושירות התעסוקה. גם רשויות המדינה האחראיות להתמודדות עם מצבי חירום ובהן פיקוד העורף אינן מתורגלות בעבודה עם החברה הערבית. לפיכך הציבו המשבר וההתמודדות עימו אתגר הן בפני החברה הערבית והן בפני רשויות המדינה.

עוד בטרם פרוץ משבר הקורונה הייתה החברה הערבית פגיעה מבחינה חברתית־כלכלית. תחולת העוני של משפחות ושל ילדים בה גבוהה מאוד,[14] שיעור התעסוקה של הנשים נמוך מאוד ושיעור האבטלה גבוה יחסית[15]. רובם המכריע של היישובים

14. המוסד לביטוח לאומי (2019). **דוח שנתי: ממדי העוני והפערים החברתיים 2018**.
15. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2019). **האוכלוסייה המוסלמית בישראל - נתונים לרגל חג הקורבן.**

שבשלושת האשכולות הנמוכים ביותר בסולם הכלכלי־חברתי בישראל הם יישובים ערביים (Birenbaum-Carmeli & Chassida, 2020). לפיכך החברה הערבית נפגעה קשה יותר מהחברה היהודית ממשבר הקורונה, הן על פי הנתונים והן על פי דיווח עצמי של נבדקים.[16] עם פרוץ המגפה פוטרו עובדים ערבים ויהודים או הוצאו לחל"ת בשיעורים דומים, אך לאחר הסגר הראשון שבו יהודים לעבודתם בשיעורים גבוהים יותר משששבו ערבים (אבגר ושוורץ, 2021). בתוך כך, נשים בשתי החברות נפגעו יותר מגברים, כאשר מנתוני המוסד לביטוח הלאומי עולה כי שיעור הנשים מקרב המפוטרים גבוה מהשיעור שלהן בקרב השכירים (שם). בנוסף, בעקבות המשבר כ־42% ממשקי הבית בחברה הערבית מצאו את עצמם מתחת לקו העוני (Birenbaum-Carmeli & Chassida, 2021). דוגמא נוספת שמבטאת את פגיעותה של החברה הערבית באה לידי ביטוי בעלייה של 8% בשיעור המשפחות הערביות שנפתחו להם תיקים במחלקות לשירותים חברתיים של משרד הרווחה, בהשוואה בין מרץ עד אוקטובר 2020 לתקופה המקבילה ב־2019 (אבגר ושוורץ, 2021). הפגיעה בחברה הערבית הורגשה גם בתחום החינוך, משום שמחסור בציוד קצה ללמידה מרחוק פגע ביכולתם של ילדים ובני נוער ערבים רבים ללמוד מרחוק וכך נפגע רצף הלימוד ונפגעה המסגרת החברתית־חינוכית התומכת. בנוסף, חוקרים הצביעו על כך שמשבר הקורונה עלול להביא לידי עלייה בשיעור הנשירה של הסטודנטים הערבים, ששיעור הנשירה שלהם ממילא גבוה משיעור הנשירה של סטודנטים יהודים (חדאד חג' יחיא, 2020).

אשר למישור הבריאות, בגל הראשון של התחלואה בישראל היה שיעור הערבים שחלו נמוך משיעור היהודים שחלו, אולם בגל השני לא נצפה הבדל ביניהם (Birenbaum-Carmeli & Chassida, 2021). בתקופת הגל השני של התחלואה בישראל החמיר מאוד מצבה של החברה הערבית, ושיעורי התמותה העודפת בה עקב הידבקות בנגיף היו גבוהים באופן מובהק בהשוואה לחברה היהודית (Haklai et al., 2021). גם כאשר החל בישראל תהליך ההתחסנות, היה שיעור המתחסנים ביישובים הערביים מתחת לממוצע הארצי (Rosen et al., 2021). במחקר אשר בחן הבדלים בתפיסות של חיסוני הקורונה בין בעלי מוצא אתני שונה נמצא כי שיעור הערבים שהעידו כי הם אינם מעוניינים כלל להתחסן בקרב הערבים היה גבוה במובהק בהשוואה ליהודים, וזאת בשני המגדרים (Green et al., 2021).

נראה כי השילוב בין ההרעה בתנאים החברתיים־כלכליים ובמצב הבריאות בתקופת משבר הקורונה לבין ההנחיות שחייבו להסתגר בבתים פגע במידה רבה ברווחתה של החברה הערבית, ובייחוד באוכלוסיות המוחלשות ממילא – נשים וילדים. לחץ ומצוקה נפשית הם גורמים המגבירים את הסיכון לעלייה ברמת האלימות בתוך המשפחה, ובשל ההנחיה להישאר בבתים גבר האיום באלימות על נשים וילדים. למשל, בתקופת הקורונה חלה עלייה של 14% במספר הנשים הערביות ששהו במקלטים לנשים מוכות ועלייה של 4% במספר התיקים שנפתחו במשטרה בגין תלונות של נשים על אלימות מצד בן זוגן בחברה הערבית (אבגר ושוורץ, 2021). בה בעת חלה עלייה של 200%

16. בנק ישראל (2021). **דין וחשבון 2020**. ירושלים: בנק ישראל.

בפניות נשים למרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית ואלימות בנצרת (שם).

עם העלייה במספר מקרי האלימות בתוך המשפחה בתקופת משבר הקורונה בשנת 2020 המשיכה החברה הערבית לסבול מרמות גבוהות של אלימות ופשיעה מסוגים שונים. לפיכך גם בתקופת המשבר המשיכו האזרחים הערבים לחיות במציאות של איום מתמיד. עם זאת, הטיפול של המשטרה בפשיעה בחברה הערבית הוסיף להיות רופף, אולם בכל הקשור לאכיפת הנחיות הקורונה זכתה חברה זו דווקא לאכיפת יתר. שיעור הדוחות שנרשמו בגין הפרת הנחיות הקורונה בחברה הערבית ביחס לגודל האוכלוסייה היה גבוה במידה ניכרת מזה שבחברה היהודית, ובייחוד מהחברה החרדית שזבה הייתה רמת התחלואה גבוהה במיוחד (אבגר ושוורץ, 2021).

האכיפה הסלקטיבית מלווה את יחסי החברה הערבית והמשטרה זה שנים ארוכות. מצד אחד "שיטור־חסר" המתבטא בהזנחה: אכיפה רופפת, היענות איטית לקריאות, שיעור נמוך של פענוחי פשעים והקצאה בלתי מספקת של תקנים ומשאבים לטיפול בפשיעה ובאלימות בחברה הערבית; מצד שני "שיטור־יתר" המתבטא בשימוש באלימות בלתי מידתית ובפרקטיקות מעין־צבאיות כלפי אזרחים ערבים, בין שהרקע למעשים הוא פלילי ובין שמדובר בפעולות מחאה והפרת סדר (נג'מי־יוסף ולוין־חן, 2020). העובדה שמשטרת ישראל קיבלה בתקופת הקורונה סמכויות נרחבות בכל הקשור לאכיפת האיסורים (Perry & Jonathan-Zamir, 2021) וכי שביעות הרצון מהמשטרה, מידת האמון בה ומידת הלגיטימציה הניתנת לה נמוכים בחברה הערבית מאלה שבחברה היהודית (Mentovich et al., 2020) מציבה אתגר של ממש בפני המשטרה בכל הקשור ליחסיה עם החברה הערבית בישראל בתקופת המגפה.

על רקע זה מעניין לעיין בנתונים על הערכתו של טיפול המשטרה באכיפת תקנות הקורונה בחברה הערבית. כפי שהוצג בפרק זה, נמצא כי בהשוואה לתפקודי המשטרה השונים, ההערכה של אכיפת תקנות הקורונה היא הטובה ביותר בקרב הנשאלים הערבים (42.2%) ובפער ניכר מגורמים אחרים. יתר על כן, במסגרת מדד הביטחון האישי השנה נעשתה השוואה בין רמת שביעות הרצון מאכיפת תקנות הקורונה בידי המשטרה באזורים שונים, ונמצאו הבדלים אחדים, כפי שמראה תרשים 16.1. השיעור הגבוה ביותר של המעריכים כי המשטרה פעלה בדרך טובה (מאוד) בתחום זה נצפה בקרב תושבי **הערים המעורבות** (כ־57%). לעומת זאת, שיעור זה בקרב תושבי **הגליל** (36.5%) והנגב (37%) הם הנמוכים ביותר, והתוצאות בהם דומות. ייתכן כי שיעור ההערכה הגבוה בערים המעורבות קשור לכך שהתושבים הערבים בהן "זכו" לאכיפה דומה לזו שננקטה ביישובים היהודיים במדינה.

תרשים 16.1: הערכת תפקוד המשטרה בתחום אכיפת תקנות הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

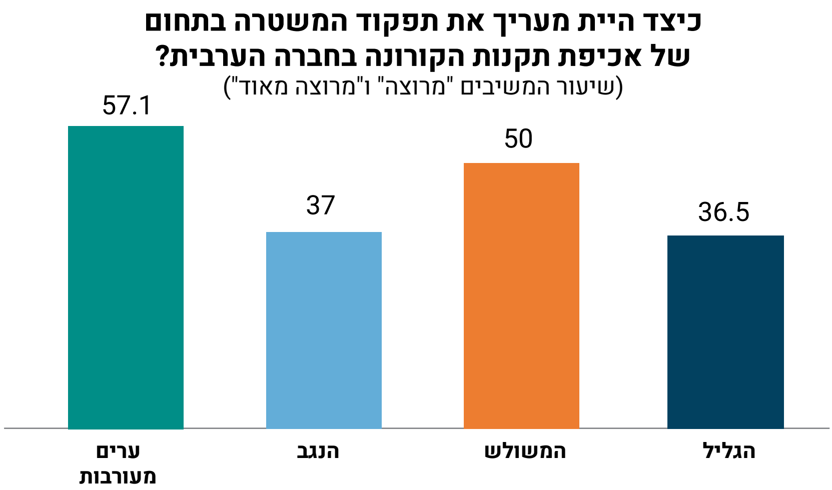

גם המשתתפים היהודים התבקשו להעריך את התפקוד האמור. תרשים 16.2 מציג את ההשוואה בין אזרחים יהודים לבין אזרחים ערבים מבחינת שיעורי הערכת אכיפת תקנות הקורונה על ידי המשטרה.

תרשים 16.2: עמדות ביחס לתפקוד המשטרה בתחום אכיפת תקנות הקורונה (אזרחים יהודים וערבים, 2020), באחוזים

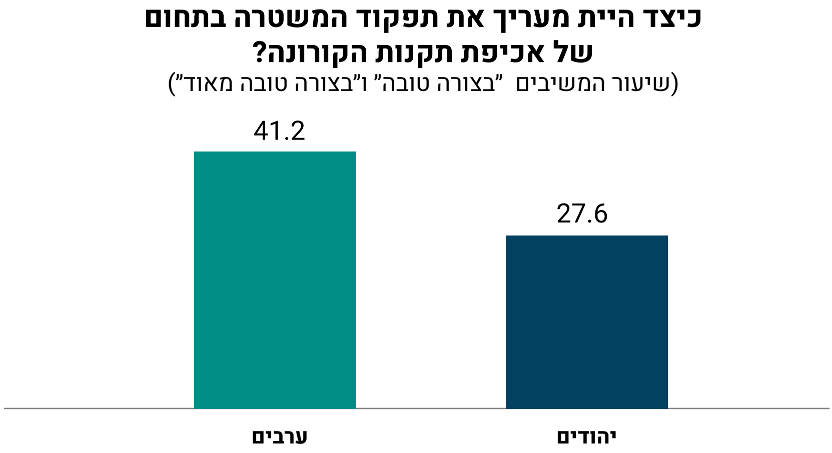

ניתן לראות כי שיעור האזרחים הערבים שהעריכו כי אכיפת המשטרה בחברה הערבית טובה או טובה מאוד בכל הקשור לתקנות הקורונה גדול יותר בהשוואה ליהודים שנשאלו על האכיפה בחברה היהודית.

המשתתפים בסקר של המדד נשאלו שאלה נוספת על תפקוד המשטרה בתקופת הקורונה, והפעם במסגרת הערכת שביעות הרצון מהיעילות של תפקוד מוסדות המדינה, הרווחה ומוסדות החירום בכל הקשור לטיפולם בצמצום התפשטות הנגיף. תרשים 17.1 מציג את ממצאי ההתייחסות לעניין זה.

תרשים 17.1: שביעות הרצון מיעילות טיפול המשטרה בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

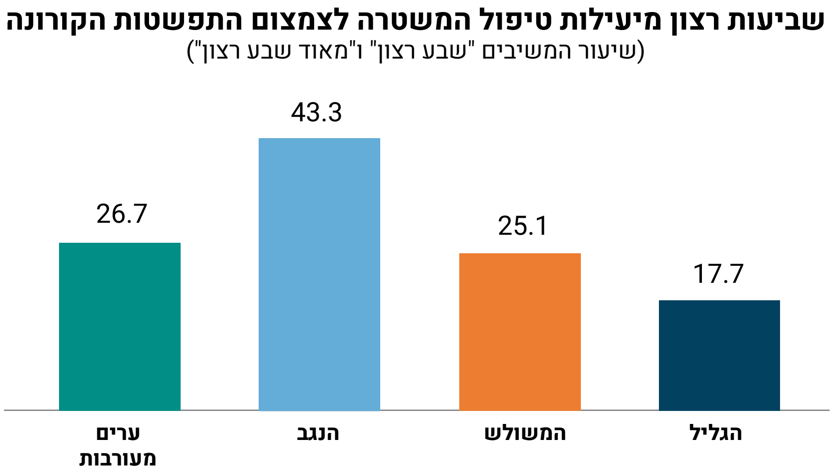

התרשים מראה את ההבדלים בין האזורים. עם זאת, התפלגות שיעורי שביעות הרצון שונה מזו שהוצגה בתרשים הקודם. שיעור המרוצים הגבוה ביותר נצפה בקרב תושבי הנגב (43.3%), ואילו תושבי הגליל הפגינו את הרמות הנמוכות ביותר של שביעות הרצון – רק 17.7% מהם הפגינו שביעות רצון רבה או רבה מאוד מיעילותה של המשטרה בכל הקשור לטיפול בצמצום התפשטות הנגיף.

כאמור, הנשאלים בסקר המדד התבקשו לציין את רמת שביעות הרצון מיעילות טיפולם של מוסדות נוספים בצמצום התפשטותו של נגיף הקורונה. תרשים 17.2 מציג את הממצאים.

תרשים 17.2: שביעות הרצון מיעילות טיפולם של מוסדות המדינה והממשלה בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

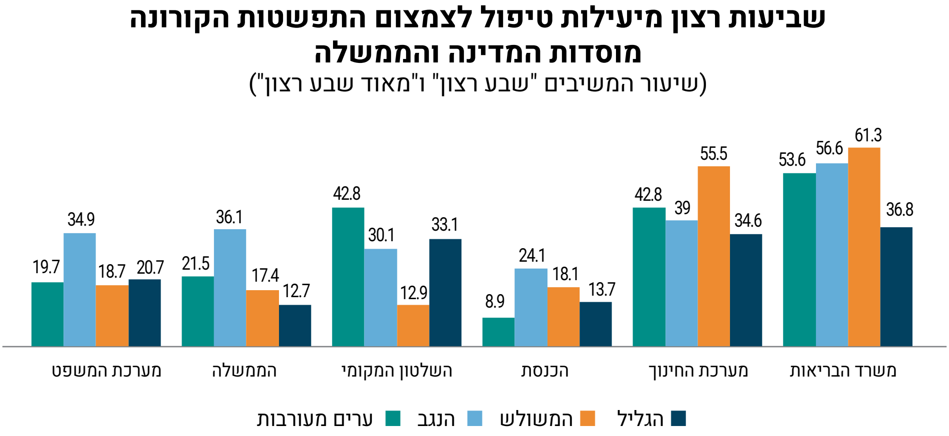

התרשים מצביע על כמה מגמות: ראשית, נראה ששביעות הרצון הנמוכה ביותר באופן כללי היא מיעילות טיפולה של הכנסת בנושא, וכי משרד הבריאות זכה במידת שביעות הרצון הרבה ביותר. שנית, האזורים נבדלים בינם לבין עצמם בשביעות הרצון מיעילות הטיפול של כל אחד מהמוסדות הנמנים בתרשים. למשל, 12.7% מתושבי הגליל מרוצים או מרוצים מאוד מיעילות טיפולה של הממשלה בנושא, ולעומתם 36.1% מהנשאלים תושבי הנגב העידו כי הם מרוצים או מרוצים מאוד. דוגמה נוספת היא מערכת החינוך: 34.6% מתושבי הגליל מרוצים מיעילות טיפולה בנושא בהשוואה ל־42.8% בקרב תושבי הערים המעורבות ו־55.5% בקרב תושבי המשולש. לבסוף, ניתן לראות כי תושבים מאזורים מסוימים מביעים שביעות רצון כללית רבה או מעטה ביחס לשאר האזורים. למשל, תושבי הגליל שבעי רצון פחות משמרוצים התושבים באזורים האחרים מיעילות הטיפול של משרד הבריאות (36.8%), של מערכת החינוך (34.6%) ושל הממשלה (12.7%), ותושבי המשולש מרוצים פחות מתושבי האזורים האחרים מיעילות טיפולם של מערכת המשפט (18.7%) ושל השלטון המקומי (12.9%). מנגד, תושבי המשולש הפגינו את שביעות הרצון הרבה ביותר מיעילות טיפולם של משרד הבריאות (61.3%) ושל מערכת החינוך (כאמור, 55.5%), ואת מידת שביעות הרצון הגבוהה ביותר מהממשלה (36.1%) וממערכת המשפט (34.9%) הפגינו תושבי הנגב.

תרשים 17.3 מציג את הממצאים על שביעות הרצון מיעילות טיפולם של מוסדות החירום בצמצום התפשטות הקורונה.

תרשים 17.3: שביעות הרצון מיעילות הטיפול של מוסדות החירום בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

שביעות רצון מיעילות טיפול לצמצום התפשטות הקורונה, מוסדות חירום
("שיעור המשיבים "שבע רצון" ו"מאוד שבע רצון)

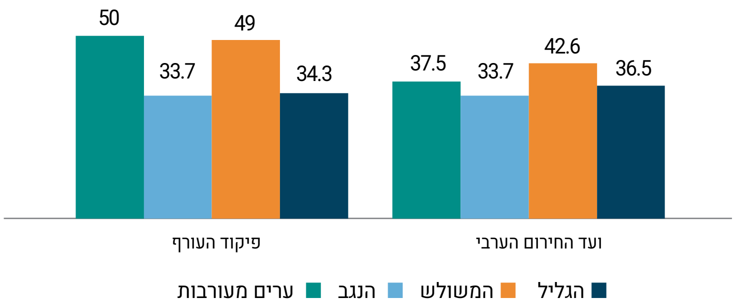

גם כאן נצפו הבדלים בין האזורים. את שביעות הרצון הנמוכה ביותר מיעילות תפקודו של פיקוד העורף הביעו תושבי הנגב (33.7%), ואת הגבוהה ביותר הפגינו תושבי הערים המעורבות (50%). תושבי הנגב הפגינו את שביעות הרצון הנמוכה ביותר גם מיעילות טיפולו של ועד החירום הערבי (33.7%) לעומת תושבי המשולש, אשר היו המרוצים ביותר (42.6%) מיעילות טיפולו.

תרשים 17.4 מציג את הממצאים על שביעות הרצון מיעילות טיפולם של מוסדות החברה והרווחה.

תרשים 17.4: שביעות רצון מיעילות טיפולם של מוסדות החברה והרווחה בצמצום התפשטות נגיף הקורונה, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

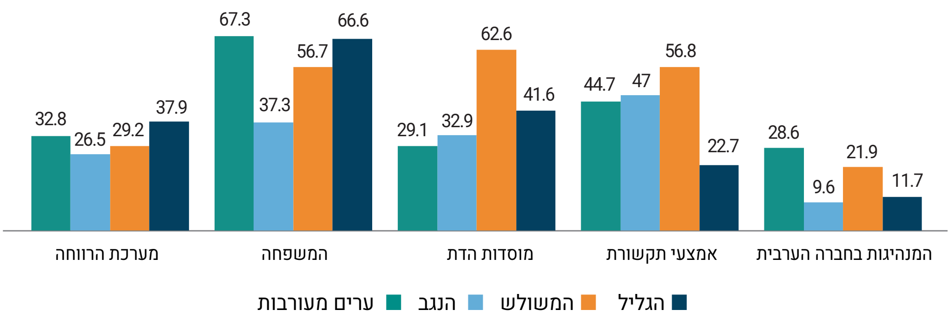

התרשים מצביע על כמה מגמות. ראשית, נראה ששביעות הרצון הנמוכה ביותר באופן כללי היא מיעילות טיפולה של המנהיגות בחברה הערבית, וכי המשפחה זכתה במידת שביעות הרצון הגבוהה ביותר. האזורים נבדלים בינם לבין עצמם בשביעות רצון מיעילות הטיפול של כל אחד מהמוסדות הנמנים בתרשים. למשל, 22.7% מתושבי הגליל מרוצים או מרוצים מאוד מיעילות טיפולם של אמצעי התקשורת, ולעומת זאת שיעור זה בקרב תושבי המשולש הגיע ל־56.8%. דוגמה נוספת היא שביעות הרצון מטיפולם של מוסדות הדת: 29.1% מתושבי הערים המעורבות מרוצים מיעילות טיפולם בנושא בהשוואה ל־62.6% מתושבי המשולש. לבסוף, גם כאן ניתן להבחין כי תושבים מאזורים מסוימים מביעים שביעות רצון כללית גבוהה או נמוכה ביחס לשאר האזורים. למשל, תושבי הנגב שבעי רצון פחות מתושבי שאר האזורים מיעילות טיפולן של המנהיגות בחברה הערבית (9.6%), של המשפחה (37.3%) ושל מערכת הרווחה (26.5%), ותושבי הערים המעורבות מרוצים יותר מתושבי שאר האזורים מיעילות טיפולן של המנהיגות בחברה הערבית (28.6%) ושל המשפחה (67.3%).

התפשטות מגפת הקורונה בישראל נתנה את אותותיה גם ברווחתם הנפשית של הישראלים, ובייחוד ברווחתם של האזרחים הערבים במדינה. למשל, במחקר שנערך בקרב נשים הרות, הפגינו נשים ערביות רמות חרדה גבוהות יותר משהפגינו נשים יהודיות בכל הקשור לנזק הכלכלי, להידבקות בנגיף הקורונה, לשהייה במקומות ציבוריים ועוד (Taubman-Ben-Ari et al., 2020). במחקר אחר נמצא כי ערבים הפגינו רמות גבוהות יותר של חרדה ודיכאון בהשוואה ליהודים חילונים וליהודים חרדים (Braun-Lewensohn et al., 2021). מחקר נוסף מצא כי ערבים הפגינו רמות נמוכות יותר של חוסן קהילתי ושל חוסן לאומי וכן רמה גבוהה יותר של מצוקה ותחושה חזקה יותר של סכנה בהשוואה ליהודים (Kimhi et al., 2020).

בשל החשיבות הרבה של הנושא כללנו בסקר שערכנו השנה שתי שאלות בנוגע

לתגובות הרגשיות למגפת הקורונה: מידת הדאגה מהתפשטות נגיף הקורונה בחברה הערבית ומידת החשש להיפגע מהתפשטות נגיף הקורונה. תרשים 18.1 מציג את שיעורי המודאגים והחוששים לפי אזורי מגורים.

תרשים 18.1: דאגה מהתפשטות נגיף הקורונה בחברה הערבית וחשש להיפגע מהתפשטותו, לפי אזור המגורים (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

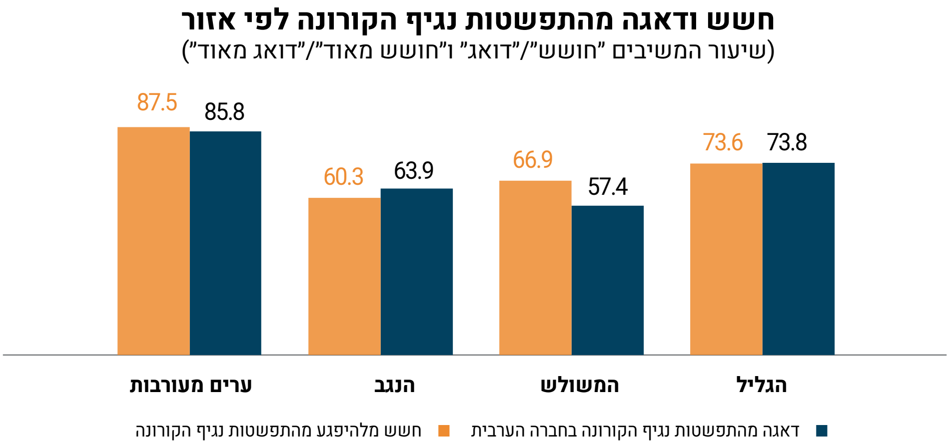

התרשים מראה כי התפשטות נגיף הקורונה מעסיקה את האזרחים הערבים במידה לא מבוטלת ושיעורה דומה בשני הפרמטרים. ההבדלים בין האזורים השונים ניכרים: 60.3% מתושבי הנגב חוששים או חוששים מאוד להיפגע מהתפשטות הנגיף, ולעומת זאת שיעור זה בקרב תושבי הערים המעורבות הוא 87.5%. באופן דומה, 57.4% מתושבי המשולש מודאגים או מודאגים מאוד מהתפשטות הנגיף, אולם שיעור זה בקרב תושבי הערים המעורבות הגיע ל־85.8%.

גם היהודים נשאלו על חשש להיפגע מהתפשטות הנגיף. תרשים 18.2 מציג את ממצאי ההשוואה בין יהודים לערבים בשאלה זו.

תרשים 18.2: חשש להיפגע מהתפשטות נגיף הקורונה, (אזרחים יהודים וערבים, 2020), באחוזים

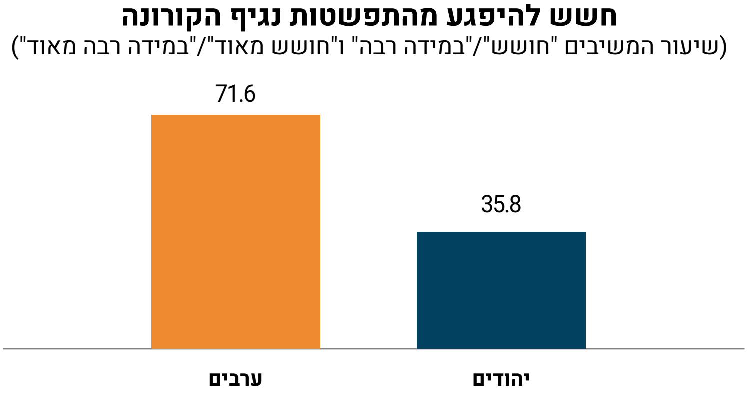

שיעור החוששים במידה רבה ורבה מאוד מפגיעה מהתפשטות הנגיף גבוה מאוד בקרב האוכלוסייה הערבית. כ־36% מהיהודים חששו או חששו מאוד להיפגע מהתפשטות הנגיף לעומת כ־72% מהערבים. ממצא זה עולה בקנה אחד עם המידע בספרות על ההבדלים בתגובות נפשיות ורגשיות למגפת הקורונה בין אנשים ממוצא אתני שונה.

מכיוון שידוע כי נשים וגברים נבדלים אלה מאלה בכל הקשור לתגובות נפשיות ורגשיות למגפת הקורונה (Alkhamees et al., 2020), נעשה פילוח של פרמטרים אלה גם לפי מגדר. תרשים 18.3 מציג את ממצאיו.

תרשים 18.3: דאגה מהתפשטות נגיף הקורונה בחברה הערבית וחשש להיפגע מהתפשטותו, לפי מגדר (אזרחים ערבים, 2020), באחוזים

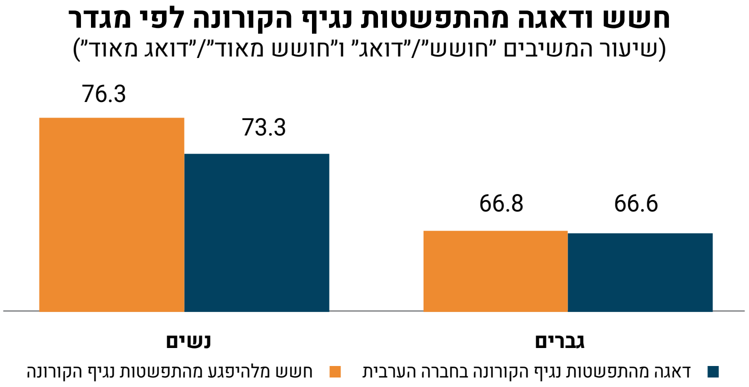

גם בישראל נבדלים המגדרים זה מזה בתגובות הרגשיות למגפה. נשים ערביות חוששות יותר להיפגע מהתפשטות הנגיף ומודאגות יותר מהתפשטותו בחברה הערבית בהשוואה לגברים ערבים.

פרק 5:
הרוגים ונרצחים עקב אלימות ופשיעה בחברה הערבית ב־2020

במהלך 2020 קיפחו את חייהם 96 אזרחיות ואזרחים ערבים: 16 נשים ו־80 גברים, יותר מבכל שנה אחרת עד כה. הרוגים ונרצחים משקפים את האלימות החמורה ביותר; יתר על כן, עליהם נוספים פצועים בגוף ובנפש עקב אירועי ירי, קטטות, איומים ועוד.

בשנת 2020 היו הנרצחים הצעירים ביותר בני 16 שנים: שלושה מההרוגים בנסיבות אלימות בשנה זו היו בני 16 בלבד. הנרצחים המבוגרים ביותר היו תמאם ג'באלי, בת 84 מטייבה, וסימון קרמנוקיאן מלוד, בן 92 במותו. ככל הנראה נהרגה תמאם ג'באלי מירי שכוון לאדם אחר. קרמנוקיאן נרצח באלימות במהלך שוד בדירתו.

ב־76 מהמקרים (79% מכלל הקורבנות) נורו הקורבנות למוות. דקירות סכין היו אמצעי הרצח השני בשכיחותו ב־2020, ובאמצעותו נרצחו תשע נפשות (9%). שאר הקורבנות קיפחו את חייהם בדריסה, בחנק, באמצעות מטען חבלה או הוכו למוות.

לוח 1: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית בשנת 2020

	שם הקורבן	יישוב המגורים	גיל	מין הקורבן	תאריך האירוע
1	מחמוד אל־עביד	רמלה	16	ז	4.1.2020
2	חמאדה טאהא	כפר קאסם	44	ז	5.1.2020
3	סאהר אבו אלקיעאן	חורה	26	ז	11.1.2020
4	שאדיה אבו סריחאן	ביר אל משאש	35	נ	13.1.2020
5	עבד אל־מינעם ג'ראבעה	אום בטין	25	ז	19.1.2020
6	מחמוד מוברשם	ג'דיידה מכר	26	ז	20.1.2020
7	עודה אבו גלידאן	ביר הדאג'	50	ז	5.2.2020
8	רסמי עטווה אל־אסד	לקיה	35	ז	8.2.2020
9	נביל עיסא עמאש	ג'סר א־זרקא	22	ז	27.2.2020
10	נסרין עבד אלחפיז ג'בארה	טייבה	36	נ	1.3.2020
11	מוחיי אלדין בדראן	בענה	33	ז	12.3.2020
12	מוחמד שמאלי	רמלה	33	ז	13.3.2020
13	זמזם מחאמיד	אום אל פאחם	19	נ	18.3.2020

14	מוחמד סלימאן	טירה	20	ז	20.3.2020
15	תמאם ג'באלי	טייבה	84	נ	25.3.2020
16	סגר הייב	טובא זנגריה	20	ז	26.3.2020
17	ניווין עמרני	חורה	21	נ	28.3.2020
18	אשרף חאלד חאמד	כפר קרע	26	ז	5.4.2020
19	מוחמד מחאג'נה מוסבאח	אום אל פאחם	24	ז	9.4.2020
20	מירוות דסוקי	לוד	48	נ	17.4.2020
21	מוחמד אבו חמד ג'עו	אום אל פאחם	38	ז	5.5.2020
22	עופר אבו סעדה	עוספיה	27	ז	8.5.2020
23	קרלוס אבו תמימי	עוספיה	39	ז	8.5.2020
24	מחמוד עדוי	טורעאן	27	ז	9.5.2020
25	נור אבו אלקיעאן	חורה	20	ז	13.5.2020
26	אמיר אמון	ירכא	24	ז	14.5.2020
27	עמיד פאדל	מג'אר	32	ז	15.5.2020
28	עבד אלרחים שלבאיה	קלנסווה	59	ז	17.5.2020
29	סאלח פוזי גורבאן	ג'סר א־זרקא	26	ז	18.5.2020
30	יוסף חסארמה	בענה	59	ז	26.5.2020
31	נהאד אל־שמאלי	רמלה	28	ז	6.6.2020
32	ראאד עבד אל־לטיף	רמלה	40	ז	6.6.2020
33	ג'יבריל עוקאשה	רמלה	28	ז	6.6.2020
34	חליל עבד אל־פתאח חליל	חיפה	28	ז	10.6.2020
35	רואן אל־כתנאני	רהט	29	נ	12.6.2020
36	פריד חלאף	תל אביב–יפו	20	ז	16.6.2020
37	אדהם נאטור	כפר יאסיף	20	ז	16.6.2020
38	מוחמד ותד	ג'ת	22	ז	16.6.2020
39	מאלק סעיד אבו אלפול	ג'ת	24	ז	18.6.2020
40	איהאב ביאדסה	באקה אל גרביה	35	ז	23.6.2020
41	נג'יב עבדאללה	כסרא-סמיע	32	ז	28.6.2020
42	ופאא ג'והר מסארווה	טייבה	41	נ	2.7.2020
43	סעיד עסאף	זמר	62	ז	7.7.2020

44	ראמי עסאף	זמר	27	ז	7.7.2020
45	סמיר עומריה	אבטין	50	ז	18.7.2020
46	חוסין אבו ג׳אבר	כפר קאסם	55	ז	18.7.2020
47	אדהם בשארה	טירה	55	ז	19.7.2020
48	עומר כחיל	תל אביב–יפו	20	ז	14.7.2020
49	עלי חמאד	תל אביב–יפו	50	ז	25.7.2020
50	חאלד וליד חמאד ג׳עו	אום אל פאחם	35	ז	26.7.2020
51	מוחמד אמין אבו ריאש	לוד	19	ז	7.8.2020
52	מוחמד ח׳אלדי	אל־ח׳ואלד	40	ז	18.8.2020
53	נורה אלכעביה	טובא זנגריה	53	נ	21.8.2020
54	אחמד ריאן	כאבול	65	ז	23.8.2020
55	סאמר אבו פאדל	כפר קאסם	24	ז	28.8.2020
56	פארס אבו עראר	קלנסווה	22	ז	29.8.2020
57	שריפה אבו מועמר	רמלה	30	נ	31.8.2020
58	חנין אלעביד	רהט	27	נ	10.9.2020
59	ג׳אזי עבאס אמארה	כפר כנא	34	ז	12.9.2020
60	ג׳האד אבו סעלוק	לוד	37	ז	13.9.2020
61	מוחמד ג׳בארין	אום אל פאחם	20	ז	18.9.2020
62	ניזאר אחמד זטמה	נצרת	40	ז	18.9.2020
63	מנהל אמון	ירכא	62	ז	21.9.2020
64	ראשד דויקאת	תל אביב–יפו	35	ז	25.9.2020
65	מוחמד עראקי	טירה	19	ז	29.9.2020
66	פאדי אבו אלרוב	חיפה	27	ז	2.10.2020
67	אומיה תיתי	בענה	58	נ	5.10.2020
68	סימון קרמנוקיאן	לוד	92	ז	9.10.2020
69	נג׳אח מנסור	ג׳דיידה מכר	35	נ	19.10.2020
70	אברהים בחרי	טייבה	25	ז	17.10.2020
71	אדם אמון	ירכא	20	ז	27.10.2020
72	נואף אלחאג׳ אשקראני	טירה	21	ז	28.10.2020
73	עאידה אבו חסין	ג׳ת	47	נ	28.10.2020

74	ג׳ומעה אלוחואח	לוד	42	ז	29.10.2020
75	חאמד חוסיין	בענה	30	ז	1.11.2020
76	סאהר חסן	סאגו׳ר	38	ז	1.11.2020
77	ראמי אבו דאלאם	ג׳דיידה מכר	41	ז	1.11.2020
78	ופאא עבאהרה	עראבה	37	נ	16.11.2020
79	סאמי אבו מועמר	רמלה	49	ז	20.11.2020
80	פארס חטאר	ירכא	23	ז	24.11.2020
81	סובחיה טאטור	ריינה	73	נ	2.12.2020
82	סלאם טאטור	ריינה	39	ז	2.12.2020
83	מוחמד בדראן	זמר	27	ז	3.12.2020
84	פהמי חנאוי	לוד	45	ז	3.12.2020
85	אחמד מוחמד ג׳מל עכרי	כאבול	29	ז	4.12.2020
86	יוסף סולימאן אבו סתה	רהט	25	ז	4.12.2020
87	אחמד אבו־ראס	עילוט	16	ז	8.12.2020
88	דיאא פריג׳	כפר קאסם	23	ז	11.12.2020
89	זיאד גריפאת	זרזיר	48	ז	12.12.2020
90	נימר סלימאן	ריינה	46	ז	16.12.2020
91	עלי בדווי	כפר קאסם	30	ז	17.12.2020
92	אמיר אבו חוסין	באקה אל גרביה	23	ז	18.12.2020
93	אחמד שרקיה	ג׳ת	33	ז	18.12.2020
94	מוחמד שרקיה	ג׳ת	41	ז	18.12.2020
95	סלמאן אזברגה	לוד	56	ז	28.12.2020
96	עומר אבו סעלוק	לוד	16	ז	28.12.2020

נוסף על קורבנות אלה נהרגו ב־2020 ארבעה אזרחים ערבים בנסיבות אלימות אחרות:

1. **סלאמה אבו כף, בן 35, מאום בטין** נורה למוות במהלך מרדף משטרה בבאר שבע ב־6.5.2020 לאחר שעל פי החשד ניסה לפרוץ לרכב. כאשר ניסו סלאמה ושותפו לניסיון הפריצה להימלט מפני השוטרים, פתחו השוטרים באש לעבר רכבם וסלאמה נורה למוות.
2. **מוסטפא יונס, בן 27, מערערה** נורה למוות ב־13.5.2020 בידי מאבטחי המרכז

הרפואי ע"ש שיבא. מאבטחי בית החולים קיבלו דיווחים על שתי תקריות שבמהלכן נופף מוסטפא בסכין במהלך ביקורו בבית החולים, והוציאו אותו מרכבו כאשר יצא מבית החולים. ככל הנראה פצע מוסטפא את אחד המאבטחים באמצעות הסכין שהייתה ברשותו ובתגובה ירו לעברו המאבטחים והוא נהרג.

3. **ביאן אסלאן, בן 47, ממע'אר** נורה למוות בידי שוטרים במהלך קרב יריות ביישוב מע'אר. לפי החשד, ביאן וחשודים נוספים ירו לעבר סניפי בנק ועסקים באזור הצפון. שוטרים בפעילות סמויה היו עדים למתרחש ובמקום התפתח קרב יריות שבמהלכו נהרג ביאן אסלאן ונפצעה צעירה.

4. **מוחמד אל אטרש, בן 36, מאום אל־אטרש** נורה למוות בידי תושב ערד. ככל הנראה ניסה מוחמד לפרוץ לרכב בעיר ערד, ובתגובה ירה חעברו בעל הרכב והרגו. כתב האישום נגד היורה, אריה שיף, מייחס לו עבירה של רצח באדישות.

5. באירוע נוסף של אלימות ב־24.10.2020 נהרג איתי יצחק, יהודי בן 17 מהיישוב גן נר. איתי נהרג במהלך קטטה שפרצה בין בני נוער ערבים ויהודים בתחנת הדלק הסמוכה ליישוב מוקיבלה.

לוח 2: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018–2020, לפי קבוצות גיל

קבוצת גיל	מספר הקורבנות ב־2020	מגדר הקורבנות ב־2020	מספר הקורבנות ב־2019	מספר הקורבנות ב־2018
20 ומטה	14	ז – 13 | נ – 1	13	11
21 עד 30	33	ז – 29 | נ – 4	26	27
31 עד 40	22	ז – 18 | נ – 4	25	17
41 עד 50	14	ז – 11 | נ – 3	14	8
51 ומעלה	13	ז – 9 | נ – 4	11	8

כשליש מהקורבנות בשנת 2020 משתייכים לקבוצת הגיל 21–30. ההסבר לכך נעוץ בעובדה שצעירים ערבים רבים בני 18–24 אינם משולבים במסגרות רציפות של תעסוקה או של לימודים. בהיעדר אופק תעסוקתי, הם מועדים יותר למעורבות בסכסוכים אלימים ולעבריינות אשר סופה אלימות חמורה ורצח. יתר על כן, סכסוכים רבים, שתחילתם בשנות העשרה והעשרים, מסתיימים בקורבנות בנפש לאחר מכן.

לוח 3: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2020, לפי יישוב המגורים של הקורבנות

לוח 3 מציג בסדר יורד את 39 היישובים אשר בהם התגוררו קורבנות של הריגה או רצח בחברה הערבית בשנת 2020. בשתי הערים המעורבות, לוד ורמלה, היה מספר קורבנות

האלימות הגבוה ביותר ב־2020: בלוד היו שמונה קורבנות וברמלה שבעה. אחריהן אום אל פאחם, כפר קאסם וג'ת, ובכל אחד מהיישובים היו חמישה הרוגים. חשוב לציין שעד שנת 2020 נחשב היישוב ג'ת ליישוב שקט, אשר לא מתרחשים בו אירועי רצח. מספר הנרצחים הגבוה ביישוב נובע מסכסוכים בין משפחות אשר הסלימו וגבו בשנת 2020 מחיר דמים כבד.

	היישוב	**הקורבנות שנהרגו ביישוב**	**הקורבנות שנהרגו מחוץ ליישוב**	**המגדר**	**סה"כ**
1	לוד	6	2	ז – 7 | נ – 1	8
2	רמלה	3	4	ז – 6 | נ – 1	7
3	אום אל פאחם	4	1	ז – 4 | נ – 1	5
4	ג'ת	1	4	ז – 4 | נ – 1	5
5	כפר קאסם	2	3	ז – 5	5
6	בענה	1	3	ז – 3 | נ – 1	4
7	טייבה	4	0	ז – 1 | נ – 3	4
8	טירה	4	0	ז – 4	4
9	ירכא	3	1	ז – 4	4
10	תל אביב–יפו	4	0	ז – 4	4
11	ג'דיידה מכר	1	2	ז – 2 | נ – 1	3
12	זמר	2	1	ז – 3	3
13	חורה	3	0	ז – 2 | נ – 1	3
14	רהט	3	0	ז – 1 | נ – 2	3
15	ריינה	3	0	ז – 2 | נ – 1	3
16	באקה אל גרביה	1	1	ז – 2	2
17	ג'סר א-זרקא	1	1	ז – 2	2
18	חיפה	1	1	ז – 2	2
19	טובא זנגריה	1	1	ז –1 | נ – 1	2
20	כאבול	2	0	ז – 2	2
21	עוספיה	0	2	ז – 2	2
22	קלנסווה	2	0	ז – 2	2
23	אבטין	1	0	ז – 1	1

24	אום בטין	0	1	ז – 1	1
25	אלח'ואלד	0	1	ז – 1	1
26	ביר אל משאש	1	0	נ – 1	1
27	ביר הדאג'	0	1	ז – 1	1
28	זרזיר	1	0	ז – 1	1
29	טורעאן	1	0	ז – 1	1
30	כסרא-סמיעג	1	0	ז – 1	1
31	כפר יאסיף	1	0	ז – 1	1
32	כפר כנא	1	0	ז – 1	1
33	כפר קרע	1	0	ז – 1	1
34	לקיה	1	0	ז – 1	1
35	מע'אר	1	0	ז – 1	1
36	נצרת	1	0	ז – 1	1
37	סאג'ור	0	1	ז – 1	1
38	עילוט	1	0	ז – 1	1
39	עראבה	1	0	נ – 1	1

לוח 4: קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית, 2018–2020, לפי מחוז גאוגרפי (עפ"י חלוקת המחוזות של משטרת ישראל)

המחוז הגאוגרפי	מספר הקורבנות ב־0202	מספר הקורבנות ב־2019	מספר הקורבנות ב־8102
מחוז הצפון	28	18	13
מחוז החוף	19	30	14
מחוז המרכז	35	28	25
מחוז תל אביב	4	4	10
מחוז הדרום	10	9	9

מחוז המרכז של משטרת ישראל הוא המחוז שבשטחו אירעו המקרים הרבים ביותר של רצח והריגה בשנת 2020: 35 איש נהרגו בנסיבות אלימות (36% מכלל ההרוגים בנסיבות אלימות). במחוז זה ניכרת עלייה במקרים מעין אלה בין השנים 2018 ו־2020. זאת מאחר שלוד, רמלה, אום אל פאחם וכפר קאסם הפכו למוקדי אלימות ב־2020, ובהם קורבנות רבים.

בדומה, גם במחוז הצפון חלה עלייה חדה במספר ההרוגים, מ־18 בשנת 2019 ל־28 בשנת 2020. עד שנה זו, מספר ההרוגים בנסיבות אלימות בקרב האזרחים הערבים ביישובי הגליל היה נמוך בהשוואה למחוזות אחרים, מה גם שרוב האזרחים הערבים בישראל מתגוררים במחוז זה.

לעומתם, במחוז החוף, אשר מספר ההרוגים בשטחו עמד על 30 בשנת 2019, חלה ירידה חדה במספר הקורבנות ב־2020, והוא הגיע ל־19 הרוגים ונרצחים.

במחוז תל אביב ובמחוז הדרום חל שינוי קטן במספר הקורבנות: במחוז הדרום נהרגו בנסיבות אלימות עשרה אזרחים ערבים ב־2020 בהשוואה לתשעה בשנת 2019. במחוז תל אביב נותר מספר ההרוגים זהה לזה של 2019, ובשנת 2020 היו בו ארבעה קורבנות.

לוח 5: מספר קורבנות רצח והריגה בחברה הערבית – תמונה רב־שנתית

השנה	מספר הנרצחים בישראל בכלל האוכלוסייה	מספר הנרצחים הערבים	שיעור הנרצחים הערבים מכלל הנרצחים בישראל	מספר הנשים מכלל הקורבנות בחברה הערבית
2020	147	96	65%	16
2019	137	89	65%	10
2018	116	71	61%	15
2017	122	67	55%	9
2016	102	64	62%	10
2015	111	58	52%	14
2014	118	61	51%	8
2013	114	56	49%	15
2012	120	68	56%	9
2011	150	62	41%	9
2010	140	73	52%	** אין מידע

נתוני הרצח הארציים מבוססים על הדו"חות השנתיים של משטרת ישראל. נתוני החברה הערבית מבוססים על המידע שבידי **יוזמות אברהם** ומרכז **אמאן**.

פרק 6:
המלצות

המלצותינו לשיפור הביטחון האישי ביישובים הערביים מתמקדות בשלושה מישורים מרכזיים: קהילה, ממשלה ומשטרה. זאת מתוך הכרה בעובדה שטיפול בתופעה קשה זו מצריך הירתמות של כלל הגורמים הרלוונטיים:

1. שימוש באמצעים טכנולוגיים במאבק בפשיעה בחברה הערבית – מרבית היישובים הערביים אינם מרושתים במצלמות והמוקדים מופעלים בידי אנשי הרשויות המקומיות הנתונות לסחיטה ולאיומים. מיגור יעיל של הפשיעה חייב להתבסס על שימוש באמצעים טכנולוגיים מתקדמים. שימוש באמצעים כאלה גם יצמצם את התלות בעדים מהחברה הערבית אשר עדותם עלולה להציב אותם בסכנת חיים.

2. מתחמי איחוד של שירותים מצילי חיים ביישובים הערביים – כיום אין שירותים מצילי חיים במרבית היישובים הערביים כגון תחנות משטרה, תחנות כבאות והצלה ומרפאות חירום. היעדר שירותים אלה פוגע בביטחון האישי של האזרחים הערבים ותורם לתחושה כי המדינה מפקירה אותם וכי אינה נוכחת ביישוביהם. בנוסף, כאשר בחלק מהיישובים פועלת תחנת משטרה בלבד, מתחזק בקרב האזרחים הרושם שהמדינה עוסקת רק באכיפת החוק והסדר ומזניחה היבטים אחרים של הביטחון האישי.

3. מבצעים להחזרת נשק באופן וולונטרי בתמורה לאי־הפללה – תפיסת הנשק הבלתי מורשה ועידוד אזרחים להחזיר כלי נשק שברשותם אמורים לתפוס מקום מרכזי במשימות המשטרה.

4. הכשרות לשוטרים ולמפקדים בנושא "שיטור בחברה משוסעת" – אמנם עבודתה של משטרת ישראל בחברה הערבית, על האתגרים והחסמים הכרוכים בה, ייחודית מבחינות מסוימות בשל הסכסוך הישראלי־פלסטיני והשפעתו על תחושות המיעוט הפלסטיני במדינה ביחס למוסדות המדינה ולמשטרה בפרט; עם זאת, התמודדות המשטרה דומה במידה רבה לזו שבגופי שיטור אחרים ברחבי העולם הפועלים בחברות משוסעות.

5. הרחבת מערך השיטור העירוני ביישובים הערביים – כוח משולב הכולל כוחות שיטור ופיקוח עירוני נועד להרתיע עבריינים, לאכוף משמעת בתחומי איכות החיים ולמנוע אלימות והתנהגות אנטי־חברתית. לפי מודל זה המשטרה מחויבת להעמיד על חשבונה שוטרים עבור השיטור העירוני, והרשות המקומית מחויבת להעסיק פקחים אשר יעבדו לצד השוטרים.

6. העמקת השותפות בין הקהילה למשטרה – בחלק לא מבוטל מהיישובים

הערביים שבהם הוקמו תחנות משטרה היחסים בין המשטרה לקהילה מעורערים כיום. אי פענוחים של אירועי פשיעה חמורים והיעדר ביטחון אישי ביישובים הללו מעוררים באזרחים אי־אמון כלפי המשטרה. יתר על כן, ראשי הרשויות, אשר זקוקים לתמיכת הציבור, עשויים לאבד אותה אם יתמכו במשטרה בגלוי. המשטרה מצידה פועלת במקרים רבים לבדה ואינה רואה את הרשות המקומית ואת התושבים כשותפים לתיאום ולהגדרת סדרי עדיפויות לטיפול משותף בבעיות. בנוסף, שורר מתח בין המשטרה לבין החברה הערבית על רקע תפקידה הכפול של המשטרה: היא אחראית להשלטת חוק וסדר בקרב אזרחים, אך ממלאת תפקיד גם באכיפה על רקע ביטחוני.

7. החרפת המאבק בסחיטת דמי חסות – ארגוני "שמירה" כביכול מעניקים את חסותם לבעלי עסקים תמורת תשלום שהוא דמי חסות. בעלי עסקים המסרבים לשלם עבור שירותיהם נפגעים בשל סירובם. מחד גיסא יזמים ערבים רוצים לפתוח עסקים ביישובים הערביים ובכך לקדם את פרנסתם ואת יישוב מגוריהם; מאידך גיסא, ככל שעסקם יצליח יותר – כך הם יהיו חשופים לאיומים ולגביית תשלומי חסות. חרב דמי החסות המתהפכת מעל לראשם של בעלי העסקים מרתיעה רבים וכך היא מקטינה את היצע העסקים הקטנים והבינוניים ביישובים הערביים ומונעת את פיתוחם הכלכלי.

8. הגברת הנגישות להון ולאשראי – החברה הערבית היא חברה ענייה ולכן רבים בה מתקשים לעמוד במבחנים של הבנקים לשם קבלת משכנתאות דוגמת מבחן ההכנסה הפנויה שהיא תנאי לקבלת משכנתא. גם העובדה שברבים מהיישובים הערביים הבעלות על הבתים אינה מוסדרת מציבה חסם בפני האפשרות לקבל משכנתא. מחקר שפרסם בנק ישראל בשנת 2017 הראה כי שיעור נוטלי המשכנתאות בחברה הערבית עומד של 2% בלבד מכלל נוטלי המשכנתאות – שיעור זניח לעומת חלקם באוכלוסייה, העומד על כחמישית מאזרחי המדינה. בנוסף, כלכלה "שחורה" הנהוגה כיום בהיקפים נרחבים בחברה הערבית מסיבות שונות מציבה אף היא חסם בפני האפשרות לקבל הלוואות מהבנקים. לפיכך אזרח ערבי הזקוק להלוואה יפנה לשוק החוץ־בנקאי ("השוק האפור"). אף שמתן הלוואות אלה אינו בגדר עבירה על החוק, הוא עלול לקשור את נוטל ההלוואה לארגוני פשיעה העוסקים בגביית חובות ומתעשרים מכך. יתר על כן, במקרים רבים נוטלי ההלוואה סובלים מאיומים מהמלווים.

9. הכרת המדינה באחריותה למיגור תופעות האלימות והפשיעה בחברה הערבית, קידום החלטות הממשלה השונות בנושא ויישומן ותקציב ראוי שבכוחו להתמודד עם היקף התופעות – כל אלה הכרחיים לטיפול בפשיעה והאלימות בחברה הערבית.

נספחים

נספח א':
שאלות הסקר לשנת 2020 לנשאלים הערבים עם הממצאים (באחוזים)

מדד הביטחון האישי והקהילתי

סקר עמדות – ערבים

שמי ______ ואני מראיין מ______. אנו עורכים סקר מדעי עבור מחקר בנושא אלימות, פשיעה וביטחון אישי. ההשתתפות בסקר תאפשר לך לבטא את דעתך בנושא ולתרום לקבלת תמונה אמיתית של דעת הקהל במדינה בנושא המחקר. לצורך מחקר זה נבחרת באופן מקרי. תשובותיך לא תימסרנה לאיש ותשמשנה למטרות סטטיסטיות בלבד. לשאלות שיוצגו לך אין תשובות נכונות או לא נכונות. אנו מודים לך מראש על השתתפותך שהיא חיונית להצלחת המחקר.

אקריא לך מספר משפטים על תופעות בחברה הישראלית. לגבי כל תופעה, ציין אם אתה: מאוד מודאג, מודאג, לא מודאג או בכלל לא מודאג.

		מודאג/מודאג מאוד	מודאג במידה מסויימת	לא מודאג/ בכלל לא מודאג
1. אבטלה	2018	55.1	27.8	17.1
	2019	56.8	26.8	16.4
	2020	53.7	28.0	18.2
2. תאונות דרכים	2018	69.7	23.8	6.4
	2019	69.9	25.5	4.6
	2020	60.4	28.6	11.0
3. אלימות	2018	80.3	15.3	4.4
	2019	83.7	13.7	2.5
	2020	75.8	17.3	6.9
4. פשיעה	2018	73.5	19.6	6.9
	2019	83.9	14.2	2.0
	2020	74.0	17.6	8.5

5. עבירות רכוש	**2018**	57.5	31.7	10.8
	2019	70.2	21.4	8.4
	2020	63.7	26.3	10.0
6. סמים	**2018**	56.5	24.6	18.9
	2019	60.9	26.2	12.9
	2020	56.4	27.2	16.4
7. דמי חסות	**2018**	46.4	18.9	34.6
	2019	52.0	23.2	24.8
	2020	53.6	26.9	19.5
8. אלימות נגד נשים	**2018**	62.0	23.1	14.9
	2019	62.9	21.7	15.4
	2020	65.8	18.6	15.5
9. ירי ושימוש בנשק	**2018**	77.0	17.5	5.5
	2019	82.1	14.1	3.7
	2020	73.8	19.8	6.4
10. מצב הדמוקרטיה בישראל	**2018**	50.3	27.7	22.0
	2019	51.1	28.3	20.5
	2020	39.1	40.7	20.2
11. אי שוויון בין ערבים ליהודים במדינה	**2018**	55.2	30.3	14.5
	2019	55.0	30.9	14.1
	2020	44.8	37.2	18.0
12. קיפאון בתהליך השלום בין ישראל לפלסטינים	**2018**	39.8	25.5	34.6
	2019	40.0	28.7	31.3
	2020	33.7	37.3	29.0
13. אחר: ______	**2018**	61.2	24.7	14.2
	2019	28.1	6.2	65.7
	2020	66.6	0.0	33.4

פילוח מגדרי

			מודאג/מודאג מאוד	מודאג במידה מסויימת	לא מודאג/ בכלל לא מודאג
אלימות נגד נשים	גברים	**2018**	53.0	25.5	21.5
		2019	55.7	24.7	19.5
		2020	56.0	20.6	23.5
	נשים	**2018**	70.8	20.9	8.3
		2019	70.4	18.5	11.1
		2020	75.9	16.3	7.7

באיזו מידה אתה חושש שאתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מכל אחת מתופעות אלו

		חושש/חושש מאוד	חושש במידה מסוימת	לא חושש/ בכלל לא חושש
14. מעבירות רכוש	**2018**	51.8	34.7	13.5
	2019	65.6	25.9	8.5
	2020	58.9	27.6	13.5
15.מעבירות אלימות [תקיפה או איום בתקיפה וגרימת חבלה/דקירה/ירי]	**2018**	59.3	28.6	12.1
	2019	73.1	20.3	6.7
	2020	66.4	22.8	10.8
16. פשעי שנאה	**2018**	42.2	38.1	19.6
	2019	56.8	28.8	14.4
	2020	44.2	37.4	18.4
17. מעבירות מין [אונס או הטרדה מינית]	**2018**	35.9	27.4	36.7
	2019	46.0	26.4	27.6
	2020	39.4	26.4	34.1

פילוח מגדרי

			חושש/חושש מאוד	חושש במידה מסוימת	לא חושש/ בכלל לא חושש
עבירות מין	גברים	**2018**	33.8	24.9	41.3
		2019	42.8	25.8	31.3
		2020	32.9	24.4	42.7
	נשים	**2018**	38.1	29.5	32.4
		2019	49.2	27.1	23.6
		2020	46.1	28.2	25.7

18. האם אתה באופן אישי מרגיש בחוסר ביטחון אישי בגלל האלימות ביישובים הערבים?

	2020	2019	2018
במידה רבה/רבה מאוד	37.2	60.5	35.8
במידה מועטה/מועטה מאוד/כלל לא	62.8	39.4	64.3

מבין המקומות הבאים, היכן תחושת האיום שלך מול תופעות של אלימות גדולה יותר, מ-1 5 , 5 הרבה מאוד, 1בכלל לא.

		גדולה/גדולה מאוד	גדולה במידה מסוימת	לא גדולה/ בכלל לא גדולה
19. בביתי	**2018**	5.9	3.4	90.7
	2019	6.2	4.4	89.4
	2020	2.4	2.6	95.0
20. בשכונה שלי	**2018**	8.9	16.8	74.3
	2019	15.7	15.9	68.5
	2020	9.6	11.9	78.5
21. ברחוב	**2018**	18.9	35.2	45.9
	2019	31.3	34.8	33.9
	2020	17.4	32.0	50.6
22. ביישוב שלי	**2018**	31.8	29.5	38.7
	2019	42.2	32.4	25.3
	2020	25.3	37.0	37.7

23. במקומות בילוי	**2018**	32.1	24.4	43.6
	2019	33.8	29.2	37.0
	2020	21.3	29.6	49.2
24. במקום הלימודים	**2018**	15.9	24.5	59.6
	2019	22.2	26.7	51.1
	2020	16.1	25.4	58.5

האם את/ה או מישהו מבני משפחתך או מחבריך, נפגעת או היית קורבן, לכל אחת מתופעות האלימות הבאות במהלך השנה האחרונה? כתוב את מידת התדירות מ 1-5

		במידה רבה/רבה מאוד	**במידה בינונית**	**במידה מעטה/ מעטה מאוד**
25. קללות, יריקות, איומים, סחיטה	**2018**	13.8	17.7	68.4
	2019	16.4	17.3	66.3
	2020	9.2	9.9	80.9
26. הטרדה מינית, תקיפה מינית, אונס	**2018**	4.9	6.9	88.2
	2019	5.6	6.4	87.9
	2020	2.2	2.4	95.2
27. שימוש בנשק	**2018**	11.0	11.3	77.8
	2019	15.0	8.7	76.3
	2020	6.6	5.4	88.0
28. התפרעות המונית (קטטה), מכות, השחתת רכוש, הצתות	**2018**	15.7	13.1	71.3
	2019	17.8	13.8	68.3
	2020	11.9	8.0	80.1
29. אחר:__________	**2018**	27.1	17.6	55.3
	2019	15.9	7.4	76.7
	2020	4.3	4.3	91.3

30. האם בשנה האחרונה רמת האלימות ביישוב שלך עלתה, ירדה או נשארה כמו שהיא:

	2020	2019	2018
עלייה/עלייה גדולה	67.4	80.4	61.4
ירידה/ירידה גדולה	7.2	4.1	7.8
לא חל שינוי	25.5	15.6	30.8

31. האם הייתה היכרות לפני המקרה עם התוקף או עם מי שאיים בתקיפה או נקט באלימות?

	2020	2019	2018
כן	35.8	64.5	67.3
לא	64.2	35.5	32.7

32. האם התוקף או מי שאיים בתקיפה או נקט באלימות היה:

	2020	2019	2018
ממקום העבודה	10.0	26.9	10.9
שכן / חבר / מכר	23.8	31.3	38.6
בן משפחה	10.3	9.7	15.8
אדם זר	26.7	26.9	34.7
אחר	29.2	5.2	---

חלק גדול ממקרי הרצח שאירעו בשנה האחרונה התבצעו בכלי נשק חם. ציין אם אתה: לא מסכים, נוטה לא להסכים, נוטה להסכים, או מסכים. רשום את מידת הסכמתך מ1-5 לגבי המשפטים הבאים

		מסכים/ מסכים (מאוד)	לא מסכים/לא מסכים בכלל
33. בישראל ניתן להשיג נשק חם בקלות	**2018**	9.1	90.8
	2019	9.5	90.5
	2020	90.7	9.3
34. בשנים האחרונות גובר השימוש בנשק חם באזור מגורי	**2018**	6.9	93.1
	2019	4.0	96.0
	2020	94.6	5.5

אקריא לך מספר גורמים שעשויים להשפיע על השימוש האלים בנשק. דרג בין 1-5 את מידת ההשפעה שיש לדעתך לכל גורם על שימוש אלים בנשק [1=כלל לא משפיע 5= משפיע במידה רבה]

		במידה רבה/ במידה רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מעטה/ במידה מעטה מאוד
35. זמינות הנשק	**2018**	82.6	10.5	6.8
	2019	86.4	6.2	7.3
	2020	84.4	7.7	7.8
36. סחר בסמים	**2018**	72.3	20.5	7.2
	2019	82.6	7.6	9.7
	2020	83.2	9.0	7.8
37. נוכחות מעטה של שוטרים	**2018**	67.0	20.4	12.7
	2019	78.8	11.5	9.7
	2020	69.1	19.1	11.7
38. קלות הענישה כלפי עברייני אלימות	**2018**	84.7	11.0	4.3
	2019	92.9	4.7	2.5
	2020	89.9	5.1	5.0
39. הלוואות בשוק האפור	**2018**	54.2	28.7	17.1
	2019	75.5	15.9	8.6
	2020	81.4	13.0	5.6
40. הימצאות של משפחות או כנופיות פשע ביישוב	**2018**	57.9	25.8	16.3
	2019	77.1	15.4	7.5
	2020	76.1	15.6	8.3
41. אחר:________	**2018**	68.1	20.3	11.6
	2019	38.8	4.7	56.5
	2020	77.0	0.0	23.1

אקריא לך מספר פעולות שיכולות להתבצע ע"י המדינה כדי לצמצם את עבירות האלימות. דרג בין 1-5 את מידת החשיבות של כל אחת מהן לצמצום עבירות האלימות [1=כלל לא חשוב 5= חשוב מאד]

		חשוב במידה רבה/ במידה רבה מאוד	חשוב במידה מסויימת	חשוב במידה לא רבה/ במידה לא רבה בכלל
42. החמרה במתן היתרים לאחזקת נשק	**2018**	74.7	19.8	5.6
	2019	85.9	9.3	4.8
	2020	83.4	8.6	8.0
43. פעילות לצמצום השימוש והסחר בסמים	**2018**	75.1	19.1	5.9
	2019	83.1	12.3	4.7
	2020	83.9	12.0	4.2
44. הגדלת מספר השוטרים המטפלים בעבירות אלימות	**2018**	73.4	17.2	9.5
	2019	81.9	12.9	5.3
	2020	75.5	18.0	6.5
45. החמרה בענישה כלפי עברייני אלימות	**2018**	89.7	8.3	2.0
	2019	94.1	4.9	0.9
	2020	91.6	6.2	2.2
46. מבצעים תכופים לאיסוף ולהחרמת הנשק הבלתי חוקי	**2018**	72.3	19.8	7.8
	2019	87.4	9.9	2.7
	2020	89.7	7.6	2.7
47. שיפור מערכת היחסים הרעועה בין המשטרה לחברה הערבית	**2018**	54.3	32.4	13.3
	2019	64.8	23.9	11.3
	2020	65.1	23.8	11.2

48. באיזו מידה אתה תהיה מוכן לקחת חלק במאבק באלימות ביישובך?

	2020	2019	2018
במידה רבה/רבה מאוד	39.5	48.5	44.6
במידה בינונית	35.5	28.4	28.7
במידה מועטה/מועטה מאוד/ כלל לא	24.9	23.1	26.6

לגבי כל אחד ממוסדות אלו, ציין באיזה מידה את/ה שבע רצון מיעילות הטיפול לצמצום תופעת האלימות בישראל

		שבע רצון/ מאוד שבע רצון	שבע רצון במידה מסוימת	לא שבע רצון/ בכלל לא שבע רצון
49. משטרת ישראל	**2018**	24.0	33.9	42.2
	2019	16.7	23.6	59.7
	2020	10.8	25.6	63.6
50. בתי המשפט/ מערכת המשפט17	**2018**	29.6	36.5	33.8
	2019	19.2	31.0	49.8
	2020	17.8	32.1	50.1
51. הממשלה	**2018**	16.2	34.5	49.2
	2019	9.5	20.7	69.9
	2020	10.1	21.9	68.0
52. השלטון המקומי	**2018**	29.2	36.8	34.0
	2019	23.1	34.9	42.0
	2020	24.4	39.4	36.2
53. הכנסת	**2018**	16.8	32.2	51.0
	2019	16.1	22.8	61.1
	2020	14.2	27.9	57.9

17. בשנים 2018-2019 "בתי המשפט", ובשנת 2020 "מערכת המשפט"

54. מערכת החינוך	**2018**	54.7	31.3	14.1
	2019	49.1	34.7	16.2
	2020	42.7	41.0	16.2
55. מערכת הרווחה	**2018**	44.0	34.4	21.6
	2019	43.5	38.0	18.5
	2020	35.1	38.3	26.6
56. המשפחה	**2018**	59.7	23.3	16.9
	2019	63.2	24.3	12.4
	2020	54.1	28.9	16.9
57. מוסדות הדת	**2018**	45.1	41.0	13.9
	2019	49.5	32.8	17.7
	2020	41.2	39.5	19.4
58. אמצעי התקשורת	**2018**	29.6	40.7	29.7
	2019	28.4	38.6	33.0
	2020	28.0	39.3	32.7
59. המנהיגות בחברה הערבית	**2018**	24.8	37.1	38.1
	2019	37.1	34.6	28.3
	2020	16.9	37.0	46.1
60. גורם אחר לפי דעתך:________	**2018**	54.3	29.6	16.0
	2019	18.6	12.2	69.2
	2020	20.0	23.3	56.6

61. ביחס למגע האחרון שלך עם המשטרה, כיצד היית מעריך את הטיפול בך?

	2020	2019	2018
טוב/טוב מאוד	51.4	50.0	52.6
רע/רע מאוד	48.6	50.0	47.4

כיצד היית מעריך את התנהגות המשטרה כלפי הציבור הערבי?

		במידה רבה/ רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מעטה/ מעטה מאוד
62. התנהגות הוגנת	**2018**	16.5	44.5	38.9
	2019	15.9	28.8	55.3
	2020	13.3	31.0	55.7
63. התנהגות מפלה	**2018**	33.2	30.7	36.0
	2019	43.5	30.2	26.3
	2020	28.9	30.3	40.7
64. התנהגות אלימה	**2018**	28.4	32.9	38.7
	2019	40.5	33.4	26.1
	2020	24.6	32.5	42.9

כיצד היית מעריך את תפקוד המשטרה בחברה הערבית בכל אחד מהתחומים הבאים:

		בצורה טובה/ טובה מאוד	בצורה סבירה	בצורה לא טובה/לא טובה בכלל
65.מלחמה בפשיעה/ בארגוני הפשע בחברה הערבית	**2018**	18.3	24.5	57.2
	2019	13.3	16.1	70.6
	2020	11.6	13.1	75.3
66.מלחמה באלימות בחברה הערבית	**2018**	16.1	24.8	59.0
	2019	13.2	17.3	69.4
	2020	13.3	17.2	69.5
67. שמירה על הרכוש של האזרחים הערבים	**2018**	20.1	38.3	41.7
	2019	17.0	19.6	63.4
	2020	12.2	25.0	62.7
68. התמודדות בסחר ובשימוש בסמים בחברה הערבית	**2018**	17.8	28.1	54.1
	2019	19.4	13.7	66.9
	2020	12.0	17.4	70.6

69. התמודדות עם דמי החסות ביישובים הערבים	**2018**	23.6	25.2	51.3
	2019	20.5	18.4	61.1
	2020	12.7	13.7	73.5
70. התמודדות עם הסדר הציבורי בחברה הערבית	**2018**	22.7	40.7	36.6
	2019	20.6	26.9	52.5
	2020	15.4	34.0	50.5
71. שמירה על בטחון האזרח הערבי	**2018**	21.9	36.1	42.0
	2019	19.3	20.1	60.6
	2020	14.7	30.0	55.3
72. אכיפת החוק והסדר בחברה הערבית	**2018**	32.7	38.6	28.7
	2019	30.0	28.6	41.5
	2020	20.3	35.5	44.2
73. אכיפת חוקי התנועה בחברה הערבית	**2018**	45.2	33.2	21.5
	2019	45.6	27.3	27.1
	2020	31.3	35.3	33.4

ענה בבקשה על השאלות הבאות: מהו הסיכוי שתתלונן במשטרה...

		במידה רבה/ במידה רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/ מועטה מאוד
74. אם אתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת רכוש [בעיקר גניבה, פריצה או השחתת רכוש] [1=אין סיכוי, 5=סיכוי גבוה]	**2018**	52.6	20.6	26.7
	2019	59.9	18.3	21.7
	2020	46.5	19.4	34.0
75. אם אתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת אלימות [תקיפה או איום בתקיפה וגרימת חבלה/דקירה/ ירי] [1=אין סיכוי, 5=סיכוי גבוה]	**2018**	53.4	18.6	27.9
	2019	67.8	13.7	18.4
	2020	53.6	14.4	32.0

76. אתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת מין [הטרדה מינית או אונס] [1=אין סיכוי, 5=סיכוי גבוה]	**2018**	44.0	16.4	39.6
	2019	52.7	17.8	29.5
	2020	39.2	14.9	45.9

ענה בבקשה על השאלות הבאות: מהו הסיכוי שתתלונן במשטרה...

		במידה רבה/ במידה רבה מאוד	**במידה בינונית**	**במידה מועטה/מעטה מאוד**
77. אם היית עד לפשיעה אלימה	**2018**	40.7	29.4	29.9
	2019	36.2	24.6	39.1
	2020	28.6	25.1	46.3
78. אם היית עד לירי	**2018**	40.1	24.2	35.7
	2019	36.5	23.3	40.3
	2020	26.5	21.1	52.4
79. אם היית עד לפגיעה ברכוש ציבורי	**2018**	51.7	27.5	20.8
	2019	44.1	24.6	31.4
	2020	31.8	31.1	37.1
80. אם היית עד לפגיעה ברכוש הפרטי	**2018**	60.8	21.9	17.3
	2019	53.8	19.4	26.8
	2020	56.5	19.8	23.6

81. במידה ואתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מעבירת אלימות או איום בתקיפה וגרימת חבלה/דקירה/ירי - למי תפנה?

	2020	**2019**	**2018**
משטרה	60.3	59.7	57.7
משפחה	21.4	19.6	17.1
חברים	6.7	4.0	2.0
אגמול/אפעל בעצמי	2.2	5.4	3.6
אפנה לגורמים שיגנו עליי	7.7	10.3	16.4
אחר	1.7	1.0	3.1

82. באיזה מידה יש לך אמון במשטרת ישראל?

	2020	2019	2018
אמון ואמון מלא	15.9	17.4	26.1
אמון מסוים	49.5	41.3	44.6
אין אמון/כלל אין אמון	34.6	41.3	29.2

נספח ב':
שאלות הסקר לשנת 2019 לנשאלים היהודים עם הממצאים

מדד הביטחון האישי והקהילתי

סקר עמדות ־ יהודים

באיזו מידה אתה חושש שאתה או אחד מבני ביתך תיפגעו מכל אחת מתופעות אלה?

		במידה רבה/ רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/ מועטה מאוד
1. מעבירות רכוש	2018	38.7	25.9	34.9
	2019	17.8	30.3	51.9
	2020	19.8	26	54.2
2. מעבירות אלימות	2018	19.6	30.4	50.0
	2019	19.3	25.3	55.5
	2020	22.8	24.4	52.8
3. מעבירות מין	2018	27.6	21.4	51.0
	2019	21.6	26.5	51.9
	2020	26.6	21.4	52
4. מהתפשטות נגיף הקורונה	2020	35.8	35.8	28.4

5. האם בשנה האחרונה רמת האלימות ביישוב שלך עלתה, ירדה או נשארה כמו שהיא?

	2020	2019	2018
עלייה/עלייה גדולה	15.8	17.9	22.0
ירידה/ירידה גדולה	10.2	16.3	14.4
לא חל שינוי	74	65.9	63.6

6. האם במהלך השנה האחרונה אתה או מי מבני משפחתך נפגע מעבירת אלימות כמו מכות, דקירות או ירי?

	2020	2019	2018
כן	9	11.3	12.5
לא	91	88.7	87.5

7. האם במהלך השנה האחרונה איימו עליך או על מי מבני משפחתך באלימות, או שהופעלה כלפיכם אלימות מילולית?

	2020	2019	2018
כן	18.8	18.3	20.4
לא	81.2	81.7	79.6

ציין אם אתה: לא מסכים, נוטה לא להסכים, נוטה להסכים, או מסכים. ציין את מידת הסכמתך מ־1–5 לגבי המשפטים הבאים

	שנה	מסכים/נוטה להסכים	נוטה לא להסכים/לא מסכים
8. בישראל ניתן להשיג נשק חם בקלות	2018	33.8	66.2
	2019	37.4	62.5
	2020	41	59
9. בשנים האחרונות גובר השימוש בנשק חם באזור מגורי	2018	22.2	77.8
	2019	21.8	78.2
	2020	22.8	77.2

אקריא לך מספר גורמים שעשויים להשפיע על השימוש האלים בנשק. דרג בין 1-5 את מידת ההשפעה שיש לדעתך לכל גורם על שימוש אלים בנשק [1=כלל לא משפיע 5= משפיע במידה רבה]

		במידה רבה/ רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/ מועטה מאוד
10. זמינות הנשק	2018	50.6	24.0	25.4
	2019	53.0	22.2	24.7
	2020	52.8	24.8	22.4
11. סחר בסמים	2018	56.6	23.8	19.6
	2019	57.3	20.1	22.6
	2020	61	25.2	13.8
12. נוכחות מעטה של שוטרים	2018	53.8	27.8	18.4
	2019	59.4	24.3	16.3
	2020	56	27.6	16.4
13. קלות הענישה כלפי עברייני אלימות	2018	77.0	9.8	13.2
	2019	73.5	16.1	10.4
	2020	85.2	9	5.8
14. הלוואות בשוק האפור	2018	40.7	32.8	26.1
	2019	44.6	36.8	18.6
	2020	54.2	29	16.8
15. הימצאות של משפחות או כנופיות פשע ביישוב	2018	66.0	18.2	15.8
	2019	68.2	18.2	13.5
	2020	62.4	19.2	18.4

16. באיזו מידה אתה חש באופן אישי חוסר ביטחון בגלל האלימות שיש בסביבתך או ביישוב שבו אתה גר?

	2020	2019	2018
במידה רבה/רבה מאוד	10.6	12.8	12.8
במידה בינונית	18.8	21.4	29.4
במידה מועטה/מועטה מאוד/ כלל לא	60.4	65.8	57.8

באיזו מידה היית אתה או אחד מבני ביתך או אחד מחבריך קורבן לאחת מתופעות האלימות הבאות בשנה האחרונה?

		במידה רבה/ רבה מאוד	במידה בינונית	במידה מועטה/ מועטה מאוד
17. קללות, יריקות, איומים, סחיטה	2018	11.0	11.4	77.6
	2019	8.9	11.9	79.1
	2020	9.2	12.2	78.6
18. הטרדה מינית, תקיפה מינית, אונס	2018	3.2	7.0	89.8
	2019	3.7	6.0	90.4
	2020	4	4.2	91.8
19. שימוש בנשק קר או חם	2018	1.2	3.0	95.8
	2019	1.0	3.0	96.0
	2020	1.4	2	96.6
20. התפרעות המונית, מכות, השחתת רכוש, הצתה	2018	5.0	9.9	85.2
	2019	4.5	7.5	88.1
	2020	5.4	6.8	87.8

21. ביחס למגע האחרון שלך עם המשטרה, כיצד היית מעריך את הטיפול בך?

	2020	2019	**2018**
טוב/טוב מאוד	45.8	49.2	49.7
רע/רע מאוד	54.2	51.8	52.0

כיצד היית מעריך את התנהגות המשטרה כלפי הציבור היהודי:

	שנה	**נוטה להסכים/ מסכים**	**נוטה לא להסכים/ לא מסכים**
22. התנהגות הוגנת	2018	57.4	42.6
	2019	55.7	44.3
	2020	35.5	64.6
23. התנהגות שוויונית	2018	42.6	57.4
	2019	41.5	58.5
	2020	35.5	64.6
24. התנהגות מפלה	2018	46.6	53.4
	2019	55.1	45.0
	2020	62.5	37.4
25. התנהגות אלימה	2018	40.2	59.8
	2019	48.6	51.4
	2020	59.3	40.7

כיצד היית מעריך את תפקוד המשטרה בחברה בכל אחד מהתחומים הבאים?

	בצורה טובה מאוד 5	בצורה טובה 4	בצורה סבירה 3	בצורה לא טובה 2	בצורה בכלל לא טובה 1
26. מלחמה באלימות	0.8	6.6	33.4	37.6	21.6
27. שמירה על הרכוש	0.4	5.6	29.8	32.8	31.4
28. מלחמה בארגוני הפשע	2.6	14.4	28.4	27.8	26.8
29. התמודדות עם סחר ועם שימוש בסמים	3.4	14.0	33.8	27.4	21.4
30. התמודדות עם סחיטת דמי החסות	0.0	5.4	22.0	30.0	42.6
31. שמירה על בטחון האזרח	2.4	14.8	34.8	28.6	19.4
32. אכיפת החוק והסדר	1.4	21.2	38.6	25.8	13.0
33. אכיפת תקנות הקורונה	6.8	20.8	30.8	19.0	22.6

34. באיזו מידה יש לך אמון במשטרת ישראל?

	2020	2019	2018
אמון ואמון מלא	20	41.3	42.2
אמון מסוים	47.6	34.8	38.4
אין אמון/כלל אין אמון	11.6	23.9	19.4

مبادرات إبراهيم هي جمعيّةٌ يهوديّة - عربيّة للتغيير الاجتماعي ولتعزيز الدمج والمساواة بين اليهود والعرب في إسرائيل، من أجل مجتمع مزدهر آمِن وعادل.

أقيمت الجمعية عام 1989 من قبل المُحسِن الأمريكي الراحل ألِن بي سليفكا والبروفسور الراحل يوجين وِنِر.

ركزت الجمعية في العقد الأول من عملها على توزيع المنح للقيام بأنشطة في مجال التعايش والتربية من أجل حياة مشتركة بين اليهود والعرب. وفي أعقاب أحداث تشرين الأول (أكتوبر) 2000، توصلت الجمعية إلى فهم مفاده أن هناك حاجة إلى عمل منظم لتغيير السياسة فيما يتعلق بالعلاقات اليهودية العربية في إسرائيل والعلاقات بين الأقلية العربية والدولة.

في ضوء ذلك، تبنّت الجمعية استراتيجية ترشدها حتى يومنا هذا: تطوير نماذج مبتكرة وتنفيذها كمشاريع واسعة النطاق كأداة معلوماتية لمتخذي القرار في الوزارات الحكومية، والحكم المحلي، والمؤسسات العامة، والأوساط الأكاديمية، والمنظمات والاجتماعية وعامة الناس.

تعمل الجمعية على تحقيق ضمان إعلان الاستقلال من أجل «المساواة الاجتماعية والسياسية الكاملة في الحقوق لجميع مواطنيها، بغض النظر عن الدين والعرق والجنس» وترسيخ «المواطنة الكاملة والمتساوية» لليهود والعرب في دولة هي الوطن القومي للشعب اليهودي ووطن مواطنيها العرب، وذلك إلى جانب دولة فلسطينية تعيش بسلام إلى جانب دولة إسرائيل.

المدراء العامين للجمعية هم أمنون بئيري سوليتسيانو ودكتور ثابت أبو راس.

عنوان الجمعية: شارع هملآخاه 5، المنطقة الصناعية الشمالية، اللد 7152011

هاتف: 02-3733000, فاكس: 02-3733001

بريد الكتروني: info@abrahaminitiatives.org.il

www.abrahaminitiatives.org.il

يمكن تنزيل إصدارات مبادرات إبراهيم من موقع الانترنت:

www.abrahaminitiatives.org.il

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

مؤسسة شموئيل نأمان

أقيمت مؤسسة شموئيل نأمان عام 1978 في التخنيون بمبادرة من السيد شموئيل (سام) نأمان، وتعمل على غرس رؤيتها لتطوير دولة إسرائيل من الناحية العلميّة-التكنولوجيّة، والاقتصاديّة والاجتماعيّة.

مؤسسة شموئيل نأمان هي معهد أبحاث يركّز على صياغة سياسة قوميّة حول مواضيع العلوم والتكنولوجيا، والصناعة والتربية والتعليم العالي، والبنية التحتيّة، والبيئة والطاقة ومواضيع إضافية ذات أهمية للقوة القوميّة لإسرائيل. تقدّم المؤسسة مساهمةً خاصة في هذه المجالات. يتمُّ في المؤسسة إجراء أبحاث سياسات واستبيانات، وتستخدم نتائجها وتوصياتها من قبل صنّاع القرار في الاقتصاد على كافة مستوياته. ويتم إجراء أبحاث السياسات على يد طواقم مختارة من الأكاديمية، والتخنيون، ومؤسسات إضافية، ومن مجال الصناعة. ويتم اختيار الأشخاص الملائمين للطواقم، وأصحاب قدرات ومهارات في مجالهم. وعلى الأغلب، يتمّ العمل من خلال تعاون مع وزارات حكومية، وأحياناً تأتي المبادرة من معهد شموئيل نأمان دون تعاونٍ مباشر مع وزارة حكوميّة. ويعتبر معهد شموئيل نأمان معهداً رائداً في إسرائيل لأبحاث السياسات في مواضيع صياغة سياسةٍ قوميّةٍ تهتمُّ في العلوم التكنولوجيّة والتعليم العالي.

تمَّ حتى اليوم إجراء مئاتِ أبحاث السياسات والاستطلاعات في معهد شموئيل نأمان، تخدمُ متخذي القرارات وأصحاب المهن في الاقتصاد والسياسة. مسح المشاريع المختلفة التي أجريت في المعهد، معروضةٌ في موقع الإنترنت التابع للمعهد. بالإضافة إلى ذلك، يساهم معهد شموئيل نأمان في مشاريع قومّية مثل مجموعات وزارة الصناعة والتجارة ومركز أبحاث وتطوير تكنولوجيّ في المجالات التالية: التقنياتُ النانويّة، والإعلام، وعلم البصريّات، والطب، والكيمياء، والطاقة، وجودة البيئة، ومشاريع إضافيّة ذات أهمية اجتماعيّة - قومية. وينظِّم معهد شموئيل نأمان أياماً دراسيّة شاملة في المجالات التي يعمل بها.

رئيس معهد شموئيل نأمان هو بروفيسور زئيف تدمور، والمدير العام هو البروفيسور عيراد يافنيه.

عنوان المؤسسة: معهد شموئيل نأمان، كريات التخنيون، حيفا 3200003
هاتف: 04-8292329, فاكس: 04-8231889
بريد إلكتروني: info@neaman.org.il
www.neaman.org.il

محتويات

كلمة شكر	121
افتتاحية	122
مُلخّص	126
مقدِّمة	132
جزء 1: المجتمع العربيّ في إسرائيل	140
جزء 2: استطلاع الأمن الشخصيّ والجماهيريّ 2020	147
2.1 خلفيّة ومنهجيّة	147
2.2 نتائج استطلاع الأمن الشّخصيّ والمجتمعيّ 2020	148
2.2.1 مواقف تجاه الشعور بالأمن الشخصي، وتجاه الأمن الجماهيريّ وأنواع العُنف	149
2.2.2 الخوفُ من التعرُّض للعنف، وهويّة المعتدي والاستعداد للمشاركة في محاربة العُنف	160
2.2.3 مواقف تجاه مؤسسات وهيئات تعالج العُنف في المجتمع العربيّ	173
2.2.4 السُّلاح النَّاريُّ في المجتمع العربيّ	180
جزء 3: علاقة المجتمع العربيّ وشّرطة إسرائيل	183
3.1 خلفية	183
3.2 نتائج الاستطلاع حول مواقف المواطنين العرب تجاه الشّرطة للعام 2020	185
3.3 متابعة تنفيذ قرار الحكومة 1402	198
جزء 4: عام الكورونا، أداء سلطات الدولة في مواجهة أزمة الكورونا	202
جزء 5: القتلى نتيجة العنف والجريمة في المجتمع العربي في 2020	214
جزء 6: توصيات	225
ملاحق	
مُلحق أ: أسئلة الاستطلاع للعام 2020 للمستطلعين العرب مع النتائج	228
مُلحق ب: أسئلة الاستطلاع للعام 2020 للمستطلعين اليهود مع النتائج	243
مصادر	249

رسومات بيانية

1. رسم بياني 1.1: مواقف حول الشعور بالأمن الشخصي في منطقة السكن (مواطنون عرب، 2018-2020).
2. رسم بياني 1.2: مواقف حول الشعور بالأمن الشخصي في منطقة السكن (مواطنون يهود، 2018-2020).
3. رسم بياني 1.3: مواقف حول الشعور بالأمن الشخصي في منطقة السكن، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
4. رسم بياني 2.1: مواقف تجاه الظواهر الاجتماعية حسب الظاهرة والسنة (مواطنون عرب، 2018-2020).
5. رسم بياني 2.2: مواقف تجاه انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
6. رسم بياني 2.3: مواقف تجاه الشِجارات، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
7. رسم بياني 2.4: مواقف تجاه العنف ضدَّ النّساء حسبَ الجندر والسّنة (مواطنون عرب، 2018-2020).
8. رسم بياني 3.1: مواقف تجاه احتمال التضُّرر من العنف والجريمة، حسبَ نوع الجريمة والسّنة (مواطنون عرب، 2018-2020).
9. رسم بياني 3.2: مواقف تجاه احتمال التضُّرر من العنف والجريمة، حسبَ نوع الجريمة والسّنة (مواطنون يهود، 2018-2020).
10. رسم بياني 3.3: مواقف تجاه احتمال التضُّرر من انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
11. رسم بياني 3.4: مواقف تجاه احتمال التضرُّر من الجرائم الجنسيّة، حسبَ الجندر والسّنة (مواطنون عرب، 2018-2020).
12. رسم بياني 4.1: مواقف تجاه الشعور بالتَّهديد لظواهر العنف، حسب الحيّز والسَّنة (مواطنون عرب، 2018-2020).
13. رسم بياني 4.2: مواقف تجاه الشعور بالتهديد لظواهر العنف، حسب الحيّز ومكان السكن (مواطنون عرب 2020).
14. رسم بياني 4.3: مواقف تجاه التَّهديد لظواهر العنف حسب نوع المكان ومكان السكن (مواطنون عرب، 2020).
15. رسم بياني 5.1: نسبة المُتضرِّرين من العنف، حسب نوع العنف والسنة (مواطنون عرب، 2018-29020).
16. رسم بياني 5.2: نسبة المُتضرِّرين من العنف، حسب نوع العنف ومكان السكن (مواطنون يهود، 2018-2020).
17. رسم بياني 5.3: نسبة المُتضرِّرين من العنف، حسب نوع العنف ومكان السكن (مواطنون عرب، 2020).
18. رسم بياني 6.1: معرفة المعتدي أو المُهدِّدُ بالاعتداء حسب السّنة (مواطنون

عـرب 2020-2018).

19. رسـم بيانـي 6.2: هويـة المعتـدي أو المُهـدِّدُ بالاعتـداء حسـب السّـنة (مواطنـون عـرب 2020-2018).

20. رسم بياني 7.1: اسـتعدادٌ للمشـاركة فـي مكافحـة العنـف فـي البلـدة حسـب مـدى الاسـتعداد والسّـنة (مواطنـون عـرب 2020-2018).

21. رسم بياني 8.1: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نـوع المؤسسـة والسّـنة (مواطنـون عـرب 2020-2018).

22. رسم بياني 8.2: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نـوع العوامـل المعالجـة ومنطقـة السـكن (مواطنـون عـرب،2020).

23. رسم بياني 8.3: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نـوع العوامـل المعالجـة ومنطقـة السـكن (مواطنـون عـرب،2020).

24. رسم بياني 9.1: الاستعداد للتّوجه إلى العلاج بسبب التضرر من العنف، حسب نـوع العوامـل والسّـنة (مواطنـون عـرب 2020-2018)

25. رسم بياني 9.2: الاستعداد للتّوجه إلى العلاج بسبب التضرر من العنف، حسب نـوع العوامـل ومنطقـة السـكن (مواطنـون عـرب ،2020).

26. رسم بياني 10.1: مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على الاستخدام العنيف للسـلاح، حسـب السـنة (مواطنـون عـرب، 2020-2018).

27. رسم بياني 10.2: مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على الاستخدام العنيف للسـلاح، حسـب السـنة (مواطنـون يهـود، 2020-2018).

28. رسـم بيانـي 11.1: مواقـف بالنسـبة لجـودة خدمـة الشـرطة، حسـب المجتمـع والسّـنة.

29. رسـم بياني 11.2: مواقـف بالنسـبة لجـودة خدمـة الشـرطة، حسـب مـكان السـكن (مواطنـون عـرب، 2020)

30. رسم بياني 12.1: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجـال النشـاطات والسـنة (مواطنـون عـرب، 2020-2018).

31. رسم بياني 12.2: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجـال النشـاطات ومنطقـة السـكن (مواطنـون عـرب، 2020).

32. رسم بياني 12.3: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجـال النشـاطات ومنطقـة السـكن (مواطنـون عـرب، 2020).

33. رسـم بيانـي 12.4: مواقـف بالنسـبة لعمـل الشـرطة فـي مجـال تطبيـق أنظمـة كورونـا، حسـب منطقـة السـكن (مواطنـون عـرب، 2020).

34. رسم بياني 13.1: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحية اعتداء، حسب نـوع الإصابـة والسـنة (مواطنـون عـرب، 2020-2018).

35. رسم بياني 13.2: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحية اعتداء، حسب نـوع الإصابـة ومنطقـة السـكن (مواطنـون عـرب، 2020).

36. رسم بياني 14.1: استعداد لتقديم شهادةٍ في الشرطة على اعتداء، حسب نـوع الجريمـة والسّـنة (مواطنـون عـرب 2020-2018).

37. رسم بياني 14.2: استعداد لتقديم شهادةٍ في الشرطة على اعتداء، حسب نوع ومكان السكن (مواطنون عرب 2020).
38. رسم بياني 15.1: مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب المجتمع والسّنة.
39. رسم بياني 15.2: مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب مكان السكن (مواطنون عرب، 2020).
40. رسم بياني 16.1: تقييم أداء الشرطة في مجال تطبيق أنظمة الكورونا، حسب منطقة الإقامة (مواطنون عرب، 2020).
41. رسم بياني 16.2: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في مجال تطبيق أنظمة الكورونا (مواطنون يهود وعرب، 2020).
42. رسم بياني 17.1: الرضا عن نجاعة عمل الشرطة في الحد من انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
43. رسم بياني 17.2: الرضا عن نجاعة عمل مؤسسات الدولة والحكومة للحد من انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
44. رسم بياني 17.3: الرضا عن نجاعة عمل مؤسسات الطوارئ للحد من انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
45. رسم بياني 17.4: الرضا عن نجاعة عمل مؤسسات المجتمع والرفاه للحد من انتشار وباء كورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
46. رسم بياني 18.1: القلق من انتشار وباء الكورونا في المجتمع العربي والخوف من التضرر بتفشيه، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).
47. رسم بياني 18.2: الخوف من التضرر بانتشار وباء الكورونا (مواطنون يهود وعرب، 2020).
48. رسم بياني 18.3: القلق من تفشي وباء الكورونا في المجتمع العربي والخوف من التضرر بتفشيه، حسب الجندر (مواطنون عرب، 2020).

كلمة شكر

تمَّت كتابة هذا المستند، مؤشر الأمن الشخصيّ والجماهيريّ للعام 2020، بفضل عزيمة الزملاء والباحثينَ وشريكات وشركاءِ الدرب.

نود أن نشكر من أعماق قلوبنا جميع الأشخاص الذين شاركوا في تنفيذ المؤشر، وتحريره ونشره للعام الثالث على التوالي، خاصة خلال الفترة الصعبة لفيروس كورونا. شكراً للدكتورة دنيس روزنبرغ والدكتورة ريماء دعّاس والدكتور عيدو ليبرمان على مرافقتنا في الاستشارة بشأن الإحصائيات والملاحظات الهامّة حول تحليل النتائج. وإلى الطاقم المهنيّ من الباحثين والباحثات الذين قاموا بإجراء المقابلات بصورة دقيقة، وإلى معهد الأبحاث «مسكار» الذي نفّذ المقابلات في المجتمع اليهوديّ، وإلى مساعدي البحث، أمير، وعَدي، رؤوف ورنا، اللذين ساهموا كثيراً في نجاح البحث.

نتقدم بالشكر الخاص إلى أمنون بئيري سوليتشيانو وإلى الدكتور ثابت أبو راس، المديران العامان الشريكان في **«مبادرات إبراهيم»** وإلى البروفيسور عيراد يفنيه، المدير العام لمؤسسة شموئيل نأمان في التخنيون، على دعمهم وتشجيعهم، وعلى المرافقة المهنيّة وعلى الاستعداد للاستثمار الماديّ والروحانيّ في هذا البحث. وشكر أخير ليعقوب إبراهيم، والدكتور رئوبِين جال ولروت لفين-حين على القراءة المتعمقة للمُؤَشِر والأفكار المهمة.

لجميعهم ولآخرين نقدمُ شكرنا.

نهاد، علا ويونتان

افتتاحية

مؤشر الأمن الشخصيّ للعام 2020 هو التقرير الثالث حول موضوع «العنف والجريمة وتواجد الشرطة في المجتمع العربيّ».

تنشر جمعية «**مبادرات إبراهيم**» التقارير سنويّاً، لمنح القرّاء صورةَ وضعٍ حول مواقف المواطنين العرب بما يتعلق بتواجد الشرطة والعنف. كما وتراقب التقاريرُ عملَ الشرطة في المجتمع العربيّ وتطبيق قرار الحكومة 1402 لزيادة الأمن الشخصيّ في البلدات العربيّة، كما تراقب القتلى في المجتمع العربي.

انبثق المؤشر من الواقع الدامي في المجتمع العربيّ، والذي وصل في السنوات الأخيرة إلى ذروات جديدةٍ مؤلمة. حيث نرى في كلِّ عامٍ ارتفاعاً إضافياً في حالات العنف والجريمة في المجتمع العربيّ: في عام 2018 لقيَ 71 مواطناً ومواطنة عرباً حتفهم، بنسبة 61% من بين كافة القتلى في إسرائيل، وما يعادل ثلاثة أضعافٍ من نسبة المجتمع العربي في الدولة. وفي عام 2019، وصلَ عدد القتلى نتيجة العنف والجريمة من بين المواطنين العرب إلى 89 شخصاً، أي أكثرُ من أيِّ عام مضى منذ قيام الدولة. وقد وصلت نسبة القتلى العرب من بين كافة ضحايا القتل في الدولة إلى 65% في تلك السنة. وخلال عام 2020 قُتِل 96 مواطنةً ومواطناً عربياً. يجب التأكيد أن القتلى يعكسون نهاية حجم حالات العنف الخطيرة، ولا يُعَبرون عن اتساع قضية الجرحى جسدياً وعقلياً نتيجة إطلاق النار، والشِجار والتهديدات وغير ذلك.

لم تنشأ ظاهرة العنف في المجتمع العربيّ من عبث. فأسبابها كثيرة، والمركزيّة منها: التواجد غير الكافي للشرطة في البلدات العربيّة، الحالة الاجتماعيّة- الاقتصاديّة للمجتمع العربيّ - حيث تُعرّف نصف العائلات العربيّة باعتبارها فقيرةً ويعيش ما يقارب ثلثي الأطفال العرب تحت خط الفقر، بالإضافة لبطالةٍ واسعة - خصوصاً عند فئة الشباب والشابات، والتغيّرات في وظيفة العائلة في المجتمع العربيّ والانتقال إلى مجتمعٍ أكثر انفراديةً، حيث لم تعد العائلة مصدراً للأمن وتطبيق القانون كما كانت عليه سابقاً، والسلطات لا تقوم أيضاً بهذه الوظيفة بصورة كافية لحياة المواطنين العرب، ومن بين الأسباب كذلك عدم المساواة في الخدمات المقدَّمة للمواطنين العرب، والتي تتمثَّلُ بتواجد قليلٍ للمؤسسات الحكوميّة في البلدات العربيّة وما شابه.

بالنسبة للمجتمع العربي في إسرائيل، اتَّسم عام 2020 بروتين طارئ مزدوج - أزمة جائحة كورونا انضمَّت إلى روتين العنف والجريمة، بل وزادت من حدَّتها. كما تجلَّى خلل سلطات الدولة وإهمالها طويل الأمد للمجتمع العربي خلال جائحة كورونا، مما زاد من شعور المواطنين بالخطر والخوف سواءً من المرض نفسه أو من العدوى من الآخرين. كان المجتمع العربي أكثر عرضةً لعواقب الجائحة من المجتمع اليهودي. كانت معدلات العدوى والمرضى

أعلى نتيجة للفقر وطريقة السكن، والثقافة وأسلوب الحياة وكذلك انخفاض الثقة في النظام. إلى جانب ذلك توجد أبعادُ آثار العنف والجريمة، بما في ذلك إطلاق النار واستخدام الأسلحة، وتجارة المخدرات، العنف الشديد والقتل، نمت ظاهرة الخاوة وظواهر أخرى أمام أعيننا، تاركةً المواطن العربي في واقع يومي من الطوارئ والتهديد المستمر. علاوةً على ذلك، أدَّت الأزمة إلى ازدياد العنف بأنواعه، خاصة العنف ضدَّ النساء والأطفال. هذا على الرغم من زيادة تواجد الشرطة في الشوارع والبلدات العربية لتطبيق أنظمة كورونا مقارنةً بالأيام العادية.

حدث تطور رئيسي آخر في عام 2020 - وهو نشر تقرير اللجنة التنفيذية للقضاء على العنف والجريمة في المجتمع العربي. كما ذكرنا في مؤشر الأمن الشخصي الذي نشرناه في حزيران 2019، أوصينا بتشكيل فريق وزاريٍّ للقضاء على العنف والجريمة في المجتمع العربي، وبالفعل في نهاية عام 2019، بعد جريمة القتل الثلاثية في مجد الكروم خرج المجتمع العربي بأعداد كبيرة مطالبين بالقضاء على الجريمة في المجتمع العربي. في الوقت نفسه، أعلن رئيس الوزراء آنذاك، بنيامين نتنياهو، عن تشكيل لجنة مدراء عامين (كان الإعلان عن تشكيل فريق وليس عن خطة) من عدد من الوزارات الحكومية ذات الصلة من أجل إعداد خطة حكوميةٍ للقضاء على العنف والجريمة في المجتمع العربي خلال ثلاثة أشهر. شَكَّل هذا التقرير، الذي ساهمنا به في مبادرات إبراهيم من خلال معرفتنا المهنية وخبرتنا في كتابته، نقطة تحول مهمة، حيث أقرّ لأول مرة بأن حلول آفة العنف لا تكمنُ فقط في إجراءات الشرطة وتطبيق القانون، ولكن أيضًا هناك حاجة في معالجة العوامل الاجتماعية العميقة، من خلال معالجة التمييز العميق وطويل الأمد تجاه المجتمع العربي، مما ساهم بشكلٍ كبير في التغلّب على هذه الظاهرة.

في ظلِّ عدم الاستقرار السياسي، وعلى الرغم من إلحاح الموضوع، لم تحصل استنتاجات التقرير على تطبيق عملي في الميدان. وبدلاً من ذلك، في تشرين الثاني 2020، ظهر رئيس الوزراء نتنياهو، بطريقة غير عادية ودراماتيكية، في لجنة القضاء على العنف والجريمة في المجتمع العربي برئاسة عضو الكنيست منصور عباس، ووعد بأن قراراً حكومياً بهذا الشأن سيأتي للموافقة عليه في غضون أسبوعين - وعد آخر تم الوفاء به متأخراً. فقط في أوائل آذار 2021، قبل أيام قليلة من الحملة الانتخابية الأخيرة، تحول التقرير إلى اقتراح لقرار الكنيست.

يعتبر قرار الحكومة خطوة مهمة في الاتجاه الصحيح، حيث إنها المرة الأولى التي يتم فيها الاعتراف من قبل الحكومة بخطورة الظاهرة وضرورة معالجة كلا جانبي العنف والجريمة، وكذلك لعوامل عمق هذه الظاهرة، كما نطالب في مبادرات إبراهيم منذ سنوات. وكان في قلب القرار الموافقة على الميزانية لبناء وتوسعة عدة مراكز للشرطة. يأتي هذا القرار بعد مؤتمر صحفي احتفالي

عقدَ قبل شهر، أعلن فيه نتنياهو ووزير الأمن الداخلي أوحانا عن إنشاء وحدة «سيف» في الشرطة، ويتمثل دورها في إحباط الجريمة في المجتمع العربي.

يستندُ مؤشر الأمن الشخصيّ والجماهيريّ للعام 2019 على استطلاع ركّز على خمسة مجالات: (1) مشاعر ومواقف المواطنين العرب تجاه حجم العنف والجريمة في بلداتهم وتجاه ظاهرة العنف في بلدة سكنهم. (2) حجمُ تعرُّضِ المواطنين العرب لظواهر العنف والجريمة، سواءً بصورة مباشرة أو من خلال الأصدقاء أو الأقارب الذين تعرَّضوا لهذه الظواهر. (3) استعداد المواطنين العرب للتجنُّد لمكافحة العنف. (4) مواقف المواطنين العرب تجاه الشّرطة ومشاعرهم بما يتعلق بسلوكها تجاههم. (5) أداء سلطات الدولة مع أزمة الكورونا.

تم إجراء الاستطلاع بين عيّنة تمثيلية من المجتمع العربيّ بأكمله. كما تمَّ في نفس الوقت إجراء استطلاع قطريٍّ بين عيّنة تمثيلية من المجتمع اليهوديّ من أجل مقارنة النتائج. نظراً لوجود استطلاع مشابه من ناحية تكوين الأسئلة تم إجراءه في العامين 2018 و 2019 فإنّ هذا التقرير يشمل أيضاً مقارنة سنوية، بالإضافة إلى المقارنة بين المجتمع العربيّ واليهوديّ. وتسمح هذه المقارنة بإيجاد الاتجاهات والتغييرات، وسوف نضيف ونتابع في كل عام. كما يشمل التقرير الحاليّ أيضاً تصنيف الإجابات حسب منطقة السّكن لدى جزء من النتائج. ويساعدُ هذا التصنيف في فهم مواقف المواطنين العرب بصورةٍ أفضل بالملائمة لمكان سكنهم. علماً أنَّه تم تقسيم مناطق السكن وفق التقسيم المتعارف عليه في المجتمع العربي - الجليل، المثلث، النَّقب والبلدات المختلطة.

تشير نتائج استطلاع 2020 إلى انعدام الأمن الشخصي ونقصٍ في خدمات الشرطة في المجتمع العربيّ، ومن خلال تصريحات العرب المستطلعة آراؤهم تظهر صورة قاتمة بالنسبة لظواهر العنف والجريمة، ولتأثيرهما على حياة المواطنين العرب، ومنها استخدام السلاح النَّاريّ، والمتاجرة بالمُخدِّرات، وجرائم الأملاك والعنف الجسديّ والتهديدات وتأثيرها على حياة المواطنين العرب.

تعطي جمعية **«مبادرات إبراهيم»** أهمية كبيرة لمحاربة العنف والجريمة في المجتمع العربيّ، ولذلك أقامت مشروع «مجتمع آمن» الذي يعمل على تطوير مفاهيم لخدمات شرطة ناجعةٍ للمواطنين العرب، وإنشاء آليات حوار بين الشرطة والمجتمع، واستيعاب مشاريع لزيادة الأمن الشخصي في البلدات العربية وتعزيز التعليم ضد العنف في المدارس، ومراقبة ورصد البرامج الحكومية. كما خصَّص التقرير هذا العام فصلاً للعنف والجريمة في ظلّ جائحة كورونا.

ستواصلُ جمعية **«مبادرات إبراهيم»** تعزيز الدمج والمساواة بين المواطنين

العرب واليهود في إسرائيل. وسوف نستمر في العمل على التوعية الجماهيرية بظاهرة العنف والجريمة في المجتمع العربي. لأن حياة العرب ليست للهدر.

نوّد تقديم شكرنا إلى من شارك في كتابة هذا التقرير، الدكتور نهاد علي، علا نجمي- يوسف ويوناتان أريه على الكتابة وعلى الاستثمار في التحضير.

دكتور ثابت أبو راس   أمنون بئيري سوليتسيانو

مديران عامان شريكان لـ: **مبادرات إبراهيم**

مُلخّص

فيما يلي نتائج الاستطلاع المركزيّة المنشورة في هذا التقرير:

- تشير النتائج أن المستطلعين في المجتمع العربي يشعرون بانعدام الأمن الشخصي بسبب العنف في بلداتهم بمعدل أكبر بكثير مقارنةً بالمستطلعين في المجتمع اليهودي. تبلغ نسبة الذين يشعرون بانعدام الأمن الشخصي بين المستطلعين في المجتمع العربي حوالي 37%، وانخفضت بشكلٍ ملحوظ مقارنة بعام 2019، حيث كانت النسبة حوالي 61%. أعاد هذا الانخفاض الاختلافات بين المجتمعات في هذا الشأن إلى مستوى مماثل لمستوى عام 2018. ومع ذلك، في المجتمع اليهودي، لا يوجد تغيير كبير في عام 2020، حيث يشعر حوالي 11% من المستطلعين بعدم الأمان الشخصي بشكل كثيرٍ وكثير جدًا.

- تشير النتائج إلى أنَّ أكثر القضايا إثارة للقلق بالنسبة للمواطنين العرب، كما في السنوات السابقة، هي أنواع العنف والجرائم التي تعرض حياة الإنسان للخطر. ومع ذلك، كان هناك انخفاض في معدل القلقين والقلقين جداً من جميع الظواهر التي تمّ فحصها، مقارنة بعام 2019. حوالي 76% (مقارنة بحوالي 84% في عام 2019) من المستطلعين العرب قلقون أو قلقون جداً بشأن العنف. وكما سيظهر لاحقاً، فقد أصبحت هذه الظاهرة مهيمنةً مرة أخرى مقارنة بالظواهر الأخرى التي تقلِق المجتمع العربي، تمامًا كما كانت في عام 2018. بالإضافة إلى أنَّ 74% من المستطلعين قلقون أو قلقون جدًا من الجريمة، مقارنة بحوالي 84% في عام 2019.

- يخشى ثلثا المواطنين العرب أو يخشون بشدة من التعرض للأذى بسبب العنف - وهو انخفاض نسبي مقارنة بنتائج عام 2019 (73.9%) ولكنه لا يزال أعلى مما كان عليه في عام 2018 (59.3%). كما تظهر النتائج أن هذا الاتجاه قد تمّ الحفاظ عليه حتى في ظل الخوف من جرائم الأملاك. بحلول عام 2020، يخشى حوالي 59% من المواطنين العرب أو يخشون بشدة التعرض للأذى بسبب جرائم الأملاك.

- في عام 2020 أيضًا، الخوف من التعرض للأذى من جميع الجرائم أكبر في المجتمع العربي منه في المجتمع اليهودي. الخوف الأكبر في المجتمع العربي هو التعرض للعنف (66%)، مقارنة بـ 23% يخشون العنف في المجتمع اليهودي. من ناحية أخرى، فإنّ القضية الأكثر إثارة للقلق في المجتمع اليهودي هي الجرائم الجنسية: ما يقارب من الـ 27% من المستطلعين في هذا المجتمع يخشون أو يخشون جداً التعرض للأذى من هذه الظاهرة.

- وجدت في تقسيم المستطلعين العرب حسب المناطق الجغرافية، فروق في نسبة ضحايا العنف بأنواعه المختلفة. كما سنرى لاحقاً، فإن نسبة الضحايا إلى حدٍ كبير أو كبير جدًا من استخدام السلاح (حوالي 22٪) ومن السَب والبصق والتهديد والابتزاز (19٪) وهي أعلى بين سكان النقب منها في المناطق الأخرى. في المقابل، كانت أعلى نسبة من الضحايا بنسبة كبيرة أو كبيرة جدًا من أعمال الشغب والضرب والتخريب والحرق المتعمد (حوالي 30٪)، وكذلك من العنف الجنسي (حوالي 3٪) كانت بين سكان المثلث.
- يثير تفشي فيروس كورونا القلق الأكبر بين الظواهر التي تم عرضها سابقاً في المجتمع اليهودي والمجتمع العربي على حدٍّ سواء. ومع ذلك، فإنَّ معدل القلقين في المجتمع اليهودي أقل بكثير (حوالي 36٪) منه في المجتمع العربي (حوالي 72٪).
- عند تقسيم المستطلعين العرب حسب المناطق الجغرافية، أعرب سكان المدن المختلطة عن أعلى مستوى من القلق بشأن تفشي الفيروس (حوالي 86٪). من ناحية أخرى، لوحظت أدنى مستويات القلق بين سكان المثلث (حوالي 57٪).
- رداً على السؤال المتعلق باستعداد المجتمع العربي للمشاركة في محاربة العنف، تبيَّن أنه على الرغم من عدد الضحايا والخوف من الوقوع ضحية للعنف، فإنَّ المستطلعين يظهرونَ درجةً كبيرة من الاستعداد للمشاركة في محاربة العنف في بلداتهم. ومع ذلك، فقد انخفض هذا الاستعداد بشكلٍ طفيف مقارنة بعام 2019، حيث أبدى 40٪ من المستطلعين استعدادهم للمشاركة في محاربة العنف إلى حدٍ كبير أو كبير جدًا، مقارنة بحوالي 49٪ في عام 2019.
- تبين أنه في عام 2020 أيضًا، كانت المؤسسات الثلاث الأكثر رضا في المجتمع العربي من نجاعة معالجتها في الحد من العنف هي العائلة (حوالي 54٪ راضون أو راضون جدًا)، وجهاز التّربية (حوالي 43٪) والمؤسسات الدينية (حوالي 41٪). ومع ذلك، كان هناك بعض الانخفاض (9٪ - 6.5٪) في رضا هذه المؤسسات منذ عام 2019. فيما يتعلق بالرضا عن معالجة العائلة للموضوع (54٪)، يشمل العلاج في كثير من الحالات المصالحة العائلية والصُلحة وطُرقاً أخرى أكثر عنفًا تتخذها الأسر.
- المؤسسات الثلاث التي تحظى بأقل قدر من الرضا، وجميعها مؤسسات حكومية (على عكس مؤسسات المجتمع العربي)، هي الكنيست (حوالي 14%)، وشرطة إسرائيل والحكومة (حوالي 11٪ في كل واحدة منها). يتواصل التراجع في نسبة الرضا عن الكنيست والشرطة للعام الثاني على التوالي.

- عند تقسيم الرضا عن علاج ظاهرة العنف والجريمة حسب المنطقة الجغرافية، تشير النتائج أن سكان الجليل أظهروا رضا كثيراً عن نظام الرفاه (حوالي ٪42)، ومن الحكم المحلي (٪28)، وأظهر سكان المثلث أكبر قدر من الرضا عن جهاز التعليم (٪58)، وأظهر سكان النقب أكبر قدر من الرضا عن الشرطة الإسرائيلية (حوالي ٪34)، والحكومة (حوالي ٪31)، والنظام القضائي (حوالي ٪29). والكنيست (حوالي ٪25).

- يمكن ملاحظة أنه كما في السنوات السابقة، يتعامل الجمهور العربي مع سهولة معاقبة مجرمين العنف على أنها العامل الرئيسي المؤثر في الاستخدام العنيف للأسلحة، حيث يعزو ٪90 لهذا العامل درجة كبيرة أو كبيرة جدًا من التأثير في 2020. يُنظر أيضًا إلى توفر الأسلحة (٪84.4)، والإتجار بالمخدرات (٪83.2)، وإقراض السوق السوداء (٪81.4) على أنها عوامل رئيسية، حيث زاد العامل الأخير بشكل ملحوظ في العامين الماضيين. العامل الذي كان يُنظر إليه على أنه الأقل أهمية هو تواجد الشرطة، الذي تراجعت أهميته من ٪78.8 في عام 2019 إلى ٪69.1 في عام 2020.

- فيما يتعلق بمواقف المواطنين العرب تجاه الشرطة، تشير النتائج أن هناك فرقاً كبيراً بين المناطق من حيث جودة علاج الشرطة. أعلى نسبة لمن يقيّمون العلاج على أنه جيد أو جيد جدًا هي بين سكان المدن المختلطة (حوالي ٪83)، وبين سكان المثلث (حوالي ٪34) هي الأدنى.

- من المثير للاهتمام أن نرى أنه على الرغم من الانخفاض الكبير في ثقة المجتمع اليهودي (20 نقطة مئوية) في الشرطة بين عامي 2019 و 2020، إلا أنه لا يزال يثق في الشرطة أكثر من المجتمع العربي (٪16) ، الذي شهد انخفاضًا تدريجيًا منذ 2018.

- فيما يتعلق بضحايا العنف، فقد لقي 96 مواطناً ومواطنة عرباً حتفهم خلال العام 2020: منهم 16 إمرأة و80 رجلاً. أكثر من أي عام آخر حتى الآن. إلا أن حالات القتل تعكس نهاية حجم حالات العنف الخطير، ولا تعكس اتساع نطاق الإصابات الجسدية والعقلية نتيجة إطلاق النار والمعارك والتهديدات وغير ذلك.

- في عام 2020، كان أدنى عمر للقتلى 16 عامًا فقط، حيث كان ثلاثة من القتلى الذين قتلوا في ظروف عنيفة هذا العام في تلك السن. أكبر القتلى هم تمام جبالي، 84 عاماً، من الطيبة، وسيمون كرمينوكيان من اللد، 92 عاماً، عند وفاته. ويبدو أن تمام قُتلت برصاصة استهدفت شخصاً آخر. وتم قُتل كرمينوكيان بعنف خلال عملية سطو على شقته.

- فيما يتعلق بمراقبة تنفيذ قرار الحكومة 1402، يُلاحظ أنه وفقًا لبيانات إدارة

تحسين خدمات الشرطية في البلدات العربية، ازداد عدد رجال الشرطة المسلمين في الشرطة الإسرائيلية منذ إنشائها، منذ عام 2016 إلى نهاية عام 2020 تم تجنيد 695 شرطياً عربياً من بينهم 595 شرطيا مسلماً، منهم 100 تم تجنيدهم في عام 2020 و92 آخرين تم تجنيدهم في عام2019 و225 آخرين التحقوا بالشرطة في عام 2018.

هذه التوصيات الأساسيّة لتحسين الأمن الشخصي في البلدات العربية:

تركّز توصياتنا لتحسينِ الأمنِ الشخصيّ في البلدات العربيّة على ثلاثة مستويات رئيسية: المجتمع، والحكومة، والشرطة. هذا تقديرا للعمل أن معالجة هذه الظاهرة الصعبة تتطلب إشراك جميع العوامل ذات الصلة:

1. استخدام الوسائل التكنولوجية في محاربة الجريمة في المجتمع العربي - معظم البلدات العربية غير متَّصلة بشبكات كاميرات، ويتم تشغيل النقاط الساخنة من قبل سلطات محلية معرّضة للابتزاز والتهديد. يجب أن يرتكز القضاء الفعال على الجريمة على استخدام الوسائل التكنولوجية المتقدمة. كما أن استخدام مثل هذه الوسائل سيقلّل من الاعتماد على شهود من المجتمع العربي، الذين قد تعرضهم شهادتهم لخطر الموت.

2. مجمعات توحيد الخدمات المنقذة للحياة في البلدات العربية - اليوم، لا يوجد في معظم البلدات العربية خدمات منقذة للحياة مثل مراكز الشرطة ومراكز الإطفاء والإنقاذ وعيادات الطوارئ. إن غياب هذه الخدمات يضرُّ بالأمن الشخصي للمواطنين العرب ويساهم في الشعور بأن الدولة تخلت عنهم وأنها غير موجودة في البلدات العربية. بالإضافة إلى ذلك، عندما يعمل قسم شرطة فقط في بعض المناطق، يزداد الانطباع لدى المواطنين بأن الدولة معنية فقط بتطبيق القانون والنظام، دون القلق بشأن الجوانب الأخرى للأمن الشخصي.

3. حملاتٌ لتسليم السلاح تطوعاً مقابل عدم التجريم - مصادرة السلاح غير المُرَخّص وتشجيع المواطنين تسليم الأسلحة التي بحوزتهم يجب أن تكون من المهام الرئيسية للشرطة.

4. تدريب ضباط وقادة الشرطة على موضوع «الشرطة في مجتمعٍ منقسم» - في الواقع، عمل الشرطة الإسرائيلية في المجتمع العربي، علىً التحديات والعوائق التي ينطوي عليها الأمر، وهي فريدة من نوعها من جوانب معينة بسبب الصراع الإسرائيلي الفلسطيني وانعكاساته على مشاعر الأقلية الفلسطينية في الدولة. ومع ذلك، فإن الشرطة تتعامل إلى حدٍ ما مع هيئات الشرطة الأخرى حول العالم التي تعمل في مجتمعات منقسمة.

5. توسيع نظام الشرطة البلدية في البلدات العربية - قوة مشتركة تضمُّ قوات الشرطة والتفتيش البلدي، والغرض منها ردع ومنع تنفيذ الجرائم في مجالات نوعية الحياة والعنف والسلوك المعادي للمجتمع. ووفقًا لهذا النموذج، فإنَّ الشرطة ملزمةٌ بتوفير عناصر من الشرطة على نفقتها للشرطةِ البلديّة، بينما تلتزم السلطة المحلية بتعيين مفتشين سيعملون جنبًا إلى جنب مع رجال الشرطة على حساب السلطة المحلية.

6. تعميق الشراكة بين المجتمع والشرطة - اليوم، هناك عددٌ كبير من البلدات العربية التي أقيمت بها مراكز للشرطة، العلاقة بين الشرطة والمجتمع متضعضعة. حيث أن عدم فكِّ رموز الحوادث الإجرامية الخطيرة وانعدام الأمن الشخصي في هذه البلدات، يؤدي إلى عدم ثقة المواطنين في الشرطة. ورؤساء السلطات، الذين يحتاجون إلى دعم الجمهور، قد يفقدونه إذا دعموا الشرطة علانيةً. وغالبًا ما تعملُ الشرطة من جهتها بمفردها، ولا ترى السلطةَ المحليةَ أو السكانَ شركاءَ في التنسيق ولا في تحديد أولويات المعالجة المشتركة للمشكلات. إضافةً إلى ذلك، هناك توترٌ بين الشرطة والمجتمع العربي حول الدور المزدوج للشرطة، المسؤولة عن فرض القانون والنظام بين المواطنين، ولكنها تلعب أيضًا دورًا في تطبيق القانون على خلفية أمنية.

7. تفاقم مكافحة الخاوة - وكجزءٍ من هذه الظاهرة، فإنَّ ما يسمَّى بمنظمات «الحراسة» تقدّم الرعاية لأصحاب الأعمال مقابل رسوم خاوة. سيتضرَّر صاحب العمل الذي يرفض الدفع مقابل خدماتهم. من ناحيةٍ أخرى، يرغبُ مبادرون عرب في فتح أعمالٍ تجارية في البلدات العربية وبالتالي تعزيز سبل عيشهم ومكان إقامتهم. ومن ناحيةٍ أخرى، كلما كان العمل التجاري الذي يمتلكونه أكثر نجاحاً، كانوا معرضين أكثر للتهديدات وتحصيل الرسوم. إن سيف الرعاية الذي يتأرجح على رؤوس أصحاب الأعمال يمنع الكثيرين من اختيار هذا الطريق، وبالتالي يقلِّل من المعروض من الشركات الصغيرة والمتوسطة في البلدات العربية ويمنع تنميتها الاقتصادية.

8. زيادةُ فرص الحصول على رأس المال والائتمان - المجتمع العربي مجتمعٌ فقير، وعلى هذا النحو، يجدُ الكثيرون صعوبةً في اجتياز اختبارات البنوك للحصول على الرهون العقارية، مثل اختبار الدَّخل المتاح، وهو شرطٌ للحصول على قرضٍ عقاري. كما أنَّ حقيقة عدم تنظيم ملكية المنازل في العديد من البلدات العربية يشكل عائقاً أمام الحصول على قرضٍ عقاري. أظهرت دراسة نشرها بنك إسرائيل في عام 2017 أنَّ المجتمع العربي لا يشكل سوى 2% من مقدمي الرهن العقاري، وهي نسبةٌ ضئيلة مقارنة بنصيبهم من السكان، والتي تبلغ حوالي خمس مواطني الدولة. بالإضافة إلى ذلك، فإنَّ الاقتصاد الأسود المُتداول حاليًا على نطاقٍ واسع في المجتمع العربي، لأسباب مختلفة، يشكل عائقاً أمام إمكانية الحصول على

قـرضٍ مـن البنـوك. لذلـك فـإنَّ المواطـن العربي المحتـاج إلى قـرض يتقـدم بطلـبٍ للحصـول علـى قـرض فـي السـوق السـوداء. علـى الرغـم مـن أنَّ هـذه القـروض لا تشـكل جريمـة في القانـون، إلا أنهـا تربـط المقتـرض بالمنظمـات الإجراميـة، التـي تصبـح غنيـةً بفضـل الفائـدة التـي تفرضهـا علـى القـرض. بالإضافـة إلى ذلـك، فـي كثيـر مـن الحـالات، يعاني المقترضـون مـن تهديـدات المُقرضيـن.

9. الاعتـرافُ بمسـؤولية الدولـة فـي القضـاء علـى ظاهـرة العنـف والجريمـة فـي المجتمـع العربـي، وتعزيـز القـرارات الحكوميـة المختلفـة فـي هـذا الموضـوع وتنفيذهـا، والموازنـة المناسـبة التـي تملـك القـدرة علـى التعامـل مـع حجـم الظواهـر.

مقدمة

أصبحَ السلوك الذي يَتَّسِم بالعنف جزءاً من روتين حياتنا اليومي، على الرغم من أن لا أحد يبدو سعيداً بذلك، ويبدو أنه غير راغبٍ في التعامل مع هذا الموقف (הופמן, 2000). شهدنا في السنوات الأخيرة جدلاً عاماً واسعَ النطاق حول تصاعد ظاهرة العنف في إسرائيل. تُظهر تغطية وسائل الإعلام لأحداث العنف مدى انتشار الظاهرة في إسرائيل، وتدلُّ على تأثيرها على مجالاتٍ مختلفة من حياة مواطني الدولة. في الوقت نفسه، تشير البيانات التي تحتفظ بها الهيئات العامة العاملة في المجال إلى صورةٍ مُعقَّدة.

يعتبر العنف من أكثر الظواهر الاجتماعية تعقيدًا وصعوبة. حيث يضرُّ بصورةٍ مباشرة أو غير مباشرة بالشخص نفسه، سواء كان يستهدف فرداً أو مجموعةً معينة. كما يُمكن للعنف أن يدمّر هياكل اجتماعية مهمّة مثل: وحدة الأسرة، الإطار التعليميّ، المجتمع المحليّ والمزيد. ويؤدي إلى تكوين عدم الثقة والشعور بانعدام الأمن الشخصيّ لدى الجمهور. كما يمكن لازدياد حالات العنف أن تؤذي المجتمع ككلّ، وأن تؤذيَ أنماط عمله وقدرته على خلقِ الضمان المُتبادل، والحوار والتعاون. لذلك فإنّ مكافحة ظاهرة العنف هي هدفٌ رئيسي لدى كلِّ مجتمع ديموقراطيّ، متحضّر ومتعدِّد الثقافات (בשן, 2014، صفحة 3).

أصبح العنف والجريمة جزءاً من الحياة اليومية في العالم بشكل عامّ، وفي إسرائيل ولدى المجتمع العربي بشكلٍ خاص. ويصعب اليوم وصف الأجندة العامة للمواطنين العرب في إسرائيل دون التطرُّق لحوادث العنف المتواصلة في بلداتهم. إذ يحطّم العنفُ والجريمة الأجندة العامة ويهددان أمنَ كلٍّ من المجتمع والفرد. العنفُ تجاه الفرد الذي ينتمي لمجموعة دينيّة، اجتماعيّة، عرقيّة- قوميّة، ثقافيّة أو جندريّة ليس بالظاهرة الجديدة، وهو موجود منذ الأزل (עלי، 2014).

وبما أنَّ العنف ظاهرة بشرية، فقد طوّر المجتمع آلياتٍ وقواعدَ لضبط هذه الظاهرة ولتعزيز الصفات الإيجابيّة لدى الإنسان والمجتمع. تشمل هذه الآليات قيماً ومعايير قائمة على الإدراك الأخلاقيّ، والرغبة في ضمان قيمة الحياة وكرامتها. في الوقت نفسه، طوّر المجتمع قواعد واتفاقياتٍ للتعامل مع مرتكبي أعمال العنف للقضاء على هذه الظاهرة أو على الأقل للحدّ منها. ويتطلب التعامل الجيّد والفعّال مع ظاهرة العنف في إسرائيل أن نفهم طبيعته، ونطاقه وخصائصه.

الهدف من بحث العنف كظاهرةٍ اجتماعية هو فهمُ نطاقه وأشكاله ومستوياته، وتأثيرهُ على الفرد وعلى الجماعة، وللعنفِ تأثيرٌ نظريٌّ وتطبيقيّ. ولفهم هذه الظاهرة، علينا أن نبحث التغييرات والتوجهات في تطوّرها ومسح أنواعها حسب الفئة الاجتماعيّة، الموقع الجغرافيّ، وشكل البلدة وتوقيت

العنف - وذلك لأنَّ العنف ظاهرةٌ ديناميكيّةٌ تتغيَّر بمرور الوقت والمكان، ووفقاً للمعايير الأخلاقية المتَّبعة في مجتمع معين. وتمنحُ المساهمةُ التطبيقيةُ من دراسة العنف المجتمعَ المقدرةَ على صياغة قواعد تَدَخُّل من أجل الحدّ من هذه الظاهرة للحفاظ على أمن الفرد والمجتمع، ومن أجل فرض النظام العام القائم على المعايير والقيم المرغوب بها والمتفق عليها في المجتمع (עלי ולוין־חן, 2019, صفحة 17).

العنف هو مجموعةٌ متنوعةٌ من الأعمال الضارة، والتي يقوم بها شخص واحد أو أكثر، والتي تؤذي الآخر أو المجتمع، فقد تكون جسديّة، لفظيّة، اجتماعيّة، جنسيّة أو غير ذلك. تؤذي أو تنوي إيذاء البشر، الحيوانات، النباتات أو الجماد. ويُنظَر للعنف عادةً على أنه استعمال غير قانونيٍّ للقوة لإيذاء الضحية وممتلكاتها، ويؤثر العنف على الضحايا نفسيّاً وماديّاً على مرّ السنين.

وفقًا لميشيل فوكو (1991)، فإن القوة هي «الفعل فوق تصرفات الآخرين»، والعنف، على الأقل في سياقه السياسي، هو نوع من القوة: قوة مخصصة لتكون أداة للسيطرة والانتشار، أو بدلاً من ذلك أداة لتعطيل السلطة أو العنف الحكومي. من ناحية أخرى، من الواضح أن ليس كل قوة هي عنفًا، وأن هياكل القوة المتعددة والسياسية لفوكو هي مثال واضح على ذلك.

يدَّعي هوخمان (2000) بأن العنف في تعريفه الحرفي يتضمن عناصر العدوان واستخدام القوة والإكراه في الجوانب الجسدية والعاطفية، وأحيانًا في مشاعر التهديد وأحيانًا في التعبير الجسدي الفعلي. يشمل العنف معظم مجالات حياتنا من الولادة إلى الشيخوخة، في محيط الأسرة والمجتمع، في دوائر التوظيف، وحتى في السياسة المحلية والقطرية. ومصدر العنف هو عدم التطرق إلى الحدود بشكل عام وحدود الحرية بشكل خاص في مجتمع ديمقراطي.

هذا السلوك، الذي يقترب أحيانًا من الفوضى، غالبًا ما يكون مصحوبًا بالعدوان على اسمه. يمكن أن يتسم السلوك العنيف بتجاهل الآخرين، والعنف اللفظي، والمخاطرة الذاتية، والمخاطرة بالآخرين. العنف هو ظاهرة عالمية عبر الدول والمجتمعات والثقافات والأديان، لكن الاختلاف بين مجتمع وآخر ينعكس في مدى العنف ودرجة شرعية العنف في نظر الناس واستعداد المجتمع للتعامل معها والشرح المقدم لها (עלי ולוין־חן, 2019).

الأنواع الشائعة للعنف هي: العنف الجسدي، والعنف اللفظي، والعنف النفسي، والعنف الجنسي، والعنف العاطفي، والعنف الاقتصادي.

ظاهرةُ العنف آخذة بالازدياد في إسرائيل، وبالأخص في المجتمع العربيّ. حيث يشكل الوضع الجغرافيّ- السياسيّ والنزاعات والانقسامات العرقيّة - القوميّة، والتوترات والصعوبات على الخلفية الاجتماعيّة - الاقتصاديّة في إسرائيل أرضاً

خصبةُ لنمو العنف بأشكالهِ وأصنافهِ المختلفة. كما أنه يساهم بشكل مباشر أو غير مباشر في نموِّ العنف في البلدات العربية أيضاً (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

في الواقع، لا يمرُّ يومٌ في المجتمع العربي دون حوادث عنف، أو إطلاق نار، أو قتل، أو اعتداءٍ على أشخاص، أو تدمير ممتلكات أو سطوٍ مسلح. وأصبح العنفُ ظاهرةً يوميةً في قرى ومدن وأحياء هذا المجتمع، وتنتشر هذه الظاهرة بوتيرةٍ عالية، لدرجة أنها تعرّض الأمن الشخصي والجماعي للخطر، حتى أنها تؤدّي لإضعاف المجتمع وتفكيكه[1]. علاوةً على ذلك، ووفقاً لباربارا وايطمن، في كتابها «الأشكال الثقافية للعنف»، فإن العنف يضعفُ استمرارية الحياة. كما تُعرِّفُ وايطمن العنف على أنه « تعبيرٌ أو فعلٌ مؤذٍ أو مُدمّرٌ يقوم به شخصٌ أو مجموعة ضد الآخرين». وقد أطلق على هذه الظاهرة اسم «الإرهاب المدني» (עלי, 2014)

لأكثر من عقدين من الزمن، كان العنف في المجتمع العربي مشكلة حقيقية تتطلب العلاج والحل. في كلِّ عام في السنوات الأخيرة، يصل الوضع إلى مستوى منخفض جديد لا يبدو عليه. تبدو محاولات فهم أزمة العنف في المجتمع العربي أحيانًا وكأنها معركة طينية تضع فيها الأطراف المسؤولية على بعضها البعض. يدعي هؤلاء بأن المذنب يعتمد على الموقف المؤسسي تجاه المجتمع العربي وإهماله طويل الأمد، وهم يجادلون بأن البنية التحتية لذلك تكمن في الثقافة العنيفة للمجتمع العربي وفي الأعراف الاجتماعية التي يصعب قمعها (ריבלין, 2020). تم تصور هذا الموقف في البحث من حيث نظرية المؤامرة مقابل نظرية الجريمة الثقافية (עלי, 2014). في غضون ذلك، يبدو أن أحد أهم التحديات التي تواجه المجتمع الإسرائيلي اليوم هي تحسين العلاقات مع المجتمع العربي، الذي يكتسب حضورًا متزايدًا في المجال العام، والحدُّ من حوادث العنف في المجتمع العربي شرطٌ إلزاميّ لذلك (ריבלין, 2020).

تمسُّ جائحة العنف والجريمة كلَّ مجال من مجالات الحياة في المجتمع العربي تقريباً، فقد أدى انعدامُ رأس المال والائتمان الى إنشاء سوقٍ للقروض خارج البنوك بفوائد غير ممكنة. وتتمُّ جبايةُ الديون بواسطة تهديدات شديدة وبواسطة العنف، حيث يدفع أصحاب المصالح الذين يعملون في بيئة غير محميّة «خاوة»، ويقعون ضحية صراعات القوة بين العصابات. تشحنُ الصراعات السياسية في واقع حكمٍ محليٍّ عشائريّ - الذي يكافئ المقربين (على خلفية البطالة الصعبة ونقص الوظائف) - النُّظم الانتخابية للحكم

1. חיידה, עלי. (2102). סביב האלימות (מערבית
sptth://www.radamla.oc.li/swen-11,N-15213.lmth

المحلي بعنفٍ جسديٍّ صعبٍ وتعرّض ممثلي الجمهور للأذى، حيث أصبحت هذه الصراعات بين العائلات أو بين العشائر تنافسيةً منذ عقود، لتشمل عنفاً وثأراً متعدد الأجيال يهدِّدُ الآلاف من الناس من كلِّ جانب، والخطيئة الوحيدة للغالبية الساحقة هي انتمائهم العائليّ.

كما تعتبر ظاهرة قتل النساء والعنف ضد المرأة جرّاءَ صراعات عائلية ظاهرةً صعبةً، ولكنّها تعدّ ظاهرةً شرعية عند بعض الفئات، كما وأنَّ موضوع القيادة المتهورة، والجدال حول استخدام الشارع يتدهور سريعاً لأحداث عنف وأحياناً إلى شجارات متعددة المشاركين. ويتعرّض أيضاً موظفو السّلك التعليميّ بما في ذلك معلمو ومدراء المدارس للعنف اللفظيّ الصعب، وفي بعض الأحيان يتم الاعتداء عليهم من قبل الطلاب وعائلاتهم، وكذلك موظفو أقسام الرفاه الاجتماعي وموظفون آخرون من القطاع الخاص، كذلك يعتبر التخريب وتدمير الممتلكات في الحيِّز العام من الأمور الشائعة، كتعبيرٍ عن الاحتجاج، الملل أو السيطرة على الحيِّز العام (עלי ולוין־חן, 2019, صفحة 18).

كلُّ هذه الأمور- إلى جانب نقصٍ في خدمات الشرطة وهو ما لا يفيد المجتمع العربي- تدفعُ الكثير من المواطنين العرب للتسلح بالأسلحة الناريَّة من أجل حماية أنفسهم وعائلاتهم. حيث يلعبُ هذا التسلح دوراً هاماً في أحداث العنف التي ذكرت سابقاَ. وحسب التقديرات، فإن هناك عشرات الآلاف من الأسلحة الموجودة بحوزة المواطنين العرب دون ترخيص، ابتداءً من الأسلحة البيضاء، والمسدسات، والعبوات الناسفة والأسلحة والذخيرة « المعتمدة» التي تشمل قنابل يدوية، وبندقيات هجومية وحتى صواريخ كتف.

حظيَ موضوع توافر السلاح في المجتمع العربي بذِكرٍ خاص في تقرير مراقب الدولة الذي تمّ نشرهُ في شهر آب 2018، في فصلٍ تحت عنوان «تعامل شرطة إسرائيل مع حيازة الأسلحة غير المشروعة وأحداث إطلاق النّار في البلدات العربيّة والبلدات المختلطة». إذ يشير التقرير إلى أنه بين السنوات 2016-2014 «كانت نسبة مخالفات إطلاق النار في بلدات المجتمع العربيّ أعلى بنسبة 17.5 مرة من معدل الجرائم المذكورة في المجتمع اليهوديّ»، وأنَّ نسبة المصابين في حوادث العنف التي تمَّ فيها استخدام الأسلحة بين السكان العرب أعلى بـ 2.5 مرة إلى 12 مرة من نسبة المصابين بأحداث مشابهة في الأوساط الأخرى في المجتمع الإسرائيلي.[2]

2. דו"ח מבקר המדינה, אוגוסט 8102, https://www.mevaker.gov.il/he/Reports/
799aa30902df/amlach.pdf-a5a0-49ad-4538-Report_640/47b736c1

وهذه الأسباب الرئيسيَّة لظواهر العنف الشديدة:

1. **نقصٌ في خدمات الشرطة المتساوية والعادلة على مدى السنين-** عشرات السنوات من «النقص في خدمات الشرطة»، يتجلى ذلك مليّاً بإهمال معالجة الجريمة في المجتمع العربيّ من جانب الشرطة، وبضعفٍ في تطبيق القانون، وباستجابة بطيئة للبلاغات، وبنسبة ضئيلة لفكّ ألغاز الجريمة وتخصيص وقتٍ غير كافٍ للنُصُب الوظيفية ولموارد الشرطة لمعالجة العنف والجريمة في المجتمع العربيّ. وتتخذ الشرطة في الوقت نفسه «خدمات شرطية زائدة» والتي تتمثل في استخدام العنف المُفرط تجاه المواطنين العرب وممارسات شبه عسكرية تجاههم، سواء كانت خلفية هذه الأعمال إجراميةً أو نشاطاتٍ احتجاجية أو إخلالاً بالنظام العام (BenPorat, & Yuval, 2019; Weber, 2013). ويعتبر مصدر التوتر بين النّقص في خدمات الشرطة والخدمات الشرطية الزائدة، هو طريقة نظر الشرطة إلى مواطني إسرائيل العرب على مستويين: المستوى المدنيّ والذي يتوجب على الشرطة حسب إطاره توفير خدمات شرطيّة فعّالة، والمستوى الأمنيّ الذي ترى الشرطة من خلاله المواطنين العرب (أو البعض منهم) تهديداً محتملاً على السلطة وعلى النّظام العام. هذا التناقض بين المستويين من جانب الشرطة يؤدي إلى انعدام ثقةٍ عميق بين الطرفين، ويشكّل صعوبةً على الشرطة في خدمة المواطنين العرب ومكافحة الجريمة في بلداتهم.

2. **الفقر والبطالة** - العلاقةُ بين النقص والصعوبات الاقتصادية وبين ظاهرة العنف والجريمة معروفة عالمياً، وفي إسرائيل أيضاً. تُصَنَف نصف العائلات من إجمالي العائلات العربيّة في إسرائيل كعائلاتٍ فقيرة، وتقريباً يعيش ثُلثَا الأولاد العرب في أسفل خط الفقر (זוסמן, וודבריג' ומיעארי, 2016Khattab & Miaari, 2013; ; Ali, 2019) وتُدرَج البلدات العربية في أسفل السلم الاقتصاديّ - الاجتماعيّ ويعاني الكثير منهم من عدم تطورٍ ملحوظ، انتشار البطالة، وأنظمة تعليم ورفاه ضعيفة ومن بنى تحتية سيئة.

3. **الصراع على الموارد: أراضٍ ووظائف-** يُعَمِّق الوضع الخاصُّ للأرض والعلاقة العاطفيّة بها بالإضافة للنقص الحاد المتعلق بها ونُدرَتها، الصراعاتِ بين العائلات وحتى بين العائلة ذاتها. وفي نفس الوقت، يزيد العرض الضئيل للمناصب والوظائف في البلدات العربية من التنافس على كل وظيفة، منافسةٌ قد تتحول لصراعٍ تتجنَّد له عائلات بأكملها (עלי ולוין־חן, 2019). هذا أيضاً سببٌ مركزيّ للصراعات الصعبة التي ترافق الانتخابات للسلطات المحليّة، صراعات على الأغلب ليس لها علاقة إطلاقاً بركيزة أيديولوجية أو للبلدة نفسها، إنما ترتبط بما يعتبر سيطرةً على كمية الوظائف، ومن حيث الغنائم المتوقع أن تكون من نصيب التابعين لمجموعة

الفائز في الانتخابات.

4. **التّحولات والتّغيرات الداخلّية في الهياكل الاجتماعيّة** - يعتبر المجتمع العربيّ مجتمعاً تقليدياً، ولكنَّ التغيرات الاجتماعية العالمية، بما يشمل استعمال وسائل التواصل الاجتماعيّ الجديدة بشكل واسع النطاق مثل معظم الشبكات الاجتماعيّة، لا تتخطى هذا المجتمع. (ח'מאייסי, 2005; 2012). فالانتقال من ثقافة تقليديّة- متديّنة، قرويّة وجماعيّة، إلى ثقافة حديثة، مُنفتحة وأكثر فرديّة هو أمرٌ مرتبط بجدل شديد قد يتجلى أحياناً بالتهديد والعنف تجاه الذين يتحدَّون نمط الحياة التقليديّ - الأبويّ والفجوات بين الجنسين. الحوارُ الأيديولوجي المُهَدِد، والذي تعززه الشبكات الاجتماعية، منتشرٌ أيضاً في المستويات الأخرى وفي الخلافات السياسية والأيديولوجية. كما يعتبر تآكل سلطة العائلة مظهراً آخر لهذه التحولات، فالنزاعات التي تمّ حلها سابقاً من قبل مخاتير أو كبار الشخصيات أو لجان الصلح، تتحوَّل اليوم في لمح البصر إلى شجارات متعدِّدة المشاركين. يطمحُ الفرد فيها إلى تحقيق ذاته حتى على حساب الانفصال عن المجموعة، وهكذا تفقد المجموعة وسائل الردع والإشراف تجاهه.

5. **التقاعس بين الشباب -** تصلُ نسبة المتقاعسين عن العمل، الذين لا يقومون بأيّ عملٍ ولا يدرسون في أي إطار بشكلٍ منتظم لدى الشباب والشابات العرب، الذين تتراوح أعمارهم ما بين 22-18 عاماً، إلى 40% تقريباً. مقارنة مع أبناء جيلهم اليهود الذين يحظونَ بمسارٍ واضح ومحدّدٍ مسبقاً، يواجه خريجو الثانويّة العرب مستقبلاً غامضاً، حيث فرصُ العمل وأُطر التدريب المهني محدودة. كما أنهم غير جاهزين للدراسات الأكاديميّة (עלי ולוין־חן, 2019;עלי ודעאס, 2018). ويجب إضافة قلّة المراكز الجماهيريّة، والمنشآت الرياضية وإمكانيات الترفيه. ويشكّلُ هذا الواقع من الملل والعبث أرضاً خصبة لنمو سلوكيات ضدَّ المجتمع، والتخريب والعنف.

6. **تواجدُ ضئيل للسلطات الحكوميُة**- ما يميُّزُ البلدات العربيّة هو نقص الخدمات الأساسيّة مثل المستشفيات، محطات الحافلات المركزيّة ومحطات القطار، ومراكز الإطفاء والإنقاذ ومحطات نجمة داوود الحمراء، كما أنَّ المكاتب الحكومية «المراكز الحكومية» أيضاً غير موجودة تقريباً في البلدات العربية (סעדה, שטיין ועלי, 2018) ويثير هذا النقص شعوراً بانعدام القانون والفوضى، وإهمال الدولة للمواطنين العرب.

7. **إتاحةٌ محدودة لرأس المال والائتمان المصرفي-** يؤدي التطور الإيجابي للمبادرات، والتجارة والبناء في البلدات العربيّة إلى طلب لرأس المال

والائتمان المصرفيّ غير المتوفرين بما يكفي في المجتمع العربيّ. لذلك يتوجه الكثير من المواطنين العرب للاستعانة بالقروض مع فوائد عالية، ويتمّ تحصيل الديون عن طريق استخدام العنف وابتزاز رسوم الحماية «خاوة» (סעדה, שטיין ועלי, 2018).

8. **الاحتجاج، الاغتراب واليأس**- إنّ التمثيل المُفرط للمواطنين العرب في الجريمة وظاهرة عصيان القانون ممكن أن يدلَّ في بعض الحالات على الاحتجاج ضدّ الدولة وسلطاتها، وتعريفها ونظامها الاجتماعيّ. وذلك بسبب الشعور باليأس وانعدام الأفق لدى المواطنين في الأقلية العربيّة (Ali, 2019; Golan-Agnon, 2006; Landau, 2015) ويعكس هذا الاحتجاج وجهة نظرٍ مفادها أنَّ السيادةَ في البلدات العربية متواجدة - أو يجبُ أن تتواجد - بأيدي عناصر من داخل المجتمع العربيّ وليس بأيدي سلطات الدولة.

9. **القضاء على الجريمة في المدن اليهوديّة**- التعامل الناجع من قبل سلطات تطبيق القانون مع الجريمة المنظمة في البلدات اليهودية لم يقضِ عليها نهائياً، إنَّما دفع بها للبلدات العربيّة التي يُعتبر تطبيق القانون فيها ضعيفاً وغير فعّالٍ (على سبيل المثال منطقة المثلث ووادي عارة). وهكذا أصبحت البلدات العربيّة والأحياء العربيّة في المدن المختلطة «مناطق مفضّلة» لنشاطات الإجرام.

أدرك المسؤولون الحكوميونَ في السنوات الأخيرة أنَّ تعامل الشرطة تجاه المواطنين العرب على مرِّ السنين لم يكن كافياً، ولم يكن متساوياً ولا مُنصِفاً. بالإضافة لذلك ودون التّعاون القائم على الثقة من جانب المجتمع العربيّ، فإنّ الشرطة ستواجه صعوبةً في مكافحة الجريمة بنجاعة. وفي الوقت ذاته، ترسَّخت الفكرة في المجتمع العربي بأنّ العنف والجريمة يشكلان اليوم تهديداً استراتيجياً يضرُّ به بشدة. فقد أدّى عدد الضحايا، والعائلات المُدَمرة والتهديد الكبير الذي يشعر به المواطنون في كل خطوةٍ إلى الاعتراف بأنه لا يمكن القضاء على هذه الظواهر دون وجود خدمة شرطية ناجعة، وأنّ القانون والنّظام هما من حقوق الإنسان والمواطن، ويستحقها السكّان العرب كحقٍّ وليس كصدقة.

سعى القرار الحكوميّ رقم 922 الذي تمّت المصادقة عليه في شهر كانون الثاني 2015 إلى دفع عجلة التنمية الاقتصادية في البلدات العربيّة وفي المجتمع العربيّ، وقد تمَّ تخصيص ميزانياتٍ غير مسبوقة في حجمها لاستثمارها في مجالات واسعة. بالإضافة لذلك حدّد قرار الحكومة آلياتِ تخصيص محسّنة والتي من شأنها تقليل الفجواتِ في المخصَّصات بين اليهود والعرب خلال السنوات القادمة. ومع ذلك، لا يمكن تحقيق التنمية الاقتصاديّة الحقيقيّة في البلدات العربيّة دون تكثيفِ النضال ضدَّ العنفِ والجريمة ودون زيادة الشعور

بالأمـن فيهـا.

يهـدفُ القـرار الحكومـيّ رقـم 1402 الصـادر فـي شـهر نيسـان 2016 إلـى تحسـين مسـتوى الأمـن الشـخصيّ فـي المجتمـع العربـيّ وفـي القـدس، ويحمـل بشـرى هامـة جـداً. ويحـدُّد القـرار أهدافـاً ملموسـة بمـا فـي ذلـك إنشـاءُ مديريـة جديـدة لتحسـين خدمـات الشـرطة فـي البلـدات العربيـة، وتجنيـد الآلاف مـن أفـراد الشـرطة بمـا فـي ذلـك مـن المجتمـع العربـيّ، وإنشـاء مراكـز شـرطة جديـدة وتعزيـز المراكـز الموجـودة. وخصَّـص القـرار الميزانيـةَ اللازمـة لتحقيـق هـذه الأهداف. وهذه الخطـوات في الاتجاه الصحيـح ويجب اتّخاذ المزيد منها لتعزيز الخدمـات الشـرطيّة - المجتمعيّـة، التـي تهتـم بالمشـاكل التي تقلـق المواطنيـن العـرب وحلّهـا بنجاعـة.

فـي 9 تشـرين 2020، ظهـر رئيـس الـوزراء السـابق بنياميـن نتنياهـو، بطريقـة غيـر عاديـة ودراميـة، فـي لجنـة القضـاء علـى العنـف والجريمـة فـي المجتمـع العربـي، برئاسـة عضـو الكنيسـت منصـور عبـاس، ووعـد بـأن قـراراً حكوميـاً بهـذا الشـأن سـتتم الموافقـة عليـه فـي غضـون أسـبوعين.

كمـا أعربـت الحكومـة الحاليـة عـن دعمهـا المتمثـل فـي القضـاء علـى العنـف فـي المجتمـع العربـي، بـل وخصصـت ميزانيـة كبيـرة نسـبيًا لذلـك فـي موازنـة الدولـة، والتـي لـم تتـم الموافقـة عليهـا بعـد. دعـا رئيـس الـوزراء نفتالـي بينيـت، يـوم الأحـد، 3 تشـرين الأول 2021، فريقـاً مـن الـوزراء لمكافحـة العنـف والجريمـة فـي المجتمـع العربـي، علـى خلفيـة تزايـد جرائـم القتـل والعنـف فـي الأسـابيع الأخيـرة. وناقـش الـوزراء خـلال الاجتمـاع خطـةً شـاملة للجريمـة فـي المجتمـع العربـي تمَّـت صياغتهـا فـي الأشـهر الأخيـرة فـي وزارة الأمـن الداخلـي، وهـي أيضًـا جـزءٌ مـن اتفاقيـات التحالـف مـع الموحـدة.

جـزء 1:
المجتمع العربيّ في إسرائيل

مـع قيـام دولـة إسـرائيل، تـرك جـزءٌ كبيـرٌ مـن النّخبـة السياسـيّة والثقافيّـة والاجتماعيّـة والاقتصاديّـة فـي المجتمـع العربـيّ، وكذلـك طبقـة المتعلميـن والطبقـة الوسـطى مـن العـرب وطنهـم أو طُـردوا منـه. وهكـذا أصبـح المجتمـع العربـيّ الفلسـطينيّ فـي إسـرائيل مجتمعـاً مبتـوراً، أغلبيتـه مـن القروييـن غيـر المتعلميـن مـن الطبقـة الدنيـا. (אלחאג', 1997؛ עלי, 1998؛ Ali, 2004) وأصبـح العـرب في إسـرائيل- عددهـم في سـنة 1948 كان حوالي 130.000 نسـمة - أقلية نائيـة، مسـتضعفةً وفئـة مقصيّـة. وفـي شـهر كانـون الأول سـنة 2019 بلـغ عـدد الأقلية العـرب في إسـرائيل حوالي 1,566,000 نسـمة (لا يشـمل شـرقي القـدس والجـولان) (دائـرة الإحصـاء المركزيـة)[3].

حدثـت الكثيـر مـن التغييـرات فـي جميـع مجـالات الحيـاة فـي المجتمـع العربـيّ-الفلسـطينيّ فـي إسـرائيل، بمـا فـي ذلـك المبنـى الاجتماعـيّ والعائلـيّ، والاقتصـاد والتربيـة، ومكانـة المـرأة والمزيـد (חאג'-יחיא, 1994). وبعـض هـذه التغييـرات تـم فرضهـا علـى المجتمـع- علـى سـبيل المثـال التطـوّر الحضـاريّ- دون التنسـيق مـع قيـادة الأقليّـة الفلسـطينيّة ودون عمليـات انتقـال تدريجيـة مـن مجتمـع تقليـديٍّ لمجتمـع معاصـر (גאנם, 1996).

المواطنـون العـرب الفلسـطينيون فـي إسـرائيل هـم أقليـة عرقيّـة ودينيّـة ولغويّـة وثقافيّـة وقوميّـة منفصلـةٌ غيـر مسـتوعبة (סמוחה, 2012). ومـع ذلـك، لا تُعـرَف هـذه الأقليـة، التـي بقيـت داخـل حـدود دولـة إسـرائيل، كأقليـة قوميّـة فـي القوانيـن الأساسـيّة لدولـة إسـرائيل. وإنَّ تعريـف إسـرائيل كـ« دولـة يهوديّـة» أو «دولـة الشـعب اليهـوديّ» يجعـل عـدم المسـاواة واقعـاً عمليّـاً، سياسـيّاً وأيدولوجيـاً مـن وجهـة نظـر المواطنيـن العـرب مواطنـي اسـرائيل، الذيـن يعانـون مـن الإقصـاء والتمييـز مـن جانـب الدولـة بسـبب انتمائهـم القومـيّ، العرقـيّ والدينـيّ. وقـد تعـزز هـذا التوجـه بعـد تشـريع قانـون القوميّـة فـي شـهر تمـوز 2018. وغالبـاً مـا تنظـر إليهـم مجموعـة الأغلبيـة علـى أنهـم «الطابـور الخامـس»، وهـي رؤيـةٌ تسـتند علـى هويتهـم الفلسـطينيّة وعلـى روابطهـم القوميّـة، والدينيّـة، والعرقيّـة والثقافيّـة مـع إخوانهـم الفلسـطينيين فـي الأراضـي المحتلـة والـدول العربيّـة والإسـلاميّة المجـاورة، وهـذا التوجـه يـزداد قـوة (Adalah, 2011).

يعانـي العـرب الفلسـطينيون فـي إسـرائيل مـن التمييـز الفـرديّ والجماعـيّ فـي أغلبيـة مجـالات الحيـاة: حقوقهـم فـي الأرض، والمـوارد التعليميّـة، ومكانـة اللغـة العربيّـة، والاندمـاج فـي عالـم العمـل، توفـر رأس المـال والائتمـان المصرفـي،

3. وفقاً لمعطيات دائرة الاحصاء المركزية

ومكانة الثقافة العربيّة في الدولة، والاستثمار في البنى التحتية بشكل عامّ والمناطق العامة بشكل خاص، والحصول على الخدمات الصحيّة، والتمثيل السياسيّ، وإتاحة الحصول على المعلومات والمخصَّصات والميزانيات. بشكل عامٍّ، يعتبر مستوى معيشة المجتمع العربيّ الفلسطينيّ في إسرائيل أدنى من المجتمع اليهوديّ في الدولة (עלי, 2009; Ali, 2019). وهكذا، فإنّ مواصفات الأقليّة العربيّة في إسرائيل، وخاصة الاجتماعيّة - الديموغرافيّة، تؤثر على مستقبلها، وعلى أنماط اندماجها في المجتمع العامّ وعلى علاقاتها مع الأغلبية اليهوديّة، ومع الدولة ومؤسساتها وبطبيعة الحال على ظاهرة العنف.

الأقليّة الفلسطينيّة في إسرائيل غير متجانسة دينياًّ وطائفيّاً: أكثر من 83% منها هم من المسلمين، 8.7% من المسيحيين و- 8.3% من الدروز. وينتشر أفراد الأقليات في أربع مناطق سكنية: غالبية المواطنين العرب في إسرائيل يعيشون في منطقة الجليل (حوالي 56%) وفيهم مسلمون، ومسيحيون ودروز. وفي منطقة المثلث يوجد حوالي 23%، معظمهم من المسلمين، وفي منطقة النّقب يعيش حوالي 13% من المواطنين العرب في إسرائيل وهم أيضاً مسلمون. حيث يعيش حوالي ثلث سكان النقب في بلداتٍ تعترف بها دولة إسرائيل ولكنّها لم تطوِّرها أو لم تعترف بمكانتهم البلديّة، وبالتالي فهم يتلقَّون خدمات جزئيةً فقط في التعليم أو الرفاه الاجتماعي والصحة. ولا يوجد لديهم بنية تحتيّة للماء، أو الكهرباء والاتصالات والطرق. المنطقة الرابعة التي يعيش بها العرب (حوالي 8%) هي المدن المختلطة، ويعيش معظم سكّانها العرب في أطراف المدن اليهوديّة الكبيرة وفي الأحياء الفقيرة (دائرة الإحصاء المركزية، Ali , 2018, 2019).

يعتقد العديد من الباحثين بأنّ المجتمع العربيّ في إسرائيل هو أقليّة عرقيّة فريدةٌ من نوعها في العالم بسبب مزيجٍ من خصائصها:

1. شعبه (المجتمع العربيّ في إسرائيل) في صراع سياسي مع دولته - في رأي لانداو (في אלחאג', 1997)، يرتبط معظم هذا المجتمع بعلاقات قوميّة، وثقافيّة، ولغويّة، وإلى حد كبير دينيّة أيضاً. تشجعه هذه العلاقات على التماهي مع شعبه الذي يعيش خارج حدود دولة إسرائيل.
2. تتمتَّع الأقليّة العربيّة بالعديد من الحقوق المدنّية على المستوى الفرديّ ولكن ليس على المستوى الجماعيّ. كمجموعة عرقيّة - قومية - تميّز الدولة بين المكونات الدينيّة للأقليّة القوميّة عند منحها الحقوق، وذلك بهدف نشر النزاع بين الفئات المختلفة. على سبيل المثال، يتمتع المسيحيون والدروز بقدر كبير من الاستقلاليّة في إدارة شؤونهم الدينيّة وإدارة أراضيهم الوقفيّة، في حين أن المسلمين لا يتمتعون بالحكم الذاتيّ

في هذا المجال على الإطلاق.

3. الأقليّة العربيّة هي أقليّة كبيرة نسبياً - أي حوالي خُمس سكان الدولة- وتشعر بالتمكين في مجالات كثيرة وتبقى مستضعفةً في مجالات أخرى. ففي السنوات الأخيرة زاد تمكُّن هذه الأقلية في المجال السياسيّ، وحصل الكثير من المواطنين الفلسطينيين في إسرائيل على تعليم أكاديميّ، كما تواصل الطبقة الوسطى من العرب التّوسع باستمرار. من ناحية أخرى، لا تزال تعاني هذه الأقلية من الفقر، والبطالة، ومن الإهمال والإقصاء من اتّخاذ القرارات السياسيّة.

4. تملك هذه الأقلية عقليّة الأغلبية. تشيرُ الأبحاث (على سبيل المثال Al-Atawnah & Ali, 2018) إلى أنّ العرب في إسرائيل لم يستوعبوا بعد توجهات الأقليّة وما زالوا يعيشون بشعور مجموعات الأغلبية. يبدو أن حقيقة أنّ العرب هم الأغلبية في الشرق الأوسط تزيد من قوة الأقليّة العربيّة في إسرائيل، وتشعرها من الناحية الثقافيّة بأنّها تنتمي للثقافة المحيطة التي هي عربيّةٌ بأغلبها.

5. الأقلية العربيّة في إسرائيل هي أقليّة غير متجانسةٍ وتختلف المجموعات فيها من عدة نواحٍ: الدّين (مسلمون ومسيحيون ودروز)، نمط الحياة (المدنيّون والقرويّون والبدو)، والانتماء السياسي للأحزاب والحركات، المستوى التقليديّ للسكان ومستوى التّديُّن (מנאע, 2008). وتختلف التّجمعات الجغرافيّة الأربعة أيضاً في الثقافة وفي نمط الحياة.

6. غالبًا ما يتم التعبير عن موقف هذه الأقليّة من الأحداث الطارئة في اللامبالاة والسلبيّة. منذ نكبة عام 1948، لم يتعرَّض المواطنون العرب في إسرائيل لتهديدات جسديةٍ لوجودهم أو لأحداث طوارئ جماعية (אבו-עסבה ואחרים, 2013) (باستثناء جائحة كورونا الهائجة في هذه الأيام والتي لم يدرس تأثيرها على تصرفات الأقلية العربيّة في إسرائيل). لذلك لم يطوروا وعياً للطوارئ أو لغةَ طوارئ. بالإضافة إلى ذلك، تنعكسُ تقاليد هذه الأقليّة بعبارات القضاء والقدر بمفهومها السلبي- بعبارة «هذا لن يحدث لي» أو «الله يستر» مصحوباً بِسِمات الظاهرة -اللامبالاة، التقاعس والسلبيّة. يتجاهل هذا الجمهور حقيقة أنّ العنف والجريمة هما في الواقع تعبير عن حالة الطوارئ الشخصية والطوارئ الجماعيّة في المجتمع العربيّ في إسرائيل (עלי, לוין-חן ונג'מי-יוסף, 2020).

7. يشهد النساء والشباب في المجتمع العربي تغيرًا كبيرًا في العقود

الأخيرة: ارتفعت مكانة هاتين المجموعتين وتغير موقعهم في السلم الاجتماعي إلى الأفضل.

يتمتع الفلسطينيون العرب في إسرائيل بخصائص اجتماعيّة والتي قد يؤثر بعضها على أنماط السلوك بما في ذلك السلوك العنيف:

- التغيرات بهيكل العائلة والحمولة العربيّة: يعطي المجتمع العربيّ أهميةً كبيرة للولاء بين الأفراد، والاحترام المتبادل كأساسٍ للعلاقات الإنسانية والاحترام والتقدير لشيوخ العائلة (חאג' יחיא, 1994). لذلك فإنَّ أهمية الأسرة وعلاقاتها تفوق أهمية المجتمع الذي يحيطها، وتتجلى هذه العلاقة بالدعم الاقتصاديّ، وبالعناية بالأطفال وما شابه ذلك، (Al-Haj, 1987; Barakat, 1985). وقد فقد هذا الهيكل من قيمته ووظيفته، لكنَّ هذه الوظائف لا يوجد لها بديل في المجتمع العربيّ.
- البطالة والعمل: ما زالت نسبة البطالة بين السكان العرب أعلى بكثير من السكان اليهود. ونسبة المشاركة في القوى العاملة بين النساء العربيات التي تتراوح أعمارهن بين 25-54 ارتفعت من 21% في بداية سنوات الالفين الى 35% في العام 2016 - ولكنها ما زالت قليلة مقارنة مع نسبة النساء اليهوديات العاملات.

  علاوة على ذلك، كان التغيير في معدل توظيف النساء العربيات بالنقاط المئوية مماثلاً عند النساء اليهوديات خلال تلك الفترة، وبالتالي لم تتغير الفجوة بين المجموعتين. (פוקס וויס, 2018).
- الفقر: وفقًا للتقرير السنوي لمؤسسة التأمين الوطني، في عام 2018، استمر النمو الاقتصادي، وارتفع الناتج المحلي الإجمالي بنسبة 3.3٪، ونصيب الفرد من الناتج المحلي الإجمالي بنسبة 3.1٪، واستمر معدل الموظفين في الارتفاع بنحو 2٪. يظهر فحص التغيرات في الفئات السكانية المختلفة أنه حسب مسح المصروفات، كان هناك انخفاض في معدل التوظيف بين اليهود المتدينين (الحريديم) الأسر الأحادية والأسر الكبيرة، بينما بين جميع الأسر العربية والأسر التي يعولها أزواج شابة، (هناك تداخل بين المجموعات) كانت هناك زيادة. كما يوضح التقرير أبعاد الفقر والتفاوتات الاجتماعية لعام 2018، ويشير إلى إيجابية اتجاهات مقارنة بعام 2017 - انخفضت نسبة العائلات الفقيرة التي تعيش في إسرائيل من 18.4٪ إلى 18.0٪. كان هناك تحسن بين الأسر العاملة الفقيرة، وفي عام 2018 انخفض معدلهم من 12.6٪ إلى 12.3٪. علاوة على ذلك، انخفض عمق الفقر لدى عموم السكان في عام 2018 بنسبة 5.4٪ وانخفضت شدته بنسبة 7.9٪. نقطة ضوء، من بين القلائل في التقرير، تشير إلى اندماج

العرب في سوق العمل. بين جميع العائلات العربية في إسرائيل (بما في ذلك القدس الشرقية)، انخفضت نسبة العائلات الفقيرة من 49.2٪ إلى 47.1٪، لكن بين العائلات العربية داخل الخط الأخضر، كان هناك ارتفاع في نسبة الفقر في عام 2018 بنسبة 1.6٪. يمكن العثور على هذه الاختلافات أيضًا في انتشار الفقر بين الأطفال. لقد وجدت النظريات في علم الاجتماع صلة مباشرة بين الفقر والانحراف والعنف. أظهر خطاب وميعاري (Khatab & Miaari, 2013) أن الجريمة تنتشر بين السكان الأفقر أكثر بكثير من الفئات غير الفقيرة (لمزيد من المعلومات، انظر **עלי**, 2014; **מיעארי**, 2015).

- مجتمع شابٌّ: المجتمع العربيّ هو شابّ. حيث تبلغ نسبة الأطفال بجيل 14 عاماً وأقل 41.2% ونسبة الشبيبة بجيل 19 عاماً وأقل حوالي 49% من إجمالي السكّان العرب. يبلغ متوسط عمر هؤلاء السكان حوالي 19.4 عاماً (مقارنةً بـ 30 عاماً بين السكّان اليهود). أظهرت العديد من الدراسات انتشاراً كبيراً للجريمة بين الشباب (للتوسع انظروا **עלי ולוין־חן**, 2019).
- مجتمعٌ في مرحلة انتقاليّة: من ناحية اجتماعيّة فإنَّ المجتمع العربيّ الفلسطينيّ هو مجتمع في مرحلة انتقاليّة: فهو ليس مجتمعاً تقليدياً وليس متحضِّراً. لكنّه فقدَ بعض قيم ومعايير المجتمع التقليديّ التي كانت تميز سلوك الفرد، لكنّه ليس مجتمعاً متحضراً بالمعنى الكامل للكلمة، حيث القانون هو الأسمى.

لكي نفهم بعمقٍ الإهمالَ في معالجة العنف في المجتمع العربي في إسرائيل وسلوك المجتمع العربي، يجب على المرء أن يدرس سياسة المؤسسة تجاه المجتمع العربي على مرِّ السنين، وهي قضية تثير الجدل حولها في الأدبيات. في ممارسة السياسة، يمكن للمرء أن يتحدث عن السياسات العلنية التي تشمل السياسات المعلنة والقوانين واللوائح والقرارات الرسمية والسياسات السرية التي تتضمن معايير غير رسمية أو معايير مزدوجة في تنفيذ السياسة و «الفشل» الذي يعبّر عن عدم الرغبة في تغيير السياسات التمييزية مثل قضايا الفقر وقضايا العنف (**לוקארד**, 1975).

حتى عام 1966، وكجزء من الإدارة العسكرية، كان السكانُ العرب في إسرائيل يخضعون لفرض أنظمة حماية الطوارئ (الإلزامية)، وبعد ذلك استمرت بعض الأنظمة في الوجود كجزء من السياسة الإسرائيلية تجاه المجتمع العربي. بينما يرى بعض العلماء أن الإدارة العسكرية هي تعبير عن السياسات العلنية والمعلنة من النوع الأول، يعارض البعض الآخر هذا الادعاء، بحجة أن الحكومة ومؤسسات الدولة لم يكن لديها أبدًا سياسة متماسكة ومعلنة تجاه المواطنين العرب (**אוסצקי־לזר**, 2008; Sandler, 1995). وفقًا لساندلر (1995)، كان موقف الدولة ونشاطها على مرّ السنين استجابةً للظروف المتغيرة.

بعد إلغاء الحكم العسكري في عام 1966 وحرب 1967، أثرت عوامل أخرى على

سياسة الحكومة تجاه المواطنين العرب وعلاقاتها معهم: الصراع الإسرائيلي الفلسطيني وخاصة الانتفاضة الأولى عام 1987، مؤتمر السلام الدولي الذي انعقد في مدريد في عام 1991 والعمليات الإقليمية مثل الحرب الخليجية الأولى عام 1990 وانهيار الاتحاد السوفيتي كقوةٍ عظمى تدعم خصوم إسرائيل في الشرق الأوسط.

مع نهاية الحكم العسكري، توقع الكثيرون في المجتمع العربي أن تعمل الحكومة على تقليص الفجوات بين الشعبين، ولكن لم يحدث سوى القليل من الناحية العملية (مبادرات صندوق إبراهيم، 2013). في السبعينيات والثمانينيات من القرن الماضي، لم يكن هناك تغيير مهم في شؤون العرب في إسرائيل، ولم يكن هناك تدخلٌ كبير في المجتمع العربي. كما فشلت أحداث «يوم الأرض» في آذار 1976 في إحداث تغيير جوهري في موقف الحكومة تجاه العرب. أثارت وثيقة أعدَّها مفوض المنطقة الشمالية في وزارة الداخلية وقدمت في عام 1976 إلى صنَّاع القرار بشأن المواطنين العرب في إسرائيل ضجةً لأنه اقترح إضفاء الطابع المؤسسي على التمييز ضد المواطنين العرب. وأوصت الوثيقة بقضم الحقوق، والإشراف على الحركات السياسية والاجتماعية، وتعزيز الاعتماد الاقتصادي العربي على اليهود، وتشجيع الهجرة العربية من إسرائيل (مبادرات صندوق إبراهيم، 2013).

في أوائل التسعينيات، أثناء ولاية حكومة رابين، كان هناك بعض التحسن في موقف الدولة تجاه المواطنين العرب، ولكن بعد ذلك كان هناك بعض التراجع في رغبة الدولة في تعزيز العلاقات مع المجتمع العربي. من الأمثلة البارزة في العلاقات العربية الإسرائيلية أحداث أكتوبر 2000، التي قُتل فيها 13 مواطنًا عربيًا على أيدي الشرطة. لجنة أور التي حققت في الأحداث انتقدت بشدة موقف الدولة تجاه المجتمع العربي:

"لم يُثبت نظام الحكم في إسرائيل نفسه بعد في اختبار المعاملة اللائقة للأقلية ... يعيش المواطنون العرب في البلاد في واقع يتم فيه التمييز ضدهم كعرب. وقد تم توثيق عدم المساواة في العديد من الاستبيانات والدراسات المهنية، وتأكد ذلك في الأحكام والقرارات الحكومية، كما انعكس في تقارير مراقب الدولة وغيرها من الوثائق الرسمية، على الرغم من أن مستوى الوعي بهذا التمييز بين الأغلبية اليهودية منخفض جدًا في كثير من الأحيان، إلا أنه يحتلُّ مكانة مركزية في مشاعر ومواقف المواطنين العرب. وهو يُشَكِل، في رأي الكثيرين، سواء في المجتمع العربي أو خارجه، بما في ذلك بين عوامل التقييم الرسمية، عاملاً مهيجًا رئيسيًا. وينطبق الشيء نفسه على مختلف المستويات التي لم يتم فيها عمل ما يكفي للتعامل مع المِحَن والصعوبات الخاصة التي يواجهها المجتمع العربي " (ועדת אור, 2003).

منذ عام 2013، أطلقت الحكومة العديدَ من مشاريع القوانين التي تضرُّ بالوضع

القومي والمدني للمواطنين العرب في إسرائيل، بما في ذلك قانون الجنسية وقانون النكبة وقانون تعليق أعضاء الكنيست.

على الرغم من تعريف الحكومة التي يقودها نتنياهو والتي تم تشكيلها في عام 2015 بأنها «الأكثر يمينية» في تاريخ إسرائيل، فقد بادرت هذه الحكومة بخطة خمسية لتقليص الفجوات في المجتمع العربي بحوالي 15 مليار شيكل (خطة 922). تهدف المبادرة، بالاشتراك مع مكتب رئيس الوزراء ووزارة المالية ووزارة المساواة الاجتماعية، إلى تقليص الفجوات الهيكلية والتمييز المؤسسي طويل الأمد ضدَّ المجتمع العربي. بتعبير أدق، على الأقل على المستوى التوضيحي الذي يزعم أنه يفعل ذلك، لا سيما عندما يتحدث عن تغيير جوهري - تغيير في آليات التخصيص الحالية من شأنه أن يخلق تمييزًا هيكليًا مستمرًا. يأتي الإعلان عن هذه الإجراءات، بالطبع، فقط بسبب الضغوط الدولية والتحديات الاقتصادية والاجتماعية التي تواجه إسرائيل عند انضمامها إلى OECD، وليس بسبب عمليات الاعتدال التي تمرُّ بها الدولة وقيادتها، أو مجتمع الأغلبية اليهودية.

في غضون ذلك، تضاعف الحكومة الصعوبات بشأن الخطة التي بدأتها وحتى الآن (تشرين أول 2016) لم تبدأ بالفعل في تنفيذها. إن فرض الشروط والصعوبات على تنفيذ الخطة يُظهر أن الحكومة الحالية تتعامل مع الخطة كأداةٍ للرقابة وليس كحقٍ مدني أساسي (חלבי, 2016). وفقًا لبيانات حكومية، من بين الـ 15 مليار شيكل، تم تخصيص 7.6 مليار شيكل بالفعل في طوال البرنامج. ومنهم، تمكنت السلطات العربية من استخدام 3.6 مليار شيكل فقط. تقلّصٌ كبير أعاقَ تنفيذ الخطة الطموحة. [4]

على الرغم من المخاوف الكبيرة من أنّ الخطة الخمسية 922 ستنتهي في نهاية عام 2020 ولن يتم تمديدها لمدة عام - على الرغم من المليارات المتبقية في خزائنها - قررت الحكومة في 25.10.2020 الموافقة على التمديد لعام آخر. هذا، من أجل الاستفادة من الميزانية بالكامل، كما تم تحديده بالفعل في 2015.[5] المبلغ الذي سيتم تنفيذه هو حوالي 4.7 مليار شيكل لرصف الطرق، وتوسيع وسائل النقل العام، وإنشاء مراكز رعاية نهارية، وإنشاء مناطق صناعية، وزيادة ميزانيات التعليم والمزيد. ومع ذلك، وبسبب أزمة الميزانية، لن تتم إضافة ميزانيات جديدة تقريبًا.[6]

4. سليمان مسودة، نتنياهو تحدث عن 15 مليارد شاقل-لكن كم بالفعل استثمرت حكومته في المجتمع العربي؟ 23 كانون الثاني 2021، 06 =https://www.kan.org.il/item/?itemid0

5. تالي حروتي- سوبر، ملياردات بقوا في الخزنة-الخطة الخماسية للمجتمع العربي مددت بسنه-صحيفة دماركر، 25 اوكتوبر 2020، I 1.9260688-https://www.themarker.com/career/.premium

6. انظروا مسودة، ملاحظة 4 أعلاه

جـزء 2:
مؤشر الأمن الشخصيّ والجماهيري 2020

2.1 خلفية ومنهجية

استطلاع الأمن الشخصي هو استطلاعٌ علميٌّ يتتبَّع مواقف المواطنين العرب تجاه ظاهرة العنف والجريمة وكذلك تجاه القضايا الرّئيسية المتعلقة بهذه الظواهر، مثل ثقة المواطنين في الشرطة والشعور بالأمن الشخصي في المجتمع العربي.

يتم إجراء الاستطلاع سنوياً، منذ عام 2017 (كمؤشر منذ عام 2018) يساعد على معرفة الاتجاهات والمزاج في المجتمع الإسرائيلي بما يتعلق بهذه القضايا، وفي ذات الوقت يعكس أوجه الشبه والثغرات بين المجتمع اليهوديّ والمجتمع العربيّ في مواضيع الاستطلاع الرئيسية.

منهجيّة

أجرت جمعية «**مبادرات إبراهيم**» في أشهر تشرين الثاني- كانون الأول 2020 وبالتعاون مع **معهد شموئيل نأمان في التخنيون** استطلاع مواقف شاملٍ للمواطنين فيما يتعلق بأمنهم الشخصيّ.

حيث تمت مقابلة العرب وجهاً لوجه باللغة العربية، فيما تمّت مقابلة اليهود هاتفياً باللغة العبرية وبعضهم باللغة الروسيّة في حال استصعبوا اللغة العبرية.

لم يكن الاستبيان متساوياً في الحجم أو في عدد المستطلعين للعرب واليهود. إذ تمت مقابلة 723 عربياً و500 يهودي. بالإضافة إلى ذلك، تم هذا العام، أخذ عينات من اليهود (120) والعرب (304) الذين يعيشون في المدن المختلطة بشكل خاص، وسيتم تخصيص تقرير منفصل لهم. من حيث الطول، شَمَلَ الاستبيان الخاص بالعرب على 111 بنداً من بينها أسئلة خلفية، وشمل الاستبيان الخاص باليهود 45 بنداً.

شملت عيّنة البحث مواطنين فوق جيل 18 عاماً. وقد شملَ المواطنين العرب الذين يعيشون داخل الخط الأخضر، بما في ذلك الدروز والبدو. ولم يشمل عرب شرقي القدس ودروز الجولان، لأن الغالبية العظمى منهم ليسوا من مواطني الدولة.

تم أخذ عيّنات من المستطلعين العرب على مرحلتين:

في المرحلة الأولى تمَّ أخذ عيناتٍ من 28 بلدةً، والتي تمثل شريحة متنوعةً من البلدات العربية من حيث المنطقة الجغرافيّة، والحجم، والمكانة البلدية، والكتلة (مستوى التطوير) والتركيبة الدينيّة والطائفيّة. وتمّ تحديد نسبةٍ معينة من المستطلعة آراؤهم في كل بلدة حسب حجمها. أما في المرحلة الثانية، فقد تمّ أخذ عينة عشوائيّة من المستطلعة آراؤهم من كل البلدات المُدرَجة في سِجِلّ السكّان التّابع لوزارة الداخلية. وأجرى المقابلونَ العرب 718 مقابلةً وجهاً لوجه باللغة العربية في منازل المستطلعة آراؤهم. وكانت نسبة من رفض الإجابة من هؤلاء حوالي -21% معظمهم لأسباب تقنيّة، ونسبة صغيرة أخرى بسبب رفضهم المشاركة في الاستطلاع. تمّت إدارة الاستطلاع وتركيزه في نظامٍ خاص أنشئ لهذا الهدف في معهد شموئيل نأمان في التخنيون.

شمل الاستطلاع في المجتمع اليهوديّ 500 مستطلعٍ. حيث أخذت عيّنة المستطلَعين اليهود من خلال الهاتف الأرضيّ الذي يشمل جميع مناطق الاتصال، كما تمّ إجراء استطلاع آخر من خلال الإنترنت. المشاركون من خلال الإنترنت تمَّ اختيارهم من قاعدةٍ للمستطلعين الثابتين والمجزَّئين، حيث يقومون بالإجابة على الاستطلاعات بانتظام. وكان المجيبون من بين الآلاف الذين أجابوا على الاستطلاع، وهم يشكِّلون عينة ممثِّلةً للمجتمع اليهوديّ البالغ في إسرائيل، من حيث الجيل، والدين ومكان السكن. نسبة الخطأ في العيّنة في كلِّ استطلاع ±3.7%. أجرى الاستطلاع لدى اليهود معهد **«مسكار» لخدمات الاستطلاعات والبحث.**

2.2 نتائج استطلاع الأمن الشخصيّ والجماهيريّ 2020

يعرض هذا الجزء نتائج الاستطلاع. تمّ عرض الأسئلة والنتائج بصيغة المذكر للراحة، ولكن يجدر الإشارة إلى أنَّ النتائج تشمل كلاً من النساء والرجال. أمّا بالنسبة لبعض القضايا التي تمّ فحصها - مثل المواقف المتعلقة بالعنف ضدَّ المرأة - فقد تمّ تقسيمها جندريّاً من أجل فهم الفروق بين النساء والرجال بما يتعلق بهذه الظواهر. أثناء تصنيف النتائج تم فحص الفوارق في المناطق.

2.2.1 مواقف تجاه الشعور بالأمن الشخصيّ والمجتمعيّ وأنواع العنف

رسم بياني 1.1: مواقف حول الشعور بالأمن الشخصيّ في منطقة السكن حسب المجتمع والسنة (مواطنون عرب، 2018-2020)

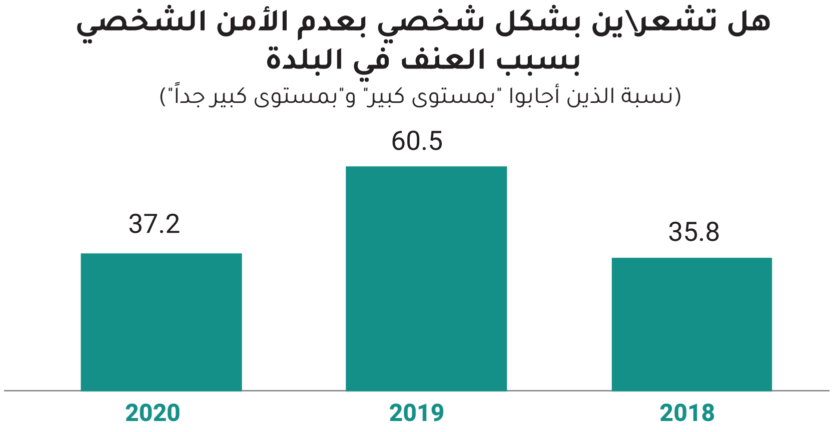

رسم بياني 1.2: مواقف تجاه الأمن الشخصي في منطقة السكن (مواطنون يهود، 2018 2020-)

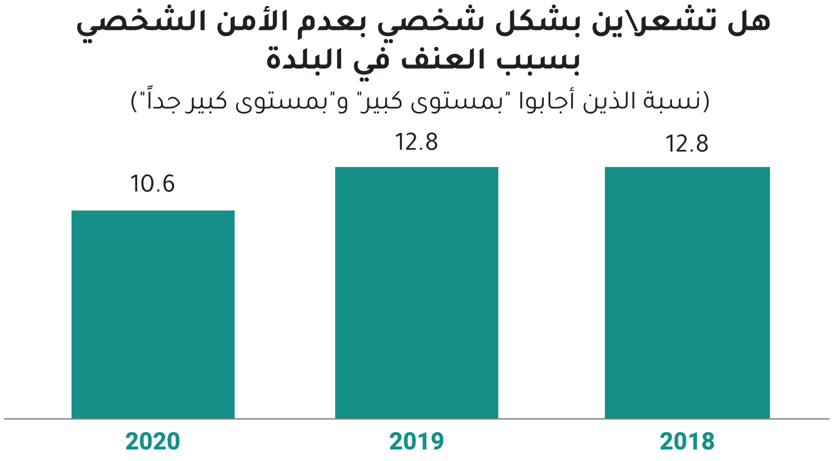

تشير النتائج إلى أن المستطلعين في المجتمع العربي يشعرونَ بانعدام الأمن الشخصي بسبب العنف في مناطقهم بمعدلٍ أكبر بكثير مقارنة بالمستطلعين في المجتمع اليهودي. يشعر حوالي 11% من المستطلعين

في المجتمع اليهودي بانعدام الأمن الشخصي إلى درجة كبيرة وإلى درجة كبيرة جدًا. ويشكل هذا انخفاضاً بنحو نقطتين مئويتين عن العامين الماضيين، حيث لم تتغير هذه النسبة (12.8%) وتبلغ نسبة الذين يشعرون بانعدام الأمن الشخصي من بين المستطلعين في المجتمع العربي، في هذا المجال حوالي 37%، وانخفضت بشكل ملحوظ مقارنة بعام 2019 حيث كانت حوالي 61% وقد أتاح هذا الانخفاض الوصول إلى الفروق بين المجتمعات في هذا الشأن إلى مستوى مماثل لمستوى 2018.

إن الفجوات في الشعور بالأمن الشخصي في مكان السكن بين المواطن اليهودي والمواطن العربي كبيرة جدًا: حقيقة أن أكثر من ثلث المواطنين العرب لا يشعرون بالأمان في بلدتهم يضرُّ بقدرتهم على الشعور بالانتماء إلى سكنهم ويؤثر على تفاعلهم مع بيئتهم. الشعور بانعدام الأمن الشخصي يؤدي إلى الاغتراب - وهذا الاغترابُ يؤثر في كثيرٍ من مجالات حياة المواطن.

تعودُ زيادة الإحساس بالأمن الشخصي في عام 2020 إلى عدد من الأسباب، أهمها تفشي وباء كورونا في إسرائيل. أدى هذا الوباء والقيود التي فرضتها الحكومة الإسرائيلية للحدِّ من انتشاره، بما في ذلك الإغلاق، إلى انخفاض كبير في الحركة في المنطقة. وقد أدى ذلك أيضًا إلى خفض مستويات العنف في الأماكن العامة، يرجح أن تكون هذه القضية قد رفعت الشعور بالأمن الشخصي بين المجتمعين، خاصةً في المجتمع العربي، حيث كان الشعور بانعدام الأمن ولا يزال قوياً بشكل خاص. هناك عامل آخر قد يؤثر على الانخفاض في الشعور بانعدام الأمن وهو أن الزيادة في عدد الضحايا بين عام 2018 (71) وعام 2019 (89) هي أكثر أهمية من الزيادة التي حدثت بين عامي 2019 و2020 (96).

بالإضافة إلى ذلك، كان عام 2019 عامًا قياسيًا في نشاط المجتمع العربي الاحتجاجي ضدَّ العنف والجريمة. كانت المظاهرة في **مجد الكروم** من أكبر المظاهرات والاحتجاجات التي عرفها السكان العرب في إسرائيل. زادت الاحتجاجات من الوعي وخُرِطت في الوعي الجماعي للعرب عندما تعلق الأمر بالعنف.

أخيرًا، قلقنا هو أنه في مواجهة انتشار حالات العنف والجريمة، تغلغلت هاتان الظاهرتان في المشهد الاجتماعي في البلدات العربية وأصبحتا جزءًا لا يتجزأ منه. بدأ سكان البلدات العربية يعتادونَ عليها. في الواقع، يمكن القول إنهم انتقلوا من حالة الصدمة إلى حالة الروتين.

رسم بياني 1.3 مواقف حول مشاعر الأمن الشخصيّ في بلدة السّكن حسب منطقة السّكن (مواطنون عرب)

هل تشعر\ين بشكل شخصي بعدم الأمن الشخصي بسبب العنف في البلدة

(نسبة الذين أجابوا "بمستوى كبير" و"بمستوى كبير جداً")

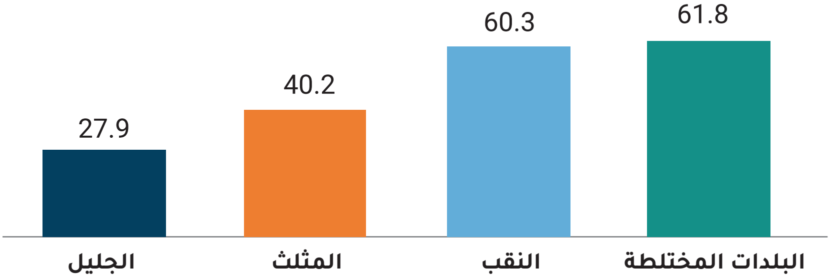

هناك اختلافات واضحة بين المناطق من حيث الشعور بعدم الأمن الشخصيّ في مكان السكن. فقد سجّلت نسبة معدل أمنٍ مرتفعةٍ نسبياً بين سكّان منطقة **الجليل** (حوالي 28%) وفي مناطق أخرى كانت هذه النسبة أعلى، وأحياناً بشكلٍ ملحوظ. على عكس عام 2019، حيث كان المثلث هو المنطقة التي كان فيها معدل انعدام الأمن بسبب العنف الأعلى، في عام 2020، تتصدر **المدن المختلطة** (حوالي 62٪) النسبة الأعلى. يمكن أن يعزى هذا «النقل» إلى عوامل موضوعية وذاتية. من الناحية الموضوعية، يمكن أن تُعزى الزيادة إلى عدد من حوادث العنف الخطيرة التي تشمل القتل والاغتيال التي وقعت في عكا واللد ومدن مختلطة أخرى. من ناحية أخرى، من الممكن أن تردد وسائل الإعلام، خاصة باللغة العبرية، التي يتعرض لها العرب في المدن المختلطة أكثر من البلدات العربية، تعطي إشاراتها على الشعور بالأمن الشخصي كعامل شخصي.

يمكن أن تُعزى الانخفاض في معدل الأمن الشخصي في المثلث إلى الانخفاض النسبي في عدد الوفيات في عام 2020 مقارنة بعام 2019. كما غيرت المنطقة الجنوبية موقعها من حيث الشعور بانعدام الأمن، على ما يبدو في ظل زيادة الوفيات وبسبب الاخبار المنتشرة في التقارير الاعلامية عن العنف وجرائم الاملاك.

رسم بياني 2.1: مواقف تجاه ظواهر اجتماعية، حسب نوع الظاهرة والسنة (مواطنون عرب، 2018-2020)

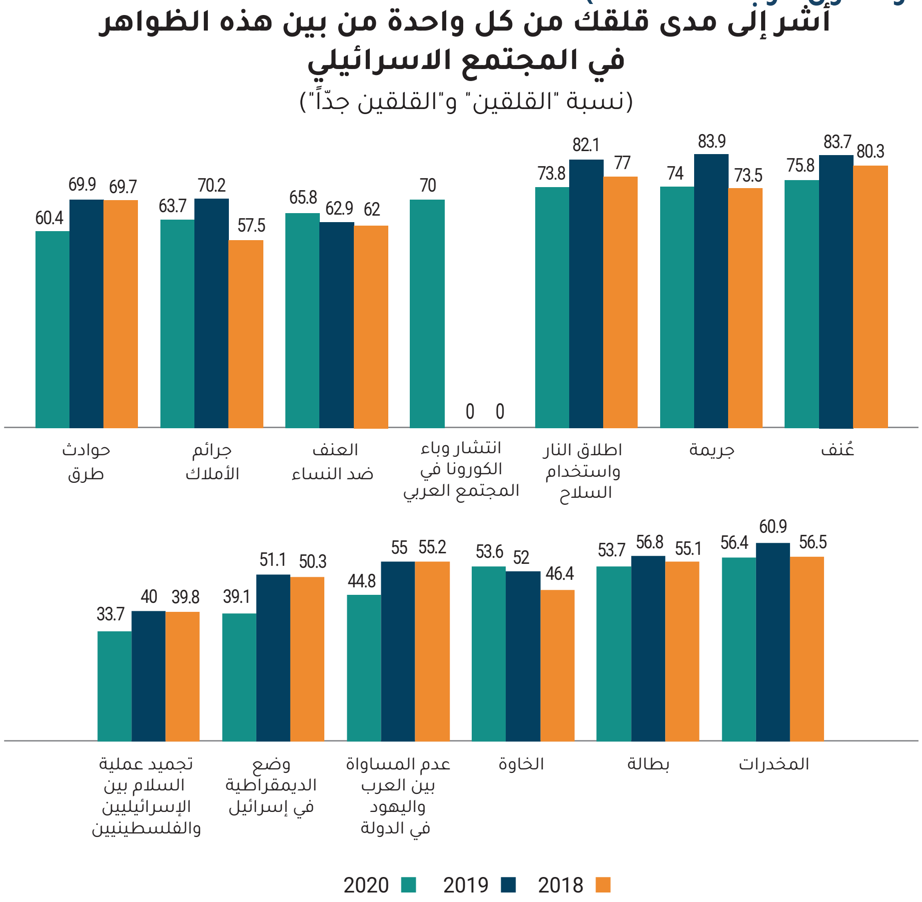

تشير النتائج أنّه وكما كان في السنوات السابقة، فإنّ أكثر الظواهر المقلقة للمواطنين العرب هذا العام هي **أنواع العنف والجرائم التي تعرّض حياة الإنسان للخطر**. ومع ذلك، كان هناك انخفاض في معدل القلقين والقلقين جداً بشأن كل هذه الظواهر مقارنة بعام 2019. حوالي 76٪ (مقارنة بحوالي 84٪ في عام 2019) من المستطلعين العرب قلقون أو قلقون جداً بشأن العنف. وكما يتضح، فقد أصبحت هذه الظاهرة مهيمنةً مرة أخرى مقارنة بالظواهر الأخرى التي تهم المجتمع العربي، تمامًا كما كانت في عام 2018. بالإضافة إلى أن 74٪ من المستطلعين قلقون أو قلقون جدًا من الجريمة، مقارنة بحوالي 84٪ في عام 2019.

من ناحيةٍ أخرى، هناك قضايا ثقيلة مثل حالة الديمقراطية في إسرائيل (حوالي 39٪ من المستطلعين قلقون أو قلقون جداً بشأن هذه القضية - انخفاض بنحو 12 نقطة مئوية مقارنة بعام 2019) وركود في عملية السلام بين إسرائيل

والفلسطينيون (انخفاض بنحو ٪34 بنحو ٪6 مقارنة بالعامين الماضيين) على هامش قلق المواطنين العرب في إسرائيل. اللامساواة بين العرب واليهود في الدولة (حوالي ٪45، انخفاض بنحو ٪10 مقارنة بالعامين الماضيين) هي فقط من بين القضايا المهمة التي تهم المواطنين العرب بشكلٍ خاص في إسرائيل.

ظاهرة تفشي فيروس كورونا في المجتمع العربي هي الأكثر إثارة للقلق لدى المواطنين العرب من بين الظواهر التي لا تنتمي للعنف والإجرام: حوالي ٪70 من المستطلعين يعبرون عن قلق (كبير) من هذه الظاهرة. ظاهرة أخرى هي حوادث الطرق، حيث يشعر حوالي ٪60 من المستطلعين بقلق (شديد) (انخفاض بنحو ٪10 مقارنة بعام 2019، حيث كان هذا المعدل حوالي ٪70). يكمن تفسير ذلك في حقيقة أن حوادث الطرق تُلحق خسائر فادحة بالمجتمع العربي حتى في فترة تقلُّ فيها حركة مرور السيارات بسبب القيود المرورية المتعلقة بوباء كورونا، وتزايد تمثيل المواطنين العرب بين ضحايا حوادث الطرق في إسرائيل.

يُظهر التركيز على ظواهر محددة من العنف والجريمة أن حوالي ٪74 من المستطلعين العرب قلقون أو قلقون جداً بشأن إطلاق النار واستخدام الأسلحة، بينما في عام 2019 كانت هذه النسبة ٪82. بالإضافة إلى ذلك، يشعر حوالي ٪64 من المستطلعين بالقلق أو القلق الشديد بشأن جرائم الملكية (انخفاض مقارنة بعام 2019، عندما كان هذا المعدل حوالي ٪70).

في المقابل، فإنَّ الظواهر التي من المحتمل أن تلحقَ خسائر بالأرواح منخفضة نسبيًا بدرجة أقل من القلق. وهكذا، على سبيل المثال، فإنَّ ظاهرة رسوم الخاوة تقلق نسبة أقل من المواطنين العرب. ومع ذلك، فقد ارتفع هذا المعدل للعام الثاني على التوالي، حيث بلغ حوالي ٪54 في عام 2020 (مقارنة بـ ٪46 في عام 2018، و٪52 في عام 2019).

في غضون ذلك، يبدو أن المواطنين العرب قلقون أو قلقون جدًا بشأن ظواهر أخرى. أحدها هو البطالة (حوالي ٪54، بانخفاض قدرة ٪3 فقط مقارنة بعام 2019). ظاهرة أخرى هي المخدرات، حيث ٪56.4 قلقون أو قلقون جدًا بشأنها (انخفاض بنحو ٪4.5 مقارنة بعام 2019، وفي الواقع - العودة إلى مستوى 2018 حيث كان هذا المعدل ٪56.5). وعلى غرار ظاهرة رسوم الخاوة، ازدادت ظاهرة العنف ضد المرأة وطرأت زيادة في معدل القلقين والقلقين جداً للعام الثاني على التوالي، وبلغت نحو ٪66 في 2020 (مقارنة بـ ٪62 في 2018، ونحو ٪63 في 2019).

تعكسُ المعدلات المرتفعة للمستطلعين القلقين من العنف والجريمة واستخدام الأسلحة النارية وإطلاق النار في منطقة السكن، على الرغم من انخفاضها مقارنة بعام 2019، المزاجَ السائد في المجتمع العربي في أعقاب

موجة الجريمة الفعلية. إنَّ استمرار عمليات القتل في المجتمع العربي وعدم كفاية مشاركة الشرطة في القضاء على العنف أو تقليص عدد جرائم القتل يعطي إشاراته. وتجدر الإشارة إلى أنَّ القلق بشأن جرائم الملكية كان واضحًا بشكلٍ خاص. حتى لو لم يُذكر أن جرائم الملكية ترجع إلى اتساع انتشار عائلات الجريمة في البلدات العربية، فإن مراقبة الواقع والحياة اليومية تفسِّر هذا القلق.

احتلَّ تفشي وباء كورونا، على الرغم من دخوله في قائمة المواضيع التي تهم المواطنين العرب فقط هذا العام، مكانةً عالية جداً فيه. هذا الأمر لا يثير الدهشة، وله العديد من التفسيرات التي تركّز بشكلٍ أساسي على المجالات الصحية والاقتصادية.

على الصعيد الصحي، بالرغم من أنَّ معدل الإصابة بالمرض في المجتمع اليهودي كان أعلى منه في المجتمع العربي في بداية الوباء، إلا أنه في وقت لاحق من عام 2020 ازدادت معدلات الإصابة به والوفيات الناجمة عنه في المجتمع العربي بشكلٍ ملحوظ. خلال فترة الاستبيان، حطَّمت معدلات الإصابة بالأمراض في المجتمع العربي الأرقام القياسية. في تشرين الثاني 2020، ذكرت صحيفة ذا ماركر أن 4 من كل 10 أشخاص مؤكدين للمرض هم من العرب[7]. في كانون الأول 2020، أفاد موقع واللا أن نسبة المؤكدين للمرض العرب الجدد تبلغ حوالي 50٪ من كل المؤكدين.[8] بالإضافة إلى ذلك، كانت البلدات العربية، إلى جانب التجمعات التي تضمُّ نسبةً عالية من السكان اليهود المتدينين، موجودة بانتظام في قائمة المدن «الحمراء».[9]

بالإضافة إلى التأثير الصحي، تسبب تفشي وباء الكورونا في أضرارٍ اقتصادية أكثر خطورةً للمجتمع العربي من المجتمع اليهودي (חדאד חג' יחיא ואח', 2020). على سبيل المثال، نسبة العرب الذين تم توظيفهم في عام 2019 وتم فصلهم من العمل بعد تفشي الطاعون أعلى (32٪) منها بين اليهود (23٪) (מיעארי وآخرون، 2020). ولوحظ مثال آخر أثناء العودة إلى الروتين بعد الإغلاق الأول، عندما عاد 20٪ من الباحثين عن عمل من اليهود إلى العمل، لكن هذه النسبة بين العرب كانت 9٪ فقط (חדאד חג' יחיא ואח', 2020).

7.רוני לינדר, התפרצות בחברה הערבית: 4 מכל 10 מאומתים – ערבים, דה מרקר, 5 בנובמבר 2020, https://www.themarker.com/coronavirus/.premium-1.9291847

8. (יואב איתיאל, מחצית מהמאובחנים בקורונה השבוע - ערבים; 5 יישובים במגזר הפכו אדומים, אתר וואלה, 14 בדצמבר 2020, https://news.walla.co.il/item)/3404908

9. משרד הבריאות, נגיף הקורונה בישראל: תמונת מצב כללית, https://datadashboard.health.gov.il/COVID-19/general

رسم بياني 2.2. المواقف من تفشي فيروس كورونا حسب مكان الإقامة (مواطنون عرب، 2020)

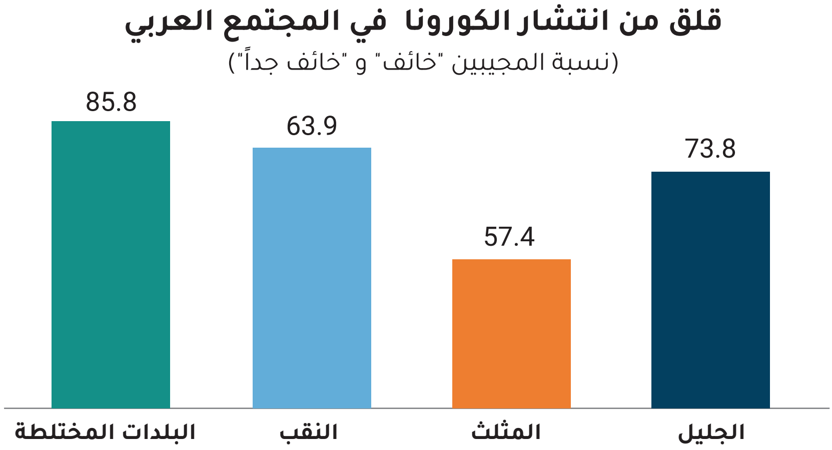

هناك فروق إقليمية بالنسبة لمعدل القلقين (جداً) من تفشي فيروس كورونا. أعرب سكان **المدن المختلطة** عن أعلى مستوى من القلق (حوالي 86٪). من ناحية أخرى، لوحظت أدنى مستويات القلق بين سكان **المثلث** (حوالي 57٪).

وفقًا لتقرير صادر عن المعهد الإسرائيلي للديمقراطية، فإنَّ فروع الضمان الاجتماعي في بعض المدن المختلطة كانت من بين الفروع الخمسة عشر التي تضم أكبر عدد من المطالبين بالبطالة. لذلك، يمكن الافتراض أن مصدر «النقل» للمدن المختلطة في القائمة لا يكمن فقط في الأسباب المتعلقة بالصحة، بل ينبع أيضًا من العواقب الاقتصادية لأزمة فايروس كورونا.

وتجدر الإشارة إلى أنَّ بعض البنود التي سُئل عنها المستطلعون العرب في هذا القسم في السنوات السابقة لم تظهر في هذا الاستبيان. البنود هي: العنف الأسري والتشريعات العنصرية في الكنيست. وبدلاً من العنف في العائلة ظهر بند شجار. يصف الرسم البياني التالي توزيع البند حسب منطقة السكن.

رسم بياني 2.3. مواقف تجاه الشِجار، حسب منطقة السّكن (مواطنون عرب، 2020)

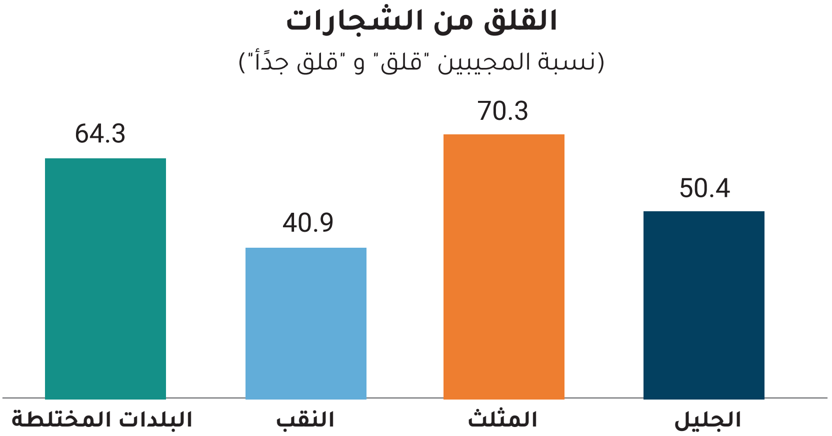

هناك اختلافات إقليمية فمن ناحية معدل القلقين (جداً) بشأن الشِجار. أعرب سكان **المثلث** عن أعلى مستوى من القلق بشأن هذه الظاهرة (حوالي ٪70). من ناحية أخرى، لوحظت أدنى مستويات القلق بين سكان **النقب** (حوالي ٪41).

رسم بياني 2.4. مواقف تجاه العنف ضدّ النّساء حسب الجندر والسّنة (مواطنون عرب، 2018-2020)

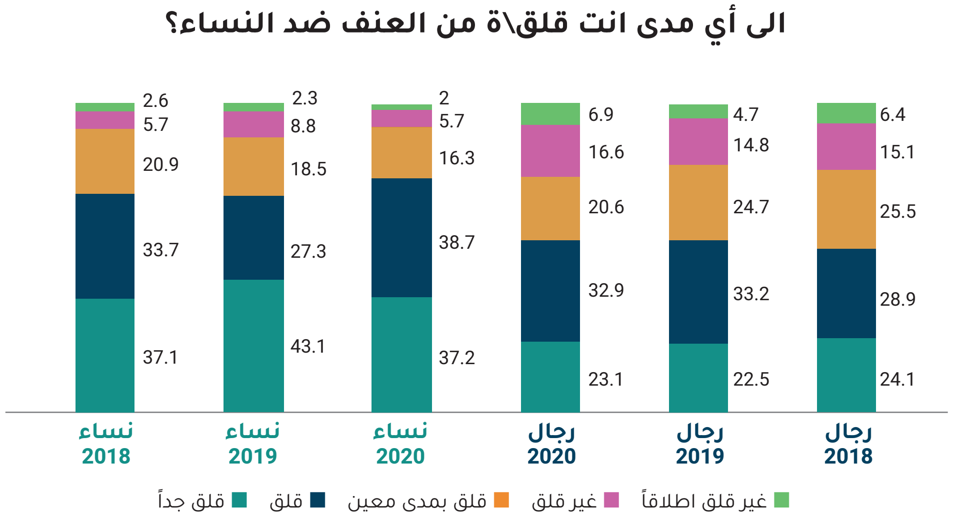

كما هو الحال في السنوات الأخرى، تمت الإشارة بشكلٍ خاص إلى التقسيم الجندري للقلق بشأن العنف ضدّ النساء.

وهي ظاهرة اجتماعيةٌ عالمية، قد تتمثلُ بعنف جسدي، أو لفظيّ، أو إساءة نفسيّة، أو اعتداء جنسيّ، أو بتحكمٍ في موارد العائلة الاقتصاديّة. في العقود الأخيرة، ونتيجة لتحسّن مكانة المرأة، أخذت هذه القضية مكانة مركزية في الجدل الاجتماعي في المجتمع. وأصبح موضوع مكافحة العنف جزءاً لا يتجزأ من الجدل الديموقراطيّ الليبراليّ. وزادت حملة «me too» التي انطلقت من الغرب وانتشرت أيضاً في إسرائيل وفي المجتمع العربي، ومن انشغال الحركات النسائية في هذا الموضوع، من الوعي بما يخص العنف ضدّ المرأة لدى المجتمع العربيّ وخاصةً بين النساء. مع ذلك، وعلى الرغم من إحراز بعض التقدم في وضع المرأة وتشريع القوانين لحماية مكانتها، لا تزال الظاهرة تحصد كثيراً من الأرواح.

تشير النتائجُ إلى وجود نسبة مرتفعةٍ نسبياً من القلقين من هذه الظاهرة في المجتمع العربيّ، ولكنّ التصنيف الجندري يُظهر أن النساء قلقات من الموضوع أكثر من الرجال. 76% من النساء قلقات أو قلقات جداً من هذه الظاهرة (مقارنة مع حوالي 70% عام 2019) مقارنةً بـ56% من الرجال (نسبة مماثلة لعام 2019). وهذا يعني أن نسبة الرجال القلقين من هذه الظاهرة في عام 2020 بالكاد تغيرت، لكنها ارتفعت بشكلٍ طفيف بين النساء.

يمكن أن يُعزى تزايد القلق بشأن العنف ضدَّ المرأة إلى العزلة والظروف

المجهدة في زمن الكورونا. ورد في وثيقة صادرة عن مركز الكنيست للمعلومات والبحوث حول العنف الأسري في مواجهة أزمة كورونا (اذار 2020) أن العنف الأسري، وخاصةً العنف ضدَّ المرأة، يميلُ إلى التفاقم في حالات الأزمات والضغوط. في حال تفشي فيروس كورونا حاليًا، هناك عامل آخر قد يؤثر على مدى انتشار ظاهرة العنف الأسري، وهو القيود المفروضة على النشاط والحركة في الفضاء العام.

نتيجة لذلك، بقي الأفراد والعائلات في منازلهم معظم اليوم، دون الخروج للدراسة أو العمل أو الترفيه. كما عانت العائلات في كثير من الحالات من أضرارٍ اقتصادية نتيجة تراجع النشاط الاقتصادي، الأمر الذي انعكس في انخفاض نسبة الوظائف وحتى الفصل من العمل. مع تقلص الموارد المالية للأسر، تزداد احتمالية تعرّض النساء لأنواع مختلفة من العنف. إلى جانب خطر زيادة الضرر على النساء، اضطرت بعض خدمات المساعدة والدعم ذات الصلة، بما في ذلك خطوط الطوارئ ومراكز المساعدة والملاجئ والمساعدة القانونية وخدمات الدفاع ، للعمل بشكلٍ محدود. علاوةً على ذلك، خلال هذه الفترة، كان اتصالُ النساء بالعائلة والأصدقاء أقل، الذين ربما قدموا لهن الدعم أو الحماية من العنف.

وبالتالي، وبالتحديد في الوقت الذي تكون فيه النساء أكثر تعرضًا للعنف - تضاءلت إمكانيات الحماية والمساعدة لهن. كما أن القدرة على تحديد مكان النساء والأطفال ضحايا العنف آخذة في التدهور لأن إغلاق المدارس والحبس في المنازل يقلُّل بشكل كبيرٍ من الاتصال مع الغرباء. لقد عانت آلاف النساء من هذه الحالة، وبالتالي فإنَّ زيادة القلق بشأن العنف أمرٌ طبيعي.

جديرٌ بالذكر في هذا السياق أنّ الكثير من حالات العنف التي قد تصل لحدِّ القتل ضد النساء، سواء على خلفية جندرية أو عائلية في المجتمع العربيّ، قد تأتي فعلياً من قبل أشخاص غير الزوج أو أحد أفراد الأسرة النووية، ومع ذلك يَنصُّ تعريف الشرطة لمصطلح «العنف داخل العائلة» على أنّه يتضمن جرائم عنف بين الزوجين فقط، وبالتالي لا تعتبر الحالات التي تتعرض فيها المرأة للأذى على يد الآخرين ، حالات «عنف داخل العائلة». لهذا السبب، هناك فجوة بين ادّعاء الشرطة بحدوث انخفاضٍ في عدد جرائم القتل بسبب العنف داخل العائلة، وادعاء المسؤولين في المجتمع العربي ومنظمات المجتمع المدني الذين يزعمونَ حدوث زيادة كبيرة بالفعل.

ومع ذلك، تجد الشرطة صعوبةً أيضاً في علاج الحالات التي تتلائم مع تعريفها «للعنف داخل العائلة "، وذلك بسبب العدد الضئيل من المحقِّقين والمحقّقات المؤهلين لذلك. هناك أهمية كبيرة بأن يتمَّ إجراء التحقيق في شكاوى ضحايا العنف من النّساء من قبل محققات عربيات (على عكس المحقّقين والمحقّقات المتحدثين باللغة العربيّة وليسوا عرباً). علماً أنه يوجد

اليوم القليل من المحقّقات العربيّات اللواتي يتعاملن مع العنف داخل العائلة، وهنَّ غير قادراتٍ على التعامل مع الحالات العديدة في مجالهنّ. لذلك، فإنَّ **جمعية مبادرات إبراهيم، وفقاً لتوصية لجنة النهوض بمكانة المرأة**، تطالبُ بتوسيع التعريف القانوني للعنف داخل العائلة ليشمل أنواعًا مختلفة من العنف داخل العائلة وليس فقط العنف الزوجي، وتوسيع نطاق الشرطة لبرنامج اجتماعيٍ في البلدات العربية التي تعاني من العنف داخل العائلة.

وتجدر الإشارة إلى أنه على عكس الأعوام السابقة، لم يتم في عام 2020 تقسيم جندري بحسب ظاهرة العنف داخل العائلة، حيث لم يُسأل العرب الذين تمت مقابلتهم عنها.

2.2.2 الخوف من التعرّض للعنف، وهويّة المعتدي والاستعداد للمشاركة في مكافحة العنف

رسم بياني3.1. مواقف تجاه احتمال التضرّر من العنف والجريمة، حسب المجتمع ونوع الظاهرة والسّنة (مواطنون عرب 2018 -2020)

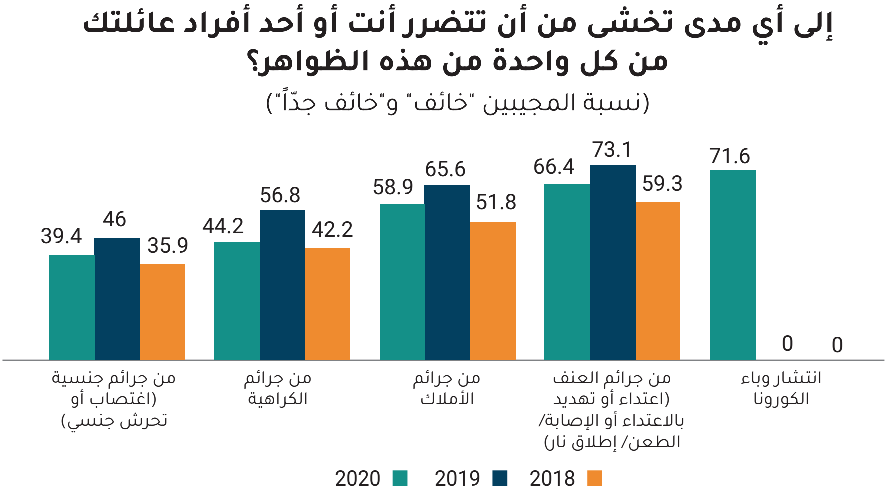

تظهر النتائج أنه في عام 2020، يخشى ثلثا المواطنين العرب أو يخشون جداً من التعرّض للعنف - وهو انخفاض مقارنة بنتائج عام 2019 (73.9٪) ولكنه لا يزال أكثر من عام 2018 (59.3٪). كما تظهر النتائج أنه تم الحفاظ على هذا الاتجاه حتى في ظلّ الخوف من جرائم الأملاك. في عام 2020، يخشى حوالي 59٪ من المواطنين العرب أو يخشون جداً التعرض للأذى بسبب جرائم الأملاك، وهو رقم أقلّ مما كان عليه في عام 2019 (65.6٪) وأعلى من عام 2018 (51.8٪). ويمكن ملاحظة نفس الاتجاه في مسألة الخوف من الاعتداءات الجنسية. في عام 2020، كان حوالي 39٪ يخشون أو يخشون جداً التعرض للأذى مقارنة بـ 46٪ في عام 2019 وحوالي 36٪ في عام 2018. يمكن أن يُعزى انخفاض القلق في المؤشرات الثلاثة إلى نتيجة ثانوية لتأثير الكورونا - أدى الحجر المنزلي وانخفاض التنقل إلى تقليل مخاوف الناس إلى حدٍ ما.

من بين جميع بيانات عام 2020، أبرزها الخوف من التعرّض للأذى من تفشي فيروس كورونا. أفاد حوالي 72٪ من المستطلعين بأنهم متخوفون أو متخوفون للغاية من الأمر.

رسم بياني 3.2: مواقف تجاه احتمال التضرّر من العنف والجريمة، حسب المجتمع والسّنة (مواطنون يهود، 2020-2018)

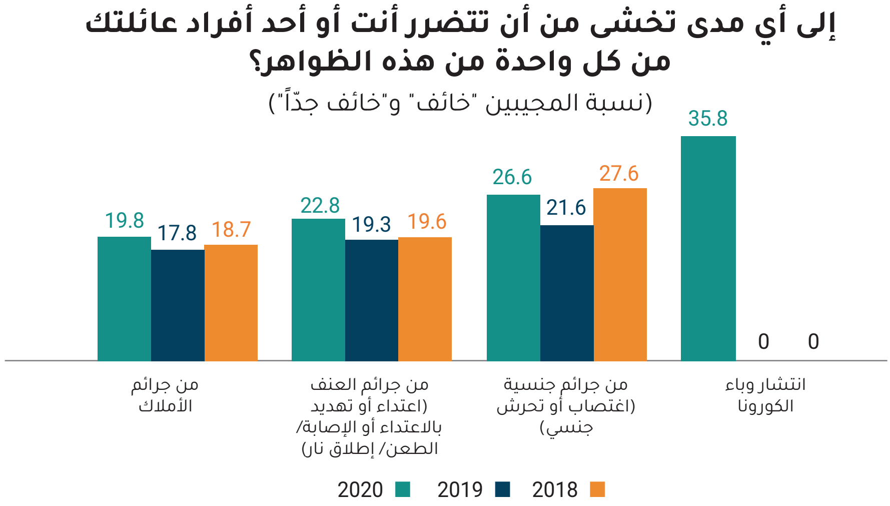

فيما يتعلق بالخوف من التعرّض لعددٍ من ظواهر العنف، تظهر البيانات أنه حتى عام 2020، في جميع الجرائم، فإنَّ الخوف من التعرض للأذى في المجتمع العربي أكبر منه في المجتمع اليهودي. ومع ذلك، فإنَّ الاختلافات بين المجتمعين تختلف من ظاهرةٍ إلى ظاهرة. على سبيل المثال، في عام 2020، كانت نسبة أولئك الذين يخشون بشدة من التعرض لجرائم عنف في المجتمع العربي (66٪) أعلى بثلاث مرات تقريبًا منها في المجتمع اليهودي (23٪). انخفض هذا الاختلاف مقارنة بعام 2019 (حيث كان أربع مرات تقريبًا) ولا يختلف تقريبًا عن الاختلاف في عام 2018. بالرغم من هذا الاختلاف، فإن الاختلاف بين المجتمعات من حيث معدل أولئك الذين يخشون بشدة من جرائم الجنس هو حوالي 13٪ (39.4٪ بين المستطلعين في المجتمع العربي مقابل 22.8٪ بين المستطلعين في المجتمع اليهودي). هذا الاختلاف صغير أيضًا مقارنة بعام 2019، عندما كان حوالي 24٪.

هناك اتجاه آخر انعكسَ في النتائج وهو أنَّ الخوفَ الأكبر في المجتمع **العربي** هو من التعرّض لجرائم العنف (66٪ من المستطلعين). من ناحيةٍ أخرى، فإن القضية الأكثر إثارة للقلق في المجتمع **اليهودي** هي الجرائم الجنسية: ما يقرب من 27٪ من المستطلعين في هذا المجتمع يخشون أو يخشون جداً التعرض للأذى من هذه الظاهرة.

حتى في الظواهر التي يكون فيها الخوف من التعرض للأذى منخفضًا جداً، هناك اختلافات بين المجتمعات. في المجتمع **العربي**، حوالي 39٪ من المواطنين قلقون أو قلقون جدًا من التعرض للأذى بسبب الاعتداءات الجنسية. من

ناحية أخرى، فإن القضية التي تثير أقل قدرٍ من القلق في المجتمع **اليهودي** هي جرائم الملكية. حوالي 20٪ من المستطلعين في هذا المجتمع قلقون أو قلقون جدًا من التعرض للأذى من هذه الظاهرة، وهي نسبة لم تتغير على مر السنين (2018 - حوالي 19٪، 2019 - حوالي 18٪).

يمكن أيضاً ملاحظة أنه حتى في المجتمع اليهودي، يثير تفشي فيروس كورونا القلقَ الأكبر بين الظواهر الموضحة في الرسم البياني. ومع ذلك، فإن معدل القلق في المجتمع اليهودي أقل بكثير (حوالي 36٪) منه في المجتمع العربي (حوالي 72٪). يوضح الرسم البياني التالي الاختلافات الإقليمية، التي وُجدت هامة، من حيث هذا القلق.

رسم بياني 3.3: مواقف بالنسبة للخوف من التعرض للأذى من تفشي فيروس كورونا حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

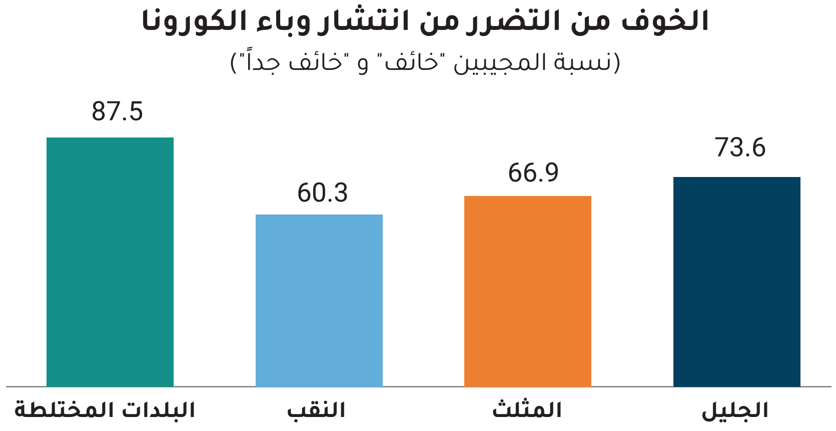

يمكن ملاحظة أن أعلى نسبة من الذين يخافون (جدًا) من التعرض للأذى بسبب تفشي الفيروس هم سكان **المدن المختلطة**. من ناحية أخرى، فإن أقلَّ نسبة ممن يخافون (جدًا) من التعرض للأذى هي بين سكان **النقب**.

رسـم بياني 3.4: مواقـف تجاه القلـق مـن التضـرّر مـن الجرائـم الجنسـيّة، حسـب الجنـدر والسـنة (مواطنـون عـرب، 2020-2018)

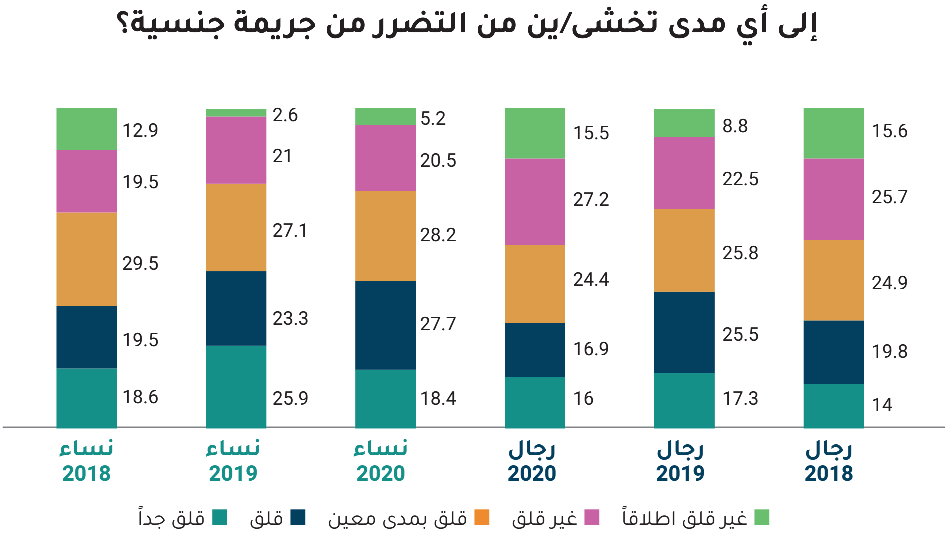

تشيرُ البيانات الواردة في الرسم البياني أنه في عام 2020، على عكس السنوات السابقة، كانت الفروق بين الجنسين فيما يتعلق بالقلق من الاعتداءات الجنسية كبيرة نسبيًا: حوالي ٪43 من الرجال، مقارنةً بحوالي ٪26 من النساء، لا يقلقون من ذلك. الجرائم، في المستويات الأعلى من القلق تكون الاختلافات أكثر اعتدالاً: أشار حوالي ٪33 من الرجال وحوالي ٪45 من النساء إلى أنهم يقلقلون أو يقلقون جداً من الاعتداءات الجنسية. ومع ذلك، فإنَّ الاتجاه الناشئ عن البيانات هو أنه في كلا الجنسين كان هناك انخفاضٌ في معدلات أولئك الذين يقلقون جداً من هذه الظاهرة مقارنة بعام 2019، عندما كان الانخفاض بين الرجال أكثر بكثير (بالعودة إلى معدل 2018) من بين النساء. هنا أيضًا، تركت القيودُ المفروضة على الحركة وندرةُ مغادرة المنزل الجميعَ في مكانٍ يعتبر محميًا نسبيًا، حيث على مدار سنوات البحث، منذ بداية القياس، في عام 2018، كان يُنظر إلى المنزل على أنه أكثر الأماكن حماية من ظاهرة العنف ، كما هو موضح في الرسم البياني 4.1.

رسم بياني 4.1 :مواقف تجاه الشعور بالتهديد لظواهر العنف حسب المكان والسّنة (مواطنون عرب، 2020-2018)

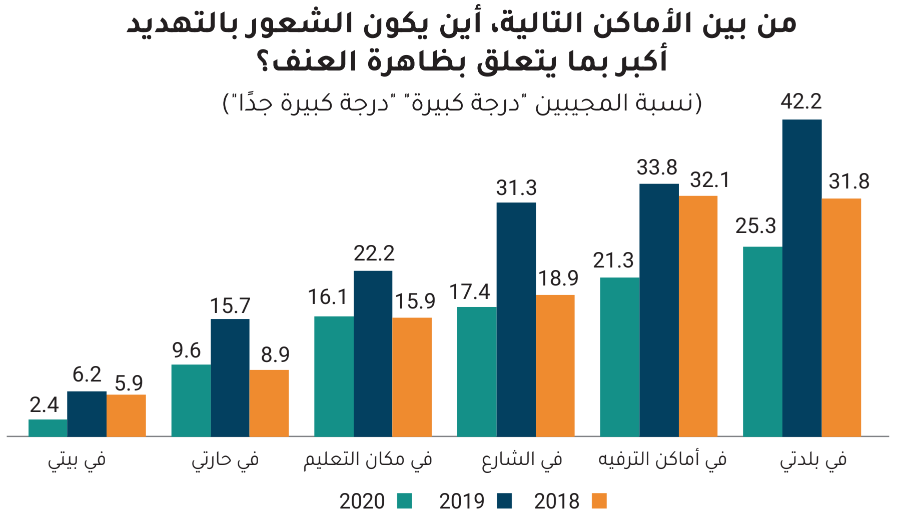

وفي عام 2020 أيضًا، أشارت إجابات المستطلعين العرب بشأن الشعور بالتهديد الذي تشكله عليهم ظواهر العنف إلى وجود اختلافات، وأحيانًا كبيرة جدًا، بين مختلف الأماكن. أقوى شعور بالتهديد في بلدات المستطلعين.

احتلت أماكن الترفيه المرتبة الثانية في العام الماضي، حيث أفاد حوالي ٪21 من المستطلعين أنهم شعروا بتهديدٍ كبير أو كبير جدًا في هذا المكان. في المقابل، فإنَّ نوعين من الأماكن التي يكون فيها الشعور بالتهديد الأقل حتى في العام الماضي هما:أماكن السكن - يشعر ما يقارب من ٪10 من المستطلعين بتهديد كبير أو كبير جدًا في هذا المكان وفي المنزل - أفاد حوالي ٪2 فقط أنهم شعروا بتهديد كبير أو كبير جدًا في هذا المكان. يصف المثل المأثور «بيتي حصني» هذا الموقف بدقة. تشيرُ النتائج إلى تقاربٍ في المنزل والحي لأنه يُنظر إليهما على أنهما أماكن محمية، كما أنّ الفضاء الخارجي وخاصة الفضاء الغريب، مثل أماكن الترفيه، التي لا توجد عادة في البلدات العربية، تشكل تهديدًا كبيرًا. ويشير الشعور بالأمن في المنزل والحي إلى أنّ المواطن العربي يستمد الأمن من عائلته، كما أن معظم جيرانه هم من أقاربه. هيئات تطبيق القانون، التي من المفترض أن تحمي المواطن في الحيز العام، لا تقدم حلاً مناسباً. في مناطق أخرى، يكون الشعور بالتهديد بسبب الظواهر العنيفة متشابهًا نسبيًا (حوالي ٪17 في الشارع وحوالي ٪16 في أماكن التعليم).

وتجدر الإشارة إلى أنه في عام 2020، على عكس السنوات السابقة، لم يُسأل المشاركون العرب عن الشعور بالأمان في مكان العمل.

رسم بياني4.2: مواقف تجاه الشعور بالتهديد لظواهر العنف حسب المكان ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2020)

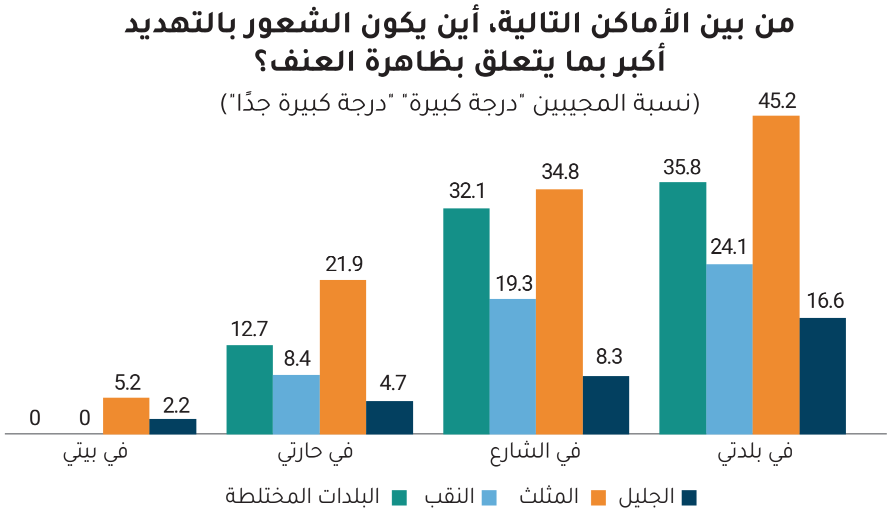

هناك أيضا اختلافاتٌ إقليمية كبيرة في هذا المجال أيضاً. يمكن ملاحظة أنه في جميع الأماكن الموضحة في الرسم البياني، فإنَّ أدنى معدلات لأولئك الذين يشعرون بالتهديد من آثار العنف هم بين سكان **الجليل**. في المقابل، فإن أعلى معدلات ممن يشعرون بالتهديد في كلٍّ من هذه المساحات هم بين سكان **المثلث**.

رسم بياني 4.3: مواقف تجاه التهديد لظواهر العنف حسب المكان ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2020)

من بين الأماكن التالية، أين يكون الشعور بالتهديد أكبر بما يتعلق بظاهرة العنف؟

(نسبة المجيبين "درجة كبيرة" "درجة كبيرة جدًا")

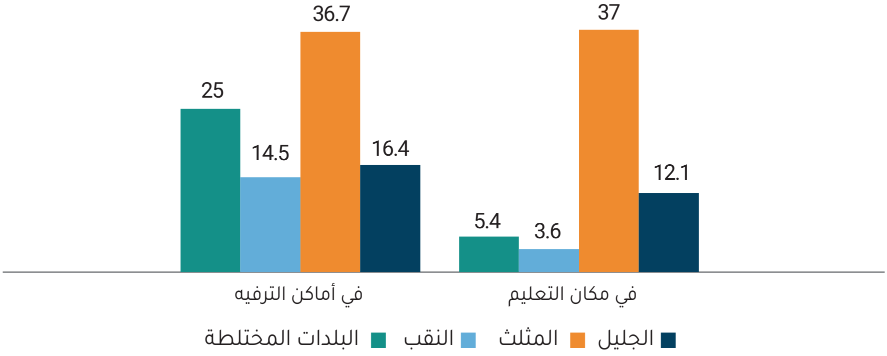

بالنسبة لبقية الأماكن، يمكن ملاحظة أن نسبة أولئك الذين يشعرون بتهديد كبير من ظاهرة العنف هي بين سكان **المثلث**. بالمقابل، فإن أقل المعدلات من أولئك الذين يشعرون بالتهديد في أي من البيئتين المشار إليهما في الرسم البياني هم بين سكان **النقب**. والتفسير المحتمل لذلك هو أن أماكن الترفيه وأماكن الدراسة عادة ما تكون بيئات مشتركة لليهود والعرب. لذلك، فهم يتمتعون بحضور كبير نسبيًا لعناصر الشرطة والإنفاذ التي تعمل على الحفاظ على أمن المواطنين.

رسم بياني 5.1: نسبة المتضرِّرين من العنف حسب نوع العنف، والسنة (مواطنون عرب، 2018-2020)

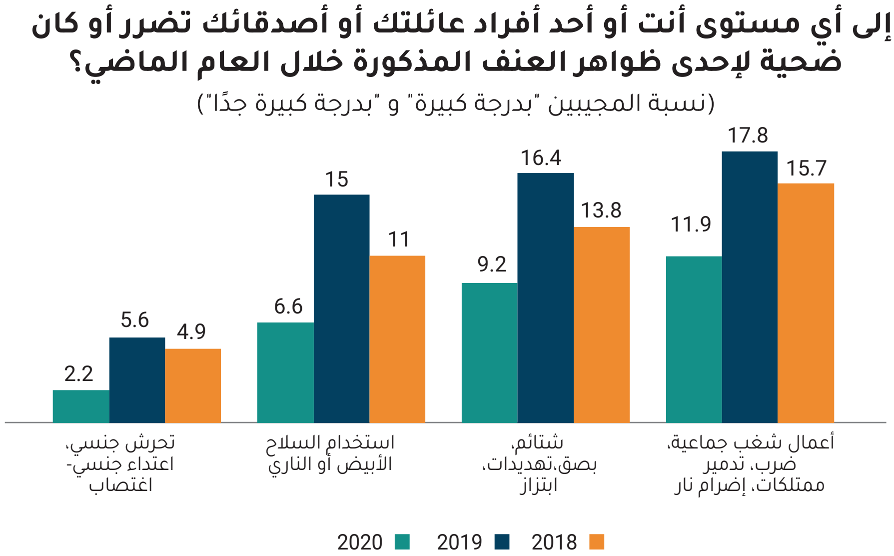

رسم بياني 5.2: نسبة المتضرِّرين من العنف حسب نوع العنف، والسنة (مواطنون يهود، 2018-2020)

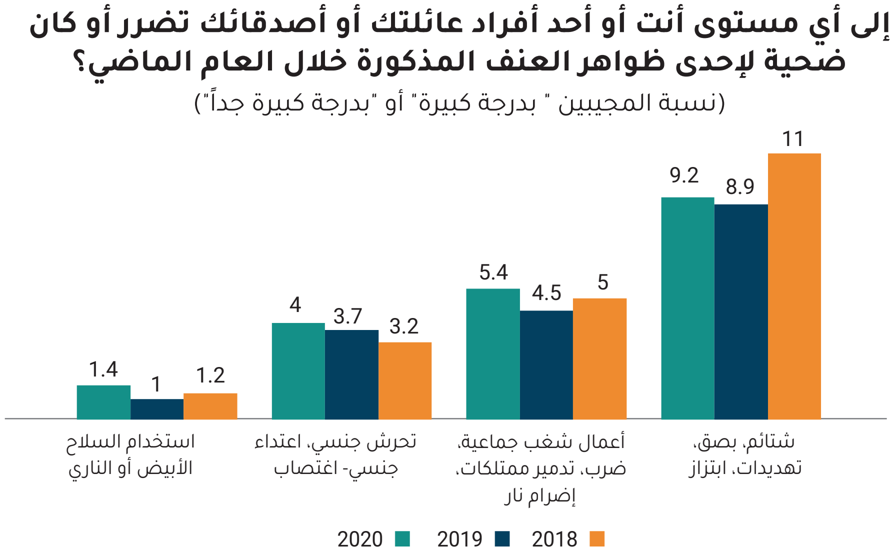

لا تظهرُ مخاوف التعرّض للأذى والشعور بالتهديد بأي شكلٍ من الأشكال، ولكنها تنبعُ من تجربة ضرر حقيقي لممتلكاتِ أو نفسية المستطلعين أو الأشخاص المعروفين لهم. يمكن ملاحظة ذلك في الرسوم البيانية 5.1 و5.2

الذين يوضحان أن معدل المتضررين إلى حدٍ كبير وكبير جدًا في جميع الجرائم كان أكبرَ في المجتمع العربي. إضافة إلى ذلك، تظهر النتائج أن هناك فرقاً بين المجتمع العربي واليهودي في ظاهرة العنف التي يتضرَّر منها المواطنون إلى حدٍ كبير أو كبير جداً. كانت النسبة الأكبر من المتضررين إلى حدٍ كبير وكبير جدًا في المجتمع **العربي** من أعمال الشغب والضرب والتخريب والحرق العمد (حوالي ٪12). من ناحية أخرى، فإن الظواهر التي تضرروا منها في أكثر المجتمع **اليهودي** هي اللعن، أو البصق، أو التهديد، أو الابتزاز (حوالي ٪9). مُعطى مهم آخر هو أنه على الرغم من الانخفاض عن السنوات السابقة، فإنَّ الضرر الناجم عن استخدام الأسلحة بات ظاهرة لا تزال موجودة إلى حدٍ كبير في المجتمع العربي، بالنظر إلى حقيقة أنها مميتة بشكلٍ خاص. في المقابل، في المجتمع اليهودي، تكاد تكونُ هذه الظاهرة غير مرئية.

مُعطى مشجع، والذي قد يرجع أيضًا إلى تقييدات كورونا، هي أن معدلات الضحايا في المجتمع العربي من كلِّ جريمة من الجرائم انخفضت مقارنة بعام 2019، وحتى مقارنة بعام 2018. على سبيل المثال، انخفضَ معدل الإصابات إلى حدٍ كبير وكبير جدًا من أعمال الشغب والضرب وتدمير الممتلكات والحرق العمد في عام 2020 إلى مستوى حوالي ٪12، مقارنة بعامي 2019 و2018 اللتين بلغ فيهما ٪18 و٪16 على التوالي. من ناحية أخرى، في المجتمع اليهودي، لا يوجد فرق في معدل الضحايا من تلك الجرائم في تلك السنوات.

رسم بياني 5.3: نسبة المتضررين من العنف، حسب نوع العنف ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2020).

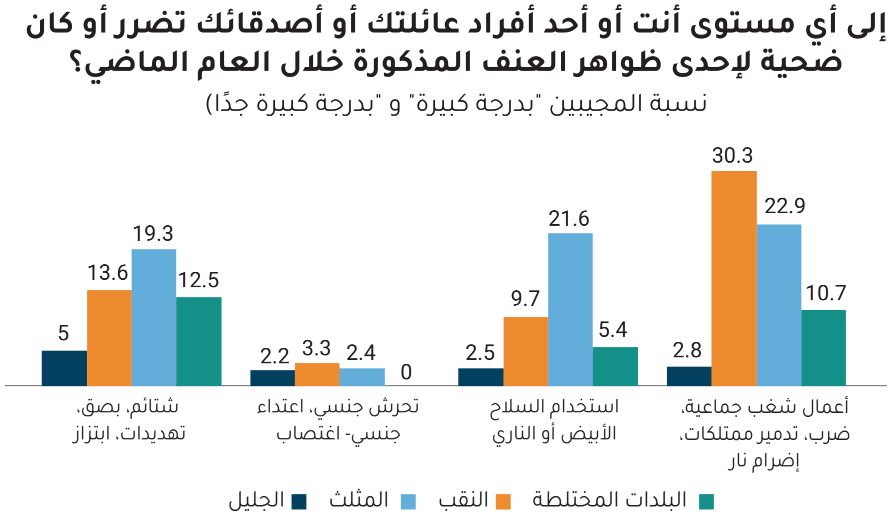

تم إيجاد فروق أيضًا في نسبة المتضررين من مختلف أنواع العنف في التقسيم حسب المناطق الجغرافية بين المستطلعين العرب. وسُجّلت معدلات عالية نسبياً بين سكان **النقب** في جميع أنواع الإصابات، باستثناء الاعتداءات الجنسية، التي تعدّ نسبة الإصابات فيها منخفضة جداً في جميع المناطق. منطقة **المثلث** بها معدل إصابات مرتفع بشكل خاص (30٪) من أعمال الشغب الجماعية أو تدمير الممتلكات أو الحرق المتعمد. نسبة المصابين في جميع أنواع الإصابات في **المدن المختلطة** أقل مما هو عليه في **النقب والمثلث**، وفي **الجليل** نسبة المصابين منخفضةٌ للغاية، في جميع أنواع الاصابات.

رسم بياني 6.1: معرفة المعتدي أو المُهدِّدُ بالاعتداء حسب السّنة (مواطنون عرب، 2020-2018)

هل كنت على معرفة قبل الحادث بالمُعتدي أو بمن هَدَّدَ بالاعتداء أو قام بالعنف؟

(نسبة المجيبين "نعم"، من بين الذين أجابوا بأنهم تعرضوا للاعتداء)

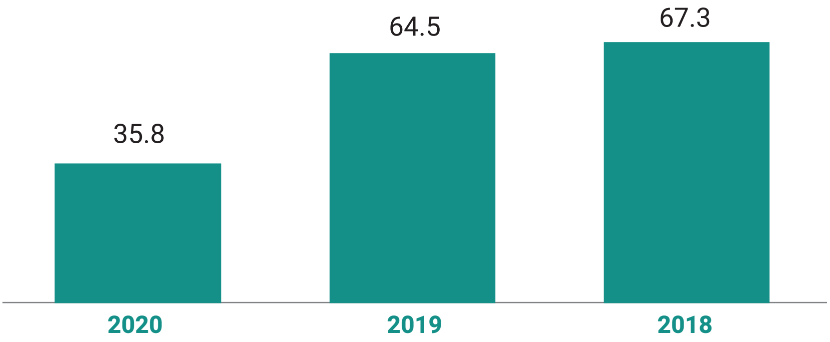

في بعض الحالات، الظواهر المذكورة أعلاه يرتكبها أشخاصٌ معروفين لضحايا نفس الجرائم. كما يتَّضح من الرسم

البياني 6.1، في العام الماضي، على عكس السنوات السابقة، معظم المستطلعة آراؤهم من المجتمع العربي لم يعرفوا المعتدي أو الشخص الذي هدد بمهاجمتهم، وكان 36٪ فقط من المستطلعين على معرفة مسبقة بالمُعتدين.

رسم بياني 6.2: هوية المعتدي أو المهدِّد بالاعتداء حسب السّنة (مواطنون عرب، 2018-2020)

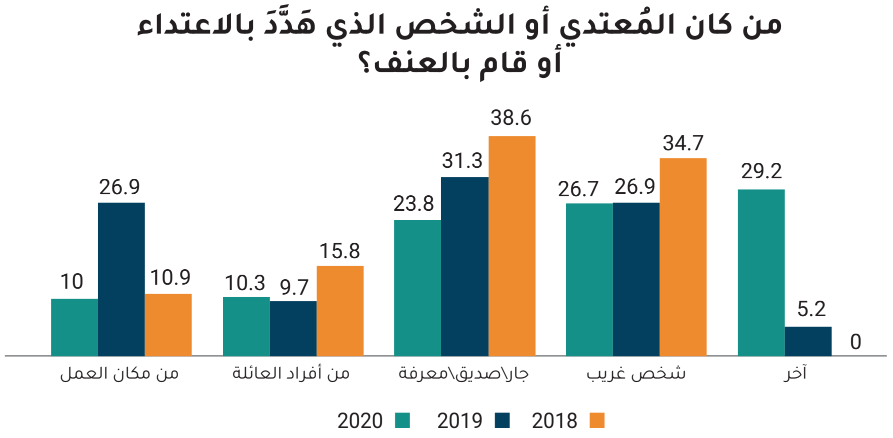

استمرارًا للرسم البياني السابق، يمكن ملاحظة أنه في عام 2020 تغيرت الهويات المشتركة للمعتدين أو أولئك الذين يهدّدون بمهاجمة المواطنين العرب بشكلٍ طفيف. أصبحت الفئة «آخرون» الأكثر شيوعًا (حوالي ٪29) - وهي زيادة حادة مقارنة بعام 2019. وقد يكون الانخفاض في نسبة معرفة المعتدين في الرسم البياني 6.1 والارتفاع في نسبة فئة «آخرون» تنبعُ من زيادة تورط المنظمات الإجرامية في الاعتداءات والتهديدات على المواطنين وحقيقة أن «استئجار خدمات المجرمين» أصبحت أكثر شيوعًا. نسبة المستطلعين الذين أشاروا بأنَّ الذي اعتدى عليهم أو هددهم بالاعتداء كان شخصاً غريباً أو كان من أحد أفراد عائلتهم، ظلَّت على حالها، حيث بلغت ٪27 و ٪10 على التوالي. للعام الثاني على التوالي، استمرّت نسبة المستطلعين بأن جيرانهم / أصدقائهم / معارفهم هم الذين اعتدوا عليهم أو هددوا بالاعتداء عليهم، في الانخفاض، حيث بلغت حوالي ٪24. ونسبة المستطلعين الذين أفادوا بأنَّ زملائهم في العمل اعتدوا عليهم أو هددوهم بالاعتداء (٪10) انخفضت بشكلٍ ملحوظٍ مقارنةً بعام 2019 ووصلت إلى النسبة التي كانت في عام 2018.

يمكن أن يُعزى الرقم الأخير إلى تأثير وباء كورونا الذي أدى بالعديد للخروج إلى إجازة أوالإقالة أو العمل من المنزل، مما قلّل من الاتصالات الجسدية بين العمال في الحيّز العام في أماكن عملهم.

رسم بياني 7.1: استعدادٌ للمشاركة في مكافحة العنف في البلدة حسب مدى الاستعداد والسّنة (مواطنون عرب، 2020-2018).

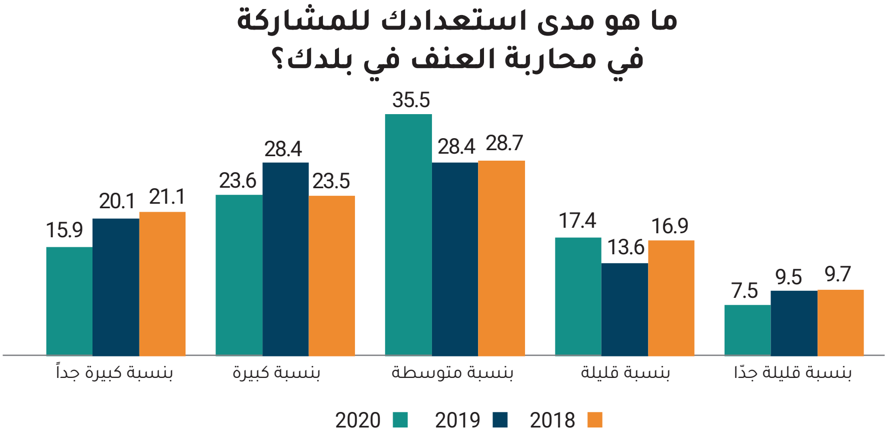

يبدو أنه على الرغم من عدد الضحايا والخوف من الوقوع ضحية للعنف، يُظهر المجيبون في المجتمع العربي درجةً كبيرةً من الاستعداد للمشاركة في مكافحة العنف في مناطقهم. ومع ذلك، فقد انخفضَ هذا الاستعداد بشكلٍ طفيف مقارنةً بعام 2019. حيث أبدى 40٪ من المستطلعين استعدادهم للمشاركة في هذا النضال إلى حدٍ كبير أو كبير جدًا، مقارنة بحوالي 49٪ في عام 2019. في غضون ذلك، تتراجعُ نسبة الراغبين في المشاركة في محاربة العنف إلى حدٍ كبير للعام الثاني على التوالي (حوالي 16٪ مقارنة بـ 21٪ و 20٪). وهذا على النقيض من الزيادة بين المستطلعين الذين لديهم استعداد بدرجة متوسطة (36٪).

تشير هذه النتائج إلى أنّ نسبةً كبيرة من المواطنين تظهر رغبتهم في مكافحة هذه الظواهر، بينما يشعرُ الكثيرون باليأس والإحباط لدرجة إدراك هذه الظاهرة على أنها ليست هناك فائدة أو قدرة على مكافحتها. وقد يتفاقم هذا الشعور أيضًا بسبب الخوف والتوجس من التعامل مع مرتكبي أعمال العنف في البلدات العربية. لم يتم العثور على فروق كبيرة على أساس الجندر في الاستعداد للمشاركة في مكافحة العنف في المنطقة.

2.2.3 مواقف تجاه مؤسسات وهيئات تعالج العُنف في المجتمع العربيّ

رسم بياني 8.1: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة والسّنة (مواطنون عرب، 2018-2020).

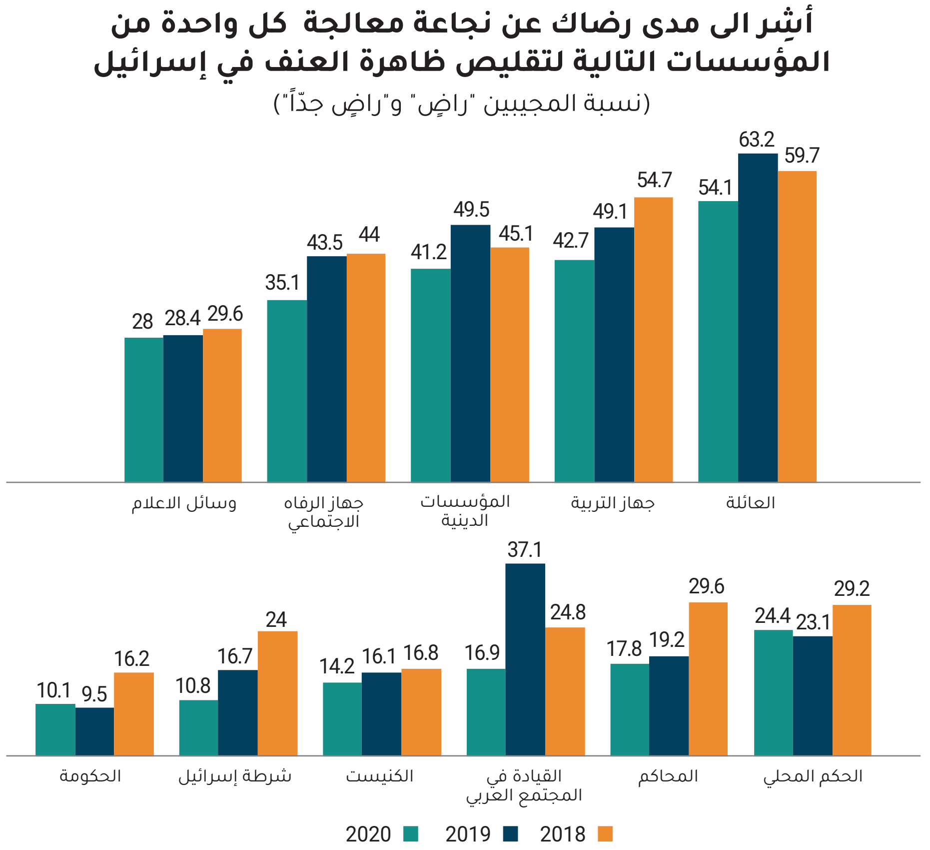

يمكن تقسيم المؤسسات في الرسم البياني 2.2.3 إلى مجموعتين رئيسيتين: مؤسسات الدولة ومؤسسات المجتمع العربي. يُظهر الرسم البياني أنه في عام 2020 أيضًا، المؤسسات الثلاث التي تحظى بأكبر قدرٍ من الرضا لدى المجتمع العربي من فعاليتها في الحدّ من العنف هي العائلة (حوالي 54٪ راضون أو راضون جدًا) ، ونظام التعليم (حوالي 43٪) والمؤسسات الدينية (حوالي 41٪).ومع ذلك، فقد طرأ انخفاض بنسبة 9-6 نقاط مئوية في معدل الرضا عن معاملة هذه المؤسسات لهذه الظاهرة مقارنة بعام 2019. وفيما يتعلق بنظام التعليم، فإن هذا الانخفاض يستمرُّ للعام الثاني على التوالي. فيما يتعلق بالرضا عن معالجة العائلة للقضية (54٪)، يشمل العلاج في كثير

من الحالات المصالحة الأسرية والتسامح وبطرق أخرى أكثر عنفًا تتبعها الأسرة.

المؤسسات الثلاث التي حصلت على أقل قدرٍ من الرضا، وجميعها مؤسسات حكومية، هي الكنيست (حوالي ٪14)، وشرطة إسرائيل والحكومة (حوالي ٪11 في كل منها).

تمَّ تصنيفُ المؤسسات الأخرى على مستويات مختلفة من الرضا بالنسبة لنجاعة علاج العنف، والمشترك بين معظمها هو أنه وجودُ انخفاضٍ في الرضا عن هذه القضية للعام الثاني على التوالي. بالإضافة إلى ذلك، بعد تسجيل زيادة حادة في عام 2019، انخفضَ معدل الرضا عن القيادة في المجتمع العربي بشكلٍ كبير - من حوالي ٪37 في عام 2019 إلى حوالي ٪17 في العام الماضي.

يحتمل أن تكون هذه التغيرات الحادة بما يتعلق بالقيادة العربية ناتجةً عن تطوراتٍ سياسية في القائمة العربية المشتركة وخيبة أمل نتيجة لذلك.

المؤسسة الوحيدة التي ارتفع فيها معدل الرضا، وإن كانَ بشكلٍ طفيف، مقارنة بعام 2019 هي السلطة المحلية (من ٪23.1 في عام 2019 إلى ٪24.4 في عام 2020).

رسم بياني 8.2: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2020).

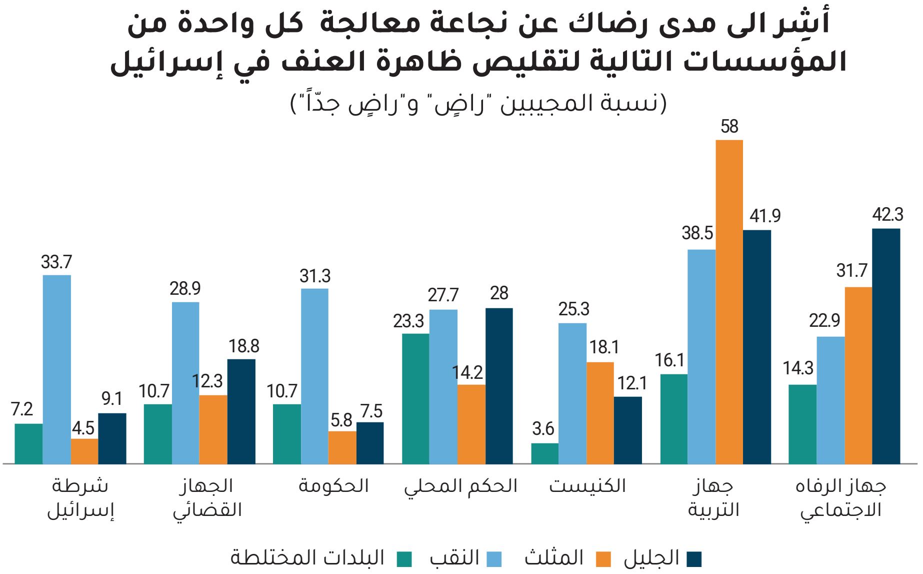

تختلف المناطق بشكلٍ كبير في رضاها عن نجاعة المؤسسات المختلفة في معالجتها للحدّ من ظاهرة العنف في إسرائيل. على سبيل المثال، كان سكان **الجليل** أكثر رضا عن نجاعة جهاز الرَّفاه الاجتماعيّ (حوالي ٪42)، والسلطة المحلية (٪28)، كان سكان **المثلث** أكثر رضا عن نظام التعليم (٪58)، وسكان النقب كانوا أكثر رضا عن شرطة إسرائيل (حوالي ٪34)، الحكومة (حوالي ٪31)، الجهاز القضائي (حوالي ٪29) والكنيست (حوالي ٪25).

حتى أدنى معدلات الرضا تختلف حسب المؤسسة والمنطقة.على سبيل المثال، يُظهر سكان **المدن المختلطة** أدنى مستوى من الرضا، مقارنة مع المناطق الأخرى، عن نجاعة نظام التعليم (حوالي ٪16) ، ونظام الرفاه الاجتماعي (حوالي ٪14)، ونظام العدالة (حوالي ٪11) والكنيست (حوالي ٪4). سكان المثلث يظهرون أقل نسبة رضا عن المناطق الأخرى عن كفاءة السلطة المحلية (حوالي ٪13)، الحكومة (حوالي ٪6) وشرطة إسرائيل (حوالي ٪5).

رسم بياني 8.3: درجة الرضا من نجاعة العلاج في تقليص ظاهرة العنف حسب نوع العوامل المعالجة ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2020).

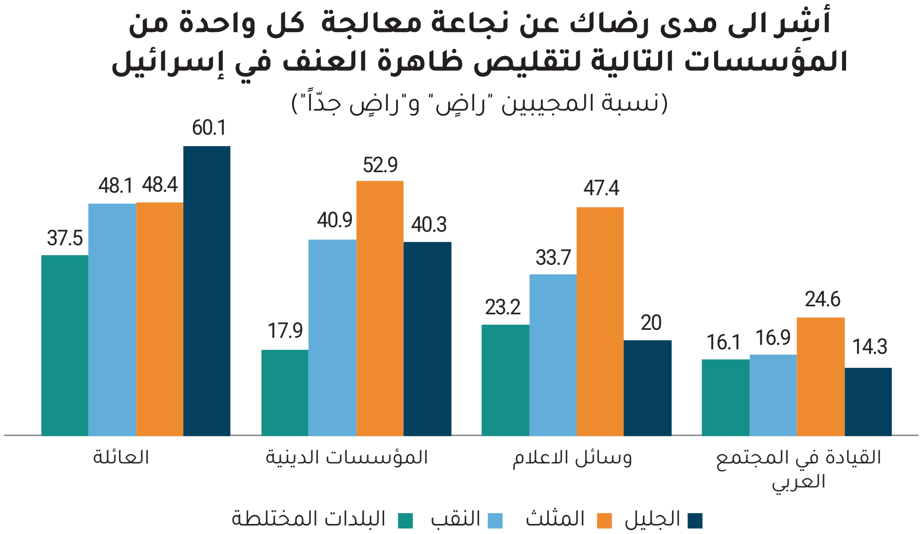

كما يتضح من الرسم البياني 8.3، هناك فرق بين سكان المناطق المختلفة في الرضا عن المؤسسات المختلفة. أعلى معدلات الرضا عن نجاعة رعاية العائلة (حوالي 60٪) كانت بين سكان **الجليل**. تم تسجيل أعلى نسبة رضا عن كفاءة نجاعة المؤسسات الأخرى كانت بين سكان **المثلث**.

بالمقابل، كانت أدنى معدلات الرضا عن نجاعة معاملة الإعلام (20٪)، والقيادة في المجتمع العربي (حوالي 14٪) بين سكان **الجليل**. أدنى نسبة رضا عن كفاءة نجاعة العائلة (حوالي 38٪) والمؤسسات الدينية (حوالي 18٪) هي بين سكان **المدن المختلطة**.

رسم بياني 9.1: استعداد التّوجه إلى العوامل المعالجة بسبب ضررٍ من عنف، حسب نوع العوامل والسّنة (مواطنون عرب، 2018-2020)

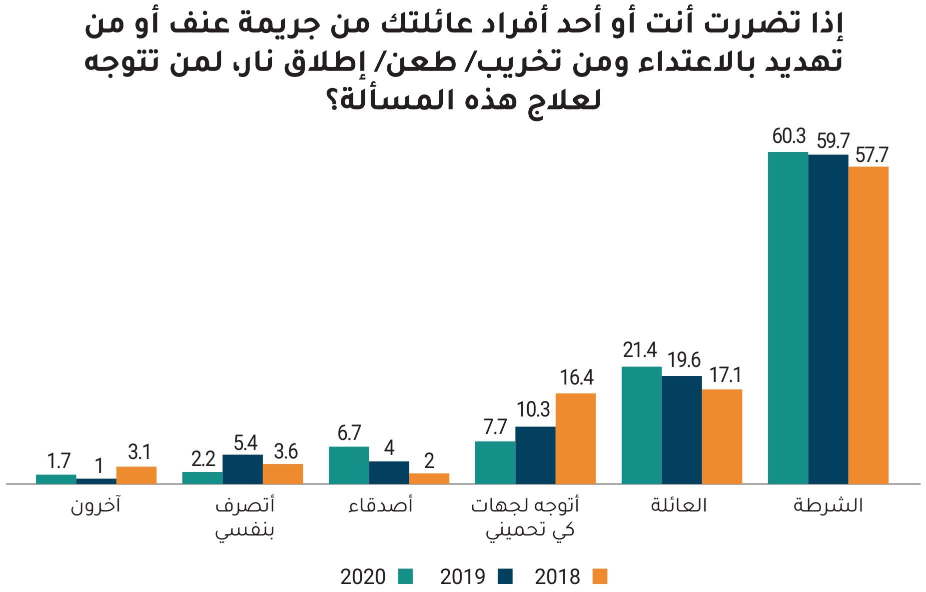

يبدو من البيانات أنه على الرغم من أن الثقة بالشرطة ليست عالية (الشكل 15.1)، إلا أنها العامل الرئيسي الذي يلجأ إليه المستطلعون في المجتمع العربي لمعالجة حادثة عنف وتهديد بالاعتداء، وكذلك عند التسبب في أذى جسدي.

كما ويمكن ملاحظة أن نسبة المستطلعين الذين أفادوا بأنهم سيتصلون بالشرطة بعد هذه الحوادث آخذةٌ في الارتفاع للعام الثاني على التوالي.

وبالتالي، فإنّ 60.3٪ من المستطلعين العرب في عام 2020 سوف يلجأون إليها إذا تعرضوا للأذى أو إذا تعرّض أيٌّ من أفراد أسرهم للأذى. ويمثل هذا الأمر زيادة بنسبة 0.6٪ مقارنة بعام 2019. وعلى الرغم من أن هذه الزيادة طفيفة، إلا أنها تُظهر اتجاهًا نحو الارتفاع للعام الثاني على التوالي.

العامل الثاني الذي سيتجهون إليه هو العائلة (21.4٪)، مع حدوث ارتفاع للسنة الثانية على التوالي. ويمثل هذا الأمر زيادة بنحو 2٪ مقارنة بعام 2019. وتتوافق هذه النتيجة مع الرضا عن فاعلية العائلة في كل ما يتعلق بالحدّ من ظاهرة العنف. العامل الآخر الذي لوحظ للعام الثاني على التوالي في عدد المستطلعين المهتمين بالاتصال به في السياق المذكور هو الأصدقاء (حوالي 7٪ مقارنة بـ 4٪ في عام 2019).

بالإضافة إلى ذلك، فإن نسبة المستطلعين الذين سيتوجهون إلى جهات مختلفة لحمايتهم (غير الموجودة في الجدول) كانت بارزة (حوالي ٪8 من المبحوثين في عام 2020)، لكن تجدر الإشارة إلى أن هذه النسبة قد انخفضت للعام الثاني على التوالي.

العوامل التي سيتجهون إليها بنسبة أقل هي العوامل التي لم يتم تقديمها للمستطلعين، وظهرت تحت فئة «أخرى» (اختار حوالي ٪2 من المستطلعين هذا الخيار، بزيادة مقارنة بعام 2019) ولأنفسهم، أي، سوف يأخذون حقهم بيدهم (أشار حوالي ٪2 من المستطلعين إلى أنهم سيفعلون ذلك، وهذا يمثل انخفاضًا بنسبة ٪3 تقريبًا مقارنة بعام 2019).

في الختام، يبدو أن مستويات الثقة المنخفضة نسبيًا في أجهزة تطبيق القانون دفعت نسبة كبيرة من المواطنين العرب للعمل من خلال مؤسساتٍ غير رسمية أو بشكلٍ مستقل. ومع ذلك، يبدو أن الاستعداد لأخذ القانون بأيديهم ومعاقبة أولئك الذين يسيئون إليهم يتضاءل، كما أنَّ الرغبة في اللجوء إلى عوامل أخرى تتضاءل قليلاً.

أما بالنسبة للعامل الأخير، فيبدو أنَّ القلقَ يتعلقُ بشكلٍ أساسي «بالثمن» الذي ستوافق عليه عوامل الحماية (التي قد تنتمي إلى عالم الإجرام) على السداد للمخالفين. قد يكون هذا الثمنُ غير مشجعٍ بشكلٍ متزايد من التوجه لهذه العوامل.

رسم بياني 9.2: استعداد التّوجه إلى العوامل المعالجة بسبب ضررٍ من عنف حسب نوع العوامل ومنطقة السّكن (مواطنون عرب، 2020)

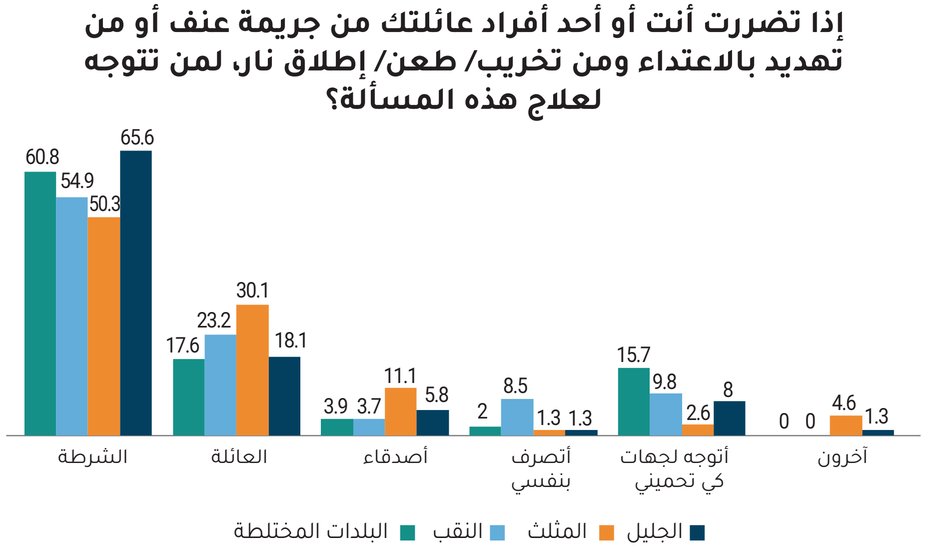

هناك اختلافات واضحة بين سكان المناطق المختلفة من حيث الاستعداد للتواصل مع العوامل المختلفة في حالة حدوث عنف أو تهديد. أعلى نسبة استعداد للتواصل مع الشرطة (حوالي ٪66) بين سكان **الجليل**. أعلى معدلات الراغبين في التوجه إلى العائلة (حوالي ٪30) والأصدقاء (حوالي ٪11) وغيرهم (حوالي ٪5) هم بين سكان **المثلث**.

أعلى معدلات الراغبين في اللجوء إلى أولئك الذين سيحمونهم (حوالي ٪16) هم بين سكان **المدن المختلطة**. وأخيرًا، فإن النسبة الأعلى لمن يرغبون في حماية أنفسهم هي بين سكان **النقب** (حوالي ٪9).

كما تختلف أدنى معدلات الرغبة في اللجوء إلى العوامل المختلفة باختلاف المناطق. لم يبّلغ سكان **النقب والمدن المختلطة** عن أي استعدادٍ للاتصال بآخرين غير مُدرجين في هذه القائمة. في المقابل، أفادَ سكان **الجليل والمثلث** عن أدنى استعدادٍ بين المناطق للدفاع عن أنفسهم (٪1.3 في كل منطقة).

يجدُ سكان **المثلث** أيضًا معدلات استعدادٍ منخفضة للاتصال بالشرطة (حوالي ٪50) والعائلة (حوالي ٪30) ، وكذلك للعوامل الذين سيحمونهم (حوالي ٪3). أخيرًا، أبدى سكان **النقب** أقلَّ استعداد (٪3.7) بين سكان المناطق الأربع للتواصل مع الأصدقاء حول الموضوع المذكور.

2.2.4. الأسلحةُ الناريّة في المجتمع العربيّ

رسم بياني 10.1: مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على الاستخدام العنيف للسلاح حسب السّنة (مواطنون عرب 2018-2020)

سأطرح عليكم عدداً من العوامل التي من الممكن أن تؤثر على الاستخدام العنيف للسلاح.
صنّف مدى التأثير برأيك لكل عامل أو استخدام عنيف للسلاح
(نسبة المجيبين "درجة كبيرة" و "درجة كبيرة جدًا)

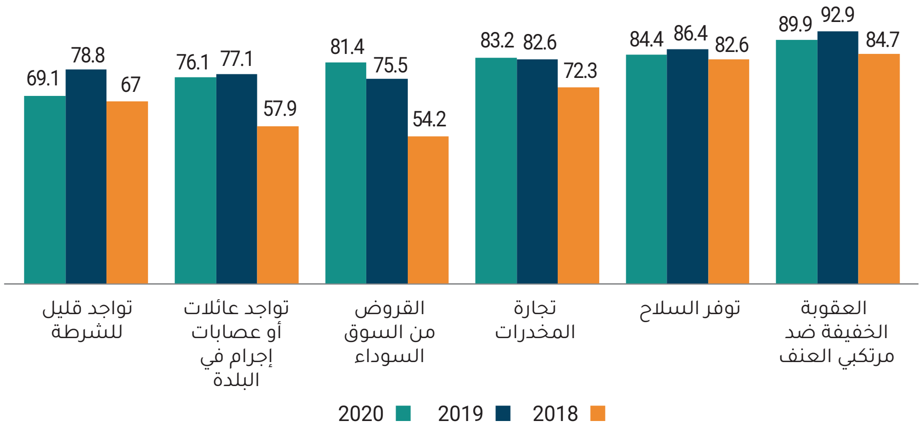

رسم بياني10.2: مواقف فيما يتعلق بالعوامل المؤثرة على الاستخدام العنيف للسلاح حسب السّنة (مواطنون يهود 2020-2018)

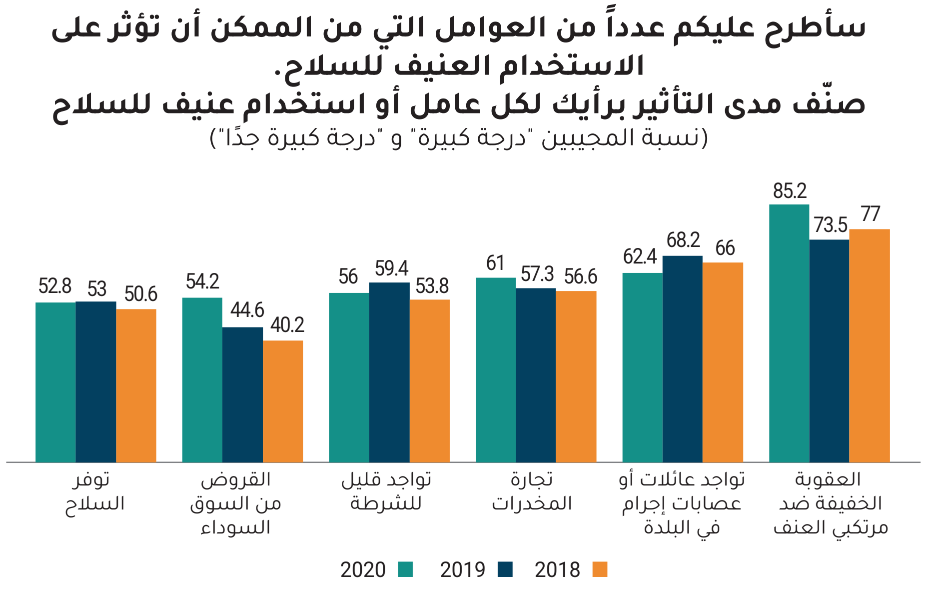

تشيرُ النتائج إلى أنه كما في السنوات السابقة، يتعاملُ الجمهور العربي مع سهولة معاقبة مرتكبي أعمال العنف على أنها العاملُ الرئيسي المؤثر في الاستخدام العنيف للأسلحة. ٪90 ينسبون إلى هذا العامل درجةً كبيرة أو كبيرة جدًا من التأثير في عام 2020. يُنظر أيضًا إلى توافر الأسلحة (٪84.4)، والمتاجرة بالمُخدِّرات (٪83.2)، والقروض في السوق السوداء (٪81.4) على أنها عوامل رئيسية، حيث اكتسبت الأخيرة زيادة كبيرة في العامين الماضيين.

وربما تعود هذه الزيادة إلى تدهور الوضع الاقتصادي عقب أزمة كورونا. كما تمَّ النظر إلى وجود المُنظمات الإجرامية كعاملٍ مهم (٪76.1). العامل الأخير في أهميته في الرسم البياني هو وجودُ عناصر الشرطة، حيث تراجع تقييم أهميتهم من ٪78.8 في عام 2019 إلى ٪69.1 في عام 2020.

يحتملُ أنَّ هذا الانخفاض الكبير يعودُ إلى حقيقة وجود العديد من الضحايا هذا العام نتيجةَ استخدام السلاح. من خلال مقارنة بيانات المستطلعين العرب مع بيانات المستطلعين اليهود طُرح عدداً من النتائج الرئيسية:

أولاً، كما في السنوات السابقة، وفي العام الماضي أيضًا، يشعرُ المستطلعون العرب بتأثير العوامل كافة أكثر من المستطلعين اليهود. ثانيًا، في العام الماضي أيضاً وفي كلا المجتمعين كان هناك اتفاقٌ على العامل الأكثر تأثيرًا في الاستخدام العنيف للأسلحة، وهو العقوبات المُخففة المفروضة على

مرتكبي أعمال العنف.

ومع ذلك، فإنَّ التغييرات في معدل الاعتقاد بأنّ هذا عامل في الاستخدام العنيف للأسلحة حدثت في كلا المجتمعين في اتجاهين متعاكسين. بالمقارنة مع عام 2019، كان هناك انخفاض في المجتمع **العربي** بنحو ٪3 (من ٪92.9 إلى ٪89.9) في نسبة أولئك الذين يعتقدون أن هذا العامل له تأثير كبير، بينما ارتفعَ هذا المعدل في المجتمع **اليهودي** بنحو ٪12 (من ٪73.5 إلى ٪85.2)، وفي الحقيقة اقتربت هذه النسبة كثيرًا من نسبة المواطنين العرب. ومع ذلك، على عكس السنوات السابقة، هناك خلافٌ كبير بين المجتمعين حول العامل الأقل تأثيرًا من بين العوامل المقدمة. بين المواطنين **العرب**، كان هذا العامل (مع نسبة ٪69) في عام 2020 هو التواجدُ الضئيل لأفراد الشرطة. في المقابل، بين المواطنين **اليهود**، كان هذا العاملُ (مع نسبةٍ تصل حوالي ٪53) هو توافر الأسلحة.

ثالثًا، يمكن ملاحظة أنّ أهمية بعض العوامل تختلفُ بشكلٍ موّحد على مرّ السنين. وبهذه الطريقة، في كلٍ من المجتمع اليهودي وفي المجتمع العربي، هناك زيادة للسنة الثانية على التوالي في نسبة المستطلعين الذين أجابوا «إلى حدٍ كبير» و«إلى حدٍ كبير جدًا» بسبب المتاجرة بالمخدرات والقروض في السوق السوداء من العوامل التي تؤثر على الاستخدام العنيف للأسلحة. من ناحية أخرى، كان هناك انخفاضٌ في هذه النسبة مقارنة بعام 2019، سواء في المجتمع العربي أو في المجتمع اليهودي، بصرفِ النظر عن سهولة معاقبة مجرمي العنف.

رابعًا، على غرارِ الرسوم البيانية السابقة التي تُقارن بين المجتمعات، هناك فجواتٌ تتفاوت في الحجم وفقًا للبيانات المختلفة. على سبيل المثال، الاختلافُ في تقييم أثر الوجود الضئيل لأفراد الشرطة هو حوالي ٪13 فقط، في حين أنَّ الفرق بين المجموعتين من حيث تقييم تأثير عامل توافر السلاح يبلغ حوالي ٪32.

جـزء 3:
العلاقـات بيـن المجتمـع العربـيّ وشّـرطة إسـرائيل

3.1 خلفية

حسـب المراجـع الأدبيّـة المتعلقـة بالشـرطة، فهنـاك عـدة أهـدافٍ عامّـة مـن المفترض أن تعمل الشرطة على تنفيذها: إنفاذُ القانون، المحافظة على النظام العـام وتقديـمُ الخدمـات للجمهـور عامـة. (-Ben-Porat& Yuval, 2012; Hasisi& Weitzer, 2007). هـذه التعريفـات الواسـعة تعطـي للسّـلطةِ التنفيذيـة وللشـرطة مسـاحةً كبيـرةً للمنـاورة وللتقييـم والتقديـر عنـد تحديـد الأولويـة المطلوبـة وبمـا يتعلـق بتنفيـذ واجباتهـا. لكـن، كلمـا كانَ المجتمـع أكثـر ديمقراطيّـةَ، كلمـا كثُـرت القيـود المفروضـة علـى الشـرطة وأصبـحَ توجُّههـا لتقديـم خدمـاتٍ بصـورة أكثـر وأقـل تهديـداً، ويمكـن انتقادهـا إلـى حـدٍ كبيـر (יחימוביץ-כהן, 2021).

في كلِّ دولة، تعتبرُ الشرطة هي الهيئة المكلّفة بتطبيق القانون، والذي يمنحها صلاحيةً لاستخدام القوة أثناء أداء وظيفتها. لكن وبما أنّ الشرطة تعمل بين المدنيّين، فيجب أن تمارس صلاحيّاتها بحذرٍ ودون استعمال مُفرطٍ.

واستعمالُ القوَّةِ غير المناسبة هو السبب المركزيّ لتطوُّر شعور عدم الثقة فـي الشـرطة وفـي مؤسسـات الدولـة بشـكلٍ عـام. ووفقـاً لهـذا، يجـبُ علـى الشرطة إيجادُ آلياتٍ لمنع الاستخدام المُفرط للعنف، واتخاذ التدابير ضد أفراد الشـرطة الذيـن يسـتخدمون القـوّة غيـر المناسـبة. بشـكلٍ عـام، غالبـاً مـا يكـون أبناءُ الأقليّاتِ هم الضحايا الرئيسيون للعنف. وهذا بسبب عدة عوامل تدفع أفراد الشـرطة للُّجوء إلى العنف ضدّ هذه المجموعات، مثل الأفكار المسبقة، أو خشـية رجـال الشـرطة مـن هـؤلاء السـكان، أو الشـرطة التـي تسـمح «بعـدم القيـود» فـي علاقتهـا معهـم (אמיר, 1998).

وفـق محمـد جبـران (Muhammad, 2019):"بالنسـبة للأمريكييـن السـود، فـإن عمـل الشـرطة هـو الجانـب الأكثـر اسـتمرارًا فـي النضـال مـن أجـل الحقـوق المدنيـة». إن الشـرطة هـي التـي فرضـت تاريخيًـا الفصـل العنصـري، وحمـت المسـاحات البيضـاء وسـيطرت بالقـوة علـى السـكان السـود. حتـى يومنـا هـذا، فإنهـا ترمـز إلـى نظـامِ عـدم المسـاواة المسـتمرّ فـي القانـون والإسـكان والتعليـم والصحـة والاقتصـاد.

أدى الخـلاف بيـن الأقليـات، وخاصـة السـود فـي الولايـات المتحـدة، علـى مـرِّ السـنين إلـى سلسـلةٍ مـن الاحتجاجـات.منـذ عـام 1935، كان هنـاك أكثـر مـن 100 مـن أعمـال الشـغب الكبيـرة، كان آخرهـا فـي عـام 2014، والتـي نشـأت منهـا

حركة Black Lives Matter، وهو نفس النداء الذي يُطالب به اليوم بألم، كلٌّ من أفراد المجتمع الإثيوبي في إسرائيل ومواطني إسرائيل العرب[10].

تعكس علاقات الشرطة في المجتمع إلى حدٍ كبيرٍ وضع تلك المجموعات. فمن المعروف أنّ العلاقات بين مجموعات الأقليات القوميّة والعرقيّة وبين الشّرطة في الدول الديمقراطية متوترةٌ جداً.وتتميُّز هذه العلاقات بانتشار المواجهات العنيفة. وبالتمثيل الزائد لمجموعات الأقليّات في مراكز الاعتقال. وبمواقف الأقليّات السلبيّة تجاه الشرطة. وبانتقاد سلوك الشرطة غير المنصف لمعالجتها أمور الأقليّة. وهكذا، كلما ازداد التَّوتُّر بين مجموعات الأقلّية والأغلبية، ازداد التَّوتّر بين مجموعة الأقلية والشرطة (חמאיסי، 2005).

للعلاقات بين الشرطة والمجتمع العربيّ في إسرائيل صفات متشابهة، مع علاقات الكثير من جهات الشرطة في أرجاء العالم مع الأقليّة. من جانب الشرطة يتمثُّل هذا الجانب بتخصيص موارد شرطية غيرِ منصفة، وبتواجد الشرطة الضئيل أو بتواجدها المكثَّف. أمّا المجتمع العربيّ، فهو لا يثق بالشرطة. وهو غيرُ مستعدٍّ لتقبُّل الشرطة كهيئةٍ تفرض القانونَ، بل وحتى يتجنَّب التَّوجُّه إليها لطلب خدماتها. (رسم بياني 9.1)

عِداء الجمهور العربيّ تجاه الشرطة ناتجٌ عن البعد والاغتراب السّائد بين الشرطة والسكّان في البلدات العربية. نتجت هذه الحالة من العداء بسبب التواجد الضئيل لمُنفذي القانون في هذه البلدات، وذلك بسبب توزيع غير كافٍ. بالإضافة إلى ذلك، فإنّ تواصل الشرطة مع مواطنٍ عربيٍّ إسرائيليّ، محدودٌ نسبيّاً مقارنةً مع مواطن يهوديٍّ إسرائيليّ. (חמאיסי, 2005).

ويتوقعُ قادةُ المجتمع العربيّ، ورؤساء السّلطات المحليّة والمواطنون العاديون خاصةً، أن تعمل الشرطة على القضاء على العنف في ظلِّ موجة العنف والجريمة المرتفعةِ في المجتمع العربيّ، لكنّ توقعاتهم لا تتحقّق. يتم بناء خطط، ذهاباً وإياباً، ولكن وكما تُظهِر النتائج، فهي ليست مُرضِية، والمجتمع العربي لا يشعر بأنه يتلقّى الخدمة المناسبة.

10. ויקי אוסלנדר, מחאת העדה האתיופית - צבע העור הוא כל העניין: המשטרה בארה"ב מתקשה לשמור על יחס שווה לאזרחים. גלובס, 3 ביולי 2019, https://www.globes.co.il/. news/article aspx?did=1001292149 9

3.2 نتائـج الاسـتطلاع بالنّسـبة لمواقـف المواطنيـن العـرب تجـاه الشّـرطة

رسم بياني 11.1: مواقف بالنسبة لجودة خدمة الشرطة، حسب المجتمع والسّنة

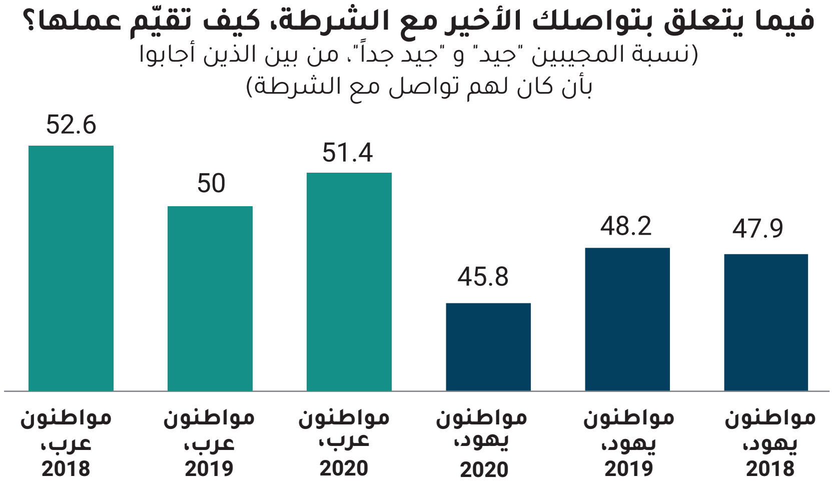

بلغـت نسـبة المواطنيـن العـرب الذيـن أجابـوا فـي عـام 2020 بأنهـم يقـدّرون أن معاملة الشـرطة لهـم جيدة أو جيدة جدًا بعـد اتصالهـم بالشـرطة ٪51.4 (مقارنة بـ ٪50 في 2019 و ٪52.6 في 2018).

تُظهر البيانات تحسـنًا طفيفًا مقارنة بعـام 2019 ولكـن فـي نفـس الوقـت - رقـم أقـل مقارنـة بعـام 2018. فـي المقابـل، صنـف ٪45.8 فقـط مـن المسـتطلعين اليهـود معاملة الشـرطة لهـم على أنها جيدة أو جيدة جـدًا. ويمثـل هـذا انخفاضًا مقارنة بالعاميـن الماضييـن، حيـث كان الرقـم متماثـلًا تقريبًـا (٪48.2 فـي 2019 و ٪47.9 في 2018).

رسم بياني 11.2 :مواقف بالنسبة لجودة خدمة الشرطة، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

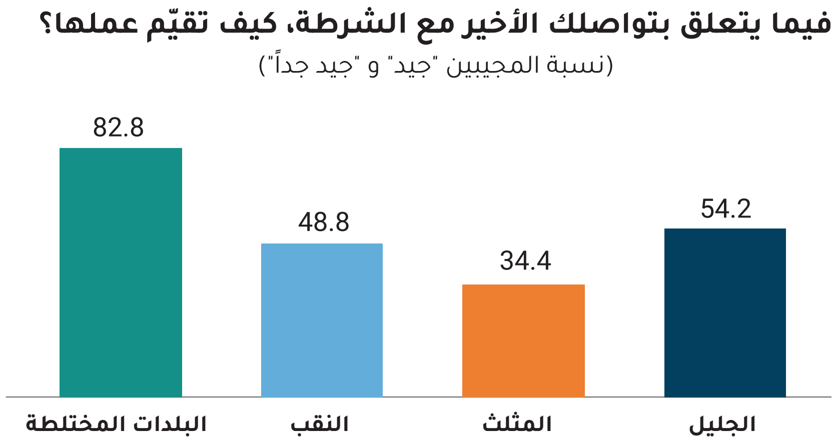

هناك فرق واضح بين المناطق من حيث جودة معالجة الشرطة. أعلى نسبة لمن يقيّمون العلاج على أنه جيد أو جيد جدًا هي بين سكان **المدن المختلطة** (حوالي ٪83)، وبين سكان **المثلث** (حوالي ٪34) هي الأدنى. يمكن تفسير هذه الفجوة الكبيرة بحقيقة أنّ هناك تواجداً أفضل للشرطة في المدن المختلطة، وأن علاج المشاكل أكثر نجاعة لأن الشرطة تخدم السكان اليهود.

رسـم بياني 12.1: مواقـف بالنسـبة لعمـل الشـرطة فـي المجتمـع العربـيّ، حسـب مجـال النشـاطات والسّـنة (مواطنـون عـرب، 2020-2018)

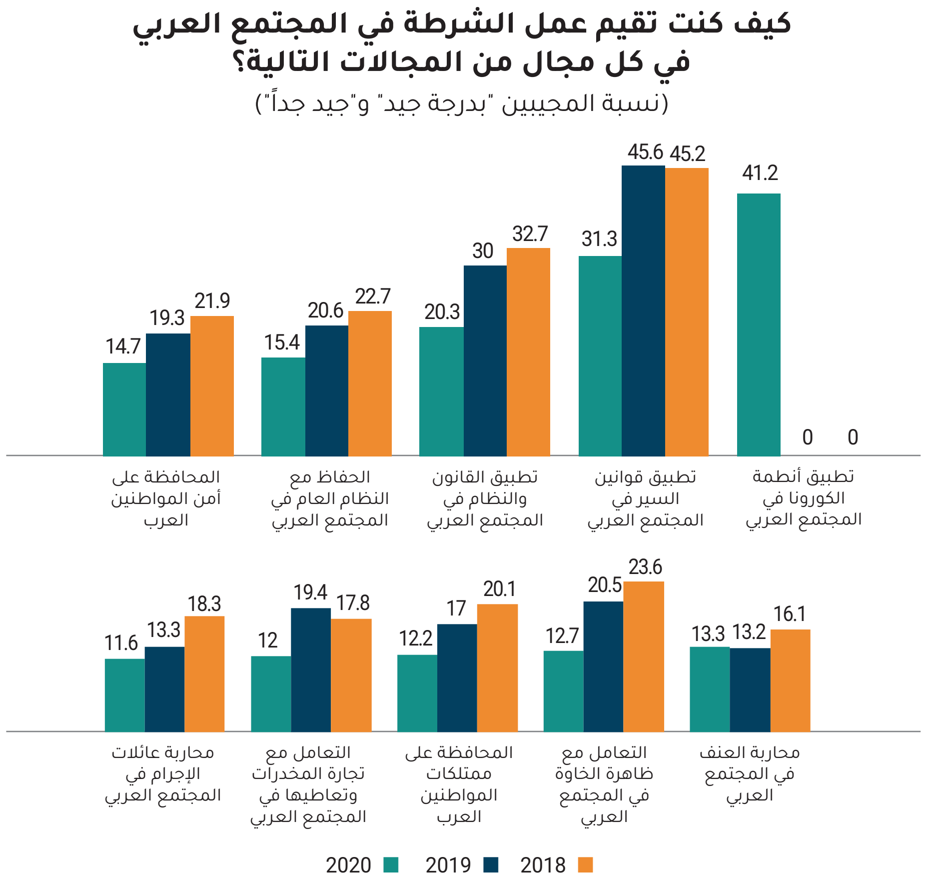

يقيّـم المواطنـون عمـلَ الشـرطة ليـس فقـط فيمـا يتعلـق بمعالجـة الشـرطة لهـم ولكـن أيضًـا فيمـا يتعلـق بجوانـب معينـة مـن المجتمـع الـذي ينتمـون إليـه. تُظهر البيانات الـواردة فـي الرسـم البياني أن المستطلعين فـي المجتمـع العربي يعتقـدون أنَّ الشـرطة تعمـلُ بشـكلٍ جيـد نسـبيًا فـي المجـالات المتعلقـة بإنفـاذ القانـون.

مـن المثيـر للاهتمـام أن نـرى أن الرضـا عـن تطبيـق أنظمـة مكافحـة كورونـا قـد حـازَ علـى أكبـر قـدرٍ مـن الرضـا (42.2٪) بيـن المسـتطلعين العـرب، وبفـارق كبيـر مـن العوامـل الأخـرى. يأتي فـي المرتبـة الثانيـة تطبيقُ قوانيـن المـرور: أشـار حوالي 31٪ مـن المجيبيـن فـي هـذا المجتمـع إلـى أن عمـل الشـرطة فـي هـذا المجـال جيـد أو جيـد جـدًا. بالإضافـة إلى ذلـك، أفـاد حوالي 20٪ مـن المسـتطلعين أن أداء الشـرطة فـي إنفـاذ القانـون والنظـام فـي المجتمـع العربـي جيـد أو جيـد جـدًا. مـن

ناحية أخرى، فإنَّ القضية التي حصلت أيضًا على أدنى تصنيف ٍفي العام الماضي هي مكافحة الجريمة في المجتمع العربي: فقط حوالي ٪12 من المستطلعين أشاروا إلى أن أداء الشرطة في هذا الأمر جيد أو جيد جدًا.

تم إعطاء بقية الموضوعات تقييمًا مختلفًا. المجالات التي حصلت على تقييم أفضل نسبيًا هي: الحفاظ على النظام العام في المجتمع العربي (حوالي ٪15)، الحفاظ على أمن المواطنين العرب (حوالي ٪15)، التعامل مع ظاهرة الخاوة في البلدات العربية (حوالي ٪13) ومكافحة العنف في المجتمع العربي (حوالي ٪13).

والموضوعات التي أعطيت تقييمات أقل تفضيلاً: التعامل مع ابتزاز رسوم الكفالة (الخاوة) في المجتمع العربي (٪12.7)، والحفاظ على ممتلكات المواطنين العرب (٪12.2)، والتعامل مع الإتجار وتعاطي المخدرات في المجتمع العربي (٪12).

يبدو أنه في الغالبية العظمى من المجالات كان هناك انخفاضٌ للسنة الثانية على التوالي في معدل تقييم الأداء على أنه جيد أو جيد جدًا. وتشمل هذه المجالات تطبيق القانون والنظام في المجتمع العربي، والحفاظ على النظام العام في المجتمع العربي، والحفاظ على أمن المواطن العربي، والتعامل مع ظاهرة ابتزاز رسوم الكفالة (الخاوة)، والحفاظ على ممتلكات المواطنين العرب، ومكافحة الجريمة في المجتمع العربي.المجال الوحيد الذي لم يطرأ فيه أي تغيير تقريبًا على التقييم هو مكافحة العنف في المجتمع العربي.

رسم بياني 12.2: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجال النشاطات ومنطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

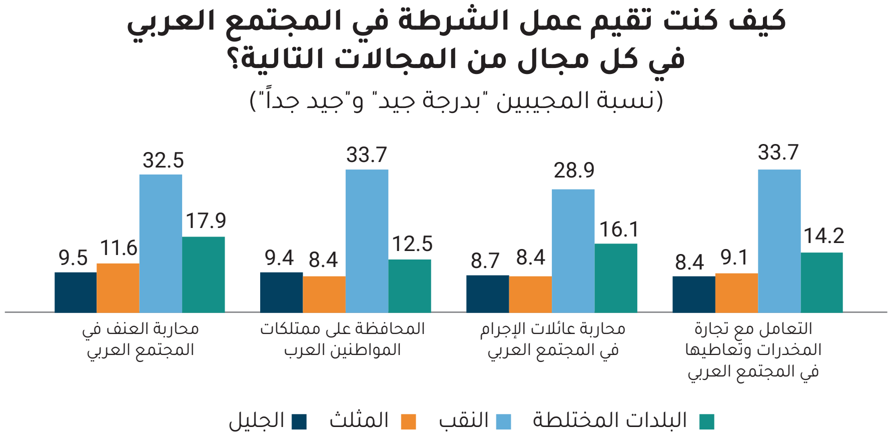

هناك اختلافات بين المناطق من حيث تقييم أداء الشرطة. يمكن ملاحظة أنه في جميع المناطق المشار إليها في الرسم البياني، فإن أعلى معدلات لأولئك الذين يقيّمون بطريقة جيدة أو جيدة جدًا أداءَ الشرطة هي بين سكان **النقب**. ومع ذلك فإنَّ أدنى المعدلات تعتمد على المجال والمنطقة.

وعلى سبيل المثال، فإنَّ أدنى معدل لتقييم أداء الشرطة في حماية ممتلكات المواطنين العرب وفي الحرب على المنظمات الإجرامية في المجتمع العربي (حوالي ٪8 في كل منها) هو بين سكان **المثلث**. بالمقابل، فإن أدنى معدلات تقييم أداء الشرطة على أنه جيد أو جيد جدًا في الحرب على العنف في المجتمع العربي (حوالي ٪10) وفي التعامل مع الإتجار وتعاطي المخدرات في المجتمع العربي (حوالي ٪8) هي بين سكان **الجليل**.

رسم بياني 12.3: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في المجتمع العربيّ، حسب مجال النشاطات ومنطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

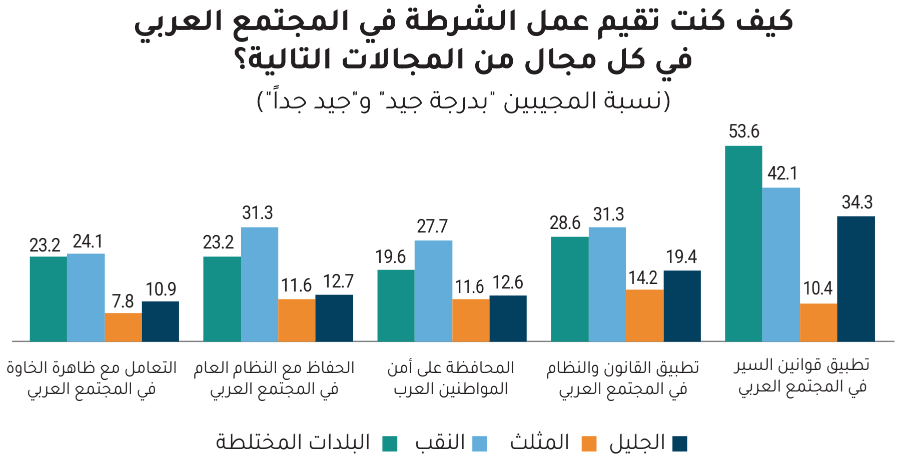

يمكن ملاحظة أنه في المجالات الأخرى، تأخذ الاختلافات بين المناطق طابعًا مختلفًا قليلاً. أعلى المعدلات لمن يقيمون عمل الشرطة على أنه جيد أو جيد جدًا في تطبيق قوانين المرور في المجتمع العربي (حوالي 54٪) هم بين سكان **المدن المختلطة**. في القضايا الأخرى، يبدو أن أعلى معدل لتقييم أداء الشرطة على أنه جيد (جدًا) هو بين سكان **النقب**. في المقابل، فإن أدنى معدلات تقييم أداء الشرطة على أنه جيد (جدًا) في جميع القضايا الموضحة في الرسم البياني هي بين سكان **المثلث**.

رسم بياني 12.4: مواقف بالنسبة لعمل الشرطة في مجال تطبيق أنظمة الكورونا، حسب منطقة السكّن (مواطنون عرب، 2020)

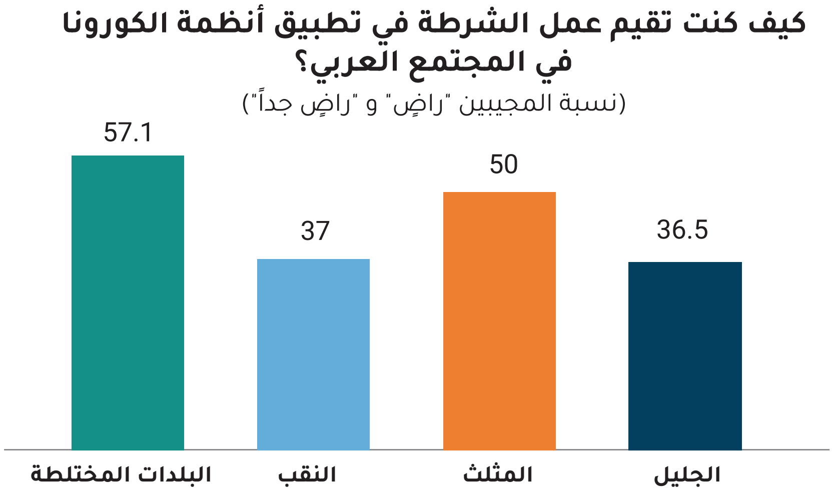

هناك فرق واضح بين المناطق من حيث الرضا عن أداء الشرطة في كل ما يتعلق بإنفاذ أنظمة مكافحة الكورونا في المجتمع العربي. ولوحظ أعلى معدل للرضا (الشديد) عن هذا الأداء بين سكان **المدن المختلطة** (حوالي 57٪). بالمقابل، فإن هذه النسبة بين سكان **الجليل** (36.5٪) **والنقب** (37٪) هي الأدنى، مع نتائج مماثلة.

رسم بياني 13.1: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحيّة، حسب نوع الإصابة والسّنة (مواطنون عرب، 2020-2018)

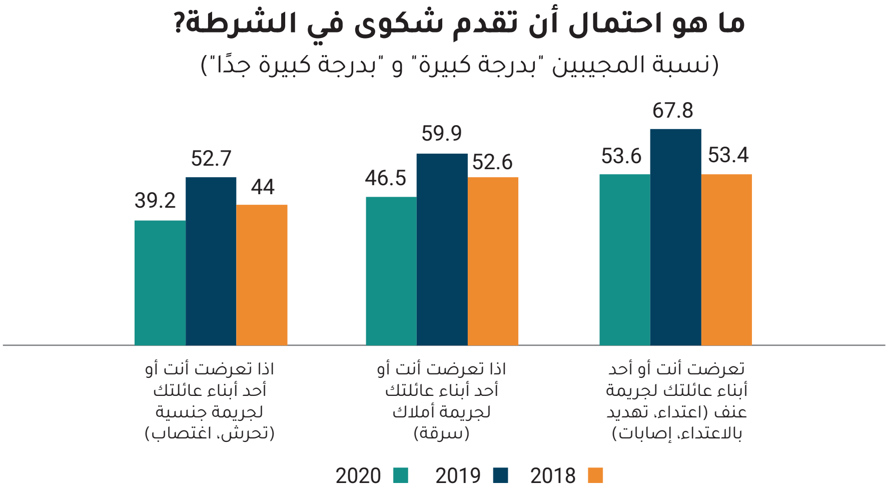

يُشير الرسم البياني 13.1 الى أن هنالك انخفاضاً هذا العام في رغبة المواطنين العرب في التوجه الى الشرطة في ثلاثة أنواع من الجرائم. اتَّضح أنه، مع أو بدون اعتبارٍ لدرجة الرضا عن عمل الشرطة، سيتوجهُ المواطنون العرب إلى الشرطة لجرائم مختلفة ذات احتمالات مختلفة.

تُظهر البيانات في الرسم البياني أنه على غرار السنوات السابقة، فإنَّ السيناريو الذي من المُرجح أن يتقدم فيه المواطن العربي بالشكوى إلى الشرطة هو عندما يتضرّر المستطلع أو أفراد أسرته من جرائم العنف (حوالي 54٪)، ولكن يشار إلى أن هذه النسبة انخفضت بشكلٍ ملحوظٍ مقارنة بعام 2019 (68٪) وعادت إلى مستوى 2018 (53٪).

بالرغم من ذلك، فإنَّ السيناريو الذي يقل احتمال تقديم المواطن العربي فيه شكوى للشرطة هو الاعتداء الجنسي - أشار حوالي 39٪ من المستطلعين إلى أن هناك فرصةً عالية أو عالية جدًا لشكواهم للشرطة بشأن هذه الجريمة. وهنا أيضًا، يُلاحظ انخفاض مقارنة بعام 2019، حيث بلغ هذا المعدل حوالي 53٪، وحتى أقل من مستوى 2018 (44٪).

يمكن أن تُعزى هذه النتيجة إلى الإغلاق الذي يوصف المجتمعات التقليدية عندما يتعلق الأمر بالمشاكل الجنسية والتحرش الجنسي، ويبدو أن المستطلعين يفضلونَ إخفاء الاعتداء أو معالجته داخل البيوت.

إضافة إلى ذلك، يبدو أن الجمهور النسائي بشكلٍ عام، وليس عند العرب فقط، غير راضٍ عن تعامل الشرطة مع شكاوى النساء بشأن الجرائم الجنسية.

تدعي النساء أن «الشرطة لا تريد أو لا تستطيع معالجة هذه القضايا»[11].

بالإضافة إلى ذلك، يمكن ملاحظة انخفاض أيضًا في معدل احتمالية التوجه للشرطة لجرائم الممتلكات، والتي بلغت في العام الماضي حوالي ٪47 (مقارنة بنحو ٪60في عام 2019).

رسم بياني 13.2: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحيّة، حسب نوع الإصابة ومنطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

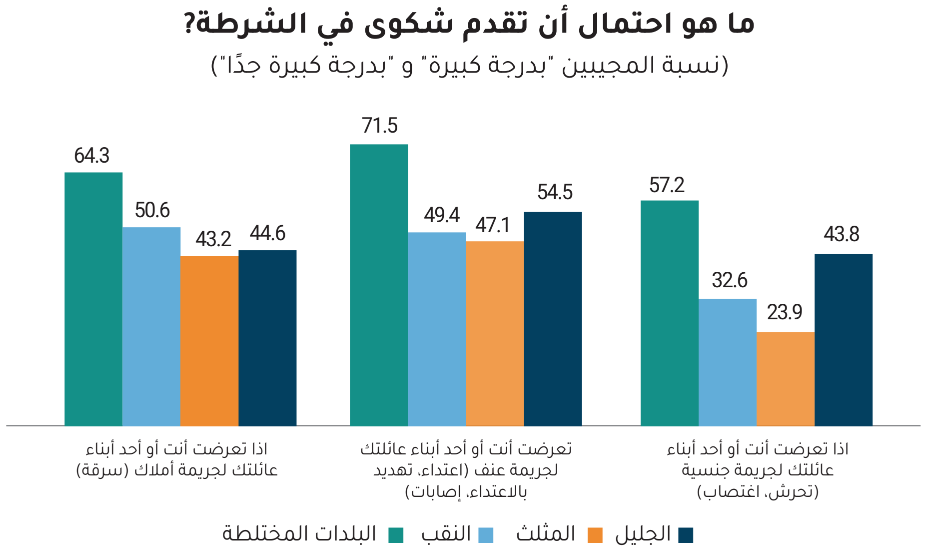

هناك اختلافات واضحة بين سكان المناطق المختلفة من حيث فرصة تقديم شكوى للشرطة. أعلى معدلات المستعدين في تقديم شكوى بسبب تعرضهم للأذى بسبب العنف (حوالي ٪72) والممتلكات (حوالي ٪64) وجرائم جنسية (حوالي ٪57) هم بين سكان **المدن المختلطة**. في المقابل، فإنَّ أقل معدلات الاستعداد لتقديم شكوى إلى الشرطة بشأن الإصابات الناجمة عن جريمة عنيفة (حوالي ٪47)، وجرائم الملكية (حوالي ٪43) والجرائم الجنسية (حوالي ٪23) هي بين سكان **المثلث**.

11.https://main.knesset.gov.il/Activity/committees/ArabSectorCrime/Pages/CommitteeProtocols.aspx

رسم بياني 14.1: استعداد لتقديم شكوى في الشرطة كضحيّة، حسب نوع الإصابة والسنة (مواطنون عرب، 2018-2020)

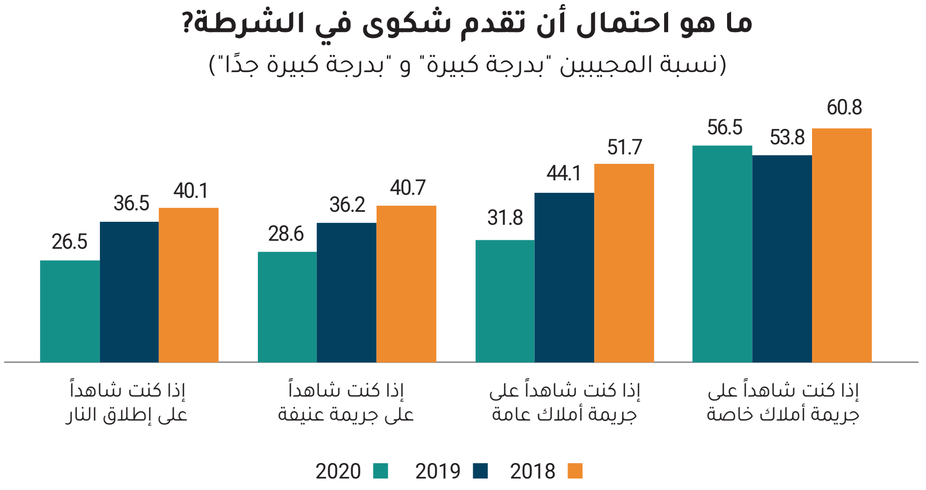

يمكن تقديم الشكاوى للشرطة ليس فقط بسبب الإصابة ولكن أيضًا بسبب تقديم الشهادة على ارتكاب الجرائم. في هذا الشأن أيضًا، كانت هناك تغييرات في عام 2020 مقارنة بعام 2019.

ويترتب على ذلك من البيانات أنه بصرف النظر عن الأضرار التي لحقت بالممتلكات الخاصة، كان هناك في العام الماضي اتجاهٌ تنازلي في فرصة تقديم شكوى إلى الشرطة في حالة وجود دليلٍ على الجريمة. أشار حوالي 32٪ من المستطلعين العرب إلى أنهم سيقدمون شكوى للشرطة إذا شهدوا أضرارًا في الممتلكات العامة - بانخفاضٍ قدره حوالي 12٪ مقارنة بعام 2019. بالإضافة إلى ذلك، سيقدم حوالي 29٪ من المستجيبين شكوى إلى الشرطة إذا شهدوا جريمة عنيفة - بانخفاضٍ حوالي 7.5٪ مقارنة بعام 2019. أخيرًا، فإن أدنى فرصة (والتي كانت أيضًا في 2018) هي تقديم شكوى إلى الشرطة. إذا كان المستطلعون قد شهدوا إطلاقَ نار (حوالي 27٪، بانخفاض 10٪ مقارنة بعام 2019).

وسجلت فرصة الإدلاء بالشهادة على ضرر للممتلكات الخاصة (حوالي 57٪) زيادةً طفيفة مقارنة بعام 2019، حيث بلغت نحو 54٪. ومع ذلك، لا تزال هذه الفرصة أقل من معدل 2018 (حوالي 61٪).

يبدو أن المشتكين المحتملين يحسبونَ خطواتهم فيما يتعلق بأفعالهم. الشخص الذي يضر بالممتلكات ليس بالضرورة عنيفًا وليس بالضرورة مهددًا، وبالتالي فإن فرص الشكوى على ما فعله مرتفعة نسبيًا.

على العكس من ذلك، إذا كان المهاجمُ عنيفًا وحتى أطلق سلاحًا ناريًا أو استخدم سلاحًا أبيضًا، فقد يخشى المشتكون المحتملون رد فعل هذا الشخص بسبب عنفه. لا يبدو أن المشتكيين يثقون في حماية الشرطة ضدّ المهاجم إذا شهدوا على فعله.

رسم بياني 14.2: استعداد لتقديم شهادة في الشرطة على ضرر، حسب نوع الجريمة ومنطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

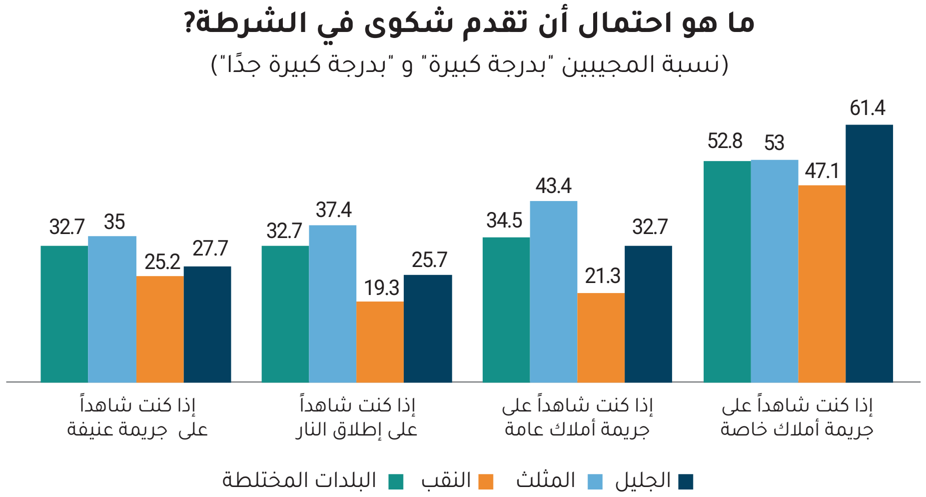

حسب التقسيم للمناطق، يُشار إلى أنّ أعلى نسبة استعداد أن يشهد مواطنٌ في الشّرطة ضدَّ جريمة بكونه شاهداً على المسّ بالممتلكات العامة بين سكان **الجليل** (حوالي 61٪). بالمقابل، فإن أقل معدلات الرغبة في تقديم شكوى للشرطة في حالة كانوا شاهدين على بقية الجرائم الأخرى هي بين سكان **النقب**. من ناحية أخرى، فإنَّ أدنى معدلات فرصة تقديم شكوى إلى الشرطة في حالة الشهادة على جريمة من الجرائم الموضحة في الرسم البياني هي بين سكان **المثلث**.

رسم بياني 15.1: مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب المجتمع والسّنة.

الى أي مدى تثق في شرطة إسرائيل؟

(نسبة الذين يشعرون بثقة\ ثقة معقولة" و"ثقة كاملة")

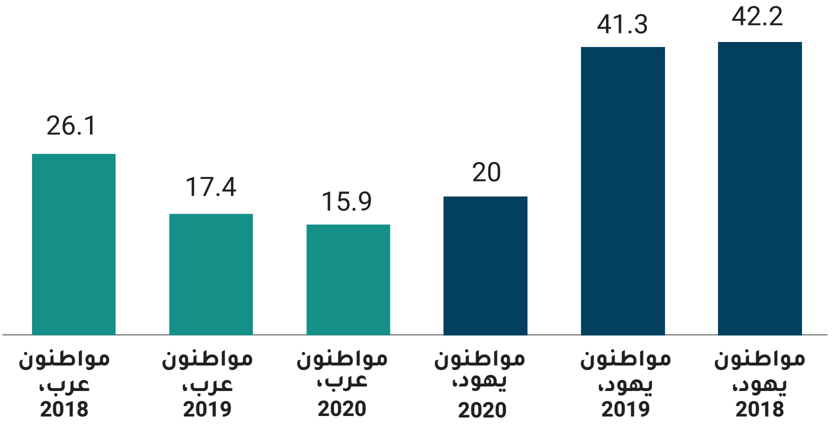

تؤثر درجة الثقة في الشرطة وتتأثر برضا معالجة الشرطة للتوجهات التي تصل اليها، وبأدائها وعلاقتها بالمجتمع التي تأتي منه هذه التوجهات، وفرص واستعداد المواطنين لتقديم شكوى للشرطة.

يمكن ملاحظة أنه في عام 2020 أيضاً، كانت نسبة الثقة في الشرطة منخفضةً للغاية، بين العرب (16٪) وبين اليهود (20٪). من المثير للاهتمام أن نرى أنه على الرغم من التراجع الشديد في ثقة المجتمع اليهودي في الشرطة من 2019 إلى 2020، لا يزال لديه ثقة أكبر في الشرطة أكثر من المجتمع العربي، الذي يشهد انخفاضًا تدريجيًا كان قد بدأ عام 2018.

يمكن تلخيص موضوع الثقة أو عدم الثقة في الشرطة بكلمات وزير الأمن الداخلي[12] أمير أوحانا على موقع معاريف يوم 17 فبراير 2021:

"أعتقد أن هناك تراجعًا اليوم في علاقات الشرطة مع المجتمع ككل. هذا بسبب أزمة كورونا الحادة في جميع أنحاء العالم - على عكس العادة، يعملُ رجال الشرطة خلال فترة الكورونا ضد المواطنين العاديين وليس ضد المجرمين. خلق هذا الأمر العديد من الأزمات أمام المتدينين (الحريديم)، وذلك بسبب عامين صعبين بدون قائد للمؤسسة. «سنكسر تقليد النزاع بين وزير الأمن الداخلي ومدير عام الشرطة - سوف نتعاون بطريقةٍ جيدة.»

12. https://www.maariv.co.il/elections-2021/Article-822469

رسم بياني 15.2: مستوى الثقة في شرطة إسرائيل، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

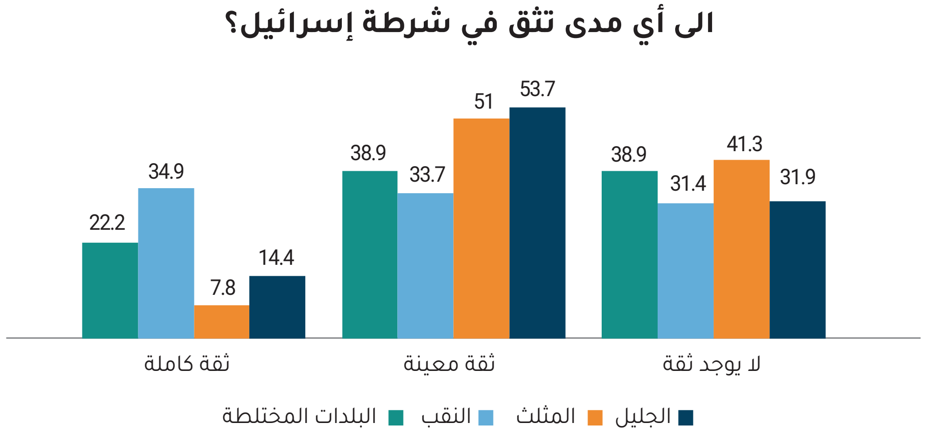

توجد فروق واضحة بين المناطق من حيث درجة الثقة في الشرطة. كما يتَّضح من الرسم البياني، يتمتع سكان **النقب** بأعلى نسبة ثقة في الشرطة (35٪)، مقارنةً بسكان **المثلث**، الذين لديهم أدنى نسبة (حوالي 8٪). علاوةً على ذلك، يتصدَّرُ سكان **المثلث** مستوى انعدام الثقة في الشرطة، حيث أن حوالي 41٪ منهم لا يثقون بها أو لا يثقون بها إطلاقًا.

3.3 مراقبة تطبيق قرار الحكومة 1402

صياغة القرار

الفرضُ على وزارة الماليّة ووزارة الأمن الداخلي العملَ على تطوير خطة عملٍ متعددة السنوات للفترة 2016-2020 من أجل تحسين مستوى الأمن الشخصيّ في المجتمع العربيّ، ولتعزيز الأمن في منطقة القدس (أدناه: خطة العمل متعددة السنوات) والتي ستشملُ إنشاء مراكز شرطةٍ جديدة، وتعزيز مراكز الشرطة القائمة، وتعزيز أنظمةٍ تشغيليةٍ إضافيّة، وتعزيز أنظمة دعم الشرطة إلى حد 2600 منصبٍ جديدٍ بتكلفة 2 مليار شيكل، منها مليار شيكل أساس الميزانية.

وستكون الموافقة على البرنامج متعدِّد السّنوات كما هو مفصلٌ أدناه:المرحلةُ الأولى: ستُخصِّص وزارة الماليّة عام 2016 - 500 نُصب للقوى العاملة لشرطة إسرائيل، ولتنفيذ هذه المرحلة ستخصّص وزارة الأمن العام 100 مليون شيكلاً كأساسٍ للميزانية. سيتمُّ تخصيص بقيّة المبلغ المطلوب للمرحلة الأولى من الخطة من قبل وزارة الماليّة كمبلغ مقطوع يصل إلى 100 مليون شيكلٍ، إذا لزم الأمر والانتباه لوتيرة تنفيذ موازنة وزارة الأمن الداخلي عام 2016 بما لا يضر بأنشطة وزارة الأمن الداخلي. سيتم مناقشة 200 نُصب من أصل 500 لعام 2017 وصاعداً، وسيتم مناقشتها في إطار مداولة ميزانية عام 2017، وإذا لم يتمّ العثور على مصدرٍ في إطار الميزانية المخططة للوزارة للأعوام 2017-2019، سيتم تقليص التجنيد المستقبليّ للشرطة في عام 2017 وفقاً لتكلفة النُصب المذكورة. إنشاء مراكز شرطة جديدة، وتعزيز مراكز الشرطة القائمة، حيث سيتم تحديده بالتعاون مع وزارة الماليّة. كما وسيتم تحديد المقاييس والأهداف التفصيليّة لتنفيذ المرحلة الأولى.المرحلة الثانية- في إطار مناقشة ميزانية عام 2017 ستعمل وزارة الأمن الداخلي ووزارة المالية معاً على صياغة مخطط لتنفيذ الخطة متعددة السنوات في الأعوام 2017-2020، بما في ذلك فحص وتيرة تطبيق الخطة وإيجاد مصادر الميزانيّة الإضافيّة المطلوبة لتطبيق البرنامج متعدِّد السنوات. لا يشكّل هذا القرار الموافقة على الخطة الثانية من البرنامج متعدد السنوات، المشروط بإيجاد مصادر الميزانية المطلوبة للأعوام2017-2020.[13]

13. https://www.gov.il/he/departments/policies/2016_des1402

مكوّنات القرار الرئيسيّة وصورة الوضع لتطبيقهم

أ. زيادة عناصر الشرطة في البلدات العربيّة

إحدى الوسائل لزيادة الثّقة تجاه الشرطة في البلدات العربيّة هي دمج عناصر كثيرة من الشرطة العرب في صفوف الشرطة.وفقاً لمعطيات المديرية لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربيّة، فقد زاد عدد أفراد الشّرطة المسلمين في شرطة إسرائيل منذ نشأتها. وقد تمَّ تجنيد 695 شرطياً عربياً في صفوف الشرطة خلال الأعوام 2016 وحتى نهاية عام 2020، وبينهم 595 مسلماً منهم: 100 في العام 2020، 92 في العام 2019، و- 225 في العام 2018.

انضمَّت للشرطة في هذه الأعوام (2016-2020) شرطيّات عربيّات. يوجد لهؤلاء الشرطيات أهميةٌ كبيرة لأن تواجدهن يعزّز مقدرة الشرطة على توفير استجابة حسّاسة ومناسبة للنّساء العربيّات اللواتي يعانينَ من العنف في العائلة، لأن هؤلاء الضحايا سيشعرن بأريحيّةٍ للتوجه لشرطية، وبالأخص عربيّة، أكثر مما سيشعرن بها في حال لو توجّهن لشرطيٍّ أو شرطية من اليهود.

ب. إطار التّأهيل لعناصر الشرطة في البلدات العربية ولأفراد الشرطة العرب

تشغّل المديرية لتحسين خدمات الشرطة في البلدات العربية نظاماً يدعم عناصر الشرطة العرب وعناصر الشرطة غير العرب، والذين يخدمون في مراكز الشرطة في البلدات العربيّة.

وكجزءٍ من تحسين الخدمة الشرطية للمجتمع العربي، قامت المديرية بتطوير ورشات عمل خدماتية خاصة لضباط الشرطة العاملين في البلدات العربية والتي تهدفُ إلى تعليم التعامل الصحيح مع الحوادث وفقًا لإجراءات الشرطة والتأكيدات المتعلقة بالثقافة العربية. بالإضافة إلى ذلك، تمَّ إنشاء وحدة مراقبة الخدمة التي قامت بإجراء تمارين سرية للتحقق من جودة الخدمة للمواطن العربي، وتم إضافة محققين ناطقين باللغة العربية إلى المحطات التي لا يوجد بها محققون يتحدثون اللغة.

ت. تطورت المديرية مؤخرًا برامج مجتمعية للشرطة في المناطق العربية:

1. برامج في المدارس تعنى بإثراء الوعي بجوانب السلامة مثل الإنترنت الآمن والقيادة السليمة والعنف بشكلٍ عام.
2. برامج للمرأة: تم تنفيذ حوالي 18 برنامجًا لتمكين المرأة، بما في ذلك

ورش عمل مكونة من 12 جلسة مصممة لتوفير أدوات لمنع العنف، ومعرفة الحقوق والعوامل المساعدة. لقد حققت هذه البرامج نجاحًا كبيرًا وهي مطلوبة بشدة.

3. برنامج "الشرطة لنا جميعاً»: برنامج فريد مدته ثلاث سنوات للشباب ذوي الميول الإجرامية الذين بدأوا في الانحدار إلى الجريمة، ويهدف إلى إعادتهم إلى المسار الصحيح. يتم تجريب البرنامج حاليًا في ثلاث مناطق وهو في عامه الثاني.

4. في الآونة الأخيرة، قادت الشرطة مبادرة «أوقفوا النزيف»: مبادرة للدمج بين أذرع السلطات، والرفاه الاجتماعي، والنيابة العامة للدولة، والأوساط الأكاديمية (معهد علم الإجرام في الجامعة العربية) ، ومكتب رئيس الحكومة، ووزارة الأمن الداخلي والمحطة المحلية، الذين اجتمعوا معًا للتصدي بشكل شاملٍ لظاهرة الجريمة والظواهر المصاحبة لها. بدأ المشروع كنشاط «هاكتون» في شهر آب 2019 في ست بلدات تشهد مستويات عالية من العنف الشديد. جلس كل فريق لمدة ثلاثة أيام ووضع خطط عمل للتعامل مع القضايا التي نشأت. تم تنفيذ الخطط بدرجات متفاوتةٍ في كل بلدة، وواجهت العديد من الصعوبات في التنفيذ، ويرجع ذلك جزئيًا إلى وباء كورونا وأحداث «حراس الأسوار».

ج. **إنشاء مراكز شرطة جديدة في البلدات العربية**

وفق معطيات المديرية فقد تم حتى الآن إنشاء مراكز للشرطة في طمرة ومجد الكروم وكفر كنا وباقة الغربية وكفر قاسم والطيرة وعرعرة وجسر الزرقاء. كما تم إنشاء نقاط شرطة أخرى في بلدات المغار، وكفر مندا، وطوبا الزنغرية، وجلجولية، وهناك بعض البلدات التي يوجد بها محطات قيد الإنشاء حالياً مثل أم الفحم، كفار تابور (من نقطة إلى محطة)، طوبا الزنغرية (من نقطة إلى محطة)، وكفر كنا (توسيع). يكمنُ الاختلاف بين نقطة الشرطة ومحطة الشرطة في درجة تواجد قوات الشرطة، وعدد ضباطها، ومدى الإتاحة لضباط الشرطة، وفي الخدمات المقدمة. الانتقال من النقطة إلى المحطة هو تعزيز القوات الموجودة.

تأثير المحطات الجديدة: تعتقد شرطة إسرائيل أن المراكز التي تم افتتاحها زادت من ثقة السكان بالشرطة، وأدت إلى انخفاض حجم الجرائم والعنف الخطير، وزادت بشكلٍ كبير من عدد الشكاوى المقدَّمة للشرطة، بما في ذلك التوجهات المتعلّقة بالعنف العائلي. ويرجع ذلك إلى إمكانية تقديم شكوى بسرعةٍ أكبر من ذي قبل دون الحاجة إلى السفر خارج البلدة، الأمرُ الذي يتطلب أحيانًا إعدادًا خاصًا ولا يمكن حتى أن يكون ممكنًا، خاصة من جانب النساء

المهددات من قبل أزواجهن.

بصرفِ النظر عن المعلومات الجزئية التي تملكها الشرطة حول تأثير المحطات الجديدة على مدى الجريمة والعنف في البلدات، يبدو أن هناك حاجةُ كبيرة لقياسٍ شامل وموضوعي لهذه القضية، ويرجع ذلك جزئيًا إلى أنّ العديد من العوامل في المجتمع العربي تؤسس معارضتها بإقامة مراكز الشرطة في بلداتهم، إلى أن إقامة هذه المحطات لم تؤدي إلى انخفاض معدل الجريمة فحسب، بل وأدت إلى ازديادها.

جـزء 4:
عام الكورونا، تعامل سلطات الدولة مع وباء الكورونا

في عـام 2020 اندلـع وبـاء كورونا وكان لـه عواقـب بعيـدة المـدى علـى الـدول فـي جميـع أنحـاء العالـم، فـي جميـع مجـالات الحيـاة (Venkatesh, 2020). كمـا أثّـر الوبـاء والتعامـل معـه علـى المجتمـع الإسـرائيلي. السـكان العـرب فـي إسـرائيل، بسـبب خصائصهـم الفريدة، تأثروا بشكلٍ كبير من الوباء. يتواجدُ السكان العرب في إسرائيل في أسفل السـلم الاجتماعـي والاقتصـادي، مـن ناحيـة الفقـر وظـروف المعيشـة السـيئة والعنـف والتمييـز وفـرص العمـل المحـدودة (Braun-Lewensohn et al., 2021). لهـذه الأسـباب وغيرهـا، أثّـر الوبـاء علـى المجتمـع العربـي بشـكلٍ ملحـوظٍ أكثـر مـن المجتمـع اليهـودي علـى عـدد مـن المسـتويات التـي سـنطرحها فـي هـذا الفصـل.

في عـام 2020 أصبحـت أزمـة كورونا عامـلاً مهـدّدًا علـى المجتمـع العربـي إلـى حـدٍّ مماثـلٍ لظاهـرة العنـف والجريمـة، وكمـا لوحـظ سـابقًا فـي هـذا الفصـل، كان للأزمـة تأثيـر علـى أنمـاط الجريمـة وعمـل الشـرطة والإنفـاذ. إن أبـرز التحديـات فـي تعامـل المجتمـع العربـي خـلال الأزمـة نابـعٌ مـن أنّ هـذه هـي الأزمـة القوميـة الأولـى التـي يتعامـل معهـا المجتمـع العربـي، والمشـكلات الاقتصاديـة والاجتماعيـة التـي سـبقتها واشـتدَّت حدَّتهـا فـي فترتهـا، والتعامـل المـوازي مـع العنـف والجريمـة التـي أودت بحيـاة العديـد مـن الضحايـا فـي عـام 2020.

المجتمـع العربـي فـي إسـرائيل، الـذي تخطتـه فـي الماضـي أزمـات قوميـة كان عليـه أن يتعامـل لأول مـرة مـع أزمـة بهـذا الحجـم، وبالتالـي، لـم يكـن المجتمـع نفسـه والسـلطات المحليـة العربيـة مسـتعديْن للعمـل فـي حالـة الطـوارئ. معظـم البلـدات العربيـة ليـس لديهـا خدمـات منقـذةٌ للحيـاة مثـل مراكـز الشـرطة، ومراكـز الإطفـاء والإنقـاذ، وعيـادات الطـوارئ، وتفتقـرُ إلـى الخدمـات الأساسـية مثـل البنـوك، والخدمـات البريديـة، والتأميـن الوطنـي، وضريبـة الدخـل، وخدمـات التوظيـف. مـن جانبهـم حتـى سـلطات الدولـة المسـؤولة عـن التعامـل مـع حـالات الطـوارئ، بمـا فـي ذلـك قيـادة الجبهـة الداخليـة، ليسـت معتـادةً علـى العمـل مـع المجتمـع العربـي. وهكـذا، شـكّلت الأزمـة والتعامـل معهـا تحديًـا لـكلٍّ مـن المجتمـع العربـي وسـلطات الدولـة.

حتـى قبـل انـدلاع أزمـة كورونـا، كان المجتمـع العربـي أكثـر ضعفًـا اجتماعيًـا واقتصاديًـا، مـع ارتفـاع معـدلات الفقـر بيـن العائـلات والأطفـال[14]، ونسـبة متدنيـة لعمـل النسـاء،

14. המוסד לביטוח לאומי (2019). דוח שנתי: ממדי העוני והפערים החברתיים 2018.

ومعدل بطالة مرتفع نسبيًا[15]. الغالبية العظمى من البلدات المتواجدة في أدنى ثلاث مستويات في السلم الاجتماعي - الاقتصادي في إسرائيل هي بلدات عربية (-Biren baum-Carmeli&Chassida, 2020). استمرارًا لذلك، تضرّر المجتمع العربي أكثر من المجتمع اليهودي من أزمة الكورونا، سواء وفقًا للبيانات أو على أساس التبليغات الذاتية للمستطلعين[16]. مع تفشي الوباء، تمَّ فصل العرب واليهود من العمل أو إخراجهم إلى إجازات بمعدلات مماثلة، ولكن بعد الإغلاق الأول، عاد اليهود إلى العمل بمعدلات أعلى من العرب (אבגר ושוורץ, 2021).

في غضون ذلك، تعرضت النساء في كلا المجتمعين للأذى أكثر من الرجال، ووفقاً لبيانات مؤسسة التأمين الوطني، فإن نسبة النساء بين أولئك الذين تم إقالتهم أعلى من نسبتهم بين الموظفين (المرجع نفسه). إضافة إلى ذلك، في أعقاب الأزمة، وجدت حوالي ٪42 من الأسر في المجتمع العربي نفسها تحت خط الفقر (Birenbaum-Carmeli&Chassida, 2021).

مثال آخر يعبّر عن هشاشة المجتمع العربي ينعكسُ في زيادة بنسبة ٪8 في نسبة الأسر العربية التي فُتحت لها ملفات في دوائر الخدمات الاجتماعية بوزارة الرفاه، مقارنة بين شهري آذار وتشرين الأول 2020 بالفترة المماثلة من عام 2019 (אבגר ושוורץ, 2021). كما تم الشعور بالضرر الذي أصاب المجتمع العربي في مجال التعليم، حيث أدى النقص الكبير في المعدات الخاصة إلى إضعاف قدرة العديد من الأطفال والشبيبة على التعلم عن بعد، مما أدى إلى ضعف الاستمرارية الأكاديمية ووجود دعم اجتماعي داعم. بالإضافة إلى ذلك، أشار باحثونَ إلى أنَّ أزمة الكورونا قد تؤدي إلى زيادة معدل التسرّب بين الطلاب العرب، الذين تعد نسبة تسربهم أعلى فعليًا من معدل تسرب الطلاب اليهود. (חדאד חג' יחיא, 2020).

على الصعيد الصحي، في الموجة الأولى من المرض في إسرائيل، عانى العربُ من معدلات أقل من اليهود، لكن في الموجة الثانية لم يلاحظ أيّ فرق بينهم. (-Biren baum-Carmeli&Chassida, 2021). خلال الموجة الثانية من المرض في إسرائيل، أصبح الوضع خطيرًا جدًا على المجتمع العربي، حيث كانت معدلات الوفيات نتيجة الإصابة بالفيروس أعلى بكثير مما هي عليه في المجتمع اليهودي. (Haklai et al., 2021). حتى عندما بدأت عملية التطعيم في إسرائيل، كانت نسبة الحاصلين على التطعيم في البلدات العربية أقل من المعدل القطري (Rosen et al., 2021). وجدت دراسة فحصت الاختلافات العرقية في التصورات حول لقاحات كورونا أن نسبة الأشخاص الذين أشاروا إلى أنهم لا يريدون التطعيم بين العرب على الإطلاق كانت أعلى بشكل ملحوظ مقارنة باليهود، من كلا الجنسين (Green et al., 2021).

ويبدو أن هذا التدهور في الظروف الاجتماعية والاقتصادية والصحية خلال أزمة

15. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2019). האוכלוסייה המוסלמית בישראל - נתונים לרגל חג הקורבן.

16. בנק ישראל (2021). דין וחשבון 2020. ירושלים: בנק ישראל.

الكورونا، والمبادئ التوجيهية المتعلقة بالبقاء في الداخل، كان له آثار سلبية على رفاه المجتمع العربي، وخاصةً على المجتمعات الضعيفة بالفعل - النساء والأطفال. ويشكل الضغط والضيق العاطفي عواملَ الخطر لزيادة العنف العائلي، وبسبب التوجيه للبقاء في المنزل، ازداد خطر العنف ضدَّ النساء والأطفال.على سبيل المثال، خلال فترة الكورونا كانت هناك زيادة بنسبة ٪14 في عدد النساء العربيات اللاتي مكثن في ملاجئ النساء المُعنّفات، وزيادة بنسبة ٪4 في عدد الملفات التي تم فتحها في الشرطة بسبب شكاوى النساء من العنف من قبل أزواجهنّ في المجتمع العربي (אבגר ושוורץ, 2021).في الوقت نفسه، كانت هناك زيادة بنسبة ٪200 في توجهات النساء لمراكز المساعدة لضحايا الاعتداء الجنسي والعنف في الناصرة (المرجع نفسه).

بالتزامن مع زيادة حالات العنف الأسري خلال أزمة كورونا، استمرَّ المجتمع العربي عام 2020 في المعاناة بمستويات عالية من العنف والجريمة بمختلف أنواعها. وهكذا، حتى خلال الأزمة، استمرَّ المواطنونَ العرب في العيش في واقع من التهديد المستمر، فبينما بقي موضوع معالجة الجريمة يعاني من قلة تطبيق الشرطة للقانون، كانت الأنظمة المتعلقة بالكورونا تحظى بتطبيق القانون المشدد ذاك.

معدل تقارير الكورونا بالنسبة لحجم السكان المسجلين في المجتمع العربي أعلى بكثير مما هو عليه في السلطات اليهودية، وخاصة المتدينة (الحريديم) حيث كان مستوى الإصابة بالأمراض مرتفعًا بشكلٍ خاص (אבגר ושוורץ, 2021).

رافق التطبيق الانتقائي العلاقة بين المجتمع العربي والشرطة لسنوات عديدة. من ناحية أولى، يتجلى «الافتقار إلى الشرطة» والمتمثل في الإهمال: التراخي في تطبيق القانون، والاستجابة البطيئة للطلبات، ونسبة قليلة من عدد فكّ رموز الجرائم، وعدم كفاية تخصيص المعايير والموارد للتعامل مع الجريمة والعنف داخل المجتمع العربي. من ناحية ثانية، يتم التعبير عن «المبالغة في الشرطة» في استخدام العنف غير المتناسب والممارسات شبه العسكرية ضدَّ المواطنين العرب، سواء كانت خلفية الأفعال إجراميةً أو كانت حالة احتجاج وسلوك غير منظم. (נג'מי יוסף ולוין חן, 2020).

حقيقةُ حصول شرطة إسرائيل خلال فترة كورونا على صلاحياتٍ واسعة في كل ما يتعلق بتطبيق المحظورات (Perry & Jonathan-Zamir, 2021) وأن هذا الرضا عن الشرطة ودرجة الثقة بها ودرجة الشرعية الممنوحة لها أقلّ في المجتمع العربي منها في المجتمع اليهودي. (Mentovich et al., 2020)، يشكل تحديًا كبيرًا في كل ما يتعلق بالعلاقة بين الشرطة والمجتمع العربي في إسرائيل أثناء الوباء.

في ظل هذه الخلفية، من المثير للاهتمام الإطلاع على البيانات الخاصة بتقييم تعامل الشرطة مع تطبيق أنظمة الكورونا في المجتمع العربي. كما تمَّ عرضه في هذا الفصل، فقد وجد أنه بالمقارنة مع وظائف الشرطة المختلفة، فإنّ تقييم تطبيق أنظمة الكورونا هو الأفضل بين المشاركين العرب (٪42.2)، وبفارقٍ كبير من العوامل

الأخرى. هذا العام أيضًا، كجزء من مؤشر الأمن الشخصي، تم إجراء مقارنةٍ بين مستوى الرضا عن تطبيق أنظمة الكورونا من قبل الشرطة في مناطق مختلفة، وتم العثور على عدد من الاختلافات، كما يتَّضح من الرسم البياني 1.

ولوحظت أعلى نسبة ممن قدروا أنّ الشرطة تصرَّفت بشكل جيد (جدًا) في هذا السياق بين سكان **المدن المختلطة** (حوالي ٪57). بالمقابل، فإنّ هذه النسبة بين سكان **الجليل** (٪36.5) والنقب (٪37) هي الأدنى، مع نتائج مماثلة. يحتمل أن النسبة العالية من التقدير في المدن المختلطة مرتبطة بحقيقة أن السكان العرب فيها «تلقوا» تطبيقاً مشابهًا لما كان عليه الحال في البلدات اليهودية في البلاد.

رسم بياني 16.1. تقييم عمل الشرطة في مجال تطبيق أنظمة الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

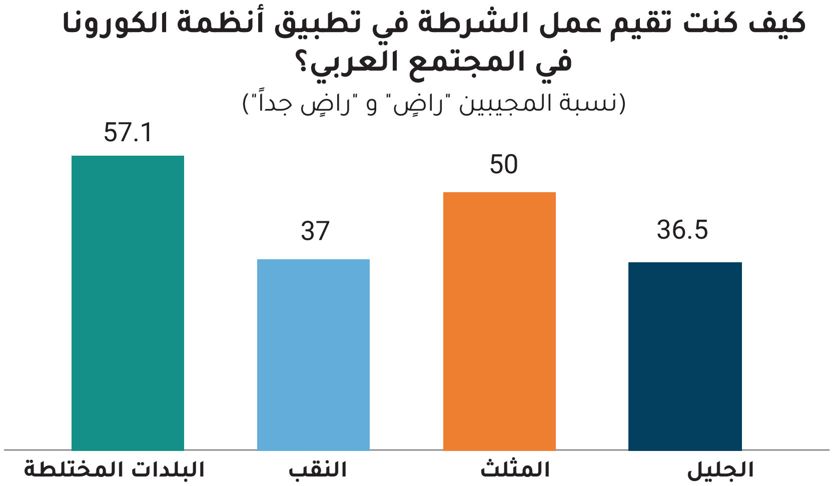

سُئل المستطلعون اليهود أيضًا عن تقييمهم للقيام بالوظيفة المذكورة. يوضح الرسم البياني 16.2 المقارنة بين المواطنين اليهود والمواطنين العرب من حيث المعدلات التي تقيمها الشرطة لفرض أنظمة مكافحة كورونا.

رسم بياني 16.2. تقييم عمل الشرطة في مجال تطبيق أنظمة الكورونا (مواطنون يهود وعرب، 2020)

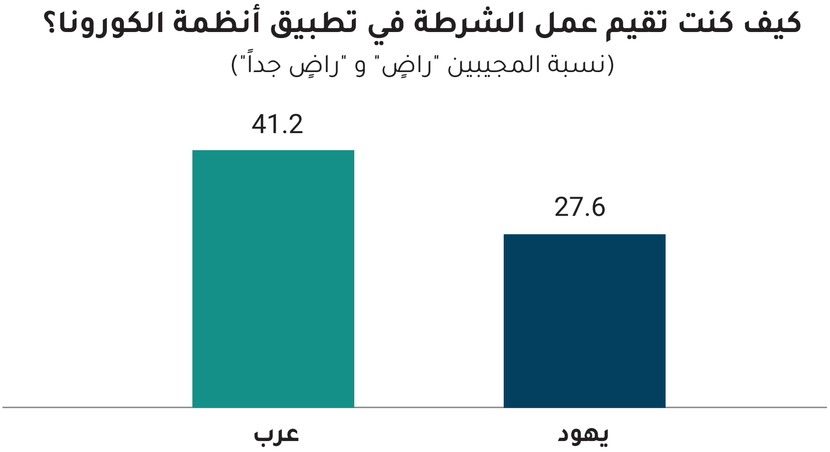

يمكن ملاحظة أن نسبة أعلى من المواطنين العرب قدّرت أن الشرطة تصرفت بشكل جيد أو جيد جدًا عندما يتعلق الأمر بفرض أنظمة كورونا في المجتمع العربي، مقارنة باليهود في سياق المجتمع اليهودي.

وطرح على المشاركين في استطلاع المؤشر سؤالاً آخر في سياق سير عمل الشرطة خلال فترة كورونا وهذه المرة - كجزءٍ من تقييم الرضا عن أداء الدولة ومؤسسات الرفاه الاجتماعي ومؤسسات الطوارئ فيما يتعلق في الحدّ من انتشار الفيروس. يوضح الشكل 2 نتائج الإشارة إلى هذه المسألة.

الرسم البياني 17.1 الرضا عن نجاعة معالجة الشرطة في تقليص انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

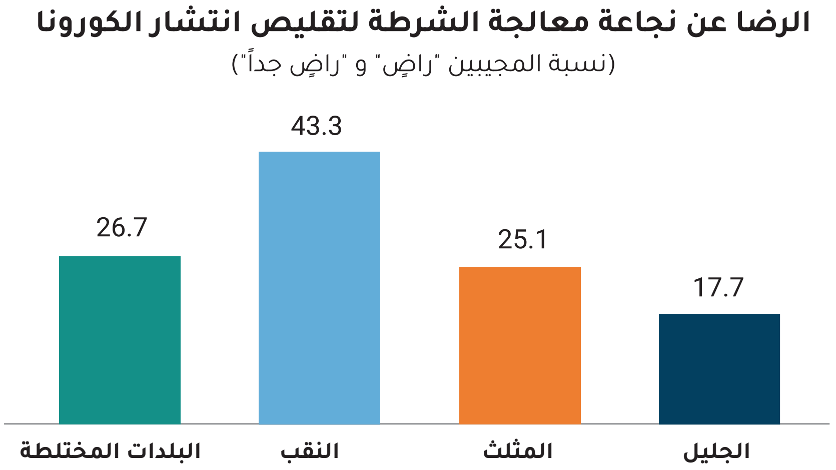

يمكن ملاحظة أنه حتى في هذا الجانب توجد اختلافات بين المناطق. ومع ذلك، فإن توزيع معدلات الرضا يختلف عن التوزيع الموضح في الرسم البياني السابق. ولوحظ أعلى معدل للراضين هنا بين سكان **النقب** (43.3٪)، بينما أظهر سكان ا**لجليل** أدنى مستويات الرضا، بحيث أظهر 17.7٪ منهم فقط رضا كبيراً أو كبيراً جدًا عن كفاءة الشرطة في الحد من انتشار الفيروس.

كما ذكرنا، أبدى المشاركون في استطلاع المؤشر رضاهم عن كفاءة علاج المؤسسات الأخرى في كلّ ما يتعلق بالحدّ من انتشار فيروس كورونا. يعرض الشكل 3 النتائج حول هذا الموضوع فيما يتعلّق بمؤسسات الدولة.

رسم بياني 17.2 الرضا عن نجاعة معالجة مؤسسات الدولة والحكومة في تقليص انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).

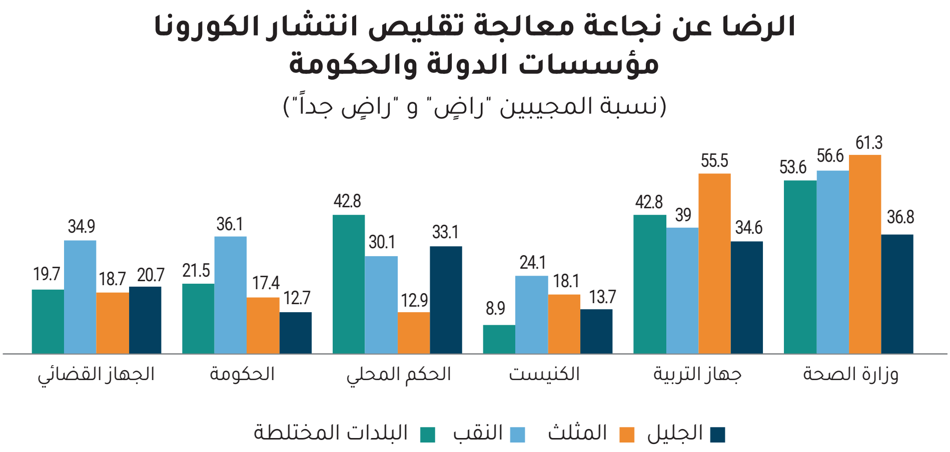

من الرسم البياني يمكن تمييز عدة اتجاهات. أولاً، يبدو أنَّ أدنى درجات الرضا بشكلٍ عام هي كفاءة تعامل الكنيست مع هذه القضية، وأنَّ وزارة الصحة قد حازت على أعلى درجات الرضا. ثانيًا، يمكن ملاحظة أنَّ المناطق تختلف عن بعضها البعض في الرضا عن كفاءة الرعاية لكلٍّ من المؤسسات المعروضة في الرسم البياني.

وهكذا، على سبيل المثال، في حين أن 12.7٪ من سكان الجليل راضون أو راضون جدًا عن فعالية معالجة الحكومة للموضوع، فإنَّ هذه النسبة بين سكان النقب وصلت إلى 36.1٪. مثال آخر هو نظام التعليم: 34.6٪ من سكان الجليل راضون عن كفاءة معالجته للموضوع، مقارنة بـ 42.8٪ بين سكان المدن المختلطة و55.5٪ بين سكان المثلث.

أخيرًا، يمكن ملاحظة أن السكان من مناطق معينة يظهرون رضا عاماً مرتفعًا أو منخفضًا مقارنة ببقية المناطق. على سبيل المثال، سكان الجليل أقل رضا من المناطق الأخرى عن كفاءة العلاج في وزارة الصحة (36.8٪) ، ونظام التعليم (34.6٪)، والحكومة (12.7٪)، وسكان المثلث أقل رضا من المناطق الأخرى من نجاعة معالجة نظام العدالة (18.7٪) والسلطة المحلية (12.9٪).

من ناحية أخرى، أظهر سكان المثلث أكبر قدرٍ من الرضا عن كفاءة معالجة وزارة الصحة (61.3٪) ونظام التعليم (كما ذكر 55.5٪)، وأعلى مستوى رضا من الحكومة (36.1٪) ومن نظام العدالة (34.9٪) على يد سكان النقب.

يعرض الرسم البياني 3 النتائج حول الرضا من نجاعة معالجة مؤسسات الطوارئ.

الرسم البياني 17.3. الرضا من نجاعة مؤسسات الطوارئ في تقليص انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

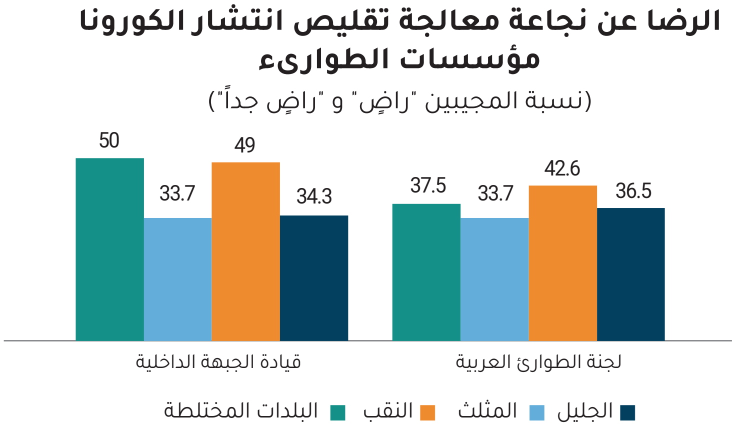

يمكن الملاحظة أنه يوجد هنا أيضًا تباين بين المناطق. أما أقل رضا عن فعالية قيادة الجبهة الداخلية فقد ظهر من قِبلِ سكان النقب (33.7٪)، بينما كان أعلى رضا من قبل سكان المدن المختلطة (50٪). كما أظهر سكان النقب أدنى مستوى من الرضا عن كفاءة علاج لجنة الطوارئ العربية (33.7٪)، مقارنةً بسكان المثلث الأكثر رضا (42.6٪) عن كفاءة العلاج.

يعرض الرسم البياني 4 نتائج الرضا عن نجاعة معالجة مؤسسات المجتمع والرفاه الاجتماعي.

الرسم البياني 17.4. الرضا عن نجاعة معالجة مؤسسات المجتمع والرفاه الاجتماعي في تقليص انتشار وباء الكورونا، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020).

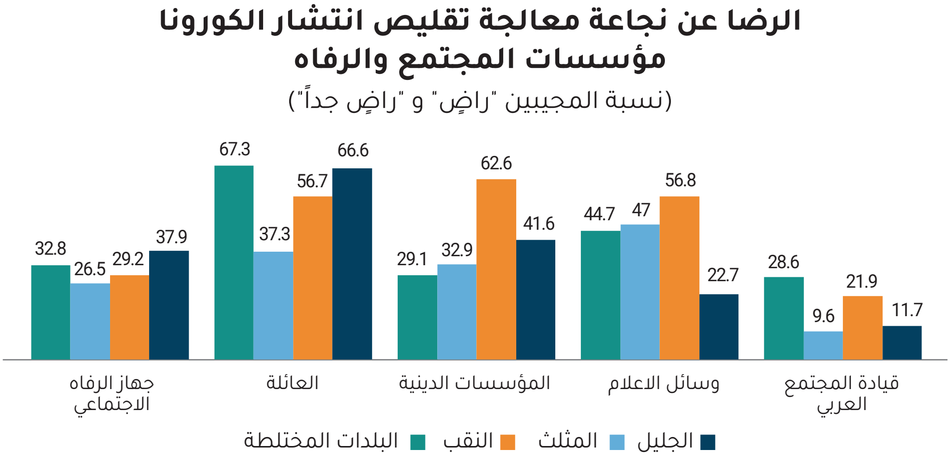

من الرسم البياني يمكن رؤية بعض الاتجاهات. أولاً، يبدو أن أدنى مستوى رضا بشكلٍ عام هو من فعالية رعاية القيادة في المجتمع العربي، وأن الأسرة قد حازت على أعلى درجات الرضا. يمكن أيضًا ملاحظة أن المناطق تختلف عن بعضها البعض في الرضا عن كفاءة معالجة كلٍ من المؤسسات المعروضة في الرسم البياني.

على سبيل المثال، في حين أن 22.7٪ من سكان الجليل راضون أو راضون جدًا عن كفاءة معالجة وسائل الإعلام، فقد وصلت هذه النسبة بين سكان المثلث إلى 56.8٪. مثال آخر يتعلق بالمؤسسات الدينية: 29.1٪ من سكان المدن المختلطة راضون عن نجاعتهم في معالجة القضية، مقارنة بـ 62.6٪ بين سكان المثلث.

أخيرًا، هنا أيضًا يمكن ملاحظة أن السكان من مناطق معينة يظهرون رضا عامًا مرتفعًا أو منخفضًا مقارنة ببقية المناطق. على سبيل المثال، سكان النقب أقل رضا عن فعالية القيادة في المجتمع العربي (9.6٪)، والأسرة (37.3٪) ونظام الرفاه الاجتماعي (26.5٪) مقارنة بالمناطق الأخرى، وسكان المدن المختلطة أكثر رضا من مناطق أخرى عن نجاعة القيادة في المجتمع العربي (28.6٪) والأسرة (67.3٪).

كما ترك انتشار وباء الكورونا في إسرائيل بصمةً على الحالة النفسية للإسرائيليين، وخاصةً على المواطنين العرب في البلاد. على سبيل المثال، في دراسة أجريت على النساء الحوامل، أظهرت النساء العربيات مستويات قلق أعلى من النساء اليهوديات من حيث الأضرار الاقتصادية، والإصابة بفيروس كورونا، والبقاء في الأماكن العامة وغير ذلك.(Taubman-Ben-Ari et al., 2020).

وجدت دراسة أخرى أن العرب أظهروا مستوياتٍ أعلى من القلق والاكتئاب مقارنة

باليهود العلمانيين واليهود المتدينين الحريديم (Braun-Lewensohn et al., 2021). وجدت دراسة أخرى أن العرب أظهروا مستويات أقل من المرونة المجتمعية والصمود الوطني، بالإضافة إلى مستوى أعلى من الضيق وشعور أقوى بالخطر مقارنة باليهود. (Kimhi et al., 2020). نظراً للأهمية الكبيرة للموضوع، طرح استطلاع أجريناه هذا العام سؤالين حول الاستجابات العاطفية لوباء الكورونا: درجة القلق من انتشار فيروس كورونا في المجتمع العربي ودرجة الخوف من الإصابة بالكورونا. يوضح الرسم البياني 6 معدلات القلق والتخوف حسب المناطق السكنية.

الرسم البياني 18.1. قلق من انتشار وباء الكورونا في المجتمع العربي والخوف من الإصابة من انتشاره، حسب منطقة السكن (مواطنون عرب، 2020)

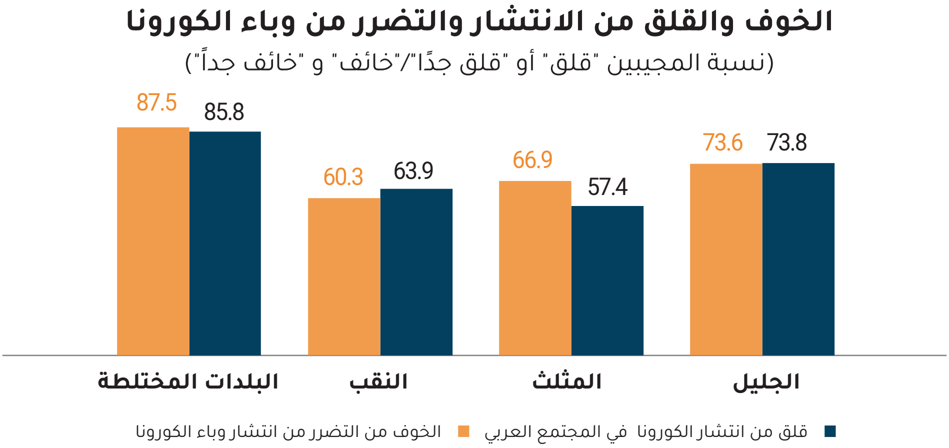

ويظهرُ من الرسم البياني أنَّ انتشار فيروس كورونا يشغل المواطنين العرب إلى حدّ كبيرٍ وهو مشابه في كلا المعيارين. تظهر الفروق بين المناطق المختلفة في الرسم البياني: في حين أن 60.3٪ من سكان النقب خائفون أو خائفون جدًا من التعرض للأذى من انتشار الفيروس، فإن هذه النسبة بين سكان المدن المختلطة تبلغ 87.5٪.

وبشكل مماثل، في حين أن 57.4٪ من سكان المثلث قلقون أو قلقون للغاية من انتشار الفيروس، وصلت هذه النسبة بين سكان المدن المختلطة إلى 85.8٪.

كما طُرح سؤال حول الخوف من الأذى من انتشار الفيروس بين اليهود. يعرض الرسم البياني 6.1 نتائج المقارنة بين اليهود والعرب في هذا السياق.

رسم بياني 18.2. الخوف من التعرض للضرر بسبب انتشار الكورونا، (مواطنون يهود وعرب، 2020).

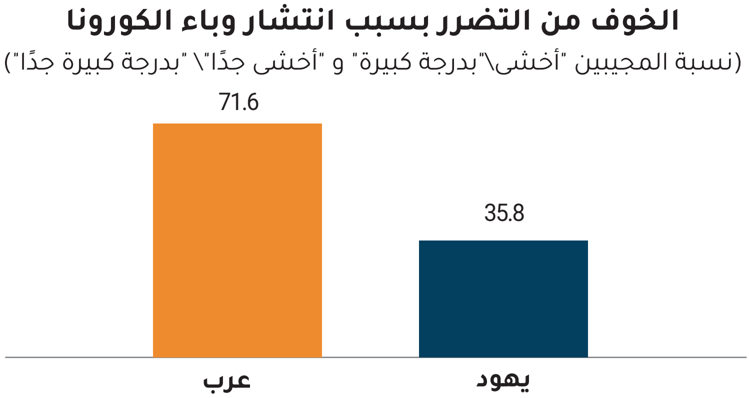

يمكن ملاحظة أن معدل أولئك الذين يخافون بشدَّة من التعرّض للأذى من انتشار الفيروس أعلى بشكلٍ ملحوظ بين السكان العرب. حوالي ٪36 من اليهود أعربوا عن خوفهم أو خوفهم الشديد من التعرض للأذى من انتشار الفيروس، مقارنة بحوالي ٪72 من العرب. تتوافق هذه النتيجة مع المعرفة الأدبية الموجودة بشأن الاختلافات العرقية في الاستجابات النفسية والعاطفية لوباء كورونا.

لأنه من المعروف أن النساء والرجال يختلفونَ عن بعضهم البعض من حيث الاستجابات العقلية والعاطفية لوباء كورونا (Alkhamees et al., 2020), تم تقسيم هذه المعلومات أيضًا حسب الجنس. يعرض الرسم البياني 7 نتائجه.

الرسم البياني 18.3. القلق من انتشار وباء الكورونا في المجتمع العربي والخوف من التضرر بسبب انتشاره، حسب الجندر (مواطنون عرب، 2020)

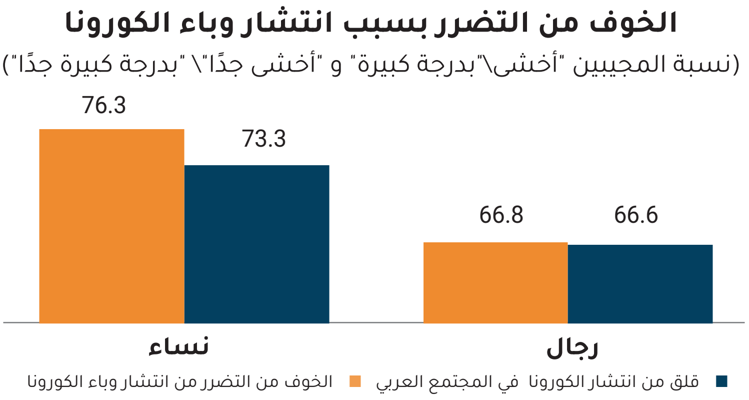

يمكن الملاحظة أنه في إسرائيل أيضًا يوجد اختلاف بين الجنسين في كلّ ما يتعلق بردود الفعل العاطفية على الوباء. وُجد أن النساء العربيات أكثر خوفًا من التعرض للأذى من انتشار الفيروس، وأكثر قلقًا من انتشاره في المجتمع العربي مقارنة بالرجال العرب.

الجزء 5:
القتلى نتيجة العنف والجريمة في المجتمع العربي في العام 2020

لقي 96 مواطناً ومواطنة عرباً حتفهم خلال العام 2020، منهم 80 رجلاً و16 امرأة. عددٌ لم يكن له مثيل من القتلى في سنة واحدة. يعكس القتلى في النهاية حجم قضايا العنف الخطير، ولا يعبّرون عن اتّساع الجرحى جسديًا وعقليًا نتيجة إطلاق النار والشجارات والتهديدات وغير ذلك.

في عام 2020، تراوحت أعمال القتلى من 16 عاماً، حيث أن ثلاثة من القتلى في ظروف عنيفة هذا العام تراوحت أعمارهم 16 عامًا فقط. وأكبر القتلى هم تمام الجبالي، 84، من الطيبة، وسيمون كرمينوكيان من اللد، 92، عند وفاته. ويبدو أن تمام الجبالي قُتلت بنيران استهدفت شخصاً آخر. قُتل كرمينوكيان بعنف خلال عملية سطو على شقته.

وفي 76 حالة (79% من مجموع الضحايا) قُتل الضحايا بالرصاص. كانت الطعنات بالسكاكين ثاني أكثر وسائل القتل شيوعًا في عام 2020، حيث قتل 9 أشخاص (9%). ولقيَ بقية الضحايا حتفهم بدهسهم أو خنقهم أو استخدام عبوة ناسفة أو ضربهم حتى الموت.

لائحة 1: ضحايا القتل والقتل المتعمّد في المجتمع العربيّ، عام 2020

	اسم الضحيّة	مكان السّكن	العمر	جنس الضحيّة	تاريخ القتل
1	محمود العبيد	الرملة	16	ذ	4.1.2020
2	حمادة طه	كفر قاسم	44	ذ	5.1.2020
3	ساهر أبو القيعان	حورة	26	ذ	11.1.2020
4	شادية أبو سريحان	بير المشاش	35	أ	13.1.2020
5	عبد المنعم جراعبة	ام بطين	25	ذ	19.1.2020
6	محمود مبرشم	جديدة مكر	26	ذ	20.1.2020

7	عودة أبو جليدان	بير هداج	50	ذ	5.2.2020
8	رسمي عطوة الأسد	لقية	35	ذ	8.2.2020
9	نبيلة عيسى عماش	جسر الزرقاء	22	ذ	27.2.2020
10	نسرين عبد الحفيظ جبارة	الطيبة	36	أ	1.3.2020
11	محيي الدين بدران	البعنة	33	ذ	12.3.2020
12	محمد شمالي	الرملة	33	ذ	13.3.2020
13	زمزم محاميد	ام الفحم	19	أ	18.3.2020
14	محمد سليمان	الطيرة	20	ذ	20.3.2020
15	تمام جبالي	الطيبة	84	أ	25.3.2020
16	صقر هيب	طوبا الزنغرية	20	ذ	26.3.2020
17	نفين عمراني	حورة	21	أ	28.3.2020
18	أشرف خالد حامد	كفر قرع	26	ذ	5.4.2020
19	محمد محاجنة مصباح	أم الفحم	24	ذ	9.4.2020
20	مرفت دسوقي	اللد	48	أ	17.4.2020
21	محمد أبو حمد جعو	أم الفحم	38	ذ	5.5.2020
22	عوفيرأبو سعدة	عسفيا	27	ذ	8.5.2020
23	كارلوس أبو تميمي	عسفيا	39	ذ	8.5.2020
24	محمود عدوي	طرعان	27	ذ	9.5.2020
25	نور أبو القيعان	حورة	20	ذ	13.5.2020
26	أمير أمون	يركا	24	ذ	14.5.2020
27	عميد فضل	مغار	32	ذ	15.5.2020
28	عبد الرحيم شلابية	قلنسوة	59	ذ	17.5.2020

29	صالح فوزي جربان	جسر الزرقاء	26	ذ	18.5.2020
30	يوسف حصارمة	البعنة	59	ذ	26.5.2020
31	نهاد الشمالي	الرملة	28	ذ	6.6.2020
32	رائد عبد اللطيف	الرملة	40	ذ	6.6.2020
33	جبريل عكاشة	الرملة	28	ذ	6.6.2020
34	خليل عبد الفتاح خليل	حيفا	28	ذ	10.6.2020
35	روان الكتاني	رهط	29	أ	12.6.2020
36	فريد خلاف	تل أبيب- يافا	20	ذ	16.6.2020
37	أدهم ناطور	كفر ياسيف	20	ذ	16.6.2020
38	محمد وتد	جت	22	ذ	16.6.2020
39	مالك سعيد أبو الفول	جت	24	ذ	18.6.2020
40	إيهاب بيادسة	باقة الغربية	35	ذ	23.6.2020
41	نجيب عبد الله	كسرى سميع	32	ذ	28.6.2020
42	وفاء جوهر مصاروة	الطيبة	41	أ	2.7.2020
43	سعيد عساف	زيمر	62	ذ	7.7.2020
44	رامي عساف	زيمر	27	ذ	7.7.2020
45	سمير عمرية	ابطن	50	ذ	18.7.2020
46	حسين أبو جابر	كفر قاسم	55	ذ	18.7.2020
47	أدهم بشارة	الطيرة	55	ذ	19.7.2020
48	عمر كحيل	تل أبيب - يافا	20	ذ	14.7.2020
49	علي حامد	تل أبيب- يافا	50	ذ	25.7.2020
50	خالد وليد حامد جعو	ام الفحم	35	ذ	26.7.2020
51	محمد أمين أبو رياش	اللد	19	ذ	7.8.2020

52	محمد خالدي	الخوالد	40	ذ	18.8.2020
53	نورا الكعبية	طوبا الزنغرية	53	أ	21.8.2020
54	أحمد ريان	كابول	65	ذ	23.8.2020
55	سامر أبو فاضل	كفر قاسم	24	ذ	28.8.2020
56	فارس أبو عرار	قلنسوة	22	ذ	29.8.2020
57	شريفة أبو معمر	الرملة	30	أ	31.8.2020
58	حنين العبيد	رهط	27	أ	10.9.2020
59	غازي عباس أمارة	كفر كنا	34	ذ	12.9.2020
60	جهاد أبو صعلوك	اللد	37	ذ	13.9.2020
61	محمد جبارين	ام الفحم	20	ذ	18.9.2020
62	نزار أحمد زطمة	الناصرة	40	ذ	18.9.2020
63	منهل أمون	يركا	62	ذ	21.9.2020
64	راشد دويكات	تل أبيب - يافا	35	ذ	25.9.2020
65	محمد عراقي	الطيرة	19	ذ	29.9.2020
66	فادي أبو الرب	حيفا	27	ذ	2.10.2020
67	أمية تيتي	البعنة	58	أ	5.10.2020
68	سيمون كرمينوكيان	اللد	92	ذ	9.10.2020
69	نجاح منصور	جديدة مكر	35	أ	19.10.2020
70	إبراهيم بحري	الطيبة	25	ذ	17.10.2020
71	آدم أمون	يركا	20	ذ	27.10.2020
72	نواف الحاج أشقراني	الطيرة	21	ذ	28.10.2020
73	عايدة أبو حسيت	جت	47	أ	28.10.2020
74	جمعة الوحواح	اللد	42	ذ	29.10.2020

75	حامد حسين	البعنة	30	ذ	1.11.2020
76	ساهر حسن	ساجور	38	ذ	1.11.2020
77	رامي أبودالوم	جديدة مكر	41	ذ	1.11.2020
78	وفاء عباهرة	عرابة	37	أ	16.11.2020
79	سامي أبو معمر	الرملة	49	ذ	20.11.2020
80	فارس خطار	يركا	23	ذ	24.11.2020
81	صبحية طاطور	الرينة	73	أ	2.12.2020
82	سلام طاطور	الرينة	39	ذ	2.12.2020
83	محمد بدران	زيمر	27	ذ	3.12.2020
84	فهمي حناوي	اللد	45	ذ	3.12.2020
85	أحمد محمد جمل عكري	كابول	29	ذ	4.12.2020
86	يوسف سليمان أبو ستة	رهط	25	ذ	4.12.2020
87	أحمد أبو راس	عيلوط	16	ذ	8.12.2020
88	ضياء فريج	كفر قاسم	23	ذ	11.12.2020
89	زياد جريفات	زرزير	48	ذ	12.12.2020
90	نمر سليمان	الرينة	46	ذ	16.12.2020
91	علي بدوي	كفر قاسم	30	ذ	17.12.2020
92	أمير أبو حسين	باقة الغربية	23	ذ	18.12.2020
93	أحمد شرقية	جت	33	ذ	18.12.2020
94	محمد شرقية	جت	41	ذ	18.12.2020
95	سلمان زبارقة	اللد	56	ذ	28.12.2020
96	عمر أبو صعلوك	اللد	16	ذ	28.12.2020

بالإضافة إلى هؤلاء الضحايا، قُتل في عام 2020 أربعة مدنيين عرب في ظروف عنف أخرى:

1. **سلامة أبو كف، 35، أم بطين** -قُتل برصاصة خلال مطاردة للشرطة في بئر السبع في تاريخ 6.5.2020 بعد أن حاول اقتحام سيارة بحسب ما زعم. عندما حاول سلامة وشريكه الهروب من الشرطة، فتحت الشرطة النار على سيارتهم، وقُتل سلامة بالرصاص.

2. **مصطفى يونس، 27، عارة** -قُتل بالرصاص بتاريخ 13.5.2020 على يد حراس في مستشفى تل هشومير. فقد تلقى حراس أمن المستشفى بلاغات عن حادثتين لوّح مصطفى خلالها بسكين أثناء زيارته للمستشفى، وعندما غادر مصطفى المستشفى تم إخراجه من السيارة. على ما يبدو، أصاب أحد حراس الأمن بالسكين، ورداً على ذلك - أطلق الحراس النار عليه فأردوه قتيلاً.

3. **بيان أصلان، 47، المغار -** قُتل برصاص الشرطة خلال تبادل لإطلاق النار في بلدة المغار. وبحسب الشبهة، أطلق بيان ومشتبه بهم آخرون النار على فروع البنوك والشركات في المنطقة الشمالية. وشهد ضباط الشرطة في نشاط سري ما حدث وتبعَ ذلك تبادلٌ لإطلاق النار قتل خلاله أصلان وأصيبت شابة.

4. **محمد الأطرش، 36، أم الأطرش** -قتل برصاص أحد سكان عراد. على ما يبدو، حاول الضحية اقتحام سيارة في مدينة عراد، ورداً على ذلك - أطلق صاحب السيارة النار عليه فأرداه قتيلاً. لائحة الاتهام ضدَ مطلق النار، آري شيف، تنسب إليه جريمة القتل بلا مبالاة.

في حادثة عنف أخرى وقعت في 24.10.2020، قُتل ايتاي يتسحاق، يهودي يبلغ من العمر 17 عامًا من سكان غانير. قُتل إيتاي خلال مشاجرة اندلعت بين شبان عرب ويهود في محطة وقود بالقرب من مقيبلة.

لائحـة 2: ضحايـا القتـل والقتـل المتعمّ فـي المجتمـع العربـيّ ، عـام 2018-2020، حسـب مجموعـات الجيـل

مجموعات الجيل	عدد الضّحايا في العام 2020	جنس الضّحايا في العام 2020	عدد الضّحايا في العام 2019	عدد الضّحايا في العام 2018
20 وأقّل	14	ذ - 13 | أ - 1	13	11
21 - 30	33	ذ - 29 | أ - 4	26	27
31 - 40	22	ذ - 18 | أ - 4	25	17
41 - 50	14	ذ - 11 | أ - 3	14	8
51 وما فوّق	13	ذ - 9 | أ - 4	11	8

كمـا يتَّضـح مـن الجـدول، فـإنَّ حوالي ثلث الضحايـا في عـام 2020 ينتمـونَ إلى الفئـة العمرية 30-21. يكمـن تفسـير ذلـك فـي حقيقـة أن العديـد مـن الشـباب العـرب الذيـن تتـراوح أعمارهـم بيـن 18 و 24 عامًـا غيـر مندمجيـن فـي أطـر عمـل أو دراسـات مسـتمرة. فـي غيـاب أفـق التوظيـف، يكونـون أكثـر عرضـةً للانخـراط فـي النزاعـات العنيفـة والجنـوح التي تنتهي بالعنـف الشـديد والقتـل. أيضًـا، فـي كثيـرٍ مـن الحـالات، تنتهي النزاعـات التي تبـدأ فـي سـن المراهقـة والعشـرينيات بسـقوط ضحايـا فـي وقـتٍ لاحـق.

لائحة 3: ضحايا القتل والقتل المتعّمد في المجتمع العربيّ، عام 2020، حسب منطقة السّكن للضحايا

ويبين الجدول 3، بالترتيب التنازلي، 39 بلدة سكنها ضحايا القتل في المجتمع العربي في عام 2020. وشهدت كلٌّ من اللد والرملة، وهما مدينتان مختلطتان، أكبر عددٍ من الضحايا في عام 2020، حيث قُتل 8 و 7 مدنيين في ظروف عنيفة، على التوالى. تليها أم الفحم وكفر قاسم وجت، مع 5 قتلى في كل منهم. وتجدر الإشارة إلى أنه حتى عام 2020 كانت بلدة جت منطقة هادئة لا تقع فيها حوادث قتل. يعود ارتفاع عدد جرائم القتل في البلدة إلى النزاعات بين العائلات التي تصاعدت وتكبدت ثمنًا باهظًا للدماء في عام 2020.

	البلدة	عدد الضّحايا الذين قتلوا في البلدة	عدد الضّحايا الذين قتلوا خارج البلدة	الجنس	العدد الإجمالي
1	اللد	6	2	ذ - 7 | أ - 1	8
2	الرملة	3	4	ذ - 6 | أ - 1	7
3	أم الفحم	4	1	ذ - 4 | أ - 1	5
4	جت	1	4	ذ - 4 | أ - 1	5
5	كفر قاسم	2	3	ذ - 5	5
6	البعنة	1	3	ذ - 3 | أ - 1	4
7	الطيبة	4	0	ذ - 1 | أ - 3	4
8	الطيرة	4	0	ذ - 4	4
9	يركا	3	1	ذ - 4	4
10	تل أبيب - يافا	4	0	ذ - 4	4
11	جديدة مكر	1	2	ذ - 2 | أ - 1	3
12	زيمر	2	1	ذ - 3	3
13	حورة	3	0	ذ - 2 | أ - 1	3
14	رهط	3	0	ذ - 1 | أ - 2	3

15	الرينة	3	0	ذ - 2 | أ - 1	3
16	باقة الغربية	1	1	ذ - 2	2
17	جسر الزرقاء	1	1	ذ - 2	2
18	حيفا	1	1	ذ - 2	2
19	طوبة الزنغريا	1	1	ذ -1 | أ - 1	2
20	كابول	2	0	ذ - 2	2
21	عسفيا	0	2	ذ - 2	2
22	قلنسوة	2	0	ذ - 2	2
23	إبطن	1	0	ذ - 1	1
24	أم بطين	0	1	ذ - 1	1
25	الخوالد	0	1	ذ - 1	1
26	بير المشاش	1	0	ذ - 1	1
27	بير هداج	0	1	ذ - 1	1
28	زرزير	1	0	ذ - 1	1
29	طرعان	1	0	ذ - 1	1
30	كسرى سميع	1	0	ذ - 1	1
31	كفر ياسيف	1	0	ذ - 1	1
32	كفر كنا	1	0	ذ - 1	1
33	كفر قرع	1	0	ذ - 1	1
34	اللقية	1	0	ذ - 1	1
35	مغار	1	0	ذ - 1	1
36	الناصرة	1	0	ذ - 1	1
37	ساجور	0	1	ذ - 1	1
38	عيلوط	1	0	ذ - 1	1
39	عرابة	1	0	أ - 1	1

لائحة 4: ضحايا القتل والقتل المتعمّد في المجتمع العربيّ، عام 2018-2020،حسب المنطقة الجغرافيّة (وفق تقسيم الألوية في شرطة إسرائيل)

اللواء الجغرافيّ	عدد الضّحايا في العام 2020	عدد الضّحايا في العام 2019	عدد الضّحايا في العام 2018
الشمال	28	18	13
الساحل	19	30	14
المركز	35	28	25
تل أبيب	4	4	10
الجنوب	10	9	9

لواء المركز التابع لشرطة إسرائيل هو اللواء الذي شهد أكبر عدد من جرائم القتل في عام 2020، مع 35 قتيلاً في ظروف عنيفة (36% من إجمالي الوفيات في ظروف عنيفة). يمكن رؤية اتجاه تصاعدي في مثل هذه الحالات في اللواء بين 2018 و 2020. وذلك لأن اللد والرملة وأم الفحم وكفر قاسم أصبحت بؤرًا ساخنة للعنف في عام 2020 وسقط فيها الكثير من الضحايا.

وبالمثل، شهد لواء الشمال زيادةً كبيرة في عدد القتلى في أراضيه، من 18 في العام 2019 إلى 28 عام 2020. وحتى هذا العام، كان عدد القتلى في ظلِّ ظروفٍ عنيفة بين المواطنين العرب في بلدات الجليل منخفضًا مقارنة بغيره. بالنظر إلى أنَّ معظم المواطنين العرب في إسرائيل يعيشونَ في هذا اللواء.

في المقابل، شهد لواء الساحل، التي بلغ عدد القتلى فيه 30 في عام 2019، انخفاضًا حادًا في عام 2020، إلى 19 قتيلًا.

شهد لواء تل أبيب ولواء الجنوب تغيرًا طفيفًا في عدد الضحايا، حيث قُتل 10 مدنيين عرباً في لواء الجنوب في ظروف عنيفة في عام 2020، مقارنة بـ 9 في عام 2019. في لواء تل أبيب ظلَّ عدد الوفيات كما هو في عام 2019. مع 4 ضحايا عام 2020.

لائحة 5: عدد ضحايا القتل والقتل المتعمّد في المجتمع العربي: صورة متعدّدة السنوات

السنة	العدد الإجماليّ للقتلى في إسرائيل	عدد القتلى العرب	نسبة القتلى العرب من بين كافة القتلى في إسرائيل	عدد النّساء من بين القتلى في المجتمع العربيّ
2020	147	96	65%	16
2019	137	89	65%	10
2018	116	71	61%	15
2017	122	67	55%	9
2016	102	64	62%	10
2015	111	58	52%	14
2014	118	61	51%	8
2013	114	56	49%	15
2012	120	68	56%	9
2011	150	62	41%	9
2010	140	73	52%	لا يوجد معلومات

تستندُ البيانات القطرية الخاصة بجرائم القتل إلى التقارير السنوية لشرطة إسرائيل، وتستند البيانات الخاصة بالمجتمع العربي إلى المعلومات التي تحتفظ بها **مبادرات إبراهيم** ومركز **أمان**.

جزء 6:
توصيات

فيما يلي أهم التوصيات لتحسين الأمن الشخصي في البلدات العربية:

ستركز توصياتنا لتحسين الأمن الشخصي في البلدات العربية على ثلاثة مستويات رئيسية، المجتمع، والحكومة، والشرطة. وهذااعترافًا بحقيقة أن معالجة هذه الظاهرة الصعبة تتطلب دعم جميع العوامل ذات الصلة:

1. استخدام الوسائل التكنولوجية في محاربة الجريمة في المجتمع العربي - معظم البلدات العربية غير متَّصلة بشبكات كاميرات، ويتم تشغيل النقاط الساخنة من قبل سلطات محلية معرّضة للابتزاز والتهديد. يجب أن يرتكز القضاء الفعال على الجريمة على استخدام الوسائل التكنولوجية المتقدمة. كما أن استخدام مثل هذه الوسائل سيقلّل من الاعتماد على شهود من المجتمع العربي، الذين قد تعرضهم شهادتهم لخطر الموت.
2. مجمعات توحيد الخدمات المنقذة للحياة في البلدات العربية - اليوم، لا يوجد في معظم البلدات العربية خدمات منقذة للحياة مثل مراكز الشرطة ومراكز الإطفاء والإنقاذ وعيادات الطوارئ. إن غياب هذه الخدمات يضرُّ بالأمن الشخصي للمواطنين العرب ويساهم في الشعور بأن الدولة تخلت عنهم وأنها غير موجودة في البلدات العربية. بالإضافة إلى ذلك، عندما يعمل قسم شرطة فقط في بعض المناطق، يزداد الانطباع لدى المواطنين بأن الدولة معنية فقط بتطبيق القانون والنظام، دون القلق بشأن الجوانب الأخرى للأمن الشخصي.
3. حملاتٌ لتسليم السلاح طوعاً مقابل عدم التجريم - مصادرة السلاح غير المُرَخَص وتشجيع المواطنين تسليم الأسلحة التي بحوزتهم يجب أن تكون من المهام الرئيسية للشرطة.
4. تدريب ضباط وقادة الشرطة على موضوع «الشرطة في مجتمعٍ منقسم» - في الواقع، عمل الشرطة الإسرائيلية في المجتمع العربي، على التحديات والعوائق التي ينطوي عليها الأمر، وهي فريدة من نوعها من جوانب معينة بسبب الصراع الإسرائيلي الفلسطيني وانعكاساته على مشاعر الأقلية الفلسطينية في الدولة. ومع ذلك، فإن الشرطة تتعامل إلى حدٍ ما مع هيئات الشرطة الأخرى حول العالم التي تعمل في

مجتمعات منقسمة.

5. توسيع نظام الشرطة البلدية في البلدات العربية - قوة مشتركة تضمُّ قوات الشرطة والتفتيش البلدي، والغرض منها ردع ومنع وإنفاذ الجرائم في مجالات نوعية الحياة والعنف والسلوك المعادي للمجتمع. ووفقًا لهذا النموذج، فإنَّ الشرطة ملزمةٌ بتوفير عناصر من الشرطة على نفقتها للشرطةِ البلديّة، بينما تلتزم السلطة المحلية بتعيين مفتشين سيعملون جنبًا إلى جنب مع رجال الشرطة على حساب السلطة المحلية.

6. تعميق الشراكة بين المجتمع والشرطة - اليوم، هناك عددٌ كبير من البلدات العربية التي أقيمت بها مراكز للشرطة، العلاقة بين الشرطة والمجتمع متضعضعة. حيث أن عدم فكِّ رموز الحوادث الإجرامية الخطيرة وانعدام الأمن الشخصي في هذه البلدات، يؤدي إلى عدم ثقة المواطنين في الشرطة. ورؤساء السلطات، الذين يحتاجون إلى دعم الجمهور، قد يفقدونه إذا دعموا الشرطة علانيةً. وغالبًا ما تعملُ الشرطة من جهتها بمفردها، ولا ترى السلطةَ المحليةَ أو السكانَ شركاءَ في التنسيق ولا في تحديد أولويات المعالجة المشتركة للمشكلات. إضافةً إلى ذلك، هناك توترٌ بين الشرطة والمجتمع العربي حول الدور المزدوج للشرطة، المسؤولة عن فرض القانون والنظام بين المواطنين، ولكنها تلعب أيضًا دورًا في تطبيق القانون على خلفية أمنية.

7. تفاقم مكافحة الخاوة - وكجزءٍ من هذه الظاهرة، فإنَّ ما يسمَّى بمنظمات «الحراسة» تقدّم الرعاية لأصحاب الأعمال مقابل رسوم، ورسوم خاوة. سيتضرَّر صاحب العمل الذي يرفض الدفع مقابل خدماتهم. من ناحيةٍ أخرى، يرغبُ مبادرون عرب في فتح أعمالٍ تجارية في البلدات العربية وبالتالي تعزيز سبل عيشهم ومكان إقامتهم. ومن ناحيةٍ أخرى، كلما كان العمل التجاري الذي يمتلكونه أكثر نجاحاً، كانوا معرضين أكثر للتهديدات وتحصيل الرسوم. إن سيف الرعاية الذي يتأرجح على رؤوس أصحاب الأعمال يمنع الكثيرين من اختيار هذا الطريق، وبالتالي يقلِّل من المعروض من الشركات الصغيرة والمتوسطة في البلدات العربية ويمنع تنميتها الاقتصادية.

8. زيادةُ فرص الحصول على رأس المال والائتمان - المجتمع العربي مجتمعٌ فقير، وعلى هذا النحو، يجدُ الكثيرون صعوبةً في اجتياز اختبارات البنوك للحصول على الرهون العقارية، مثل اختبار الدَّخل المتاح، وهو شرطٌ للحصول على قرضٍ عقاري. كما أنَّ حقيقة عدم تنظيم ملكية المنازل في العديد من البلدات العربية يشكل عائقاً أمام الحصولِ على قرضٍ عقاري.

أظهرت دراسة نشرها بنك إسرائيل في عام 2017 أنَّ المجتمع العربي لا يشكل سوى 2% من مقدمي الرهن العقاري، وهي نسبةٌ ضئيلة مقارنة بنصيبهم من السكان، والتي تبلغ حوالي خمس مواطني الدولة. بالإضافة إلى ذلك، فإنَّ الاقتصاد الأسود المُتداول حاليًا على نطاقٍ واسع في المجتمع العربي، لأسباب مختلفة، يشكل عائقاً أمام إمكانية الحصول على قرضٍ من البنوك. لذلك فإنَّ المواطن العربي المحتاج إلى قرض يتقدم بطلبٍ للحصول على قرض في السوق السوداء. على الرغم من أنَّ هذه القروض لا تشكل جريمة في القانون، إلا أنها تربط المقترض بالمنظمات الإجرامية، التي تصبح غنيةً بفضل الفائدة التي تفرضها على القرض. بالإضافة إلى ذلك، في كثير من الحالات، يعاني المقترضون من تهديدات المُقرضين.

9. الاعترافُ بمسؤولية الدولة في القضاء على ظاهرة العنف والجريمة في المجتمع العربي، وتعزيز القرارات الحكومية المختلفة في هذا الموضوع وتنفيذها، والموازنة المناسبة التي تملك القدرة على التعامل مع حجم الظواهر.

ملاحق

مُلحق أ: أسئلة الاستطلاع للعام 2020 للعرب مع إرفاق النتائج (في النسب المئوية)

مؤشر الأمن الشخصيّ والمجتمعيّ

استطلاع مواقف - عرب

اسمي .... وأنا أعمل مقابلاً من طرف مؤسسة شموئيل نئمان بالتخنيون ومبادرات إبراهيم. نحن نجري استطلاع رأي علميّ حول ظاهرة العنف والجريمة والأمن الشخصي. اشتراكك في الاستطلاع يمكّنك من إبداء رأيك حول الموضوع وكذلك يتيح لك أن تساهم في فهم الصورة الحقيقية للرأي العام في الدولة. لقد اختير اسمك صدفة لغرض البحث. إجاباتك لا تعرض على أي شخص وتستعمل لأغراض إحصائية فقط. نحن نشكرك سلفاً على اشتراكك الذي نعتبره ضرورياً لإنجاح البحث.

سوف أقرأ على حضرتكم عدداً من الجمل والتي تتناول ظواهر في المجتمع الإسرائيلي عليك أن تشير إلى أنك: قلق جداً، قلق، قلقٌ نوعاً ما، لست قلقا أو لست قلقاً بالمرة

		قلق \ قلق جداً	قلق نوعاً ما	لست قلقً أو لست قلقاً بالمرة
1. البطالة	2018	55.1	27.8	17.1
	2019	56.8	26.8	16.4
	2020	53.7	28.0	18.2
2. حوادث السير	2018	69.7	23.8	6.4
	2019	69.9	25.5	4.6
	2020	60.4	28.6	11.0
3. العنف	2018	80.3	15.3	4.4
	2019	83.7	13.7	2.5
	2020	75.8	17.3	6.9
4. الجريمة	2018	73.5	19.6	6.9
	2019	83.9	14.2	2.0
	2020	74.0	17.6	8.5

5. جرائم الأملاك	**2018**	57.5	31.7	10.8
	2019	70.2	21.4	8.4
	2020	63.7	26.3	10.0
6. المخدرات	**2018**	56.5	24.6	18.9
	2019	60.9	26.2	12.9
	2020	56.4	27.2	16.4
7. الخاوة	**2018**	46.4	18.9	34.6
	2019	52.0	23.2	24.8
	2020	53.6	26.9	19.5
8. العنف ضد النساء	**2018**	62.0	23.1	14.9
	2019	62.9	21.7	15.4
	2020	65.8	18.6	15.5
9. إطلاق النار واستخدام السلاح	**2018**	77.0	17.5	5.5
	2019	82.1	14.1	3.7
	2020	73.8	19.8	6.4
10. وضع الديمقراطية في إسرائيل	**2018**	50.3	27.7	22.0
	2019	51.1	28.3	20.5
	2020	39.1	40.7	20.2
11. عدم المساواة بين العرب واليهود	**2018**	55.2	30.3	14.5
	2019	55.0	30.9	14.1
	2020	44.8	37.2	18.0
12. تجميد عملية السلام بين إسرائيل والفلسطينيين	**2018**	39.8	25.5	34.6
	2019	40.0	28.7	31.3
	2020	33.7	37.3	29.0
13. آخر:__________	**2018**	61.2	24.7	14.2
	2019	28.1	6.2	65.7
	2020	66.6	0.0	33.4

توزيع جندري

			قلق \ قلق جداً	قلق نوعاً ما	لست قلقا أو لست قلقا بالمرة
العنف ضد النساء	رجال	2018	53.0	25.5	21.5
		2019	55.7	24.7	19.5
		2020	56.0	20.6	23.5
	نساء	2018	70.8	20.9	8.3
		2019	70.4	18.5	11.1
		2020	75.9	16.3	7.7

ما مدى تخوفك أو أحد من أفراد أسرتك من التضرر بسبب احدى هذه الظواهر:

		متخوف\ متخوف جداً	متخوف الى حد ما	غير متخوف\ غير متخوف اطلاقاً
14. من جرائم الأملاك	2018	51.8	34.7	13.5
	2019	65.6	25.9	8.5
	2020	58.9	27.6	13.5
15.من جرائم العنف (الاعتداء او التهديد بالاعتداء او الطعن واطلاق النار)	2018	59.3	28.6	12.1
	2019	73.1	20.3	6.7
	2020	66.4	22.8	10.8
16. جرائم الكراهية	2018	42.2	38.1	19.6
	2019	56.8	28.8	14.4
	2020	44.2	37.4	18.4
17. من الجرائم الجنسية	2018	35.9	27.4	36.7
	2019	46.0	26.4	27.6
	2020	39.4	26.4	34.1

توزيع جندري

			متخوف\ متخوف جداً	متخوف الى حد ما	غير متخوف\ غير متخوف اطلاقاً
جرائم جنسية	رجال	2018	33.8	24.9	41.3
		2019	42.8	25.8	31.3
		2020	32.9	24.4	42.7
	نساء	2018	38.1	29.5	32.4
		2019	49.2	27.1	23.6
		2020	46.1	28.2	25.7

18. هل تشعر أنت بشكل شخصي بانعدام الأمن الشخصي بسبب العنف في البلدات العربية؟

	2020	2019	2018
بمدى كبير \ كبير جداً	37.2	60.5	35.8
بمدى قليل \ قليل جداً\ اطلاقا لا	62.8	39.4	64.3

من بين هذه الأمكنة في أي منها تجد أن احساسك بالتهديد هو الأكبر. درج من 1-5

		كبير\ كبير جداً	كبير الى حد ما	ليس كبير - ليس كبير اطلاقاً
19. في بيتي	2018	5.9	3.4	90.7
	2019	6.2	4.4	89.4
	2020	2.4	2.6	95.0
20. في حارتي	2018	8.9	16.8	74.3
	2019	15.7	15.9	68.5
	2020	9.6	11.9	78.5

21. في الشارع	2018	18.9	35.2	45.9
	2019	31.3	34.8	33.9
	2020	17.4	32.0	50.6
22. في بلدتي	2018	31.8	29.5	38.7
	2019	42.2	32.4	25.3
	2020	25.3	37.0	37.7
23. في العمل	2018	32.1	24.4	43.6
	2019	33.8	29.2	37.0
	2020	21.3	29.6	49.2
24. في مكان التعليم	2018	15.9	24.5	59.6
	2019	22.2	26.7	51.1
	2020	16.1	25.4	58.5

الى أي حد كنت انت أو أحد أفراد اسرتك أو أحد أصدقائك عرضة أو ضحية لكل واحدة من ظواهر العنف التالية خلال السنة الأخيرة. درج من 5-1

		بمدى كبير\ كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
25. شتائم، بصق، تهديد وابتزاز	2018	13.8	17.7	68.4
	2019	16.4	17.3	66.3
	2020	9.2	9.9	80.9
26. تحرش جنسي، اعتداء جنسي، اغتصاب	2018	4.9	6.9	88.2
	2019	5.6	6.4	87.9
	2020	2.2	2.4	95.2
27. استخدام السلاح	2018	11.0	11.3	77.8
	2019	15.0	8.7	76.3
	2020	6.6	5.4	88.0

28. اعمال شغب جماعية، ضرب، اضرام نار	2018	15.7	13.1	71.3
	2019	17.8	13.8	68.3
	2020	11.9	8.0	80.1
29. آخر:________	2018	27.1	17.6	55.3
	2019	15.9	7.4	76.7
	2020	4.3	4.3	91.3

30. هل خلال السنة الأخيرة حدث ارتفاع على وتيرة العنف في بلدك أم انخفضت أم بقيت على ما هي عليه

	2020	2019	2018
ارتفاع \ إرتفاع كبير	67.4	80.4	61.4
أنخفاض\ أنخفاض كبير	7.2	4.1	7.8
بدون تغيير	25.5	15.6	30.8

31. هل كان لك سابق معرفة مع الشخص الذي اعتدى عليك أو هددك بالاعتداء؟

	2020	2019	2018
نعم	35.8	64.5	67.3
لا	64.2	35.5	32.7

32. هل كان المعتدي أو من هددك بالعنف أو من تعامل معك بعنف:

	2020	2019	2018
من مكان العمل	10.0	26.9	10.9
جار\صديق\معرفة	23.8	31.3	38.6
من العائلة	10.3	9.7	15.8
شخص غريب	26.7	26.9	34.7
آخر	29.2	5.2	---

جزء كبير من حوادث القتل التي تمت في الآونة الأخيرة استعملت فيها الأسلحة الحية، أشر إذا ما كنت لا توافق أو تميل لعدم الموافقة أو تميل للموافقة أو توافق

		موافق\ موافق جداً	غير موافق \ غير موافق اطلاقاً
33. يمكن الحصول على سلاح بسهولة في إسرائيل	**2018**	9.1	90.8
	2019	9.5	90.5
	2020	90.7	9.3
34. في السنوات الأخيرة يتفاقم استعمال السلاح الحي في المناطق السكنية	**2018**	6.9	93.1
	2019	4.0	96.0
	2020	94.6	5.5

سوف أقرأ على حضرتك بعض الأسباب التي من شأنها أن تؤثر على استعمال السلاح بشكل عنيف. درج من 5-1 مدى تأثير كل ظاهرة مما يلي على الاستعمال العنيف للأسلحة

		بمدى كبير\ كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
35. توافر السلاح	**2018**	82.6	10.5	6.8
	2019	86.4	6.2	7.3
	2020	84.4	7.7	7.8
36. المتاجرة بالمخدرات	**2018**	72.3	20.5	7.2
	2019	82.6	7.6	9.7
	2020	83.2	9.0	7.8
37. تواجد قليل للشرطة	**2018**	67.0	20.4	12.7
	2019	78.8	11.5	9.7
	2020	69.1	19.1	11.7

38. عقاب غير رادع لمنفذي الجرائم	**2018**	84.7	11.0	4.3
	2019	92.9	4.7	2.5
	2020	89.9	5.1	5.0
39. قروض في السوق السوداء	**2018**	54.2	28.7	17.1
	2019	75.5	15.9	8.6
	2020	81.4	13.0	5.6
40. تواجد عائلات ومنظمات الاجرام في العائلة	**2018**	57.9	25.8	16.3
	2019	77.1	15.4	7.5
	2020	76.1	15.6	8.3
41. آخر:________	**2018**	68.1	20.3	11.6
	2019	38.8	4.7	56.5
	2020	77.0	0.0	23.1

سوف أقرأ على حضرتك بعض الخطوات التي بإمكان الدولة القيام بها للحد من جرائم العنف. درج من 5-1 مدى أهمية كل واحدة منها في تقليص جرائم العنف

		مهم بمدى كبير\ كبير جداً	مهم الى حد ما	مهم بمدى غير كبير\ غير كبير اطلاقاً
42. التشديد على إعطاء تصاريح للحصول على سلاح	**2018**	74.7	19.8	5.6
	2019	85.9	9.3	4.8
	2020	83.4	8.6	8.0
43. نشاط يهدف الى تقليص الاستعمال والمتاجرة بالمخدرات	**2018**	75.1	19.1	5.9
	2019	83.1	12.3	4.7
	2020	83.9	12.0	4.2

44. زيادة عدد الشرطيين الذين يعالجون ويتابعون جرائم العنف	**2018**	73.4	17.2	9.5
	2019	81.9	12.9	5.3
	2020	75.5	18.0	6.5
45. التشديد في معاقبة مرتكبي جرائم العنف	**2018**	89.7	8.3	2.0
	2019	94.1	4.9	0.9
	2020	91.6	6.2	2.2
46. حملات متكررة بهدف جمع ومصادرة الأسلحة غير القانونية	**2018**	72.3	19.8	7.8
	2019	87.4	9.9	2.7
	2020	89.7	7.6	2.7
47. تحسين العلاقة الشائكة ما بين الشرطة والمجتمع العربي	**2018**	54.3	32.4	13.3
	2019	64.8	23.9	11.3
	2020	65.1	23.8	11.2

48. الى أي مدى أنت على استعداد ان يكون لك دور في مكافحة العنف في بلدك؟

	2020	2019	2018
مدى كبير\ كبير جدا	39.5	48.5	44.6
مدى متوسط	35.5	28.4	28.7
مدى قليل \ قليل جدا \ اطلاقا لا	24.9	23.1	26.6

بالنسبة لكل مؤسسة مما يلي أشر الى مدى رضاك من نجاعة عملها فيما يخص تقليص ظاهرة العنف في اسرائيل

		راض\راض جدا	راض الى حد ما	غير راض \ غير راض اطلاقا
49. شرطة اسرائيل	2018	24.0	33.9	42.2
	2019	16.7	23.6	59.7
	2020	10.8	25.6	63.6
50. المحاكم	2018	29.6	36.5	33.8
	2019	19.2	31.0	49.8
	2020	17.8	32.1	50.1
51. الحكومة	2018	16.2	34.5	49.2
	2019	9.5	20.7	69.9
	2020	10.1	21.9	68.0
52. ألحكم المحلي	2018	29.2	36.8	34.0
	2019	23.1	34.9	42.0
	2020	24.4	39.4	36.2
53. الكنيست	2018	16.8	32.2	51.0
	2019	16.1	22.8	61.1
	2020	14.2	27.9	57.9
54. جهاز التربية	2018	54.7	31.3	14.1
	2019	49.1	34.7	16.2
	2020	42.7	41.0	16.2
55. جهاز الرفاه	2018	44.0	34.4	21.6
	2019	43.5	38.0	18.5
	2020	35.1	38.3	26.6
56. العائلة	2018	59.7	23.3	16.9
	2019	63.2	24.3	12.4
	2020	54.1	28.9	16.9

57. المؤسسات الدينية	**2018**	45.1	41.0	13.9
	2019	49.5	32.8	17.7
	2020	41.2	39.5	19.4
58. وسائل الاعلام	**2018**	29.6	40.7	29.7
	2019	28.4	38.6	33.0
	2020	28.0	39.3	32.7
59. قيادة المجتمع اللعربي	**2018**	24.8	37.1	38.1
	2019	37.1	34.6	28.3
	2020	16.9	37.0	46.1
60. عامل اخر حسب رأيك:________	**2018**	54.3	29.6	16.0
	2019	18.6	12.2	69.2
	2020	20.0	23.3	56.6

16. بالنسبة لتواصلك الاخير مع الشرطة, كيف كنت تقييم المعالجة

	2020	2019	2018
جيدة \ جيدة جداً	51.4	50.0	52.6
سيئة \ سيئة جداً	48.6	50.0	47.4

كيف كنت تقيم تعامل الشرطة تجاه الجمهور العربي

		بمدى كبير \ كبير جدا	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
62. عادلة	**2018**	16.5	44.5	38.9
	2019	15.9	28.8	55.3
	2020	13.3	31.0	55.7
63. عنصرية	**2018**	33.2	30.7	36.0
	2019	43.5	30.2	26.3
	2020	28.9	30.3	40.7

64. عنيفة	**2018**	28.4	32.9	38.7
	2019	40.5	33.4	26.1
	2020	24.6	32.5	42.9

كيف كنت تقيم عمل الشرطة في المجتمع العربي في كل واحد من المجالات التالية:

		بشكل جيد\ جيد جدا	بشكل معقول	بشكل غير جيد\ غير جدا اطلاقا
65. محاربة الجريمة في المجتمع العربي	**2018**	18.3	24.5	57.2
	2019	13.3	16.1	70.6
	2020	11.6	13.1	75.3
66. محاربة العنف في المجتمع العربي	**2018**	16.1	24.8	59.0
	2019	13.2	17.3	69.4
	2020	13.3	17.2	69.5
67. المحافظة على ممتلكات المواطن العربي	**2018**	20.1	38.3	41.7
	2019	17.0	19.6	63.4
	2020	12.2	25.0	62.7
68. مواجهة المتاجرة وتعاطي المخدرات في المجتمع العربي	**2018**	17.8	28.1	54.1
	2019	19.4	13.7	66.9
	2020	12.0	17.4	70.6
69. التعامل مع دفع رسوم الحماية (الخاوة) في البلدات العربية	**2018**	23.6	25.2	51.3
	2019	20.5	18.4	61.1
	2020	12.7	13.7	73.5
70. التعامل مع النظام العام للمجتمع العربي	**2018**	22.7	40.7	36.6
	2019	20.6	26.9	52.5
	2020	15.4	34.0	50.5

71. المحافظة على أمن المواطن العربي	**2018**	21.9	36.1	42.0
	2019	19.3	20.1	60.6
	2020	14.7	30.0	55.3
72. تطبيق القانون والنظام في المجتمع العربي	**2018**	32.7	38.6	28.7
	2019	30.0	28.6	41.5
	2020	20.3	35.5	44.2
73. تطبيق قوانين السير في المجتمع العربي	**2018**	45.2	33.2	21.5
	2019	45.6	27.3	27.1
	2020	31.3	35.3	33.4

ما هو احتمال تقديمك لشكوى في الشرطة في حال

		بمدى كبير \ كبير جدا	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
74. تعرضتم انتم أو أحد أفراد أسرتكم للمس بالممتلكات الخاصة: السرقة مهاجمة أو تدمير ممتلكات	**2018**	52.6	20.6	26.7
	2019	59.9	18.3	21.7
	2020	46.5	19.4	34.0
75. تضررتم أنتم أو أحد أفراد أسرتكم من جريمة عنف: اعتداءات تهديد بالاعتداء, التسبب بعاهة, طعن, اطلاق رصاص	**2018**	53.4	18.6	27.9
	2019	67.8	13.7	18.4
	2020	53.6	14.4	32.0
76. تعرضتم لاعتداءات جنسية (تحرش جنسي, اغتصاب)	**2018**	44.0	16.4	39.6
	2019	52.7	17.8	29.5
	2020	39.2	14.9	45.9

باي مدى انت مستعد للتبليغ للشرطة او الشهادة اذا كنت شاهداً على كل من الحالات التالية؟

		بمدى قليل \ قليل جداً	بمدى متوسط	بمدى كبير\ كبير جداً
77. اذا كنت شاهدا على جريمة عنف	**2018**	40.7	29.4	29.9
	2019	36.2	24.6	39.1
	2020	28.6	25.1	46.3
78. اذا كنت شاهدا على اطلاق نار	**2018**	40.1	24.2	35.7
	2019	36.5	23.3	40.3
	2020	26.5	21.1	52.4
79. اذا كنت شاهدا على مس بالممتلكات العامة	**2018**	51.7	27.5	20.8
	2019	44.1	24.6	31.4
	2020	31.8	31.1	37.1
80. اذا كنت شاهدا على مس بالممتلكات الخاصة	**2018**	60.8	21.9	17.3
	2019	53.8	19.4	26.8
	2020	56.5	19.8	23.6

81. في حال تعرضت أو أحد أفراد أسرتك لجريمة عنف أو تهديد بالاعتداء والتسبب بعاهة، طعن، إطلاق رصاص. الى من ستتوجه لمعالجة الامر

	2020	2019	2018
الشرطة	60.3	59.7	57.7
العائلة	21.4	19.6	17.1
الاصدقاء	6.7	4.0	2.0
اعمل بنفسي	2.2	5.4	3.6
أتوجه لعوامل لحمايتي	7.7	10.3	16.4
أخر	1.7	1.0	3.1

82. الى أي حد تثق في الشرطة

	2020	2019	2018
ثقة وثقة كبيرة	15.9	17.4	26.1
ثقة الى حد ما	49.5	41.3	44.6
لا يوجد ثقة \ لا يوجد ثقة اطلاقا	34.6	41.3	29.2

مُلحق ب:

أسئلة الاستطلاع للعام 2020 لليهود مع إرفاق النتائج

مؤشر الأمن الضخصي والمجتمعي
استطلاع مواقف - يهود

الى أي مــدى تخشى انت او احد افراد عائلتك بالتعرض لكل واحدة من هذه الظواهر؟

		بمدى قليل \ قليل جداً	بمدى متوسط	بمدى كبير\ كبير جداً
1. من جرائم الأملاك	2018	38.7	25.9	34.9
	2019	17.8	30.3	51.9
	2020	19.8	26	54.2
2. من جرائم العنف	2018	19.6	30.4	50.0
	2019	19.3	25.3	55.5
	2020	22.8	24.4	52.8
3. من الجرائم الجنسية	2018	27.6	21.4	51.0
	2019	21.6	26.5	51.9
	2020	26.6	21.4	52
4. انتشار وباء الكورونا	2020	35.8	35.8	28.4

5. هل خلال العام الأخير حدث ارتفاع او انخفاض على مستوى العنف او بقي كما هو؟

	2020	2019	2018
ارتفاع \ ارتفاع كبير	15.8	17.9	22.0
انخفاض\ انخفاض كبير	10.2	16.3	14.4
لم يطرأ تغيير	74	65.9	63.6

6. هل تعرضت انت او احد افراد عائلتك في السنة الأخيرة للعنف مثل الضرب او الطعن او اطلاع النار

	2020	2019	2018
نعم	9	11.3	12.5
لا	91	88.7	87.5

7. هل تم تعرضت للتهديد انت او احد افراد عائلتك خلال العام الأخير او تعرضتم لعنف كلامي

	2020	2019	2018
نعم	18.8	18.3	20.4
لا	81.2	81.7	79.6

أشر بموافق او غير موافق او أميل بالموافقة حول الجمل التالية:

	عام	**موافق/ أميل الى الموافقة**	**أميل الى عدم الموافقة / لا اوافق**
8. **يمكن الحصول بسهولة على السلاح الناري في إسرائيل**	2018	33.8	66.2
	2019	37.4	62.5
	2020	41	59
9. **إزداد استخدام السلاح الناري في منطقة سكني في السنوات الأخيرة**	2018	22.2	77.8
	2019	21.8	78.2
	2020	22.8	77.2

سوف أقرأ لك بعض الأسباب التي من شأنها أن تؤثر على استعمال السلاح بشكل عنيف. قدّر من 5-1 مدى تأثير كل ظاهرة مما يلي على الاستعمال العنيف للأسلحة (1= لا يؤثر إطلاقاً 5= يؤثر بمدى كبير)

		بمدى كبير\ كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
10. سهولةُ الحصول على السلاح	2018	50.6	24.0	25.4
	2019	53.0	22.2	24.7
	2020	52.8	24.8	22.4
11. تجارةُ المخدرات	2018	56.6	23.8	19.6
	2019	57.3	20.1	22.6
	2020	61	25.2	13.8
12. تواجدٌ قليل للشرطة	2018	53.8	27.8	18.4
	2019	59.4	24.3	16.3
	2020	56	27.6	16.4
13. عقابٌ غير رادع ضد مجرمي العنفً	2018	77.0	9.8	13.2
	2019	73.5	16.1	10.4
	2020	85.2	9	5.8
14. قروض السوق السوداء	2018	40.7	32.8	26.1
	2019	44.6	36.8	18.6
	2020	54.2	29	16.8
15. تواجد عائلات أو عصابات إجرام في البلدة	2018	66.0	18.2	15.8
	2019	68.2	18.2	13.5
	2020	62.4	19.2	18.4

6. إلى أي مدى تشعر بشكل شخصي بعدم الأمن بسبب العنف المتواجد في محيطك أو في البلدة التي تسكنها؟

	2020	2019	2018
بمدى كبير \ كبير جداً	10.6	12.8	12.8
بمدى متوسط	18.8	21.4	29.4
بمدى قليل \ قليل جداً \ إطلاقاً لا	60.4	65.8	57.8

إلى أي مستوى تضررت أو كنت ضحية لإحدى ظواهر العنف المذكورة خلال العام الماضي، سواء أنت أو أحد أفراد عائلتك أو أصدقائك؟

		بمدى كبير \ كبير جداً	بمدى متوسط	بمدى قليل \ قليل جداً
17. شتائم، بصق، تهديدات وابتزاز	2018	11.0	11.4	77.6
	2019	8.9	11.9	79.1
	2020	9.2	12.2	78.6
18. تحرّش جنسي، اعتداء جنسي، اغتصاب	2018	3.2	7.0	89.8
	2019	3.7	6.0	90.4
	2020	4	4.2	91.8
19. استخدام السلاح الأبيض أو السلاح الناري	2018	1.2	3.0	95.8
	2019	1.0	3.0	96.0
	2020	1.4	2	96.6
20. اشتباكات جماعية، ضربات، تدمير ممتلكات، إضرام نار	2018	5.0	9.9	85.2
	2019	4.5	7.5	88.1
	2020	5.4	6.8	87.8

21. بما يتعلق بتواصلك الأخير مع الشرطة، كيف كنت تقيّم معالجة الشرطة؟

	2020	2019	**2018**
جيدة \ جيدة جداً	45.8	49.2	49.7
سيئة \ سيئة جداً	54.2	51.8	52.0

كيف كنت تقيّم معاملة الشرطة للجمهور اليهودي:

	عام	**أميل الى الموافقة / موافق**	**أميل الى عدم الموافقة \ غير موافق**
22. معاملة عادلة	2018	57.4	42.6
	2019	55.7	44.3
	2020	35.5	64.6
23. معاملة متساوية	2018	42.6	57.4
	2019	41.5	58.5
	2020	35.5	64.6
24. معاملة تمييزية	2018	46.6	53.4
	2019	55.1	45.0
	2020	62.5	37.4
25. معاملة عنيفة	2018	40.2	59.8
	2019	48.6	51.4
	2020	59.3	40.7

كيف كنت تقيم عمل الشرطة في في كل مجال من المجالات التالية؟

	بشكل جيد جدا 5	بشكل جيد 4	بشكل مقبول 3	بشكل غير جيد 2	بشكل غير جيد بتاتاً 1
26. محاربة العنف	0.8	6.6	33.4	37.6	21.6
27. المحافظة على ممتلكات	0.4	5.6	29.8	32.8	31.4
28. محاربة عائلات الإجرام	2.6	14.4	28.4	27.8	26.8
29. التعامل مع تجارة المخدرات	3.4	14.0	33.8	27.4	21.4
30. التعامل مع ظاهرة الخاوة	0.0	5.4	22.0	30.0	42.6
31. المحافظة على أمن المو	2.4	14.8	34.8	28.6	19.4
32. تطبيق القانون والنظام	1.4	21.2	38.6	25.8	13.0
33. تطبيق أنظمة الكورونا	6.8	20.8	30.8	19.0	22.6

34. الى أي حد تثق في الشرطة؟

	2020	2019	2018
ثقة وثقة كبيرة	20	41.3	42.2
ثقة الى حد ما	47.6	34.8	38.4
لا يوجد ثقة \ لا يوجد ثقة اطلاقا	11.6	23.9	19.4

ביבליוגרפיה

- אבגר, עדו, ורמי שוורץ (2021). **החברה הערבית בצל מגפת הקורונה: ריכוז נתונים**. ירושלים: מרכז המידע והמחקר של הכנסת.
- אבו־עסבה, ח'אלד, מוחמד אבו נסרה, דיויד גדרון, רות וינשטוק־זנר ובאסם כנאענה (2013). **מוכנות היישובים הערביים לחירום**. ירושלים: יוזמות קרן אברהם.
- אלחאג', מאג'ד (1997). זהות ואוריינטציה בקרב הערבים בישראל: מצב של פריפריה כפולה. **מדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים**, 41–42, עמ' 104–122.
- אלמגור־לוטן, אורלי (2020). **אלימות במשפחה נוכח משבר הקורונה: מידע ראשוני**. ירושלים: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, https://fs.knesset.gov.il/globaldocs/MMM/c56a4db9-9171-ea11-8113-00155d0af32a/2_c56a4db9-9171-ea11-8113-00155d0af32a_11_13774.pdf
- אמיר, מנחם (1998). **כח בפיקוח: התנהגות אלימה של שוטרים – אנשים, מצבים וארגון**. ירושלים: מדינת ישראל, המשרד לביטחון הפנים, לשכת המדען הראשי.
- בשן, ענת (2014). מדד אלימות לאומי. **ביטחון לאומי**, מאי, 2014.
- הוכמן, רמי (2000). **האלימות בחברה הישראלית: היבטים חינוכיים.**

  http//:www.rhochman.com/docs/Violence_in_Israel.pdf
- ועדת אור (2003). **ועדת חקירה ממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים בחודש אוקטובר 2000**. ירושלים.
- זוסמן, נועם, יונתן וודברדיג' וסאמי מיעארי (2016). **ממדי הפשיעה בישראל בשנים 1990–2010, תוך התמקדות בחברה הערבית**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- חדאד חג' יחיא, נסרין (2020). **גם באקדמיה: הקורונה העצימה את הפערים בין סטודנטים יהודים לערבים**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- חדאד חג' יחיא, נסרין, איימן סייף, ובן פרג'ון (2020). **החברה הערבית ומשבר הקורונה: נתוני כניסה, השפעות והמלצות ליציאה מחוזקת**, הצעה לסדר 31. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- חלבי, דליה (2016). **איך הופכת התוכנית הכלכלית למגזר הערבי לעוד כלי דיכוי של הממשלה?** שיחה מקומית, 27.1.2016.

- ח'מאייסי, ראסם (2005). עיור והתעיירות ביישובים הערבים בישראל. **אופקים בגאוגרפיה**, 64–65, עמ' 293–310.
- ח'מאייסי, ראסם (2012). הטרנספורמציה מכפריות לעירוניות בקרב היישובים הערבים בישראל. **אופקים בגאוגרפיה**, 81–82, עמ' 122–142.
- יכימוביץ־כהן, נורית (2012). **דיווח על שימוש משטרתי בכוח: המצב בישראל וסקירה משווה**. ירושלים: מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

  https://m.knesset.gov.il/activity/info/mmm/pages/document.aspx?docid=a0c474f8-d02f-eb11-811a-00155d0af32a&businesstype=1
- מנאע, עאדל (2008). **ספר החברה הערבית בישראל (2): אוכלוסייה, חברה, כלכלה**. ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- נג'מי־יוסף, עולא, ורות לוין־חן (2020). זה הביטחון, טמבל. **תלם: כתב עת לשמאל ישראלי**.
- סעדה, רסול, עדי שטיין ונוהאד עלי (2018). **מדד הביטחון האישי: אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים – דו"ח 2017**. לוד: יוזמות אברהם.
- סמוחה, סמי (1999). **אוטונומיה לערבים בישראל?** רעננה: המרכז לחקר החברה הערבית בישראל.
- עלי, נוהאד (2014). **אלימות ופשיעה בחברה הערבית בישראל: קונספירציה ממסדית או פשיעה תרבותית**. חיפה: אוניברסיטת חיפה, המרכז היהודי ערבי ומרכז אמאן.
- עלי, נוהאד, ורימאא דעאס (2018). **השכלה גבוהה בקרב המיעוט הערבי בישראל: ייצוג, מיפוי, חסמים ואתגרים**. תל אביב: רסלינג.
- עלי, נוהאד, ורות לוין־חן (2019). **אלימות, פשיעה ושיטור ביישובים הערבים: דו"ח הביטחון האישי והקהילתי – 2018**. לוד וחיפה: יוזמות אברהם ומוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.
- עלי, נוהאד, רות לוין־חן, ועולא נג'מי-יוסף (2020). **אלימות, פשיעה ושיטור בחברה הערבית: מדד הביטחון האישי והקהילתי – 2019**. לוד וחיפה: יוזמות אברהם ומוסד שמואל נאמן למחקר מדיניות לאומית.
- פוקס, הדס, ואבי וייס (2018). שוק העבודה: מבט־על. **דו"ח מצב המדינה 2018**. ירושלים: מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל.

- ריבלין, ניצן (2020). **אלימות במגזר הערבי: סקירה וניתוח**. ירושלים: המכון לאסטרטגיה ציונית.
- שטנדל, אורי (1992). **ערביי ישראל: בין פטיש לסדן**. ירושלים: אקדמון.

- Adalah, 2011. *The Inequality Report. The Palestinian Arab Minority in Israel.* Haifa: Adalah – The Legal Center for Arab Minority Rights in Israel.
- Al-Atawneh, M., and Ali, Nohad (2018). Islam in Israel: *Muslim Communities in Non-Muslim State*s. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ali, N. (2004). Political Islam in an ethnic Jewish State: Its Historical Evolution and Contemporary challenges. Holy Land Studies, 3(1), 69-92.
- Ali, N. (2019). Arab-Palestinian in Israel: Sociological Profile. In M. Haj-Yahia, I, Levav, and O, Nakash (eds.), Mental Health among Palestinians in Israel. Indiana: Indiana University Press.
- Alkhamees, A. A., Alrashed, S. A., Alzunaydi, A. A., Almohimeed, A. S., & Aljohani, M. S. (2020). The psychological impact of COVID-19 pandemic on the general population of Saudi Arabia. Comprehensive Psychiatry, 102, 152-192. https://doi.org/10.1016/j.comppsych.2020.152192
- Barakat, Haim. 1985. The Arab family and the challenge of social transformation. In women and the family in the Middle East: New voices of change, ed. E. W. Fernea, 27-48. Austin: University of Texas Press.
- Ben-Porat, G., & Yuval, F. (2012). Minorities in democracy and policing policy: From alienation to cooperation. Policing and Society, 22(2), 235-252.
- Ben-Porat, G., and Yuval, F. (2019). Policing Citizens: Minority Policy in Israel. Cambridge University Press.
- Birenbaum-Carmeli, D., & Chassida, J. (2020). Covid-19 in Israel: Socio-demographic characteristics of first wave morbidity in Jewish and Arab communities. International Journal for Equity in Health, 19(1), 1-13. https://doi.org/10.1186/s12939-020-01269-2
- Birenbaum-Carmeli, D., & Chassida, J. (2021). Health and socio-demographic implications of the Covid-19 second pandemic wave in Israel, compared with the first wave. International Journal for Equity in Health, 20(1), 1-12. https://doi.org/10.1186/s12939-021-01445-y

- Braun-Lewensohn, O., Abu-Kaf, S., & Kalagy, T. (2021). Hope and resilience during a pandemic among three cultural groups in Israel: The second wave of Covid-19. Frontiers in Psychology, 12, 340. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.637349
- Green, M. S., Abdullah, R., Vered, S., & Nitzan, D. (2021). A study of ethnic, gender and educational differences in attitudes toward COVID-19 vaccines in Israel–Implications for vaccination implementation policies. Israel Journal of Health Policy Research, 10(1), 1-12. https://doi.org/10.1186/s13584-021-00458-w
- Foucault, M. (1991). The Foucault effect: Studies in governmentality. Chicago: University of Chicago Press.
- Haklai, Z., Aburbeh, M., Goldberger, N., & Gordon, E. S. (2021). Excess mortality during the COVID-19 pandemic in Israel, March–November 2020: When, where, and for whom? Israel Journal of Health Policy Research, 10(1), 1-7. https://doi.org/10.1186/s13584-021-00450-4
- Hasisi, B., & Weitzer, R. (2007). Police relations with Arabs and Jews in Israel. The British Journal of Criminology, 47(5), 728-745.
- Khattab, N. and Miaari, S. (2013). Palestinians in the Israeli Labor Market: A Multi-disciplinary Approach. Palgrave Macmillan.
- Kimhi, S., Eshel, Y., Marciano, H., & Adini, B. (2020). Distress and resilience in the days of COVID-19: Comparing two ethnicities. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(11), 3956. https://doi.org/10.3390/ijerph17113956
- Lockard, D. (1975). Race policy. In Handbook of political science, Greenstein, F. and Polsby, N. (eds.) ,241-303. Reading, Mass.: Adison Club Pub. Co.
- Mentovich, A., Ben-Porat, G., Levy, N., Goff, P. A., & Tyler, T. (2020). Policing alienated minorities in divided cities. Regulation & Governance, 14(3), 531-550 https://doi.org/10.1111/rego.12232
- Miaari, S. H., Sabbah-Karkabi, M., & Loewenthal, A. (2020). How Is the COVID-19 Crisis Exacerbating Socioeconomic Inequality among Palestinians in Israel? IZA Discussion Paper No. 13716, SSRN: https://ssrn.com/abstract=3695417
- Muhammad, K. G. (2019). The condemnation of Blackness: Race,

crime, and the making of modern urban America, with a new preface. Cambridge, MA.: Harvard University Press.

- Perry, G., & Jonathan-Zamir, T. (2020). Expectations, effectiveness, trust, and cooperation: Public attitudes towards the Israel Police during the COVID-19 pandemic. Policing: A Journal of Policy and Practice, 14(4), 1073-1091. https://doi.org/10.1093/police/paaa060
- Rosen, B., Waitzberg, R., & Israeli, A. (2021). Israel's rapid rollout of vaccinations for COVID-19. Israel Journal of Health Policy Research, 10(1), 1-14. https://doi.org/10.1186/s13584-021-00440-6
- Taubman-Ben Ari, O., Chasson, M., Abu Sharkia, S., & Weiss, E. (2020). Distress and anxiety associated with COVID-19 among Jewish and Arab pregnant women in Israel. Journal of Reproductive and Infant Psychology, 38(3), 340-348. https://doi.org/10.1080/02646838.2020.1786037
- Venkatesh, V. (2020). Impacts of COVID-19: A research agenda to support people in their fight. International Journal of Information Management, 55, 102-197.https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102197

protection organizations allegedly grant their protection to business owners in exchange for payment, i.e., protection money. A business owner who refuses to pay for their services will suffer damages. On the one hand, Arab entrepreneurs want to open businesses in Arab communities and thereby promote their livelihood and their residential community. On the other hand, the more the business they own succeeds, the greater their exposure to threats and charges for protection. The sword of protection money hanging over their heads deters many from choosing this route, and thereby lessens the supply of small and medium-size businesses in Arab communities, and prevents their economic development.

8. Increasing access to capital and to credit – Arab society is poor and thus many of its members have a difficult time meeting bank criteria such as having available income, in order to get a mortgage approval. The fact that in many Arab communities, home ownership is not regulated is also an obstacle to mortgage approval. A study published by the Bank of Israel in 2017 showed that only 2% of the people with mortgages are Arab citizens, a negligible percentage relative to their accounting for approximately one-fifth of the total population. In addition, a black economy is currently in effect to an extensive degree in Arab society for various reasons, and is an obstacle to getting a loan approved by the banks. Therefore, a Palestinian citizen who needs a loan will go to the gray market. These loans, although not a violation of the law, connect the loanee with crime organizations which become rich from the interest they charge for the loan. In addition, in many cases the loanee suffers from threats from the loaners.

9. Recognition by the state of its responsibility for eliminating phenomena of violence and crime in Arab society, promoting various government decisions and implementing them, and appropriate budgeting which has the power to cope with the magnitude of the phenomena.

Use of these methods will also reduce dependence on Palestinian citizens serving as witnesses, a matter that could place their lives in danger.

2. Sites in Arab communities where lifesaving services are all located together – presently, in most Arab communities, lifesaving services such as police stations, firefighting and rescue stations, and emergency clinics are missing. The lack of these services is detrimental to the personal security of Palestinian citizens of Israel and contributes to the feeling that the state abandons them, and lacks a presence in Arab communities. In addition, in some communities where there is only a police station, the impression is reinforced among citizens that the state only deals with enforcement of law and order, without addressing other aspects of personal security.
3. Operations for voluntarily relinquishing arms in exchange for non-incrimination – retrieving weapons held without permits and encouraging citizens to return weapons in their position need to become major tasks conducted by the police.
4. Training for police and commanders on the subject of policing in a fragmented society – although the work of the Israel Police in Arab society, with the challenges and obstructions involved, has certain unique aspects due to the Palestinian-Israeli conflict and its implications for the feelings of the minority of Palestinian citizens of Israel in relation to state institutions and to the police in particular. Nevertheless, police handling of the matter shares more than a little in common with other policing entities throughout the world working in fragmented societies.
5. Expansion of the municipal police setup in Arab communities – an integrated force including municipal police and inspection forces, for the purpose of deterrence, prevention and enforcement with respect to crime in the areas of quality of life, violence, and anti-social behavior. According to this model, the police is required to provide policepersons for the municipal police at its expense, while the local authority is required to employ inspectors who will work together with the policepersons at the expense of the local authority.
6. Boosting the partnership between the community and the police – presently, for a more than negligible share of Arab communities where police stations have been established, relations between the police and the community are precarious. Unsolved cases of severe crimes and lack of personal security in these communities generate lack of trust in the police among citizens; and the mayors – heads of local authorities – who need public support, are likely to lose it if they openly support the police. As for the police, it often operates alone, and does not see the local authority and residents as partners for coordination nor for defining priorities for joint handling of problems. In addition, there is tension between the police and Arab society on the backdrop of the double role of the police which is responsible for imposing law and order among citizens, but fulfills an enforcement role in the realm of national security as well.
7. Intensifying the struggle against protection money – in the context of crime,

78.8% in 2019 to 69.1% in 2020.

- Regarding attitudes of Palestinian citizens of Israel towards the police, the data show a significant difference between citizens in terms of appreciation for the quality of police handling of matters. The highest degree of appreciation for police handling of the matter, noted as good or very good is among residents of mixed cities (83%), and is lowest among residents of the triangle region (34%).
- It is interesting to see that despite significant decline in trust in the police by Jewish society (20 percentage points) from 2019 to 2020, it still places more trust in the police than Arab society does (16%), where a gradual decline already began in 2018.

With respect to victims of violence, in 2020, there were 96 Palestinian citizens of Israel, women and men, who lost their lives to violence: 16 women and 80 men, more than in any year to date. However, the murder victims reflect the tip of the scale of the incidence of severe violence, and fail to reflect the breadth of the spectrum of victims of bodily and emotional injuries as a result of shootings, brawls, threats, etc.

In 2020, the youngest age of the murder victims was only 16, and there were three 16 year-olds among the victims of murder under violent circumstances this year. The oldest murder victims were Tamam Gabali, an 84-year-old woman from Taibe, and Simon Kremnokian from Lod, 92 years old upon his death. Tamam Gabali was killed, apparently, by fire aimed at someone else. Kremnokian was brutally murdered amidst a robbery in his apartment.

With regard to tracking implementation of government decision 1402, it is evident from the Administrative Authority for Improvement of Police Services in Arab Communities data, that since its establishment the number of Muslim policepersons serving in the Israel Police has increased. From 2016 to the end of 2020, the police recruited 695 Arab policepersons, 595 of whom are Muslim, and 100 of whom were recruited in 2020; another 92 were recruited in 2019, and yet another 225 joined the police in 2018.

Following are the main recommendations for improving personal security in Arab communities:

Our recommendations for improving personal security in Arab communities have three main focal points: community, government, and police. This is based on recognition of the fact that treating this severe phenomenon requires the commitment of all relevant parties:

1. Use of technologies in the struggle against crime in Arab society – cameras are not deployed in most Arab communities and hotline centers are operated by local authority functions which are subject to extortion and threats. Effective elimination of crime must be based on use of advanced technologies.

sexual violence (3%) was found among residents of the triangle region.

- In both Arab and Jewish societies, the spread of the covid19 virus aroused the greatest concern among the phenomena presented. Nevertheless, the rate of those worried in Jewish society is significantly lower (36%) than in Arab society (72%).
- In segmentation of Arab respondents by geographic regions, residents of mixed cities expressed the highest level of concern regarding the spread of the virus (86%). Alternately, the lowest level of concern in this regard was observed among residents of the triangle (57%).
- In response to the question regarding the willingness of Arab society to participate in the struggle against violence, we found that despite the number of victims and fear of falling victim to violence, respondents revealed a considerable degree of willingness to participate in the struggle against violence in their communities. However, this willingness has declined somewhat in comparison to 2019, whereas 40% of the 2020 respondents are willing to take part in this struggle to a large or very large degree, as opposed to 49% in 2019.
- In was also found that in 2020, the three institutions earning the highest level of satisfaction from Arab society for the efficiency of their attending to reduction of violence were the family (54% are satisfied or very satisfied), the education system (43%), and religious institutions (41%). Nevertheless, there has been somewhat of a decline (6.5%-9%) overall in satisfaction from these institutions since 2019. With respect to satisfaction from the family (54%), in many cases, handling the matter includes family reconciliation, and in other cases, more violent measures are taken by families.
- The three institutions earning the least degree of satisfaction are all state institutions (as opposed to Arab society institutions): the Knesset (14%), the Israel Police and the government (11% each). This is the second consecutive year of decline in satisfaction with the Knesset and the police.
- In segmentation of satisfaction with handling violence and crime by geographic region, the data show that residents of the Galilee revealed the highest degree of satisfaction with the welfare system (42%) and the local government (28%). Residents of the triangle revealed the highest degree of satisfaction with the education system (58%), and residents of the Negev revealed the highest degree of satisfaction with the Israel Police (34%), the government (31%), the judicial system (29%), and the Knesset (25%).
- Moreover, it is evident that similarly to previous years, the Arab population relates to the leniency of punishment towards violent offenders as the main cause affecting violent use of weapons, with 90% attributing a high degree or a very high degree of influence to this cause in 2020. The availability of weapons (84.4%), drug trafficking (83.2%), and gray market loans (81.4%) are perceived as the main reasons, whereas the latter significantly increased in the last two years. The cause considered to be of the least major significance is the presence of police, for which appreciation has been withdrawn from

abstract

Following are the main results from the survey as specified in the report:

- The data indicate that respondents from the population of Palestinian citizens of Israel feel a lack of personal security because of violence in their communities to a significantly greater extent than respondents from Jewish society. Among the respondents from Arab society, the rate of those who feel an absence of personal security reaches 37%, which dropped significantly in comparison to 2019 when it reached 61%. This decline returned us to a level of differences between the populations similar to that of 2018. In Jewish society, on the other hand, there is no significant change in 2020, where 11% of respondents feel a lack of personal security to a high and a very high degree.
- The data show that similar to previous years, the issues of greatest concern to Arab citizens are violence and crime of the sorts that endanger human life. Nevertheless, there has been a decline in the rate of those worried and very worried by all of the phenomena and manifestations of violence and crime checked in comparison to 2019. Approximately 76% (as opposed to 84% in 2019) of Arab respondents are worried or very worried by violence. As will be presented below, this phenomenon resumed its dominance in relation to the rest of the phenomena concerning Arab society, precisely as it was in 2018. In addition, 74% of the respondents are worried or very worried by crime, in comparison to 84% in 2019.
- Two-thirds of Palestinian citizens of Israel are worried or very worried about being affected by violence – a relative decline compared to the data from 2019 (73.9%), yet still more than in 2018 (59.3%). It is also apparent from the data that concern regarding property violations has been maintained. In 2020, 59% of the Palestinian citizens of Israel were worried or very worried about being affected by property violations.
- In 2020, the fear of harm from any of these offenses was greater in Arab society than in Jewish society. Being affected by crime is the greatest concern among Palestinian citizens (66%), as opposed to 23% of Jewish citizens worried about violence in Jewish society. On the other hand, the subject that raises the highest level of concern in Jewish society is sexual offenses. Close to 27% of Jewish respondents are worried or very worried about this.
- In segmentation of Arab respondents by geographic regions, differences were found in the rate of victims of various kinds of violence. As we will present below, the rate of victims harmed to a great extent or to a very great extent by use of weapons (22%) and cursing, spitting, threats and extortion (19%) is highest among residents of the Negev.
- On the other hand, the highest rate of victims harmed to a great or a very great by unruly rampaging, beatings, vandalism, and arson (30%), as well as

sure of Palestinian citizens of Israel to violence and crime, whether directly or by means of friends or relatives who have been exposed to these phenomena; 3) willingness of Palestinian citizens of Israel to join in the struggle against violence; 4) attitudes of Palestinian citizens with respect to the police and their feelings in relation to how the police acts towards them; 5) the functioning of state authorities regarding the Covid crisis.

The survey was conducted among a representative sample of the entire population of Palestinian citizens of Israel. For the purpose of data comparison, a national survey was conducted simultaneously among a representative sampling of the Jewish population. In 2018 and 2019 an identical survey was distributed in terms of the composition of questions, such that this report includes a multiannual comparison in addition to the comparison between Arab society and Jewish society. This comparison enables us to identify trends and changes which we will add to the matters that we track, and we will follow them every year. The present report also includes segmentation of the responses by residential region for some of the data. This segmentation enables us to better understand Palestinian citizens' attitudes in accordance with their place of residence. The division of residential areas was done according to an accepted breakdown in Arab society: the Galilee, the Triangle, the Negev, and the mixed cities.

The survey data from 2020 illustrate the lack of personal security and of policing in Arab society. The Arab respondents' report paints a dismal picture with respect to the phenomena of violence and crime, among them use of firearms, drug trafficking, property offenses, physical violence and threats, and their effect on the lives of Arab citizens.

Abraham Initiatives attributes great importance to the struggle against crime and violence in Arab society, and has therefore established the Initiative, Safe Communities, which works to promote service-oriented policing to be conceived as beneficial to Palestinian citizens, and to consolidate a mechanism for discourse between the police and the community, to introduce programs for increasing personal security in Arab communities and reinforcing education against violence in schools, and to monitor government programs. This year, the report dedicates a chapter to violence and crime under the veil of the Covid crisis.

Abraham Initiatives will continue to promote inclusion and equality among Jewish and Palestinian citizens of Israel. We will continue working to raise public awareness to the phenomenon of violence and crime in Arab society. Because Arab lives matter.

We would like to thank the team that wrote this report, Dr. Nohad Ali, Ola Najami-Yousef and Yonatan Arie, for the writing and for the tremendous effort they invested in its preparation.

Dr. Thabet Abu-Rass   Amnon Be'eri-Sulitzeanu

Co-CEOs, Abraham Initiatives

crime, including shootings and weapon usage, drug trafficking, severe violence and murder, protection money, and other phenomena increased and intensified in front of our eyes, and left Palestinian citizens, more than ever, confronted with a daily reality of emergency and threats. Moreover, the crisis led to an increase in violence of certain kinds, with violence towards women and children at the forefront. This was the case, despite considerably more police presence than usual in the streets and in Arab communities, enforcing Covid regulations.

Another major development took place in 2020: publication of the report by the Committee of Director Generals of Government Ministries for Eliminating Violence and Crime in Arab Society. As noted, in the **Personal Security Index** that we published in June 2019, we recommended establishing an interministerial team for eliminating violence and crime in Arab society. By the end of 2019, following the triple murder in Majd al-Krum, the population of Palestinian citizens of Israel en masse called for eliminating the crime in Arab society. At the same time, then Prime Minister Benjamin Netanyahu announced the establishment of the Committee of Director Generals (the announcement related to establishing a team, and not to a plan) from a number of relevant government ministries for the purpose of preparing a government plan for eradicating violence and crime in Arab society within three months. This report, to which we at **Abraham Initiatives** contributed to writing, based on our professional knowledge and experience, signaled an important turning point, since for the first time it indicated recognition that solutions for this strike of violence not only involve steps related to policing and enforcement, but rather a need for treating the deeply rooted social causes, while responding to the deep discrimination of many years, directed at Arab society, which has contributed greatly to this growing phenomenon.

In the shadow of political instability and despite the urgency of the matter, the report's conclusions were not applied in the field. Instead, in November 2020, Prime Minister Netanyahu appeared in an unusual and dramatic manner at the Committee for the Elimination of Violence and Crime in Arab Society chaired by MK Mansoor Abbas, and promised that a government decision on the matter would be approved within two weeks – another promise that was belatedly fulfilled. Only in the beginning of March 2021, a number of days before the last elections, the report made its way to a proposal to decisionmakers that was approved by the Knesset. The government decision is an important step in the right direction – a first time government acknowledgement of the severity of the situation and of the need to provide a response to aspects of violence and crime as well as to their deeply rooted causes, as we at **Abraham Initiatives** have been demanding for years. At the heart of the decision there was a budget approved for building and enlarging some police stations. This decision followed a festive press conference held a month earlier at which Netanyahu and Minister of Public Security Ohana announced the establishment of the SAFE Department for foiling crime by the police in Arab society.

The Personal and Community Security Index for 2020 is based on the survey that focused on four areas: 1) feelings and attitudes of Arab citizens vis a vis the magnitude of violence and crime in their communities and vis a vis phenomena of violence in the communities where they reside; 2) the magnitude of expo-

Foreword

The Personal Security Index for 2020 is the third year for this annual publication on the subject of violence, crime, and policing in Arab society in Israel.

Abraham Initiatives publishes the reports annually, providing readers with a current picture of the attitudes of Arab citizens on the issues of policing and violence. Moreover, the reports monitor the work of the police among the Arab population, and the implementation of Government Decision 1402 for increasing personal security in Arab communities, as well as monitoring murder victims in Arab society.

The index evolved out of the bleeding reality in Arab society, which has reached painful new peaks in recent years: in 2018, the lives of 71 Arab citizens accounted for 61 percent of the total number of murders and killings in Israel – three times the weight of the Arab population relative to the population-at-large. In 2019, the number of murder and killing victims resulting from violence and crime among the Arab population reached 89, more than in any previous year in the history of the state. The rate of Arab murders out of the total rate of murder and killing victims reached 65% for this year. During 2020, there were 96 Arab citizens murdered. It must be emphasized that the murder and killing victims reflect the tip of the scale of severe incidents of violence, and do not express the breadth of the spread of bodily and emotional injuries as a result of shootings, brawls, threats and other such events.

The phenomenon of violence in Arab society did not appear out of nowhere. Its causes are many, the main ones being: inadequate police presence in Arab communities, the socioeconomic status of the Arab population – half of all Arab families are defined as impoverished, and almost two-thirds of Arab children live below the poverty line; widespread unemployment – especially among young adults; changes in the role of the family in Arab society and the transition to a more individualistic society, causing the family to no longer be the source of security and law enforcement that it was in the past, while the authorities have yet to fulfill this function to an adequate degree in the lives of Arab citizens; inequality in services provided to Arab citizens which is evident, among other things, in the scarce presence of government institutions in Arab communities, etc.

For Arab society in Israel, the year 2020 was marked by a doubled emergency routine – the Covid pandemic crisis added to the routine of crime and violence and even increased it. The deficient functioning of state authorities and its multiyear neglect of Arab society were also evident through the Covid crisis which increased the sense of danger and fear of citizens from the illness itself and from its spread by others. The population of Palestinian citizens of Israel was more vulnerable to the implications of the pandemic than the Jewish population. The rate of contagion and sickness were higher for the former due to poverty, the character of its residential style, culture and lifestyle, as well as a low level of trust in the system. Together with the magnitude of the phenomena of violence and

Personal and Community Security Index, 2020

Violence, Crime, and Policing in Arab Society in The Age of Covid

Written by: Dr. Nohad Ali, Ola Najami-Yousef and Yonatan Arie

Hebrew editing: Dr Nehama Baroukh

Arabic translation: Rima Abu Ktish

English translation: Harriet Gimpel

Design and printing: Reem Graphic Design

ISBN: 978-965-7543-15-3

December 2021

MEPI

This report is made possible by the generous support of the American people through the United States Department of State. The contents are the responsibility of The Abraham Initiatives and do not necessarily reflect the views of the Department of State or the United States Government.

Hanns Seidel Foundation

מוסד שמואל נאמן
למחקר מדיניות לאומית

יוזמות אברהם
مبادرات ابراهيم
ABRAHAM INITIATIVES

Violence, Crime, and Policing in Arab Society in The Age of Covid

2020

Personal and Community Security Index

Nohad Ali, Ola Najami-Yousef and Yonatan Arie

September 2021